

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KÜÇÜK ve ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELERE
YÖNELİK DEVLET YARDIMLARI:
TÜRKİYE ve AVRUPA BİRLİĞİ UYGULAMALARI**

Aylin İDİKUT ÖZPENÇE

Danışman
Doç. Dr. Asuman ALTAY

İzmir - 2006

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelere Yönelik Devlet Yardımları: Türkiye ve Avrupa Birliği Uygulamaları**” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlâk ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin eserin bibliyografyasında gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../.....

Aylin İDİKUT ÖZPENÇE

YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin

Adı ve Soyadı : AYLIN İDİKUT ÖZPENÇE

Anabilim Dalı : MALİYE

Programı : MALİYE

Tez Konusu : Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelere Yönelik Devlet Yardımları: Türkiye ve Avrupa Birliği Uygulamaları

Sınav Tarihi ve Saati:

Yukarıda kimlik bilgileri belirtilen öğrenci Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün ..... tarih ve ..... Sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Lisansüstü Yönetmeliğinin 18.maddesi gereğince yüksek lisans tez sınavına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini ..... dakikalık süre içinde savunmasından sonra jüri üyelerince gerek tez konusu gerekse tezin dayanağı olan Anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI	☐	OY BİRLİĞİ ile	☐
DÜZELTME	☐	OY ÇOKLUĞU	☐
RED edilmesine	☐	ile karar verilmiştir.	

Jüri teşkil edilmediği için sınav yapılamamıştır. ***
Öğrenci sınava gelmemiştir. **

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir.

** Bu halde adayın kaydı silinir.

*** Bu halde sınav için yeni bir tarih belirlenir.

Tez burs, ödül veya teşvik programlarına (Tüba, Fullbright vb.) aday olabilir.	Evet
Tez mevcut hali ile basılabilir.	☐
Tez gözden geçirildikten sonra basılabilir.	☐
Tezin basımı gerekliliği yoktur.	☐

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

.....	☐ Başarılı	☐ Düzeltme	☐ Red	.....
.....	☐ Başarılı	☐ Düzeltme	☐ Red	.....
.....	☐ Başarılı	☐ Düzeltme	☐ Red	.....

YÜKSEK ÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ TEZ VERİ FORMU

Tez No:

Konu Kodu:

Üniv.Kodu:

Tez Yazarının

Soyadı: **İDİKUT ÖZPENÇE**

Adı: **Aylin**

Tezin Türkçe Adı: **“Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelere Yönelik Devlet Yardımları: Türkiye ve Avrupa Birliği Uygulamaları”**

Tezin İngilizce Adı: **“State Aids to Small and Medium Sized Enterprises: Cases of Turkey and European Union”**

Tezin Yapıldığı

Üniversitesi: **Dokuz Eylül Üniv.**

Enstitüsü: **Sosyal Bilimler Ens.**

Yıl: **2006**

Diğer Kuruluşlar:

Tezin Türü:

Yüksek Lisans:

Dili: **Türkçe**

Doktora:

Sayfa Sayısı: **191**

Tıpta Uzmanlık:

Referans Sayısı: **260**

Sanatta Yeterlilik:

Tez Danışmanının:

Ünvanı: **Doç. Dr.**

Adı: **Asuman**

Soyadı: **ALTAY**

Türkçe Anahtar Kelimeler:

- 1- KOBİ
- 2- Devlet Yardımları
- 3- Girişimcilik
- 4- Avrupa Birliği
- 5- Uyumlaştırma

İngilizce Anahtar Kelimeler:

- 1- SMEs
- 2- State Aids
- 3- Entrepreneurship
- 4- European Union
- 5- Coordination

Tarih:

İmza:

Tezimin Erişim Sayfasında Yayınlanmasını İstiyorum

Evet

Hayır

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelere Yönelik Devlet Yardımları:

Türkiye ve Avrupa Birliği Uygulamaları

Aylin İDİKUT ÖZPENÇE

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Maliye Anabilim Dalı

Küreselleşmenin sosyal, kültürel, siyasi ve ekonomik etkileri doğrultusunda yaşanan gelişmeler, ülkelerin büyük bir değişim ve dönüşüm süreci içine girmesine sebep olmuştur. Aynı zamanda mevcut kurum ve kuralları da etkileyen bu süreç ülke ekonomilerinin birbirleri ile uyum ve rekabet sorununu ortaya çıkarmıştır. Buna bağlı olarak da ülkelerin birbiri ile işbirliği çabalarının önemi artmıştır. Günümüzde, Türkiye'nin önünde de Avrupa Birliği üyeliğini hedefleyen çok önemli bir süreç şekillenmektedir.

Yaşanan tüm bu gelişmeler işletmeleri de etkilemiş, özellikle ülke ekonomisinin lokomotifi olan KOBİ'ler Gümrük Birliği ile başlayan bu süreçte, bu etkiyi daha güçlü bir biçimde yaşamıştır. KOBİ'lerin istihdam oluşturma, yeni iş imkanları sağlama, bölgeler arasındaki dengesizliği giderme ve gelir dağılımında adaleti sağlama gibi faydaları göz önüne alındığında, ekonomik alanda yaşanan bu değişime ne kadar hızlı adapte olurlarsa, o kadar fazla, ülke refahının artışına katkı sağlayabilecekleri söylenebilir. Bu çerçevede ekonominin bel kemiği olan KOBİ'lerin hükümetler tarafından da desteklenmesi gerektiği son yıllarda oldukça tartışılan konular arasında yer almaktadır.

Türkiye, 1980 sonrasında küresel rekabete açılmış, Gümrük Birliği'ne dahil olmuş ve Dünya Ticaret Örgütü'nün bir üyesi olarak küresel rekabetin şartlarını kabul etmiştir. AB ile uzun bir süredir devam eden üyelik çalışmaları 3 Ekim 2005 tarihinde müzakere sürecinin başlaması ile son döneme girmiştir. Bu süreç uyumlaştırma çalışmalarını daha etkin ve zorunlu hale getirmiştir. Rekabet ve uyum politikaları ile birlikte ülke ekonomilerinin genelini oluşturan KOBİ'lerin geliştirilmesi, desteklenmesi ve AB ile rekabet edebilir hale getirilmesi gerekliliği ön plana çıkmıştır. AB ile uyum çalışmaları, aynı zamanda KOBİ'lere yönelik devlet yardımlarına ilişkin Türkiye'de ki KOBİ mevzuatının da uyumunu gerekli kılmaktadır. Bu uyum çalışmalarının devlet teşkilatı tarafından bir zorunluluk olarak değil, yapılması gereken bir görev olarak algılanması gerekmektedir.

Bu açıdan değerlendirdiğimizde çalışmanın temel amacı, Türkiye ve AB'de KOBİ'lere yönelik devlet yardımlarıdır. KOBİ'lerin Türkiye ve AB ekonomisi içindeki yerinin tespit edilerek Türkiye'nin AB'ye uyum sürecinde KOBİ politikalarının topluluk mevzuatına uyumu, üzerinde ağırlıklı olarak durulan konular arasında yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: 1) KOBİ 2) Devlet Yardımları 3) Girişimcilik 4) Avrupa Birliği 5) Uyumlaştırma

ABSTRACT

Master Thesis

State Aids to Small and Medium Sized Enterprises:

Cases of Turkey and European Union

Aylin İDİKUT ÖZPENÇE

Dokuz Eylul University

Institute Of Social Sciences

Department of Public Finance

Developments that stems from social, cultural, political and economic affects of globalization have led to worldwide great changes. At the same time, this process that have affected all current institutions and rules, have come out harmonization and competition problems among countries. On this account, the importance of cooperative endeavors of countries has increased. Nowadays; in front of Turkey, there exists a very important period that aimed accession to European Union.

All of these developments have affected enterprises in Turkey especially those SMEs which can be defines as the locomotive of national economy, and these effects have been seen strongly especially after the entrance to Customs Union. When we take the employment opportunities provided by these enterprises and their effects in reducing the unjust national income distribution into the consideration; we can easily assess that the faster the harmonization process of Turkey to EU, the more this harmonization will contribute the national welfare. In this respect, the reality, that SMEs that are the skeleton of Turkish economy should be supported by the government, has been discussed a lot in recent years.

After 1980 period, Turkey has opened her doors to global competition, has entered Customs Union and has accepted the criterion of global competition as a member of World Trade Organization. Long-lasting membership process to EU has reached its last stage with the start of negotiation process by 3 October 2005, and this process has have made the harmonization studies more efficient and crucial. The process has brought the vitality of supporting SMEs to improve their competitiveness on the way to harmonization with EU. Of course this will also require the harmonization of legislation on state aids to SMEs. These studies should be perceived by the government as a duty rather than an obligation.

When we evaluate the process from such a perspective, we can set aims of this study as; state aids to SMEs in Turkey and EU. The analysis of Turkish harmonization process in SME policies along with legislation to that in EU with determining the position of SMEs in both Turkish economy and that of EU takes part in the focus of subjects.

Keywords: 1) SME 2) State Aids 3) Entrepreneurship 4) European Union 5) Coordination

KÜÇÜK ve ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELERE YÖNELİK DEVLET YARDIMLARI: TÜRKİYE ve AVRUPA BİRLİĞİ UYGULAMALARI

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	ii
YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI	iii
YÖK DOKÜMANTASYON MERKEZİ TEZ VERİ FORMU	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	xii
TABLolar LİSTESİ	xiii
GRAFİKLER LİSTESİ	xiv
ŞEKİLLER LİSTESİ	xv
EKLER.....	xvi
GİRİŞ	xvii

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜÇÜK ve ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELERE İLİŞKİN KAVRAM ve KAPSAM

1.1. KÜÇÜK ve ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELERİN GENEL TANIMI	2
1.1.1. Çeşitli Ülkelerde ve Uluslararası Kuruluşlarda KOBİ Tanımları	4
1.1.1.1. Çeşitli Ülkelerde KOBİ Tanımları	5
1.1.1.1.1. Amerika Birleşik Devletleri.....	5
1.1.1.1.2. Japonya	6
1.1.1.1.3. Malezya	7
1.1.1.1.4. Avustralya.....	8
1.1.1.1.5. Yeni Zelanda	8
1.1.1.1.6. Kanada	9
1.1.1.2. Uluslararası Kuruluşların KOBİ Tanımları	9
1.1.1.2.1. OECD'nin KOBİ Tanımı	9
1.1.1.2.2. Dünya Bankası'nın KOBİ Tanımı.....	10
1.1.1.2.3. Avrupa Birliği'nin KOBİ Tanımı	10
1.1.2. KOBİ Tanımında Kullanılan Ölçütler.....	11
1.1.2.1. Nicel (Kantitatif Ölçütler)	11
1.1.2.2. Nitel (Kalitatif Ölçütler)	12
1.1.3. KOBİ'lerin Ortak Özellikleri	13
1.1.3.1. Bağımsız Olma.....	13
1.1.3.2. Girişim (Teşebbüs) Yeteneği.....	14
1.1.3.3. Kişisel İlişkiler.....	15

1.1.4. KOBİ'lerin Faaliyet Alanları	16
1.1.4.1. Üretim Sektörü	16
1.1.4.1.1. Rakip Sanayi	16
1.1.4.1.2. Yan Sanayi	17
1.1.4.2. Ticaret Sektörü	17
1.1.4.3. Hizmet Sektörü	17
1.2. KOBİ'LERİN EKONOMİK ve TOPLUMSAL YAPIDAKİ YERİ ve ÖNEMİ	18
1.3. KOBİ'LERİN TEMEL SORUNLARI	24
1.3.1. Örgütlenme ve Yönetim Sorunları	24
1.3.2. Üretim ve Tedarik Sorunları	24
1.3.3. Pazarlama Sorunları	25
1.3.4. İnsan Kaynakları Sorunları	26
1.3.5. Finansman Sorunları	26
1.4. KOBİ'LERİN GÜÇLÜ ve ZAYIF YÖNLERİ	28
1.4.1. Güçlü Yönleri	28
1.4.2. Zayıf Yönleri	30
1.5. KÜRESELLEŞMENİN KOBİ'LER ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	32

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE ve AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KÜÇÜK ve ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELER

2.1. TÜRKİYE'DE KÜÇÜK ve ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELER	36
2.1.1. Türkiye'de KOBİ Tanımı	36
2.1.1.1. Çeşitli Kanun Metinlerinde Küçük İşletme Tanımları	37
2.1.1.1.1. 1950 Yılı Öncesi	37
2.1.1.1.2. 1950 Yılı Sonrası	37
2.1.1.2. Çeşitli Kuruluşlara Göre KOBİ'lerin Tanımları	38
2.1.1.2.1. T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu	39
2.1.1.2.2. T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı	39
2.1.1.2.3. T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı	39
2.1.1.2.4. T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı	39
2.1.1.2.5. Türkiye Halk Bankası	39
2.1.1.2.6. Türkiye Vakıflar Bankası	40
2.1.1.2.7. Türk Eximbank	40
2.1.1.2.8. Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB)	40
2.1.1.2.9. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)	41
2.1.2. Türkiye'de KOBİ'lerin Gelişim Süreci ve KOBİ Politikaları	43
2.1.2.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem	44
2.1.2.2. Cumhuriyet Sonrası Dönem	45

2.1.2.2.1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963–1967)	48
2.1.2.2.2. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968–1972).....	49
2.1.2.2.3. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973–1977).....	50
2.1.2.2.4. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979–1983)	50
2.1.2.2.5. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985–1990)	51
2.1.2.2.6. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990–1994).....	51
2.1.2.2.7. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996–2000)	52
2.1.2.2.8. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001–2005).....	54
2.1.2.3. Avrupa Birliği ve Türkiye İlişkileri Kapsamında KOBİ'ler	57
2.1.2.3.1. Gümrük Birliği'nin KOBİ'ler Üzerindeki Etkileri	58
2.1.2.3.2. Parasal Birliğin KOBİ'ler Üzerindeki Etkileri	63
2.1.2.3.2.1. Avro'nun Avrupa Birliği Ülkelerindeki KOBİ'lere Etkisi	63
2.1.2.3.2.2. Avro'nun Türkiye'deki KOBİ'lere Etkisi.....	64
2.1.2.3.3. Aday Ülkeler İçin BEST Raporu ve Türkiye.....	65
2.1.2.3.4. Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı.....	66
2.1.2.3.5. KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı	68
2.1.2.3.6. 2005 İlerleme Raporu ve 2006-2008 Orta Vadeli Program	68
2.1.3. KOBİ'lerin Türkiye Ekonomisindeki Yeri	70
2.2. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KÜÇÜK ve ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELER	76
2.2.1. Avrupa Birliği'nde Çeşitli Ülkelerde KOBİ Tanımları	77
2.2.1.1. Almanya	78
2.2.1.2. Danimarka.....	78
2.2.1.3. Avusturya	79
2.2.1.4. Polonya	79
2.2.1.5. İngiltere	80
2.2.2. Avrupa Birliği'nde KOBİ'lere Yönelik Politikalar	80
2.2.2.1. Avrupa Birliği Ortak Sanayi Politikasının KOBİ Politikası Açısından Önemi	81
2.2.2.2. Girişim ve Girişimcilik için Çok Yıllı Program	82
2.2.2.3. Girişimcilik Eylem Planı	85
2.2.2.4. Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı	85
2.2.2.5. Avrupa Birliği KOBİ Paketi	86
2.2.2.6. Lizbon Stratejisi.....	87
2.2.2.7. Altıncı ve Yedinci Çerçeve Programları	90
2.2.3. Avrupa Birliği'nde KOBİ'lerin Ekonomideki Yeri.....	91

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE ve AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KÜÇÜK ve ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELERE YÖNELİK DEVLET YARDIMLARI

3.1. DEVLET YARDIMLARINA İLİŞKİN YAKLAŞIMLAR	96
3.1.1 Dünya Ticaret Örgütü, OECD ve Avrupa Birliği Devlet Yardımları Tanımı	98
3.1.1.1. Dünya Ticaret Örgütü Sübvansiyon Tanımı	99
3.1.1.2. OECD Devlet Yardımları Tanımı	100
3.1.1.3. Avrupa Birliği'nde Devlet Yardımları Tanımı	100
3.1.2. Devlet Yardımlarının Veriliş Şekilleri	102
3.1.2.1. Veriliş Amaçlarına Göre Devlet Yardımları	102
3.1.2.2. Veriliş Usullerine Göre Devlet Yardımları	102
3.1.2.2.1. Nakit Devlet Yardımları	102
3.1.2.2.2. Nakit Olmayan Devlet Yardımları	102
3.2. TÜRKİYE'DE DEVLET YARDIMLARI	103
3.2.1. Avrupa Birliği İle İlgili Yükümlülükler	103
3.2.1.1. Ankara Antlaşması	104
3.2.1.2. Katma Protokol	104
3.2.1.3. 1/95 Sayılı Ortaklık Konseyi Kararı	104
3.2.1.4. Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programında Devlet Yardımları	105
3.2.2. Yatırımlara Yönelik Devlet Yardımları	110
3.2.2.1. Genel Nitelikli Uygulamalar	110
3.2.2.2. KOBİ'lere Yönelik Uygulamalar	112
3.2.2.3. Uygulama Göstergeleri	114
3.2.3. İhracata Yönelik Devlet Yardımları	118
3.2.3.1. Ar-Ge Yardımları	120
3.2.3.2. Uluslararası Nitelikteki Yurtdışı İhtisas Fuarlarının Desteklenmesi	121
3.2.3.3. Yurtdışında Milli veya Bireysel Düzeyde Gerçekleştirilen Fuar Katılımlarının Desteklenmesi	122
3.2.3.4. Pazar Araştırması Desteği	122
3.2.3.4.1. Pazar Araştırması Projelerinin Desteklenmesi	122
3.2.3.4.2. KOBİ'ler Arasında Uluslararası İşbirliği Faaliyetlerinin Desteklenmesi ..	123
3.2.3.5. Eğitim Yardımı	123
3.2.3.6. Yurtdışında Ofis-Mağaza Açma, İşletme ve Marka Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi	124
3.2.3.7. Çevre Maliyetlerinin Desteklenmesi	125
3.2.3.8. Türk Ürünlerinin Yurtdışında Markalaşması ve Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi ve Turquality'nin Desteklenmesi	125
3.2.3.9. İstihdam Yardımı	126
3.2.3.10. Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Yardımları	127

3.2.3.11. Vergi Resim ve Harç İstisnası	127
3.2.4. Krediler	128
3.2.4.1. Türk Eximbank Kredileri	130
3.2.4.2. Türkiye Halk Bankası Kredileri	131
3.2.5. KOSGEB Destekleri.....	133
3.2.6. Avrupa Birliği Finansman Antlaşması Yapılan Bölgesel Gelişme Programları .	134
3.2.7. Risk Sermayesi ve Kredi Garanti Fonu.....	135
3.3. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE DEVLET YARDIMLARI.....	137
3.3.1. Avrupa Birliği'nde Devlet Yardımları Mevzuatı	137
3.3.1.1. Rekabete Aykırı Devlet Yardımlarının Yasaklanması	138
3.3.1.2. Uygulanabilir Devlet Yardımları.....	138
3.3.1.2.1. Ortak Pazar İle Bağdaşan Devlet Yardımları.....	138
3.3.1.2.2. Ortak Pazar İle Bağdaştığı Kabul Edilebilecek Devlet Yardımları	139
3.3.1.3. Devlet Yardımlarının İzlenmesi	140
3.3.2. Avrupa Birliği'nde KOBİ'lere Yönelik Devlet Yardımları	144
3.3.2.1. Bölgesel Yardımlar (ERDF).....	144
3.3.2.2. Yatay Yardımlar	149
3.3.2.2.1. KOBİ'lere Yönelik Yatay Yardımlar.....	149
3.3.2.2.2. Eğitim Yardımları	152
3.3.2.2.3. İstihdam Yardımları	153
3.3.2.2.4. Ar-Ge Yardımları	154
3.3.2.2.5. Çevrenin Korunmasına Yönelik Yardımlar	155
3.3.2.2.6. Risk Sermayesi.....	156
3.3.2.2.7. Kurtarma ve Yeniden Yapılandırma Yardımları	157
3.3.2.3. Sektörel Yardımlar	158
3.3.3. Uygulama Göstergeleri	158
3.3.4. Devlet Yardımı Eylem Planı (2005-2009)	160
3.3.5. Avrupa Birliği Bünyesinde KOBİ'lere Yardım Sağlayan Diğer Kuruluşlar	162
3.3.5.1. Avrupa Yatırım Bankası	162
3.3.5.2. Yeni Topluluk Aracı	163
3.3.5.3. Avrupa Yatırım Fonu	163
3.3.6. Başlıca KOBİ Destekleme Programları.....	164
3.3.6.1. Socrates Programı	164
3.3.6.2. Leonardo da Vinci Programı	164
3.3.6.3. e-learning-Uzaktan Eğitim Programı	165
3.3.6.4. Avrupa Mesleki Eğitim Araştırma Merkezi (CEDEFOP).....	165
3.4. TÜRKİYE ve AVRUPA BİRLİĞİ'NDE DEVLET YARDIMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI	165
SONUÇ.....	169
KAYNAKÇA.....	174

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
a.g.r.	: Adı Geçen Rapor
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ABGS	: Avrupa Birliği Genel Sekreterliği
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AKÇT	: Avrupa kömür ve Çelik Topluluğu
AKKB	: Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası
Ar-GE	: Araştırma ve Geliştirme
ATAD	: Avrupa Topluluğu Adalet Divanı
ASKON	: Anadolu Aslanları İşadamları Derneği
AYB	: Avrupa Yatırım Bankası
BBYSP	: Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı
BEST	: İş Ortamını Basitleştirme Görev Gücü Çalışma Birimi
Bkz	: Bakınız
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DTM	: Dış Ticaret Müsteşarlığı
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
ERDF	: Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu
ERP	: Kurumsal Kaynak Planlaması
ESF	: Avrupa Sosyal Fonu
FSB	: Federation of Small Business
GB	: Gümrük Birliği
GEM	: Dünya Girişimcilik Platformu
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
İGEME	: İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi
İKV	: İktisadi Kalkınma Vakfı
KGF	: Kredi Garanti Fonu
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KOBİ-NET	: Küçük ve Orta Boy İşletmeler Bilgi Ağı
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KÜSGEM	: Küçük Sanayi Geliştirme Merkezi
KÜSGET	: Küçük Sanayi Geliştirme Teşkilatı
NUTS	: AB'nin Bölgesel İstatistik Sistemi
OECD	: İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
OHAL	: Olağanüstü Hal Bölgeleri
SBA	: Small Business Administration
SDTŞ	: Sektörel Dış Ticaret Şirketleri
SSK	: Sosyal Sigortalar Kurumu
TESK	: Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
YİB	: Yıllık İş Birimi

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: KOBİ Tanımları ve Kullanılan Kriterler.....	5
Tablo 2: ABD'de Çalışan Sayısına Göre İşletme Ölçeği	6
Tablo 3: Japonya'da KOBİ Tanımı	6
Tablo 4: Malezya'da Toplam Kişi Sayısına Göre KOBİ Tanımı.....	7
Tablo 5: Malezya'da Yıllık Toplam Satış Tutarına Göre KOBİ Tanımı	8
Tablo 6: Avustralya'da Çalışan Sayısına Göre KOBİ Tanımı	8
Tablo 7: Kanada'da Çalışan Sayısına Göre KOBİ Tanımı	9
Tablo 8: OECD'de Çalışan Sayısına Göre KOBİ Tanımı	10
Tablo 9: 1 Ocak 2005 Tarihinden İtibaren Geçerli Olan AB KOBİ Tanımlaması	11
Tablo 10: Geleneksel ve İleri Üretim Teknolojilerinin Karşılaştırılması.....	32
Tablo 11: Türkiye'nin Dış Ticareti ve AB'nin Payı (Milyon Dolar)	60
Tablo 12: Sanayi Dallarına Göre Rekabet Gücü	62
Tablo 13: Çeşitli Ülkelerde KOBİ'lere İlişkin Bazı Göstergeler (%).....	70
Tablo 14: Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmelerinin Ölçeksel Dağılımı.....	71
Tablo 15: Türkiye'de KOBİ'lerin İhracatı.....	74
Tablo 16: AB'de KOBİ Tanımı	76
Tablo 17: Çok Yıllı Çalışma Programı 2006	84
Tablo 18: Avrupa Birliği'nin Sanayi Stratejisinin Dünü, Bugünü ve Hedefleri	87
Tablo 19: İşletmelerin Sınıflandırılması, Sektör Dağılımı (Katma Değer ve İstihdam)	94
Tablo 20: Türkiye'de KOBİ'lere Yatırım Kredisi Tahsisi Oranı.....	114
Tablo 21: Yıllar İtibariyle Yatırım Teşvik Belgelerinin Sektörel Dağılımı (Belge Sayısı) ..	116
Tablo 22: 2005 Yılında KOBİ'lere Verilen Yatırım Teşvik Belgelerinin Sektörlere Göre Dağılımı	117
Tablo 23: Dış Ticaret Müsteşarlığınca İhracata Yönelik Devlet Yardımları Kapsamında 2002 Yılında KOBİ'lere Sağlanan Destekler	128
Tablo 24: Avrupa Kredi Kuruluşlarından Sağlanan Krediler (Milyon Avro).....	130
Tablo 25: KOSGEB Destek Programları ve Hedefleri	133
Tablo 26: KOBİ'lere Yönelik Başlıca Destekler (Milyon YTL)	134
Tablo 27: AB'de Devlet Yardımlarında Kullanılan Araçlar ve Yardım Grupları.....	143
Tablo 28: Yardımların Genel Anlamda Cinslerine Göre Bölgelerdeki Uygulamaları	146
Tablo 29: Yatırım Projeleri Yardım Kuralları.....	148
Tablo 30: AB'de KOBİ'lere Yapılacak Devlet Yardımlarının En Yüksek Oranı.....	151
Tablo 31: Ar-Ge Faaliyetlerinde Yardım Yoğunlukları	155
Tablo 32: Ülkelere Göre Toplam Devlet Yardımlarının GSMH'ye Oranı (%).....	159
Tablo 33: AB-15 Üyesi Olmayan Ülkelerde Devlet Yardımlarının GSMH'ye Oranı (2000) (%)	160

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Türkiye'nin Dış Ticareti ve AB'nin Payı (1968-2004)	61
Grafik 2: 2004 Yılında Türkiye'nin Dış Ticaretinde Önemli Ülke Gruplarının Aldıkları Paylar (%).....	65
Grafik 3: İşletmelerin Sektörel Dağılımı (%)	73
Grafik 4: Büyüklük Sınıflarına Göre Dağılım (%).....	74
Grafik 5: Avrupa'da KOBİ'lerin İthalat (Yabancı Bir Satıcı/Tedarikçi Dahil) ve İhracat Oranlarının Dağılımı-2003	93

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Klasik Çevrim ve Yeni Çevrim	21
Şekil 2: Devlet Yardımı 2005-2009 Eylem Planında Hedefler	162
Şekil 3: Türkiye ve Avrupa Birliği'nde Devlet Yardımlarının Karşılaştırılması.....	166

EKLER LİSTESİ

Ek 1: 1997-2006 Yılında KOBİ Teşvik Belgelerine Tahsis Edilen Yatırım Ve İşletme Kredilerinin Bölgesel Dağılımı	189
Ek 2: 1997-2006 Yılında Kobi'lere Verilen Yatırım Teşvik Belgelerinin Mahiyetlerine Göre Dağılımı	190

GİRİŞ

Günümüzde uluslararası rekabet ve küreselleşme sürecinde yaşanan dönüşümler Türkiye'nin de hızla bu sürece entegre olmasını gerektirmektedir. Bu entegrasyonun bir parçası olarak da KOBİ'ler önemli bir yer tutmaktadır. Dünya ekonomisinde yaşanan bu dönüşüm nedeniyle Türkiye'nin KOBİ'lere yönelik yeni politikalar geliştirmesi gerekmektedir. Çünkü KOBİ'lerin ekonomiye dinamizm kazandırma, rekabeti artırma, istihdam oluşturma, iş olanakları sağlama ve sermayeyi tabana yayma gibi katkıları bulunmaktadır.

İşletmelerin büyük bir çoğunluğunu oluşturan KOBİ'ler büyük firmalara göre esnek karar alma mekanizmasına ve daha dinamik bir yapıya sahiptir. Rekabetin artması ülkeleri, KOBİ'lerin yapısal özelliklerini daha iyi algılamalarına ve rekabet edebilirliklerini arttırmaya yönelik politika uygulamalarına itmiştir.

Yapılanmaları itibariyle büyük çaplı işletmelerden farklılıklar sergileyen, gelişmekte olan ülkelerde ülke ekonomisine önemli katkılar sağlayan KOBİ'ler, diğer iktisadi yapılanmalardan farklı olarak doğrudan doğruya üretim faaliyetlerini hedef almakta ve ülkenin yıllık üretim hacminin en önemli belirleyicileri sayılmaktadır.

KOBİ kavramı genel kabul görmüş ve literatüre yerleşmiş bir kavramdır. Literatürde "Küçük ve Orta Boy İşletmeler", "Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler" ve "Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler" olarak farklı terimler kullanılmaktadır. Ayrıca kavram adından da anlaşılacağı üzere kendisini tanımlamakta küçük ve orta büyüklükteki işletmeleri hedef almaktadır. Ancak "küçük" ve "orta" ifadeleri tam bir göreceliğe sahiptir ve bu nedenle, günümüzde KOBİ'lere ait tanımlamalar ülkeden ülkeye değişmektedir.

Genel kabul görmüş bir KOBİ tanımının olmamasına rağmen hemen hemen her ülke, kurum ve kuruluşlar tarafından bir tanım yapılmakta ve KOBİ'lere sağlanacak desteklerin büyük işletmelerden ayrı tutulması ve buna göre bir devlet yardımının sağlanması; KOBİ'lerin güçlendirilmesi açısından önemli olmaktadır. Ayrıca, KOBİ'lerin tanımlanmasında genel bir fikir birliğine varılamamış olması, KOBİ'lere ilişkin politikaların gelişmesinde ve devlet yardımları konusunda genel bir çerçevenin çizilmesine engel olmaktadır. Bu kapsamda Avrupa Birliği 1 Ocak 2005 yılından itibaren yeni KOBİ tanımını uygulamaya koymuştur. Türkiye ise bu gelişmelere kayıtsız kalmamış Avrupa Birliği'nin KOBİ tanımı ile uyumlu bir tanım yapmıştır. "Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik" ile 18 Mayıs 2006 tarihinden itibaren yürürlüğe giren KOBİ tanımı aynı zamanda dolaylı olarak devlet yardımları mevzuatını da düzenlemektedir.

KOBİ tanımlarının ve politikalarının belirlenmesi için yapılan tüm çalışmalar devlet yardımları mevzuatlarında işbirliğini sağlamak amacıyla yürütülmektedir. Çünkü ülkenin en önemli yapı taşlarından biri olan KOBİ'ler devlet yardımları sayesinde daha

güçlü bir yapıya sahip olmaktadır. Böylece devlet yardımları uygulaması ile ülke ekonomisine dolaylı bir katkı sağlanmaktadır. Burada üzerinde durulması gereken nokta, ülke hükümetlerinin belirleyecekleri devlet yardımları mevzuatlarının amacına tam olarak ulaşmasına dikkat etmeleridir.

Devlet yardımları gelişme düzeyi ne olursa olsun, tüm ülkeler tarafından uygulanmakta, fakat devlet yardımları sistemi de KOBİ'lerin tanımlanmasında olduğu gibi farklılıklar göstermektedir. Bu farklılığı gidermek amacı ile uluslararası kuruluşlar ve AB bünyesinde devlet yardımları konusunda birtakım kurallar uygulamaya geçirilmiştir. İşte bu noktada, önemli olan rekabeti ihlal etmeyecek nitelikte olan devlet yardımlarının hayata geçirilmesidir. Bununla birlikte KOBİ'lerin ülkelere ait sosyo-ekonomik yapısı göz önüne alındığında, KOBİ'lere yönelik devlet yardımlarının belli istisnalar çerçevesinde ele alındığı görülmektedir.

Üç bölümden oluşan çalışmanın, "Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelere İlişkin Kavram ve Kapsam" başlığını taşıyan birinci bölümünde KOBİ'lere ait teorik çerçeve ele alınmıştır. Bu kapsamda KOBİ tanımlamalarında kullanılan nicel ve nitel ölçütler ile KOBİ'lerin ortak özellikleri, çeşitli ülkelerdeki tanımlamalar ve uluslararası kuruluşlar ile Avrupa Birliği'nin kullandığı tanımlar işlenmiştir. Küreselleşmenin KOBİ'ler üzerinde ne tür etkiler meydana getirdiği, üretim faaliyetlerinin mekandan bağımsızlaşması kapsamında değerlendirilmiş ve KOBİ'lerin bu dönüşüme uyumunu kolaylaştıran ve zorlaştıran güçlü ve zayıf yönleri incelenmiştir. Daha sonra ise, KOBİ'lerin örgütlenme ve yönetim, üretim ve tedarik zinciri, pazarlama, insan kaynakları ve finansman sorunları kapsamında söz konusu uyumu sağlamada karşı karşıya olduğu ortak temel sorunlar ele alınmıştır.

"Türkiye ve Avrupa Birliği'nde Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler" başlığını taşıyan ikinci bölümde öncelikle Türkiye'de KOBİ tanımına yer verilmiş ve Cumhuriyet'ten günümüze kadar geçen sürede KOBİ politikaları irdelenmiştir. KOBİ politikaları ele alınırken de Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkileri kapsamında Avrupa Birliği Müktesebatı'nın üstlenilmesine ilişkin olarak KOBİ politikalarının yakınlaştırılması için düzenlemelere yer verilmiştir. Daha sonra ise Avrupa Birliği'nin KOBİ tanımı, üye ülkeler açısından da incelenmiş, KOBİ'lere ilişkin politikalar ve düzenlemeler çerçevesinde ele alınmıştır. Son olarak da hedef içeriğin belirlenmesi için Türkiye ve Avrupa Birliği'nde KOBİ'lerin ekonomideki yeri incelenmeye çalışılmıştır.

"Türkiye ve Avrupa Birliği'nde Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelere Yönelik Devlet Yardımları" başlığını taşıyan üçüncü bölümde ise, KOBİ'lere ilişkin devlet yardımları, uluslararası kuruluşların ve Avrupa Birliği'nin devlet yardımları mevzuatı çerçevesinde ele alınmıştır. Öncelikle Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik süreci kapsamında uygulanan devlet yardımları mevzuatı hakkında bilgi verilmeye çalışılmış, daha sonra ise Avrupa Birliği'nin Roma Antlaşması'na dayanan rekabet politikası çerçevesinde devlet yardımları mevzuatına yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜÇÜK ve ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELERE İLİŞKİN KAVRAM ve KAPSAM

Ülkelerin sabit sermaye düzeyi ve üretim olanaklarının en önemli göstergelerinden biri, yapılanmaları itibariyle büyük çaplı işletmelerden farklılıklar sergileyen “küçük ve orta büyüklükteki işletmeler” -KOBİ’ler- dir. KOBİ’ler özellikle gelişmekte olan ülkelerde ülke ekonomisine önemli katkılar sağlamaktadır. KOBİ’lerin ülke ekonomisine katkılarının başında ise üretim artışları gelmektedir. Çünkü KOBİ’ler diğer iktisadi yapılanmalardan farklı olarak doğrudan doğruya üretim faaliyetlerini hedef almakta ve ülkenin yıllık üretim hacminin en önemli belirleyicileri sayılmaktadır. KOBİ’lerin üretim faaliyetlerini hedef alması, üretim sürecinde kullanılan faktörlerin artmasına, üretimin sistemlerinin gelişmesine ve özellikle istihdam oluşmasına önemli katkılar sağlamaktadır.

KOBİ kavramı her ne kadar bir tür kısaltma olsa da, genel kabul görmüş ve literatüre yerleşmiş bir kavramdır. Ayrıca kavram adından da anlaşılacağı üzere kendisini tanımlamakta ve ölçek itibariyle büyük işletmelerden farklı olarak küçük ve orta büyüklükteki işletmeleri hedef almaktadır. Ancak burada adı geçen ve üretim ölçeğini açıklayan “küçük” ve “orta” ifadeleri tam bir göreceliğe sahiptir ve bu nedenle, günümüzde KOBİ’lere ait tanımlamalar ülkeden ülkeye değişmektedir. Bu bağlamda, yapılan tanımlamalarda ülke yapısı ve gelişmişlik düzeyi de belirleyici olabilmektedir. Bu ise, ölçek farklılıklarına bağlı olarak yapılan tanımlamaların çeşitlenmesine yol açmaktadır. Ayrıca, bu işletmelerde kullanılan teknoloji ve yönetim düzeyi de, tanımlama sorunun derinleşmesine sebep olabilmektedir.

KOBİ’lere ait teorik çerçevenin ele alınacağı bu bölümde amaç, bunların ülke ekonomileri açısından taşıdıkları önemi ortaya koymaktır. Bu kapsamda aşağıda KOBİ tanımlamalarında kullanılan ölçütler başta olmak üzere KOBİ’lerin ne tür ortak özelliklere sahip olduğu ele alınacak ve çeşitli ülkelerdeki tanımlamalar ile uluslararası kuruluşların kullandığı tanımlamalar irdelenecektir. Ardından küreselleşmenin meydana getirdiği toplumsal dönüşümler bağlamında KOBİ’ler üzerinde ne tür etkiler meydana getirdiği, üretim faaliyetlerinin mekandan bağımsızlaşması kapsamında değerlendirilecek ve günümüzde gelinen noktada KOBİ’lerin bu dönüşüme uyumunu kolaylaştıran ve zorlaştıran yönleri incelenecektir. Daha sonra ise, KOBİ’lerin bu uyumu sağlamada karşı karşıya olduğu ortak temel sorunlar; örgütlenme ve yönetim, üretim ve tedarik zinciri, pazarlama, insan kaynakları ve finansman sorunları kapsamında ele alınacak ve hedeflenmiş olan içerik oluşturulacaktır.

1.1. KÜÇÜK ve ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELERİN GENEL TANIMI

KOBİ'lerin genel kabul görmüş bir tanımı olmamakla birlikte bu kavram ülkeden ülkeye, sektörden sektöre farklılık göstermektedir. Hatta belli bir ülkede bulunan kurumlar, kuruluşlar ve uzmanlar tarafından da farklı tanımlar yapılmaktadır. Bu farklılıklar ulusal ekonominin veya belirli bir sanayi büyüklüğü gibi faktörlere bağlanamayacak kadar çeşitlilik göstermektedir. Diğer yandan İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) gibi gelişmiş ülkelerde küçük işletme olarak nitelendirilen bir birim, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde orta büyüklükte ve hatta bazen büyük işletme olarak kabul edilmektedir. İşte bu noktada, ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin farklı olması sebebi ile uluslararası literatürde KOBİ tanımının farklılık göstermesi doğal karşılanmaktadır¹.

Genel kabul gören bir tanım geliştirmek mümkün olmamakla birlikte, KOBİ'ler için her zaman bir tanım yapılmıştır. Çünkü tüm ülke yönetimleri, KOBİ'lerin²:

- Ekonomide rekabetin yerleşmesi ve sürdürülmesi için vazgeçilmez temel ekonomik birimler olduğuna,
- Ekonomiyi geliştirerek ve çökmekten koruyarak canlılık getirdiğine,
- Değişme ve yenilikleri hemen uygulamaya koyma esnekliğine sahip oldukları için yenilikçi olduğuna ve sanayileşme sürecini hızlandırdığına,
- Geniş toplum kesimlerinin yapıcı fikirlerinin ortaya çıkmasına ve dolayısıyla ekonomik gelişmenin hızlanmasına katkıda bulunduğuna,
- İstihdam oluşturma kaynağı olmaları nedeniyle toplumsal düzenin temeli ve istikrarın garantisi olduğuna,
- Bölgesel kalkınmayı hızlandırarak küçük yerleşim yerlerinden metropollere göçü engellediğine inanmaktadır.

KOBİ'lerin ekonomide üstlendiği bu fonksiyonlarda sağlanan uzlaş, her zaman yapılan tanımlamalara tam olarak yansımamakta ve KOBİ'ler genellikle belirli unsurlar dikkate alınarak tanımlanmaktadır. Literatürde ve ayrıca bazı çalışmalarda KOBİ kavramı ayrıştırılmakta ve küçük ölçekli ile orta ölçekli işletme farklılığını ortaya koyan

¹ Özlem Gül ERTUĞRUL, **Avrupa Birliği'nde Tam Üyelik Aşamasında Türkiye'deki Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Mevcut Durumu, Karşılaşacakları Sorunlar ve KOBİ'lere Yönelik Devlet Yardımları**, T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı (Uzmanlık Tezi), Ankara, Mart 1999, s..5.

² Halil SARIASLAN, **Türkiye Ekonomisinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler (İmalat Sanayi İşletmelerine Sorunlar ve Yeni Stratejiler)**, Aydoğdu Ofset, TOBB Genel Yayın No: 30, BÖM: 35, Ankara, 1994, s.7.

tanımlamalara da rastlanmaktadır. Bu kapsamda, küçük işletmeleri tanımlamada ve belirlemede kullanılan ölçütler, toplumların ekonomik ve sosyal yapılarına bağımlı olarak değişmekte ve küçük işletmeler genellikle kendilerine özgü üç ortak nitelik olan; “bağımsız olmak”, “girişimcilik yeteneği” ve “kişisel ilişkiler” üzerinden³, “bağımsız bir kişi tarafından kurulup işletilebilen, faaliyette bulunduğu alanda pek etkili olamayan işletmeler” olarak tanımlanmaktadır⁴. Orta büyüklükteki işletmeler ise, “uzmanlaşma, makineleşme ve işgücü sayısı bakımından küçük işletmelerden daha iyi durumda olan işletmelerdir”. Ancak yapılan bu ayırım sübjektif olma özelliğini taşımakta ve esasen tanımlama sorununun aşılmasına herhangi bir belirgin katkı sağlamamaktadır.

Literatürdeki KOBİ tanımlamaları incelendiğinde en dikkat çekici unsurun bu işletmelerdeki çalışan sayısının ön plana çıkartıldığıdır. Kaldı ki belirlenen ölçeklerde çalışan sayısı en önemli kriter olma özelliği taşımaktadır. Bunun yanında faaliyet gösterilen sektör, sabit yatırım tutarı, yıllık satış hacmi, yıllık bilanço değeri ve sermaye paylarının mülkiyeti gibi nicel özelliklerin yanı sıra yönetim, üretim, esneklik ve sermaye piyasalarındaki konumları gibi nitel özellikler de tanımlamalara yansımaktadır. Bu bağlamda, literatürdeki tanımlamalardan bazıları şunlardır:

Baykal, KOBİ’leri “işletmenin aynı anda hem sahibi, hem de yöneticisi durumunda olan, çevresinin dışına çıkmamış yerel faaliyetlerde bulunan, yalnızca öz kaynakları ile finanse edilen işletmeler⁵” şeklinde tanımlamaktadır. Bu tanımdan anlaşılacağı üzere işletmenin mülkiyet sahipliği üzerinde durulmakta ve temel finansman aracının özsermaye olduğu vurgulanmaktadır. Oysa yukarıda değindiğimiz üzere KOBİ’leri sadece bu kriterleri kullanarak tanımlamak yeterli olmamakta ve ilave kriterler kullanılarak bir tanımlamanın geliştirilmesi ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

İraz’a ve Kargül’e ait tanım bu açıdan önemlidir. Çünkü İraz KOBİ’leri “ağırlıklı olarak emek yoğun çalışan, hızlı karar alma yeteneğine sahip, düşük düzeydeki yönetim giderleri ile ucuz üretim gerçekleştirebilen iktisadi teşebbüsler⁶” olarak tanımlarken, Kargül, “yasaların gösterdiği doğrultu ve şekil şartlarında bir işletmeyi

---

³ Oktay ALPUGAN, **Küçük İşletmeler (Ders Notları)**, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Resmi Teksir Yayınları No:42, İzmir 1983, s.6.

⁴ Gerald d’AMBOISE, Marie MULDOWNNEY, “Management Theory for Small Business: Attempts and Requirements”, **Academy of Management Review**, Vol:13, No:2, 1988, p.226.

⁵ Cevdet BAYKAL, “Cumhuriyetin 75. Yılında DTM’nin KOBİ’lere Bakışı, İhracatta Sektörel Dış Ticaret Şirketi Modeli ve Devlet Yardımları”, <http://www.dtm.gov.tr/ead/DTDERGI/ekim98/kobi.htm>, Erişim: 12.01.2006.

⁶ Rifat İRAZ, **Yaratıcılık ve Yenilik Bağlamında Girişimcilik ve KOBİ’ler**, Yayın No:133, Çizgi Kitabevi, Konya, Mayıs 2005, s.216.

kurup bağımsız halde onu çalıştıran ancak uğraşı dalında tekelci durumunda olmayanların oluşturduğu küme⁷ olarak tanımlamaktadır.

Kanaatimizce bu tanımlar KOBİ'lerin diğer iktisadi yapılanmalara göre sahip olduğu fonksiyonel özellikleri ortaya koymakta ve mevcut tanımlama sorununun aşılmasına katkı sağlamaktadır. Ayrıca Uludağ ve Serin tarafından yapılan tanım da bu görüşümüzü desteklemektedir. Uludağ ve Serin'e göre KOBİ'ler, "genellikle az sermaye kullanımı ve daha çok el emeği ile faaliyette bulunmanın yanında çabuk karar verme imkânına sahip ve düşük düzeyde yönetim girdileri ile çalışan, ucuz üretim gerçekleştiren ekonomik teşebbüsler⁸"dir.

Yukarıda genel olarak verilen KOBİ tanımları arasındaki farklılıklar ülkeler ve uluslararası kuruluşlar arasında da görülmektedir. Tanımlama sorununun nedenini de burada ortaya koymak uygundur. Şöyle ki, yerel, bölgesel ve ülkesel farklılıklar her alanda kendini gösterdiği gibi, burada da kendini göstermektedir.

Herhangi bir yerin kültürel alışkanlıkları, ekonominin işleyişi, siyasi ve sosyal yapıları söz konusu soruna farklı yaklaşımlarına sebep olmaktadır. Tüm bunlara küreselleşmenin de etkisi eklenince sorun uluslararası bir yapı haline dönüşmektedir. Bu nedenle aşağıda çeşitli ülkelerin ve uluslararası kuruluşların KOBİ tanımlarına yer verilecektir.

1.1.1. Çeşitli Ülkelerde ve Uluslararası Kuruluşlarda KOBİ Tanımları

Ülke ekonomisinde yadsınamayacak yere sahip olan KOBİ'ler, sadece ülke bazında değil, aynı zamanda uluslar arası kuruluşlar ve birlikler için de büyük bir öneme sahiptir.

Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ve büyümeleriyle yakından ilgili olan bu tür işletmelerin tanımları kendi içinde farklılıklar göstermektedir. Bu amaçla uluslararası kuruluşlar ve birlikler tanımlamalarda ortak hareket ve ortak tanımlama politikaları uygulamaya çalışmaktadır. Çünkü küreselleşmeyle birlikte sınırların kalktığı dünyada haksız rekabetin önüne geçilmesi için hükümetlerin uygulayacağı politikaların uyumlaştırılması açısından tanım birliğinin sağlanması amaçlanmaktadır. Nitel ve nicel ölçütlerin baz alındığı bu tanımlamalar her ne kadar yakınlaştırılmaya çalışılsa da ülkelerin ekonomik yapılarıyla sınırlı kalmaktadır.

---

⁷ İ. Doğan KARGÜL, **Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yönetim Sorunları ve Çözümleri**, İstanbul Ticaret Odası, Yayın No:1997-47, İstanbul 1997, s.1.

⁸ İlhan ULUDAĞ, Vildan SERİN, **Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, -Yapısal ve Finansal Sorunlar, Çözümler-**, İTO Yayınları Yayın No: 25, İstanbul, 1991, s.14.

Çeşitli ülkeler ve kuruluşlar tarafından yapılan KOBİ tanımları Tablo 1’de verilmiştir:

Tablo 1: KOBİ Tanımları ve Kullanılan Kriterler

Kriterler Ülke Birlik ve Kurumlar	Küçük Ölçekli İşletmeler			Orta Ölçekli İşletmeler		
	İstihdam Edilen İşgören Sayısı	Yıllık Satış Hacmi / Bilanço Değeri	Sermaye Tutarı	İstihdam Edilen İşgören Sayısı	Yıllık satış Hacmi/ Bilanço Değeri	Sermaye Tutarı
ABD	1-99(499)			500-999 (1499)		
Japonya	1-300		300 Mil. Yen Altı	20-50		300 Mil. Yen Altı
Malezya	1-19 (50)	200 (250) Bir 1 (10) Milyon RM Arası		20-50 (150)		1(10)-5(25) Milyon RM Arası
Avustralya	1-20			20-200		
Y.Zelanda	1-5			5-20		
Kanada	1-20			20-40 (499)		
OECD	1-99			100-500		
Dünya Bankası	1-250			100-500		
Avrupa Birliği	50 Altı	10 Milyon Avro ve Altı		250 altı	50 milyon Avro ve Üstü/43 Milyon Avro ve Altı	

Kaynak: Tarafımızca düzenlenmiştir.

Bu tanımlamalar Tablo 1’deki gibi ülkeye ve kuruluşlara göre farklılık göstermektedir. İstihdam edilen işgören sayısı veya yıllık satış hacmine göre işletmelerin KOBİ ölçekleri belirlenmekte, yasal düzenlemeler buna göre yapılmaktadır. Ülkelere ve uluslararası kuruluşlara göre KOBİ tanımlamalarının verilmesinin amacı devletler tarafından bu tür işletmelere verilen desteklerin bu ayrımlara göre yapılmasındandır.

1.1.1.1. Çeşitli Ülkelerde KOBİ Tanımları

Günümüz dünya ekonomisinde uluslararası ticaret ile birlikte rekabet ve pazarlama önemini arttırmıştır. Ülkelerin bu rekabete ayak uydurabilmeleri ve üstünlük sağlayabilmeleri için işletmeleri geliştirme zorunluluğu doğmakta ve bunun için devletlerin söz konusu işletmeleri desteklemesi gerekmektedir. Bu desteği yapabilmesi içinde devletler, işletmeleri tanımlayarak, yasal düzenlemeler ve ağırlıklı sektörler itibariyle sınıflandırmak durumundadır.

1.1.1.1.1. Amerika Birleşik Devletleri

Ronald Reagan bir konuşmasında küçük işletmelerin gücüne değinerek “bir ulusal öncelik olarak tüm Amerikalıların fikirlerini ve hayallerini bu işlere yöneltmesini” vurgulamıştır. Ancak ABD’de de bu kadar önem verilen KOBİ’lere ilişkin ortak bir tanım

bulunmamaktadır. Yapılan tanımlarda, genel olarak çalıştırılan işçi sayısı ve satış tutarı dikkate alınmaktadır. Küçük işletmelere her türlü bilgi ve finansman desteği veren federal bir kuruluş olan SBA (Small Business Administration)'nın da üstünde durduğu nokta "küçük" kelimesinin anlamıdır. SBA'nın 1953 yılı kuruluş yasası, KOBİ'leri "bağımsız bir şekilde kurulan ve yönetilen ama bulunduğu bölgede tam egemen olamayan kuruluşlar" olarak tanımlamıştır⁹. ABD'de KOBİ'lere yönelik yapılan tanımları Tablo 2 yardımı ile de izleyebiliriz.

Tablo 2: ABD'de Çalışan Sayısına Göre İşletme Ölçeği

Ölçek	Çalışan Kişi Sayısı
Mikro İşletmeler	20 kişiye kadar
Küçük İşletmeler	20-99 veya 499
Orta İşletmeler	500-995 veya 500-1499
Büyük İşletmeler	1500 kişiden fazla

Kaynak: <http://usinfo.state.gov/products/pubs/oecon/chap4.htm>, ve United States Small Business Administration, <http://www.sba.gov/> kaynaklarından derlenmiştir. Erişim:10.03.2006.

KOBİ'lerin tanımlanmasındaki zorluklar ve ülkeler arasındaki farklılıklar ABD'de de yaşanmakta ve bu ülkede küçük işletme ve mikro işletme ayrımı yapılmaktadır. Çalışan kişi sayısındaki farklılıklar işletmenin bulunduğu sektörden kaynaklanmaktadır.

1.1.1.1.2. Japonya

Japonya'da KOBİ'lerin tanımlanmasında ölçüt olarak çalışan sayısı, sermaye miktarı ve sektörler dikkate alınmaktadır. Tablo 3'te sektörlere göre KOBİ tanımlarına yer verilmektedir.

Tablo 3: Japonya'da KOBİ Tanımı

Sektörler	Çalışan Kişi Sayısı	Sermaye Miktarı (Milyon Yen)
Madencilik ve İmalat	300 kişiye kadar	300 milyon Yen'e kadar
Toptancılık	100 kişiye kadar	100 milyon Yen'e kadar
Perakende	50 kişiye kadar	50 milyon Yen'e kadar
Hizmetler	100 kişiye kadar	50 milyon Yen'e kadar

Kaynak: Ministry of Finance Japan, <http://www.mof.go.jp/english/budget/brief/2001/brief12.htm>, Erişim:11.04.06.

Çalışan sayısı ve sermaye miktarı gibi nicel ölçütleri baz alındığı Japonya'da madencilik ve imalat sektöründe çalışan kişi sayısı 300 kişiyle ve sermaye miktarı 300 milyon Yen ile sınırlandırılmıştır.

⁹ Mansel G. BLACKFORD, **A History of Small Business in America**, Twayne Publishers, New York, 1991, p. 107.

Japon hükümeti, yeni teknoloji ve ürünleri üretecek olan küçük yatırımcıları teşvik etmek amacıyla 1995 yılında “Girişimci Küçük İşletmelerin Desteklenmesi’ne Dair Kanun”u kabul etmiştir. Bu Kanun’dan sonra kurulan Küçük İşletmeler Şirketi (Small Businesses Corporation) bu kapsamdaki girişimlere destek olmaktadır. Ayrıca, vilayetler düzeyinde kurulan Girişimci (Risk Sermayesi) Vakıfları da küçük girişimcilere finansal destek sağlamaktadır. Bu destekler¹⁰;

- Doğrudan Yatırım: Girişimci vakıflar tarafından şirket sermayesine doğrudan katılmak,
- Doğrudan Olmayan Yatırım: Kurulan şirketin normal ve hisse senedine çevrilebilir tahvillerine yatırım yapmak,
- Borç Garantisi: Girişim şirketlerince çıkarılan borçlanma senetlerinin yüzde 70’ine kadar garanti vermek,
- Uzman ve Eğitim Desteği: Girişim şirketlerinin ihtiyaç duyabileceği eğitim, seminer, üretim ve pazarlama teknikleri ile ilgili uzman desteği sağlamak, şeklinde olabilmektedir.

1.1.1.1.3. Malezya

Malezya’da KOBİ tanımında iki ölçüt kullanmıştır. Birincisi, çalışan kişi sayısı; ikincisi ise yıllık satış tutarıdır. Bu ölçütler Tablo 4’te ve Tablo 5’te gösterilmiştir:

Tablo 4: Malezya’da Toplam Kişi Sayısına Göre KOBİ Tanımı

Ölçek Sektör	Tarım	Üretim	Hizmetler
Mikro İşletmeler	5 kişiye kadar	5 kişiye kadar	5 kişiye kadar
Küçük İşletmeler	5-19 kişi arası	5-50 kişi arası	5-19 kişi arası
Orta İşletmeler	20-50 kişi arası	51-150 kişi arası	20-50 kişi arası

Kaynak: Definitions for Small and Medium Enterprises in Malaysia, Secretariat to National SME Development Council Bank Negara Malaysia, 13 September 2005, p.5, http://smeinfo.com.my/pdf/sme_definitions_ENGLISH.pdf, 12.04.2006.

Tablo 4’te de görüldüğü gibi üretim sektöründe çalışan kişi sayısı diğer sektörlere göre daha fazla tutulmaktadır. Üretime verilen önem burada görülmektedir.

¹⁰ Feza ÜSTÜNKAYA ve Onur ATAÖĞLU, “Japonya İş Rehberi”, Tokyo, 2003, http://www.abm-istanbul.org/dokumanlar/abm/bilgibankasi/ulkeler/ulkeler/Japonya/2003_japonya.htm#_Toc42057412, Erişim: 12.04.2006.

Tablo 5: Malezya’da Yıllık Toplam Satış Tutarına Göre KOBİ Tanımı

Ölçek Sektör	Tarım	Üretim	Hizmetler
Mikro İşletmeler	200 bin RM'ye kadar	250 bin RM**'ye kadar	200 bin RM'ye kadar
Küçük İşletmeler	200 bin 1 milyon RM arası	250 bin 10 milyon RM arası	200 bin 1 milyon RM arası
Orta İşletmeler	1-5 milyon RM arası	10-25 milyon RM arası	1-5 milyon RM arası

* Malezya'nın para birimi Ringgit olup kısaca RM olarak ifade edilmektedir.

Kaynak: Definitions for Small and Medium Enterprises in Malaysia, Secretariat to National SME Development Council Bank Negara Malaysia, 13 September 2005, p.6, http://smeinfo.com.my/pdf/sme_definitions_ENGLISH.pdf, Erişim:12.04.2006.

Çalışan kişi sayısının yanında yıllık toplam satış tutarı için de üretim sektörünün payının yüksek olduğu Tablo 5’te görülmektedir. Bunun sebebi, üretim sektörüne devlet tarafından verilen desteğin geniş tutulmaya çalışılmasıdır.

1.1.1.1.4. Avustralya

Avustralya’da küçük işletmeler hangi sektörde olursa olsun çalışan kişi sayısı KOBİ tanımında baz alınmaktadır. Bu işletmelerde, işletmenin sahibinin bağımsız karar alabilme, sahibi tarafından kontrol edilme, işletme sermayesinin büyük bir kısmının büyük işletmelere ait olmama gibi karakteristik özellikleri bulunmaktadır. Tablo 6, Avustralya’da ölçeğe ve çalışan sayısına göre işletme türlerini göstermektedir.

Tablo 6: Avustralya’da Çalışan Sayısına Göre KOBİ Tanımı

Ölçek	Çalışan Kişi Sayısı
Mikro Ölçekli	5 kişiye kadar
Küçük Ölçekli	20 kişiye kadar
Orta Ölçekli	20-200 kişi arası

Kaynak: Australian Bureau of Statistics an Agency of Australian Government, <http://www.smallbiz.nsw.gov.au/smallbusiness/Templates/Standard/TemplateForAll.aspx>, Erişim: 12.04.2006.

1.1.1.1.5. Yeni Zelanda

Yeni Zelanda’da KOBİ tanımı, çalışan kişi sayısına göre yapılmaktadır. Buna göre 5 kişiye kadar işçi çalıştıran küçük işletme, 5-20 arası işçi çalıştıran da orta büyüklükteki işletmeler olarak kabul edilmektedir. İşletmelerde çalışanların sürekli çalışması da önemlidir. Zira part-time çalışanlar bu tanım dışında yer almaktadır. Ayrıca işletme sahibinin işletmeyi kendisinin yönetmesi en önemli özelliğini oluşturmaktadır¹¹.

¹¹ Ministry of Economic Development (MED), http://www.med.govt.nz/templates/MultipageDocumentPage_2892.aspx, Erişim:10.04.2006.

1.1.1.1.6. Kanada

Kanada'da KOBİ tanımında çalışan kişi sayısı dikkate alınmaktadır. Tablo 7'de küçük ve orta ölçek ayırımı ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Küçük ölçekli işletmeler, 100 kişiye kadar sınırlandırılmıştır. Böyle bir ayırma gidilmesinin sebebi ise sektörel ayırımı daha iyi yapabilmektir. Özellikle hizmet sektöründe 5-20 kişi arasında işçi çalıştıran işletme sayısı çok olduğu için bu ayırma gereksinim duyulmuştur¹².

Tablo 7: Kanada'da Çalışan Sayısına Göre KOBİ Tanımı

Ölçek	Çalışan Kişi sayısı
Mikro Ölçekli	5 kişiye kadar
Küçük Ölçekli	5-20 kişi arası
Orta Ölçekli	20-49 kişi arası
Resmi Küçük Ölçekli (Orta Ölçekliye Yakın)	50-99 kişi arası
Orta (Küçük Büyük Şirketler)	100-499 kişi arası

Kaynak: Defining Small Business, Strategic SME Group, October 20 2004, [http://isotc.iso.org/livelink/livelink/3805028/Defining Small Business Oct 20 2004.doc?func=doc.Fetch&nodeid=3805028](http://isotc.iso.org/livelink/livelink/3805028/Defining%20Small%20Business%20Oct%202004.doc?func=doc.Fetch&nodeid=3805028), ve Key Small Business Statistic Industry Canada, January 2006, [http://strategis.ic.gc.ca/epic/internet/insbrp-rppe.nsf/vwapj/KSBS Jan2006 Eng.pdf](http://strategis.ic.gc.ca/epic/internet/insbrp-rppe.nsf/vwapj/KSBS_Jan2006_Eng.pdf/$FILE/KSBS_Jan2006_Eng.pdf), Erişim:12.04.2006.

1.1.1.2. Uluslararası Kuruluşların KOBİ Tanımları

KOBİ'lerin artan küresel rekabet koşullarında faaliyet gösterebilmesi, sorunlarının belirlenip ortak çözümler bulunması ve hangi işletmelerin bu çözümlerden faydalanacağını tespit etmek amacıyla OECD, Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar yanında Avrupa Birliği (AB) tarafından da KOBİ tanımı yapılmıştır. Böylece bu tanıma giren işletmelerin uymak zorunda olduğu yaptırımlar ve faydalanabilecekleri ayrıcalıklar ortaya çıkarılmıştır.

Dünya gündemini oluşturan bu kuruluşların KOBİ tanımları tüm ülkeler için yol gösterici niteliktedir. Çünkü bu kuruluşlar dünya ticaretine yön vermektedirler. Özellikle gelişmekte olan ülkelerin bu kuruluşlara uyum sağlama çabaları karşılıklı işbirliğini gerekli kılmaktadır.

1.1.1.2.1. OECD'nin KOBİ Tanımı

Uluslararası kuruluşlar arasında önemli bir yere sahip OECD, üye ülke sayısı ile da dünyada büyük uluslararası kuruluşların başında gelmektedir. Bu kapsamda ekonomik ve sosyal açıdan ülkelerin kalkınması konusunda da çalışmalar

¹² Defining Small Business, Strategic SME Group, October 20 2004, [http://isotc.iso.org/livelink/livelink/3805028/Defining Small Business Oct 20 2004.doc?func=doc.Fetch&nodeid=3805028](http://isotc.iso.org/livelink/livelink/3805028/Defining%20Small%20Business%20Oct%202004.doc?func=doc.Fetch&nodeid=3805028), Erişim: 12.04.2006.

yürütmektedir. Bu çalışmalar içerisinde kalkınmada anahtar rol üstlenen KOBİ'ler de yer almaktadır.

OECD, yaptığı KOBİ tanımlamalarında çalışan kişi sayısını dikkate almaktadır. Tablo 8'de OECD tarafından ölçeklere göre yapılan tanımlara yer verilmiştir¹³:

Tablo 8: OECD'de Çalışan Sayısına Göre KOBİ Tanımı

Ölçek	Çalışan Kişi Sayısı
Mikro Ölçekli	1-4 kişi
Çok Küçük Ölçekli	5-19 kişi
Küçük Ölçekli	20-99 kişi
Orta Ölçekli	100-500 kişi

Kaynak: Meghana AYYAGARI, Thorsten BECK, Aslı DEMİRGÜÇ KUNT, "Small and Medium Enterprises Across the Globe: A New Database", Policy Research Working Paper: 3127, The World Bank, Development Research Group Finance, Washington, D.C., August 2003, p.8.

1.1.1.2.2. Dünya Bankası'nın KOBİ Tanımı

Dünya Bankası'nın KOBİ'lerle ilgili kesin bir tanımı bulunmamaktadır. Fakat ülkelerin ekonomik ve kurumsal yapılarına göre işletmeleri küçük, orta ve büyük olarak ayırmaktadır. Bu ayırmada ölçüt olarak çalışan kişi sayısını dikkate almaktadır. Üretim sektöründe 50 kişiye kadar çalışan sayısına sahip işletmeler küçük işletmeler olarak nitelendirilmektedir. 50 ila 250 kişi arasında çalışanı olan işletmeler de orta büyüklükte işletme olarak kabul edilmektedir.

Bunun yanında üretim sektöründe 100 ile 500 arası çalışan sayısının ülkelerin resmi kaynaklarında sınır olarak kabul edilmesi önerilmektedir. Tarım ve hizmet sektörlerinde ise ülkelerin ekonomik ve kurumsal durumlarına göre bir tanım yapmalarını tavsiye etmektedir¹⁴.

1.1.1.2.3. Avrupa Birliği'nin KOBİ Tanımı

AB, 1996 yılında yapmış olduğu tanımlamayı değiştirerek 2003 yılında Komisyonun tavsiyesiyle kabul edilen yeni tanıma göre 250 kişiden az çalışanı olan işletmeleri KOBİ olarak kabul etmiştir. 1 Ocak 2005 tarihinden itibaren geçerli olan bu tanımlama 1996 yılındaki tanımlamayla karşılaştırılarak Tablo 9'da gösterilmiştir.

¹³ AYYAGARI, BECK, DEMİRGÜÇ KUNT, a.g.m., p.8.

¹⁴ Thorsten BECK, Aslı DEMİRGÜÇ KUNT, "Smes, Growth and Poverty", Public Policy for The Private Sector Note Number:268, The World Bank, Private Sector Development Vice Presidency, Washington, February 2004, p.2.

Tablo 9: 1 Ocak 2005 Tarihinden İtibaren Geçerli Olan AB KOBİ Tanımlaması

İşletme Kategorisi	Çalışan Sayısı	Yıllık Satış Cirosu	Bilanço Değeri (Net)
Mikro Ölçekli	< 10	≤ 2 Milyon Euro (1996'da tanımlanmamıştır).	≤ 2 Milyon Euro (1996'da tanımlanmamıştır)
Küçük Ölçekli	< 50	≤ 10 Milyon Euro (1996'da 7 Milyon ECU)	≤ 10 Milyon Euro (1996'da 5 Milyon ECU)
Orta Ölçekli	< 250	≤ 50 milyon Euro (1996'da 40 Milyon ECU)	≤ 43 Milyon Euro (1996'da 27 Milyon ECU)

Kaynak: EU Commission Recommendation of 6 May 2003 Concerning The Definition of Micro, Small and Medium-Sized Enterprises, 2003/361/EC, Official Journal of The European Union, Brussels, 20 May 2003, p.2.

Tablo 9'dan da anlaşılacağı gibi AB'nin KOBİ tanımında nicel ölçütler yer almaktadır. Nitel ölçütler olarak ise, işletmelerin bağımsızlık düzeyleri dikkate alınmaktadır. Bir işletmenin KOBİ olarak kabul edilebilmesi için büyük bir işletmeye veya ortaklaşa hareket eden birkaç büyük işletmeye ait olmaması gerekmektedir¹⁵.

1.1.2. KOBİ Tanımında Kullanılan Ölçütler

KOBİ kavramını tanımlamada ortaya çıkan güçlüğü aşılması ve kavramsal birliğin sağlanması amacıyla birtakım ölçütler kullanıldığı görülmektedir. Daha önce ifade edildiği gibi, belirlenen ölçütler ülkeden ülkeye değişebilmektedir. Ancak böyle olmasına rağmen genellikle (i) nicel (kantitatif) ve (ii) nitel (kalitatif) olmak üzere ikili bir sınıflandırma yapılmakta ve tanımlama sorunu bu kapsamda giderilmeye çalışılmaktadır.

1.1.2.1. Nicel (Kantitatif) Ölçütler

KOBİ tanımlamaları için belirlenen nicel ölçütler tamamen rakamsal verileri ifade etmektedir. Esasen nicel ölçütler, genelde tanımlamalara hakim olan sübjektifliğin aşılmasında önemli bir yer tutmaktadır. Literatürde kullanılan nicel ölçütlerden bazıları şunlardır:

- Kullandığı Faktör Girdileri
  - İşgücü Sayısı ve İşgücünün Çalışma Süresi
  - Sabit Yatırım Tutarı
  - Makine Parkının Değeri ve Çalışma Süresi
  - Sabit Varlıklar Toplamı
  - Toplam Sermaye

¹⁵ İRAZ, a.g.e., s.222.

- Enerji Kullanımı ve Hammadde Miktarı
- Üretim Alanı, Hacim ve Malzeme Miktarı
- Aktif Toplamı ve Ödenmiş Sermaye
- Kapasite Büyüklüğü
  - Faaliyet Gösterilen Sektör ve Sektördeki Payı
  - Yıllık Satış ve Kar Hacmi
  - İhracat Oranı
  - Oluşturulan Katmadeğer
  - Alınan Siparişler Miktarı
- Faktör Maliyetleri
  - Ücretler ve Aylıklar Toplamı
  - Ödenen Faizler
  - Vergi Miktarı

Her ne kadar genel bir sınıflandırma kapsamında veriliyor olsa da, belirlenen bu tür nicel ölçütleri arttırmak mümkündür. Ancak burada önemli olan husus, işletme iktisadının küçük, orta ve büyük işletme tanımlarını belirlerken nicel ölçütleri ön plana çıkarması ve konu bu ölçütler bağlamında değerlendirmesidir. Ayrıca nicel ölçütler devlet ve onun bir alt sistemi olan kamu maliyesi açısından da önem taşımaktadır. Çünkü nicel ölçütler, devlet tarafından özellikle yatırım ve ihracat alanları başta olmak üzere KOBİ'lere tanınan çeşitli teşvikler ve uygulanan teşvik politikaları açısından da önem arz etmektedir. Dolayısıyla teşvik politikalarının izlenmesinde vazgeçilmez bir unsur olan tarafsızlığın hayata geçirilmesinde, belirlenen bu nicel ölçütler benzersiz bir işlev sağlayabilmektedir¹⁶.

1.1.2.2. Nitel (Kalitatif) Ölçütler

Rakamsal verileri ortaya koyan nicel ölçütlerden farklı olarak, işletme sahipliği ve işletmenin organizasyonel yapısından kaynaklanan farklılıkları ifade eden nitel ölçütler, işletmeden işletmeye değişiklik göstermekle birlikte var olan tanımlama sorununu aşmada yardımcı olabilmektedir. Nitel ölçütler, işletmelerdeki yönetim, üretim ve pazarlama gibi temel fonksiyonlardaki kararalma sürecinde işletme sahipliğinin ne

---

¹⁶ Tamer MÜFTÜOĞLU, *Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler KOBİ'ler Sorunlar-Öneriler*, Beşinci Baskı, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar:10, Turhan Kitabevi, Ankara, 2002, s.75.

derecede etkili olduğunu ortaya koymakta ve benzer şekilde organizasyon yapısının da bu fonksiyonlardaki etkisini ifade etmektedir. Nitel ölçütlerden bazıları şunlardır¹⁷:

- İşletme sahibinin fiilen işletmede çalışması
- Risk üstlenme ve sorumluluğun işletme sahibine ait olması
- İşletme mülkiyetinin ve yönetimin bağımsızlık derecesi
- Aile bireylerinin işletmede fiilen çalışması
- Modern yönetim tekniklerinin uygulanamaması veya yetersizliği
- Sermayenin sınırlı olması
- İşletmenin sahip olduğu pazar payı
- İşletmenin satış ve satın almadaki pazarlık gücü
- Sermaye piyasalarında bulunabilirlik

Nitel ve nicel ölçütler yönüyle değerlendirildiğinde bunların KOBİ'lerin yapılanması üzerinde etkili olduğu ve oluşan bu etkinin KOBİ'lerin ülke ekonomisindeki yeri ve önemini de belirlediği söylenebilir. Ayrıca daha önce ifade edildiği gibi, devletin KOBİ'lere yönelik yardımların belirlenmesinde doğrudan doğruya yukarıda bahsedilen ölçütleri kullanması, izlenecek olan teşvik politikalarının yönü ve içeriğini de ortaya koymaktadır. KOBİ'lerin bağımsız olma, girişim yeteneği ve kişisel ilişkiler bağlamında ortak özellikler taşıması, devlet tarafından sağlanan destekleme sürecinin işletilmesinde etkili olmaktadır.

1.1.3. KOBİ'lerin Ortak Özellikleri

KOBİ'lerin ortak özelliklerinin ortaya konulması iki tür katkı sağlamaktadır. Bunlardan birincisi, yukarıda bahsedilen tanımlama sorununun aşılmasına olan katkıdır. İkinci katkı ise bu işletmelerin, büyük işletmelerden farklılıklarının ortaya konulmasıdır. Böylece KOBİ'lerin hem tanımlama hem de büyük işletmelerden ayrımı yapılmış olmaktadır. Ayrıca, ortak özelliklerin belirlenmesi ileride ele alınacak olan küreselleşme sürecine uyum sağlama konusunda bu işletmelerin sahip olduğu güçlü ve zayıf yönlerin belirlenmesi açısından önem taşımaktadır.

1.1.3.1. Bağımsız Olma

KOBİ'lere ait bağımsız olma özelliği bu işletmelerdeki yönetim anlayışını simgelemektedir. Esasen KOBİ'lerin büyük bir çoğunluğu onların sahipleri tarafından yönetilmektedir. Çünkü KOBİ'lere ait işletme büyüklüğü yönetim aygıtının mülkiyetinin

¹⁷ Muhittin ŞİMŞEK, **Ekonominin Lokomotifleri KOBİ'lerin Olmazsa Olmazları**, Alfa Yayınları:1174, Dizi No: 36, Ağustos 2002, s. 5.

işletme sahipliği ile birleşmesine imkan kazandırmaktadır. Oysa büyük ölçekli işletmeler açısından değerlendirildiğinde, bu işletmelerde yönetim-mülkiyet ilişkisinin birbirinden bağımsızlaştığı görülmektedir. Büyük ölçekli işletmeler organizasyon yapıları nedeniyle modern yönetim tekniklerinin uygulanmasına son derece uygundur ve esasen işletme yönetimi biliminin gelişmesinde büyük ölçekli işletmelerin baz alındığı rahatlıkla söylenebilmektedir.

KOBİ'lerin yönetim açısından bağımsız olması kararalma sürecinin hızlanmasını sağlamaktadır. Ancak diğer yandan varolan işletme sahibinin yönetim becerisinin düşük olması durumunda kararalma süreci etkinlik kaybına uğrayabilmektedir. Dolayısıyla bağımsız olma özelliği yönetim açısından her ne kadar tercih bırakmıyor gibi görünse de, işletmeden işletmeye farklı sonuçla ortaya çıkarabilmekte ve iktisadi krizler gibi olağanüstü dönemlerde sağlıklı öngörülerin yapılamaması nedeniyle işletmenin varlığını sona erdirebilmektedir.

KOBİ'lerde işletme sahibinin aynı zamanda yönetici konumunda bulunması, özgün fikirlerin oluşması ve bunların hayata geçirilmesi açısından da önemlidir. Oysa uzmanlaşmaya dayalı büyük ölçekli işletmelerde yönetimin üstlendiği görev sadece yönetimle ilgilidir ve işletme ortakları yönetim üzerinde doğrudan doğruya baskı oluşturabilmektedir. Ancak burada KOBİ yönetiminin istediği gibi hareket edebileceği anlamı çıkartılmamalıdır. Çünkü normal şartlarda çalışanlar işverene karşı sorumlu iken, girişimci de işletme çalışanlarına ve müşterilerine karşı sorumludur¹⁸. Ayrıca ulusal-yasal düzenlemelerde KOBİ yönetiminin bağımsız olma özelliğinin sınırlarını belirleyebilmektedir.

1.1.3.2. Girişim (Teşebbüs) Yeteneği

Genel anlamda girişimci, üretim faktörlerini bir araya getirerek üretim sürecinde bulunan kişi sayılmaktadır. Bu anlamıyla girişimci, risk üstlenerek üretim sonucunda faktör gelirlerinden kar elde etmeyi amaçlamaktadır. Modern anlamda girişimci ise, klasik tanımlamanın yanı sıra yenilikler peşinde koşan ve bu çerçevede yeni ürün ve/veya tekniklerle üretime yönelen kişi olarak ifade edilmektedir¹⁹.

KOBİ'ler girişimcilik yeteneği açısından değerlendirildiğinde önemli bir avantaja sahiptir. Esasen günümüzde yaşanmakta olan rekabet süreci içinde KOBİ'lerin varlığı da girişimcilik yeteneklerini ortaya koymaktadır. Diğer yandan yeni bir şey ortaya

---

¹⁸ Orhan KÜÇÜK, **Girişimcilik ve Küçük İşletme Yönetimi**, Geliştirilmiş ve Değiştirilmiş İkinci Baskı, Ankara, 2005, s. 109.

¹⁹ Ö. Selçuk EMSEN, Ayşe İRMİŞ, Ertuğrul DELİKTAŞ, "İktisadi Gelişmede Girişimciliğin Rolü Karşılaştırmalı Bir Analiz: Erzurum-Denizli (I)", **Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt:7, Sayı:2, Isparta 2002, s.244.

koyma ve risk alma unsurları da KOBİ'lerdeki girişimcilik yeteneğinin belirleyicisidir. Buna göre zanaatkarlık faaliyeti icra eden ve yapıcılık özelliğini kullanarak risk alabilen birçok girişimcinin oldukça kısa sayılabilecek bir dönemde KOBİ haline geldiğini ortaya koyan yüzlerce örnek bulunmaktadır.

Büyük işletmelerin yüksek kar marjını hedef alan faaliyetlere yönelmesi ve yapılanmaları gereği ölçek ekonomilerine göre çalışmalarını zorunluluğu da, toplumsal hayatta üretim süreci açısından çeşitli boşluklar oluşturabilmektedir. Ayrıca tüketim ilişkileri bağlamında yerel dokuya has ürünlerin tanıtılmasında ve tutundurulmasında KOBİ'ler, büyük ölçekli işletmelere göre -eşyanın tabiatı itibarıyla- üstün konumda bulunmaktadır. Esasen KOBİ'lere ait olan bu avantaj, uluslararası "mukayeseli üstünlük teorisi"nin mikro ölçeğe uyarlanması ile netleştirilebilir. Buna göre, KOBİ'lerin yerele ait olması yerel dokuya ait değerlerin üretim sürecinden geçirilerek tüketilebilir ürünler haline getirilmesinde etkili olmakta ve onları girişimcilik yeteneği açısından adeta test etmektedir.

1.1.3.3. Kişisel İlişkiler

Kişisel ilişkiler, büyük işletmelerde resmi iken, KOBİ'lerde resmîyetin yanında eş-dost ilişkileri ve tanınmışlık daha ön plandadır. Bunlar, KOBİ'lere özgü avantajlar sağlamakta ancak kurumsallaşma düzeyinde sorunlara da sebep olabilmektedir.

Yönetici olan iş sahipleri, çalışanlarıyla büyük işletmelere göre daha yakın ilişki kurabilmekte ayrıca, çalışanlarının yaşam şekillerini ve hayat standartlarını yakından takip imkanı bulabilmektedir. Aynı durum çalışanlar açısından da gözlenmekte, çalışanlar patronlarını sadece işveren olarak görmemektedir. Bu çalışanlar ile işverenler arasında güçlü bir bağın doğmasına sebep olmakta, karşılıklı özveriyle çalışma, yapılan işi sahiplenme ve dolayısıyla işyeri verimliliğini artırmasını sağlamaktadır.

Bunun yanında işverenler ile müşteriler arasında ilişkiler de büyük işletmelerden farklı bir yapıya bürünmektedir. Müşteri ile işveren arasındaki ilişki zamanla ahabplığa, dostluğa dönüşmektedir. KOBİ'lerin faaliyette bulunduğu bölgenin halkı ile yakından ilişki kurması ve onların isteklerini bu ilişki sayesinde kısa sürede öğrenmeleri KOBİ'lerin avantajlarını oluşturmaktadır.

Üretim ölçeği açısından bu tür avantajları elinde bulunduran KOBİ'ler, üretim faaliyetleri açısından çeşitli alanlarda yoğunlaşmaktadır. Faaliyet alanları bakımından üretim, hizmet ve ticaret sektörleri olarak genel bir ayırım yapılmaktadır. Bu sektörler içerisinde faaliyet gösteren KOBİ'ler, tüm alanlarda bilfiil çalışmaktadır.

1.1.4. KOBİ'lerin Faaliyet Alanları

Tüm sektörler için vazgeçilmez kuruluşlar olan KOBİ'ler, çıktı çeşitlerine göre faaliyet alanlarına ayrılmaktadır. Bu faaliyetler, mal ve hizmetlerin miktarının ve faydasının artırılmasına yönelik olabileceği gibi mülkiyet değişikliğinin gerçekleştirilmesi ve başkalarının ihtiyaçlarını karşılamak için hizmet sağlama şeklinde de olabilir.

1.1.4.1. Üretim Sektörü

Üretim, üretim faktörlerinin mal veya hizmete dönüştürülmesidir. Bir başka deyişle üretim, sınırsız olan insan ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik kıt olan mal ve hizmetlerin miktar ve faydalarını arttırmaya yönelik çabalar olarak tanımlanabilmektedir. Tanımdan da anlaşılacağı üzere üretim, malların miktarının artırılmasıyla beraber, mal ve hizmetlerin faydasını da arttırmaya yönelik çabalar olarak belirtilebilir²⁰.

Üretim sürecinin bir sektör haline gelmesinde ise tarım, inşaat, imalat vb. faaliyetlerin üretimin bir çeşidini oluşturduğunu belirtmekte yarar bulunmaktadır. Bunlar arasında imalat, sanayi üretimini tarımsal üretimden ayırmak için kullanılmaktadır. Çünkü, sanayi üretimi, hammadde ve ara malların mevcut bilgi, beceri ve teknolojilerden yararlanılarak ve işçi emeğinin katkısıyla fabrika veya üretim tesislerinde mal ve hizmet şekline dönüştürülmesi²¹ olarak tanımlanmaktadır. Üretim sektörüne örnek olarak orman ve balıkçılık işletmeleri, matbaalar, dondurma imalatçıları, oyuncak imalathaneleri, konfeksiyon, el sanatları üretimi, marangoz vb. verilebilir.

Sanayi üretiminde daha çok büyük işletmelerin yer aldığı söylenebilir. Çünkü yukarıdaki tanımda da belirtildiği gibi ileri teknoloji gerektiren malların üretiminde büyük işletmeler KOBİ'lere nazaran bir adım daha öndedir. Ancak, günümüzde KOBİ'lerin de bu tür teknoloji transferleri konusunda çokta geri kalmadığını belirtmek gerekmektedir. Burada dikkati çeken nokta KOBİ'lerin büyük işletmelere karşı piyasadaki durumlarıdır. Bunu rakip ve yan sanayi olmak üzere iki kısımda incelemek mümkün olmaktadır²²:

1.1.4.1.1. Rakip Sanayi

Rakip sanayi; piyasaya, büyük işletmelerle aynı ürünü arz etmektedir. Talep yetersizliği olursa küçük kapasite ile intibak edebilmektedirler. Talep artarsa,

²⁰ Ersan BOCUTOĞLU, Metin BERBER, Kenan ÇELİK, **İktisada Giriş**, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş İkinci Baskı, Akademi Yayınevi, Trabzon, Eylül 2000, s. 8.

²¹ Halil SEYİDOĞLU, **Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük**, İkinci Baskı, Güzem Can Yayınları: 16, Kurtiş Matbaacılık, İstanbul, Mart 1999, s.513.

²² KÜÇÜK, a.g.e., s.117.

kapasitelerini yükseltir yeterli seviyeye ulaşınca da büyük sanayiye dönüşmektedirler. Bunu KOBİ'ler için büyük sanayiye geçiş safhası olarak söylemek mümkündür²³.

1.1.4.1.2. Yan Sanayi

Günümüzde büyük işletmeler tarafından gerçekleştirilen yoğun üretim, büyük ölçüde yan sanayi olarak üretim yapan KOBİ'lere bağımlı bir özellik taşımakta, hatta büyük işletmelerin, kendi alanında uzmanlaşmış KOBİ'lerin ürettiği mamulleri bir araya getiren diğer bir deyişle monte eden işletmeler olduğu görüşü bulunmaktadır. İşte bu nokta da, büyük işletmelerin yan sanayi konumunda olan KOBİ'leri, büyük işletmelere bağımlılık derecelerine göre ikiye ayırabiliriz²⁴:

-Yardımcı İşletmeler: Birden çok büyük işletmeye ara malı üreten işletmelerdir. Bu işletmeler diğer büyük işletmeler açısından tamamlayıcı bir işlev sağlamaktadır.

-Taşeron İşletmeler: Üretimlerinin tamamını veya çoğunu tek bir büyük işletmeye veren işletmeler bu gruba girmektedir.

1.1.4.2. Ticaret Sektörü

Herhangi bir malın üretilmediği, imalat işletmelerinin ürettiği malların mülkiyet değişiminin gerçekleştirildiği sektöre ticaret sektörü denmektedir. Burada mal alıp satan ticaret erbabı kurumlar sayılmaktadır. Bu ürünleri doğrudan doğruya nihai tüketiciye satanlar ya da malları diğer perakendecilere tekrar satmak için alanlar da toptancılar olarak kabul edilmektedir²⁵. Bu sektörde faaliyet gösteren KOBİ'lere örnek olarak bakkalları, gıda marketlerini, otomobil galerilerini vb. gösterebiliriz.

1.1.4.3. Hizmet Sektörü

Hizmet işletmeleri, başkalarının ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla hizmet üreten ve satan iktisadi birimler olarak ifade edilmektedir. Hizmet kavramı soyut bir nitelik taşıdığından, faaliyet alanı hizmet üretmek ve pazarlamak olan kuruluşları tanımlamak birtakım güçlükler taşımaktadır. Hizmet sektörü çok geniş bir alanı kapsamaktadır. Bu nedenle hizmet işletmeleri çok sayıda ve değişik alanlarda faaliyet göstermektedir. Bunlara; konaklama hizmetleri, eğlence hizmetleri, bakım hizmetleri, özel sağlık hizmetleri, özel öğretim ve eğitim hizmetleri, danışmanlık hizmetleri, sigorta ve finans hizmetleri, taşıma ve iletişim hizmetleri vb. örnekler verilebilir²⁶.

²³ y.a.g.e., s.117.

²⁴ y.a.g.e., s.117.

²⁵ KARGÜL, a.g.e., s.3.

²⁶ Ömer DİNÇER, **İşletme Yönetimine Giriş**, Beşinci Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., Kasım 2000, İstanbul, s.76.

1.2. KOBİ'LERİN EKONOMİK ve TOPLUMSAL YAPIDAKİ YERİ ve ÖNEMİ

KOBİ'ler bir ülkede sadece ekonomik olarak değil ayrıca kültürel ve sosyal boyutta da kendilerini göstermektedir. Bu yüzden herhangi bir ülkede ve belli bir zamanda farklı KOBİ modelleri karşımıza çıkmaktadır.

KOBİ'ler gerek sosyal açıdan gerekse ekonomik açıdan ülke ekonomilerine katkıda bulunmalarıyla dikkat çekmektedir. KOBİ'lerin bunun yanında, tam istihdama geçişi sağlamak açısından hem işsizliği azaltma hem de yeni iş imkânlarını doğurma ve kalifiye eleman yetiştirme özellikleri de bulunmaktadır. Ayrıca KOBİ'ler ülke ekonomisinde her zaman önemini koruyan büyük işletmelere de tamamlayıcı rol oynamaktadır. Küresel rekabet koşullarında oluşan talep değişikliklerine kısa sürede cevap verme yeteneğine sahip KOBİ'lerin, bölgelerarası dengesizliği gidermede de yadsınamayacak ölçüde katkıları bulunmaktadır. Sosyal açıdan ise gelir dağılımında adaletin sağlanması, iç göçün önlenmesi ve sağlıklı bir kentleşmenin sağlanmasında katkıları olmaktadır²⁷.

Ülke ekonomisine sağladıkları istihdam ve mal ve hizmetler ile büyük role sahip olan KOBİ'ler, bunun yanında büyük çaplı firmaların eksikliklerinin yerini doldurarak ekonomiye fayda sağlamış olmaktadır. Bu faydaların başlıcalarını aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür²⁸:

- KOBİ'ler, yeni sayılacak türde mal ve hizmetlerin piyasalara girişinde ve onların tanıtımında büyük bir işlev görmektedir.
- KOBİ'lerin çoğu, özel mal ve hizmet taleplerine cevap verebilmektedir. Yani özellik taşıyan piyasalara yönelik çalışabilmektedir.
- KOBİ'ler, çoğu kez ikinci el sermaye mallarını satın almak, kullanmak ve bazen de devre dışı kalmış sermayeye yeniden hayat kazandırmak suretiyle iş oluşturmaktadır. Bu durum bütün firmaların riskini azaltmakta piyasaya girişte ve genişlemede uzun dönemli maliyetleri aşağıya çekmektedir. Böylece atıl durumda bulunan sermaye teçhizatı harekete geçirilerek üretim sürecine girmekte ve ürün çeşitliliği sağlanmaktadır. Bu da ulusal ekonomiye istihdam oluşturmaktadır.
- Birçok KOBİ esnek olan üretim teknolojileri sayesinde kısa dönemli talep dalgalanmalarına karşı cevap verebilmekte hatta geçici talep artışlarını da

²⁷ Hayrettin YÜCEL, "Uluslararası Pazarlara Alışmada Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Rolü", İGEME'den Bakış, Yıl:8, Sayı:26, Ankara, Ocak-Nisan 2004, s.107.

²⁸ KARGÜL, a.g.e., s.1-2.

karşılama yardımı ederek ani fiyat yükselişlerine fren görevi yapmış olmaktadır.

- KOBİ'ler, sermaye kaynaklarının hareketliliğine ve sermayenin düşük karlı endüstrilerden yüksek karlı endüstrilere akmasına yardım etmektedir. Böylece sermaye piyasalarının daha etkin çalışmasını sağlamaktadır.
- KOBİ'ler çoğu zaman iş deneyimi olmayan ve düşük vasıflı işçiler istihdam etmektedirler. Bu istihdam tarzı, ekonomiye pratikte iki şekilde fayda sağlamaktadır. Bu durum bireyler arasındaki geçici işsizliği, mümkün olduğu oranda aşağıya çekmekte, diğer taraftan ise, bu gibi kimselerin istihdamı sayesinde iş eğitimi ve çalışma tecrübesi kazandırıldığı için verimlilik yükselmekte ve vasıflı eleman yetiştirilmektedir.
- KOBİ'ler karmaşıklığın yol açtığı problemlerle nadiren karşılaşmaktadırlar. KOBİ'ler de çok basamaklı yönetim yapıları olmadığı için yapılanmanın meydana getirdiği bilgi akışı maliyetleri ve son kararların alınma süreçleri ortadan kalkmaktadır.

Yukarıda sayılan faydalar yanında küçük işletmeler değişik yönlerden ekonomik sisteme önemli katkılarda da bulunmaktadır. Bu katkıların başlıcaları şunlardır²⁹:

- Küçük işletmeler gelir dağılımı yelpazesinin içinde bir denge görevi görmektedir. Bu denge yalnız sosyal yönden değil, aynı zamanda ekonomik açıdan da önem taşımaktadır.
- Küçük işletmeler yeni fikirlerin ve buluşların kaynağı olup, endüstride gereken esnekliğin sağlanmasına katkıda bulunmaktadır.
- Çabuk karar verme olanaklarına sahip oldukları gibi, daha az yönetim ve işletme giderleri ile çalıştırıldıklarından bu konuda çabuk ve ucuz üretim işlevinde bulunmaktadır.
- Küçük işletmeler, kişisel inisiyatiflerin ortaya çıkmasında büyük rol oynadıkları gibi, istihdam ve eğitimde de büyük paya sahiptir. Birçok kalifiye eleman teknik eğitimlerini önce bu kuruluşlarda yapmaktadır.
- Üretim ve sanayileşmeyi ülke düzeyine yaymada bu tür işletmeler araç olarak kullanılabilirlerdir.

---

²⁹ Oktay ALPUGAN, M. Hulusi DEMİR, Mete OKTAV, Nurel ÜNER, **İşletme Ekonomisi ve Yönetimi**, Beşinci Basım, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş. Ekim 1997, İstanbul, s.57.

- Uzun dönemli olarak bakıldığında büyük endüstri işletmelerine girdi ve ara malı üretmektedir.
- Küçük işletmeler, sosyal ve politik bakımdan kullanılmayan işgücü, hammadde, finansman kaynaklarının daha küçük yatırımlarla işletilmesi olanaklarını sağlayarak yaşam düzeyinin yükselmesinde de etkili olmaktadır.
- Küçük birikimlerle aile birikimlerinin doğrudan yatırımlara yansıtılmasında küçük işletmeler yararlı işlevleri yerine getirmektedir.
- Bu tür işletmelerde işçi-işveren ilişkilerinin daha yakın ve olumlu bir ortam içinde geliştiği gözlemlenmektedir. Bu durum, bu kesimdeki sosyal patlamaların ortaya çıkmasını önleyici niteliktedir.
- Savaş ekonomisinde büyük endüstrilerin zedelenmesi durumunda küçük işletmeler yararlı bir işlevi yerine getirmektedir. Bu tür işletmeler küçük çapta da olsa, üretime devam ederek belirli bir gereksinimi karşılayabilmektedir.

KOBİ'ler rekabet ortamının ve orta sınıfın korunması ile bu iki işlevin denge unsuru olması açısından da katkıda bulunmaktadır. Rekabet piyasada çok fazla firmanın olmasını gerektirmektedir. Bunun yanında orta sınıfın temsilcisi durumunda olan KOBİ'ler rekabet ortamında hareket ederek bir denge unsuru görevi görmektedir.

KOBİ'ler, ekonomik gelişmede temel kuvvetlerin başında gelmektedir. KOBİ'lerin, esnek yapıları yani pazardaki talep ve arz durumlarının değişimine hızlı bir şekilde adapte olmaları, ekonomik faaliyet çeşitlenmesine yardımcı olmakta ve ticarete özellikle de ihracata önemli katkılarda bulunmaktadır. Ayrıca KOBİ'ler ileri teknoloji buluşlarında da önemli bir rol oynamaktadır³⁰.

AB üyesi ülkelerde de KOBİ'lerin ekonomik ve sosyal yapıya küçümsenmeyecek düzeyde katkıları olduğu belirlenmiştir. Teknolojik gelişmelere kolayca uyum sağlayabilmeleri, mesleki eğitim alanında okul işlevi görebilmeleri ve üretim faktörlerinin mülkiyetini topluma yaygınlaştırabilmeleri bu katkılardan bazılarıdır.

Bu nedenle, KOBİ'lerin bir ulusun ekonomik temelini oluşturmanın da ötesinde bir tampon, sosyal çelişkiler için düzenleyici ve düzeltici bir unsur olduğu söylenebilir³¹.

³⁰ United Nation, **Small and Medium-Sized Enterprises in Countries in Transition**, Economic Commission for Europe, Series: Entrepreneurship and SMEs, United Nation Publication, Geneva, 2003, p.1.

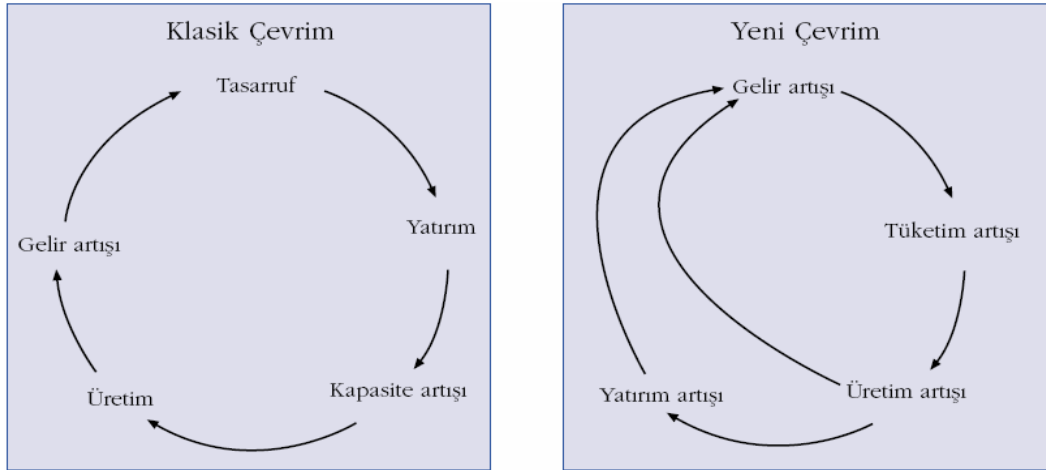
³¹ Orhan KÜÇÜK, "Avrupa Birliği'ne (AB) Uyum Sürecinde KOBİ'lerde Kalıfye İşgücü Sorununa Çözüm Önerileri: KOSGEB Destekleri ve Bir Uygulama", (içinde **Uluslararası "Avrupa Birliğine Giriş Sürecinde KOBİ'ler: Türkiye ve Benzer Ülke Deneyimleri" Sempozyumu**, 19-22 Mayıs 2005, Bandırma, s.174.

Girişimciliği teşvik etmek dünya çapında moda bir kavram haline gelmişken hükümetlerin bu konuda kayıtsız kalması mümkün görünmemektedir.

Günümüzde küreselleşme ile birlikte yaşanan tüm dönüşümler şirket yapılarında ve çalışma usullerinde değişimlere neden olmuştur. Bu değişimler ekonomileri de büyük ölçüde etkilemektedir. Son 15-20 yıl içinde üretilen kapasiteler büyük bir arz fazlasını ortaya çıkarmıştır. Öte yandan müşteriler ise çeşitlilik ve kalite arar hale gelmişlerdir. Başka bir deyişle, “üretici pazarından tüketici pazarına” geçilmiş ve tüketiciler, pazarı, yani fiyatları dolayısıyla üretim zincirini etkiler hale gelmişlerdir. Böylece, ancak talebi olan ürünlerin üretimi benimsenmeye başlanmıştır. Dolayısıyla günümüzde önce talep olması, bu talebin siparişe, siparişin de üretime dönüşmesi ve o üretim için de gerekli tedarikin yapılması şeklinde bir zincir işlemektedir.

Bütün bu gelişmeler sonucunda geçmiş dönemlerde gözlediğimiz “stoğa dayalı üretim”, yerini “siparişe dayalı üretim”e bırakmıştır. Bu olgu endüstriyi hatta tüm ekonomiyi talepteki değişimlere aşırı duyarlı hale getirmiştir³².

Günümüzde ölçek ekonomisine dayalı yığın üretim sistemleri çağını doldururken yerini farklılaşan özel ihtiyaçları karşılayacak pek çok farklı ürünü üretebilme yeteneğine sahip esnek üretim sistemleri almaktadır³³. Bu kapsamda aşağıdaki Şekil 1 esnek üretim yeteneğine sahip KOBİ’lerin yeni çevrim içindeki yerini görmemiz açısından önem arz etmektedir.

Kaynak: KAVRAKOĞLU, GEDİK, BALKIR, a.g.e., s.60.

Şekil 1: Klasik Çevrim ve Yeni Çevrim

³² İbrahim KAVRAKOĞLU, Süleyman GEDİK, Melike BALKIR, **Yeni Rekabet Stratejileri ve Türk Sanayisi**, Lebib Yalkın Yayınları, Yayın No: TÜSIAD-T/2002-07/322, Temmuz 2002, s.59.

³³ Halil SARIASLAN, **Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Finansal Sorunları: Çözüm İçin Bir Finansal Paket Önerisi**, Ankara, TOBB Yayını, 1994, s.7.

Şekil 1’de tasarruf-yatırım-üretim zinciri ile talebin bu zinciri nasıl etkilediği gösterilmektedir. Tüketim artışı hem üretim artışına hem de yatırım artışına sebep olmakta bu da gelir artışı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu süreçte üretimlerini talebe ve siparişe yönelik yapan KOBİ’ler ön plana çıkmaktadır. Esnek üretimleri sayesinde bu tür işletmeler bu sürece büyük işletmelere göre daha hızlı adapte olabilmektedirler.

Günümüzde hükümetler, KOBİ’lerin bu kapsamda gelir artışındaki önemini ve bunların ekonomik büyüme, sosyal birleşme, istihdam, bölgesel ve yerel kalkınmaya sağladığı katkıların farkına varmışlardır. Örneğin, KOBİ’ler OECD ekonomilerinde işletmelerin yüzde 95’inden fazlasını ve istihdamın da yüzde 60-70’ini ve yeni iş olanaklarının büyük kısmını oluşturmaktadır. Bu çerçevede küreselleşme ve teknolojik değişimin bir yandan KOBİ’lerin karşılaştığı geleneksel sorunları arttırmada diğer yandan pek çok faaliyette potansiyel olarak KOBİ’lerin önemini ortaya koymada etkili olduğu söylenebilir.

Ekonomilerin büyük çoğunluğu küçük işletme sektörünün daha dinamik olmasından, kazanç sağlama potansiyeline sahip olduğundan ve KOBİ’lerin belli güçlü ve zayıf noktaları bulunduğundan KOBİ’lere ilişkin politika çerçeveleri ve hükümetin rolü belirlenirken, küreselleşmenin faydalarından yararlanma ve baskılarını azaltma yönünde olması ülkenin yararına olabilir.

Hükümetlerin politika belirlerken girişimcileri, sermaye, yenilik ve beceriyi bir araya getiren büyüme katalizatörleri olarak kabul etmesi, yenilikçi değişimlerin yaşandığı bu çağda girişimcilik özel bir yere sahip olduğunun bilinmesi ve özellikle girişimcilik koşullarının genellikle yetersiz olduğu gelişmekte olan ülkelerde firma kurma dinamizmine yardımcı olacak bir ortamın oluşturulması önem arz etmektedir³⁴.

KOBİ’lerin en önemli özelliklerinden birisi üretim faktörlerinden olan girişimciliğin bir üretim faktörü olarak işletmeye girmesini ve ekonomik değer meydana getirmesini kolaylaştırmasıdır. KOBİ’ler gerek sayıları, gerek sanayi üretimindeki payları ve gerekse milli gelire katkıları bakımından ülke ekonomilerinde önemli bir yer tutmaktadır³⁵.

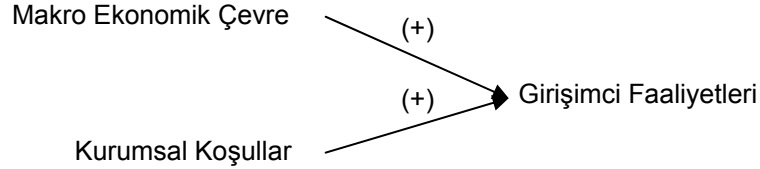
GEM (Global Entrepreneurship Monitor) (Dünya Girişimcilik Platformu)’nun 2002 yılı raporunda ulusal ekonomik büyümenin girişim seviyesinin büyüklüğüyle ilişkili olduğu, özellikle bir yıl içinde yapılan girişimcilik faaliyetlerinin Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) büyüme hızına iki yılda yansıtacağı belirtilmiştir. Bunun yanında kültürel,

³⁴ <http://www.iesob.org/kobi.asp>, Erişim: 13.04.2005.

³⁵ A.Yılmaz GÜNDÜZ, “Geçmişten Günümüze Ekonomik Yönleriyle Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler: Malatya Örneği”, (içinde **Uluslararası “Avrupa Birliğine Giriş Sürecinde KOBİ’ler: Türkiye ve Benzer Ülke Deneyimleri” Sempozyumu**, 19-22 Mayıs 2005, Bandırma, s.202.

sosyal ve kurumsal faktörlerin de girişimcilik faaliyetlerinde önemli olduğunun altı çizilmiştir. Buna göre³⁶;

olumlu etki yapmalıdır.

Risk alma özelliği ile girişimci, projelerini gerçekleştirmeye çalışan kişi olarak kabul edilmektedir. Girişimcilik ise girişimcilerin risk alma, fırsatları yakalama ve hayata geçirme süreçlerinin bütünüdür. Bu yüzden ki hem şirket açma hem de yenilikler yapma süreci girişimcilik kapsamındadır. Yapılan araştırmalara göre, yüksek girişimcilik faaliyetlerinin olduğu ülkelerin ekonomik büyümeleri de ortalamasının üzerinde gerçekleşmektedir³⁷.

Girişimciliğin ekonomik büyümeye olumlu katkıları yapılan ampirik çalışmalarda da irdelenmiştir. Örneğin, Audretsch ve Acs³⁸ OECD ülkelerindeki birçok girişimci üzerinde yaptıkları çalışmalarda, ekonomik büyüme oranlarının küçük firmaların ekonomik paylaşım ve istihdam oranını içerdiğini vurgulamıştır. Burada ekonomik büyüme ve girişimcilik arasında pozitif bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca girişimcilik, rekabeti sağlaması, yenilikçiliği teşvik etmesi, iş ortamını oluşturması, pozitif dışsallık oluşturması, yoksulluğu ve ayrımcılığı önlemesi açısından ekonomide bir denge unsurudur. Bundan dolayı hükümetlerin piyasa başarısızlığını ve girişimciliği herkesin yararına olacak bir şekilde düzenlemesi gerekmektedir³⁹.

KOBİ'lerin bir ülke ekonomisindeki yeri ve önemi ile ilgili bu açıklamaları yaptıktan sonra aşağıda da KOBİ'lerin temel sorunları irdelenecektir. Bu başlığa yer

³⁶ Jeffery MECMULLEN, "The Role of Economic Freedom and GDP", Global Perspectives on Entrepreneurship Policy: A Pre-Conferanca Session of The International Council for Small Business Annual Meeting, Brussel, June 15, 2005, p.13.

³⁷ Yasemin ISSI, "Türkiye ve Konya'da Girişimcilik", **Yeni İpekyolu Konya Ticaret Odası Dergisi**, Yıl: 17, Sayı:9, Haziran 2004, s.19.

³⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz., Zoltan J. ACS, David AUDRETSCH etc., "The Missing Link: The Knowledge Fiter and Endogenous Growth", DRUID Summer Conference 2003, Copenhagen, June 12-14, 2003.

³⁹ Simon C. PARKER, **The Economics of Entrepreneurship**, Now Publisher Inc., USA, 2005, p.36.

verilmesinin amacı bu şekilde katkıları olan KOBİ'lerin de belli başlı sorunlarının olduğu ve bu sorunların giderilmesinde devletlere düşen görevleri belirtmektir.

1.3. KOBİ'LERİN TEMEL SORUNLARI

Ekonomik sistemde çok önemli yeri olan KOBİ'lerin, içinde bulunduğu birçok sorun bulunmaktadır. Söz konusu sorunlar ekonomik ve mali kaynaklı olabileceği gibi işletmenin organizasyon ve yönetim yapısından da kaynaklanabilmektedir. Bu sorunlar aşağıda alt başlıklar halinde ayrıntılı olarak incelenecektir.

1.3.1. Örgütlenme ve Yönetim Sorunları

KOBİ'lerde yönetim tarzı ile amaçlar ve değerler, sahip yönetici tarafından şekillendirilmektedir. Dolayısıyla işletme içinde yöneticinin; hırs ve kararlılığı, niyet ve amaçları, varsayımları, ahlaki değerleri, kişilik yapısı, risk yüklenme eğilimi, yenilikçi olup olmaması, tecrübesi, teknik ve idari bilgisi, analiz yapabilme kabiliyeti, esnaflığı işletmenin başarısında önemli bir rol oynamaktadır⁴⁰.

Ancak, KOBİ'lerde işletme yönetiminin bilgi, tecrübe ve eğitim yetersizlikleri bulunmakta ve bütün işletme fonksiyonları bir veya birkaç kişi tarafından yerine getirilmektedir. Bu durum, işletmenin yönetim fonksiyonunun yerine getirilmesinde sorunlar ortaya çıkarmaktadır.

Uzmanlaşma eksikliği, departmanlaşma sorunları, yetki ve sorumlulukların tanımlanmasından kaynaklanan sorunlar KOBİ'lerin yapısal özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Bunun yanında yönetim anlayışından kaynaklanan sorunlar arasında tecrübeli yöneticiye sahip olamama, planlama yetersizliği ve bilgi eksikliği yer almaktadır⁴¹. Tüm sorunların giderilmesi için örgütlenme ve yönetimde işbirliğine gidilmesi ve işbölümünün kesin çizgilerle belirlenmesi gerekmektedir. Yöneticiler, mikro ve makro düzeyde tüm gelişmeleri izlemeli ve buna yönelik işletme ihtiyaçlarını doğru belirlemelidir.

1.3.2. Üretim ve Tedarik Sorunları

KOBİ'lerin en önemli sorunlarından biri hammadde bulmaktır. Yaşadıkları finansal sıkıntılar bu sorunu daha da büyütmektedir. Hammaddenin temininde yaşanan gecikmeler üretim sürecinin de yavaşlamasına neden olmaktadır. Emek yoğun üretim sisteminin de zorunlu seçimi bu yavaşlamayı körükler niteliktedir.

---

⁴⁰ Ömer DİNÇER, **Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası**, Dördüncü Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., Yayın No: 659, işl. Ekon. Dz.: 66, İstanbul, 1997, s.272.

⁴¹ İRAZ, a.g.e., s.248-249.

Genellikle sipariş üzerine üretim gerçekleştiren KOBİ'lerin hammadde ihtiyaçları da bu siparişlere göre değişmektedir. Kullandıkları hammaddelerin bu şekilde değişmesi stok yapmalarını engellemektedir. Üretim sürecinde kullanılan enerji fiyatının yüksek olması enerji kullanımını olumsuz bir şekilde etkilemekte, üretimi etkileyen faktörler arasında fire ve ıskarta, iş-zaman etütleri, bakım planlaması ve iş analizleri eksiklikleri yer almaktadır⁴².

Kurumsal alt yapının ve sermayenin yetersizliği de KOBİ'leri güç duruma sokmaktadır. Teknolojik yeniliklerin işletmeye getirilmesinde yaşanan kaynak sıkıntısı tüm bu sorunların devamı niteliğindedir.

1.3.3. Pazarlama Sorunları

Üretilen mal ve hizmetler satılabildiği ölçüde işletmeler hayatlarını sürdürebilmektedir. İşletmelerin başlıca kuruluş amacı olan kar etme arzusu da ancak bu şekilde karşılanabilmektedir. Satışların yeterli olması da ancak iyi bir pazarlama politikası ile mümkün olabilmektedir. Bu nedenle işletme belli müşteri gruplarını hedeflemektedir.

Sahip-yönetici durumundaki girişimciler, çoğu işletme fonksiyonlarında olduğu gibi pazarlama faaliyetleriyle de kendileri ilgilenmektedirler. Böylece her işi en iyi şekilde bilmeme gerçeği ile uzmanlaşma zorunluluğu kendini göstermekte ve kalifiye pazarlama elemanı ihtiyacı belirlemektedir⁴³.

KOBİ'lerin, büyük işletmelerdeki geleneksel pazarlama fonksiyonlarının uygulanmasından ayıran bir takım kendilerine özgü nitelikleri bulunmaktadır. Bu nitelikler öncelikle girişimcinin ya da işletme sahibinin doğal olarak kendinde barındırdığı kişilik özellikleri ve davranışları olarak ortaya konulmaktadır. KOBİ pazarlaması, sahip yöneticinin iş yapma tarzından dolayı yapısal olmayan ve informal bir uygulama yapısına sahiptir. Dolayısıyla, KOBİ'lerde pazarlama genellikle tesadüfi, durumlara göre değişen, informal, yapılaşmamış, anlık tepkilere dayanan niteliklere dayanmaktadır.

İlişkiler yolu ile pazarlama, özellikle hizmet işletmelerinde ve imalat sanayi işletmelerinde müşteri sadakatini arttırmak ve müşterilerden daha fazla miktarda sipariş

---

⁴² Mahmut TEKİN, "KOBİ'lerin Üretim ve Pazarlama Sorunları ve Çözümüne Yönelik Bir Araştırma", içinde **KOBİ'lerin Finansman ve Pazarlama Sorunları**, (I. Orta Anadolu Kongresi, 18-21 Ekim 2001, Nevşehir), KOSGEB Yayını, ART Tanıtım Hizmetleri Matbaacılık, s.190.

⁴³ KÜÇÜK, a.g.e., s.255.

ve iş almak için tasarlanıp faaliyete geçirilen bir pazarlama stratejisidir⁴⁴. KOBİ'ler içinde bu pazarlama stratejisi genellikle sahip-yönetici tarafından tercih edilmektedir.

1.3.4. İnsan Kaynakları Sorunları

İnsan ile ekonomi arasındaki ilişki çeşitli kavramlarla açıklanmaktadır. Bunlar; “Beşeri ve İnsan Sermayesi”, “İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi”, “Refah”, “Temel İhtiyaçlar Yaklaşımı” ve “İnsan Kaynakları”dır. Bu yaklaşımlar insan ile ekonomik değişkenler arasındaki etkinlik ilişkisini ve ekonomik kaynakların nüfus grupları arasında ki dağılımını kapsamaktadır. Ortak yönlerinden bir diğeri olan “eğitim” yönü ise, “insani gelişme” kavramı ile birlikte en kapsamlı ortak alanı oluşturmaktadır.

İnsan kaynakları ya da beşeri sermaye, insana ait niteliklerin değeri olarak kısaca ifade edilebilir. İnsanın niteliğinin gelişmesine yardımcı olacak her faktör, aynı zamanda bir beşeri sermaye faktörüdür⁴⁵.

İnsanı çalıştığı yer açısından bir kaynak olarak görmek yerine günümüzde işyerinin bir parçası olarak görme yaklaşımı⁴⁶, bireyi beşeri sermaye olarak tanımlanması gereğini ortaya çıkarmıştır. Bu sebepten dolayı kalkınmanın hızlanması ve üretimin hem nicel hem nitel olarak artması için bireye yapılan yatırımlar büyük önem arz etmektedir.

İnsan kaynakları ve eğitimi sorunu KOBİ'lerin piyasada başarı sağlaması açısından önemlidir. KOBİ'ler rekabet edebilmek için pazar konumunu üreteceği mamulün teknolojik özelliklerine dayandırmayı, dolayısıyla personelin niteliğinin geliştirilmesine önem vermelidir⁴⁷.

1.3.5. Finansman Sorunları

KOBİ'lerin karşı karşıya oldukları tüm sorunların sebebi olarak söyleyebileceğimiz finansman kaynağı ihtiyacı kuruluş döneminde başlamakta ve işletmenin ömrüyle eş zamanlı olarak devam etmektedir. Bu işletmelere yönelik kredi temini zor ve maliyeti yüksektir.

⁴⁴ Ayşe HEPKUL, “Bilgi Teknolojisinin KOBİ'ler İçin İlişkiler Yolu İle Pazarlama Yaklaşımında Sağladığı Katkılar”, s.5-6, içinde (21. Yüzyılda KOBİ'ler: Sorunlar, Fırsatlar ve Çözüm Önerileri Sempozyumu, 3-4 Ocak 2002), http://www.emu.edu.tr/smeconf/turkce/index_turkce.html, Erişim: 12/03/2006.

⁴⁵ Asuman ALTAY, **Türkiye’de Beşeri Sermayenin Karşılaştırılmalı Analizi**, TÜGİAD Ekonomi Ödülleri Kitapları-5, Evren Yayıncılık, Ankara, 2005, s.3.

⁴⁶ Bu durum işletme bilimi literatüründe “Kurumsal Vatandaşlık” olarak incelenmektedir.

⁴⁷ Necati TAŞKIRAN, **İşletme Stratejileri ve Politikaları**, Üçüncü Baskı, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayın Birimi, İzmir, Mart 2003, s.185.

Yapılan çeşitli çalışmalar ve araştırmalar incelendiğinde KOBİ'lerin finansman sorunları temel olarak şu şekilde sıralanabilir⁴⁸:

- Yetersiz işletme sermayesi,
- Yetersiz özsermaye,
- Kredi sağlamada karşılaşılan zorluklar,
- Kredi maliyetlerinin yüksekliği,
- Tahsilâtlarda etkinliğin sağlanamaması,
- Teşviklerden yararlanamama,
- Sermaye piyasalarından yararlanma olanaklarının kısıtlı olmasıdır.

Bu sorunlara çözüm olarak KOBİ'ler açısından önemli olduğu varsayılan Kurumsal Kaynak Planlaması (ERP)'den bahsetmek mümkündür. Çünkü bu planlama ile KOBİ'ler mevcut sorunlarını bir bakıma giderme imkanına sahip olmaktadır.

Bir işletmenin temel fonksiyonlarını üretim, yönetim, pazarlama, satış, insan kaynakları ve lojistik olarak ele aldığımızda bunlardan birinde meydana gelebilecek bir problem o işletmenin ciddi zarar görmesine neden olabilir. Bunu yenebilmek için KOBİ'ler artık bilişim yatırımları yapmaktadır. Kurumsal kaynak planlaması olarak geçen ERP yazılımları KOBİ'lerin teknolojik sorunlarını çözebilecek niteliktedir. Bu yazılımlar arasında satış/sipariş, planlama, satın alma, stok yönetimi, üretim, kalite, finans, maliyet muhasebesi, demirbaş yönetimi, insan kaynakları, pazarlama ve lojistik gibi bütün uygulamaları içeren paketler bulunmaktadır.

ERP'nin en büyük amacı doğru zamanda doğru kaynaklarla doğru işleri yapmaktır. ERP uygulamalarını başarmış işletmelerde web uygulamalarına yönelik adımlar atılmaktadır. Bu adımları iki başlık altında toplamak mümkündür:

e-edinme (e-procurement), bir satıcı ile satınalma anlaşmaları yapıldıktan sonra bu anlaşmaları şirketin bayilerine ya da şirkete hammadde üreten fason işletmelerine de duyurulmasıdır.

---

⁴⁸ Güler ARAS, "KOBİ'lerin Sermaye Piyasası Yoluyla Fon Sağlama Olanakları: Tezgahestü Piyasalar ve Risk Sermayesi Finansman Modeli", içinde **KOBİ'lerin Finansman ve Pazarlama Sorunları**, (I. Orta Anadolu Kongresi, 18-21 Ekim 2001, Nevşehir), KOSGEB Yayını, ART Tanıtım Matbaacılık, s.59.

e-birlikte çalışma (e-collaboration), şirketin iş yaparken bu işlerden anında iş ortaklarının da haberdar olmalarıdır⁴⁹.

Bilgisayar destekli üretim sistemleri ile, bilgisayar destekli üretim otomasyon işlemleri, karar destek sistemleri ile entegre edilmekte ve bu şekilde bütün üretim süreci otomatik olarak yönetilebilmektedir. Bilgisayar destekli üretim sistemlerinin temel amacı, üretimde bilişim sistemlerini desteklemek, değişik teknolojileri kullanarak otomasyon ve işgücü entegrasyonunu sağlamaktır⁵⁰.

KOBİ'lerin içinde bulunduğu bu sorunların büyümesinde ya da çözümünün bulunmasında kendilerinden kaynaklanan avantajları veya dezavantajları bulunmaktadır. Bu avantaj ve dezavantajlar aynı zamanda KOBİ'lerin güçlü ve zayıf yönlerini oluşturmaktadır.

1.4. KOBİ'LERİN GÜÇLÜ ve ZAYIF YÖNLERİ

Bölgesel bütünleşmeler ve küreselleşme KOBİ'lere bir takım fırsatlar ve avantajlar sunabileceği gibi bazı tehdit ve dezavantajlar da taşıyabilir. Bu etkilerin fırsata veya avantaja dönüştürülmesi KOBİ'lerin yapısına bağlı olarak değişmektedir. Fırsatların değerlendirilmesi KOBİ'lerin güçlü yönlerine, değerlendirilememesi ise zayıf yönlerine bağlı olarak değişmektedir. Güçlü yönleri avantajlarını, zayıf yönleri de dezavantajlarını oluşturmaktadır.

1.4.1. Güçlü Yönleri

Büyük firmalara göre daha dinamik ve esnek üretim sistemleri sayesinde kalkınmanın motoru olarak tanımlanan KOBİ'ler, istihdam oluşturma yönleriyle ekonomide değerlendirilmesi gereken işletmelerdir. Özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde nüfus artışına bağlı olarak işsizliğin de hızla artması karşısında emek yoğun üretim tekniği ile çalışarak daha fazla istihdam oluşturmaktadır.

Küçük bir işletmeye sahip olmanın en önemli avantajlarından biri müşteri ile işletme personelinin bire bir ilişkiler içine girebilmesidir. Günümüzde de kamu yönetiminin üzerinde durduğu bir konu olan müşteri odaklılık olarak da söyleyebileceğimiz bu avantaj, KOBİ'leri büyük işletmelerden bir adım öne geçirmektedir. KOBİ'ler faaliyette buldukları bölgeyi iyi tanıdıkları için pazardaki alıcı ve satıcıların isteklerine çok daha hızlı cevap vermektedir. Bunun yanında pazarlama,

⁴⁹ Murat IHLAMUR, "Türkiye'de KOBİ Pazarında Bilişim Eğilimleri", http://www.reyon.net/makale_ayrinti.aspx?ayrinti=42, Erişim: 23.03.2006.

⁵⁰ Himmet KARADAL, Halim KAZAN, Mutlu UYGUN, "Bilişim Teknolojilerine Geçiş Sürecinde Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmelerinin Temel Üretim ve Yönetim Sorunları: Aksaray Örneği", http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=156, Erişim: 02/04/2006.

Üretim, lojistik, insan kaynakları ve hizmet konularında büyük işletmelerden daha esnek bir yapıya sahip olmaları da diğer bir avantajını oluşturmaktadır. Dış çevreden gelebilecek tüm değişikliklere yerinde ve zamanında cevap verebilmeleri bu esnekliğin getirdiği bir sonuç olmaktadır.

KOBİ'lerin bu avantajlarına ek olarak aşağıdaki avantajlarını da sıralayabiliriz. Bunlar⁵¹:

- Büyük miktarlı bir yatırıma girmeden önce yeni bir fikir veya bulua pazarın tepkisinin bilinmesinin zorunlu olduğu durumlarda,
- Yönetimde çok yakın denetime ihtiyaç hissedilmesinde,
- Üretilen mal ve hizmete olan talebin sınırlı olmasında,
- El emeğinin mal ve hizmetin üretilmesinde önemli bir faktör olarak yer almasında,
- Üretilen mal veya hizmete olan talebin sınırlı olmasında,
- Kolay bozulabilen malların pazarlanması ya da üretilmesinde,
- Personel ile yakın ilişkilerin gerekli olmasında,
- Teknik gelişmelere kısa sürede ayak uydurabilme yeteneğine sahip olunmasında,
- Yatırım yapılırken daha çok kendi öz sermayelerine ağırlık verilmesinde ve bireysel tasarrufların teşvik edilmesinde,
- Desteklenmeleri aynı zamanda ülke­deki işsizliğin azalması anlamına geldiğinde,
- Girişimcilerin kendi bölgeleri veya yaşamak istedikleri bölgelerde işyerlerinin kurmasında,
- lke içindeki farklı bölgelerin kalkınmasında ve çevrenin korunmasında,

---

⁵¹ Adnan ÇELİK, Tahir AKGEMCİ, **Girişimcilik Kültürü ve KOBİ'ler**, Nobel Yayın Dağıtım, Yayın No:45, 1998, s.75., KARGÜL, a.g.e., s.3.

- Birçok KOBİ sahibi kendi işinin patronu olduğu için işlerini görürken bağımsız bir şekilde hareket etmesinde,
- KOBİ'leri kuranlar kendi yetenekleri doğrultusunda bir mücadele vermek istemektedirler. Kaybetmek veya kazanmak tamamen kendi yeteneklerine kalmaktadır. Bu mücadelenin KOBİ sahiplerine psikolojik bir tatmin vermesinde,
- KOBİ'leri oluşturmanın bir diğer üstünlüğü de aile bireylerine istihdam yeri sağlamasıdır.

KOBİ'lerin, ekonomik dalgalanmalardan az etkilenmek, pazar koşullarındaki değişimlere kolayca uyum sağlamak, tüketici isteklerindeki ve modadaki değişimlere kolayca cevap vermenin yanında, iç dayanışmanın yüksek olması ve genellikle önceden belli müşteriler için üretimde bulunmaları nedeniyle de ürettikleri mal ve hizmetin satılmaması ve elde kalması gibi bir riske maruz kalmamaları şeklinde sıralanabilecek üstünlükleri de bulunmaktadır⁵².

1.4.2. Zayıf Yönleri

Serbest piyasa mekanizması içinde çalışan bir işletmenin ilk ve en önemli amacı kar elde etmektir. Kar elde edemeyen bir işletme; belli bir süre eldeki mevcut kaynaklarıyla faaliyetlerini sürdürse de sonunda piyasayı terk etmek zorunda kalmaktadır. Bu nedenle; işletme ürettiği mal veya hizmeti bir şekilde pazarlamak ve bundan kar elde etmek durumundadır. Fakat KOBİ'lerin bu ve benzeri konularda bazı dezavantajları bulunmaktadır. Bunlar⁵³:

- Gittikçe şiddetlenen rekabet ortamında KOBİ'lerin esnek olma ve piyasa koşullarına çabuk uyum sağlayabilme gibi özellikleri olsa da; bu tür işletmelerde pazarlama için ayrı bir bölüm oluşturmanın verdiği sıkıntı kendini hissettirmektedir.
- Tüketici tercihlerinin çok hızlı bir biçimde değiştiği günümüzde bir işletmenin pazarlama sorumluluğunu almak tek başına bir yükken, sahip veya yöneticinin

---

⁵² M. Şerif ŞİMŞEK, **İşletme Bilimlerine Giriş**, Yedinci Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Yayın No: 54, Ankara, 2000, s.61.

⁵³ Birol EFE, **İzmir KOBİ'leri Bütüçteç Altında**, İzmir Ticaret Odası Yayını No: 57, İzmir 1998, s.8.

diğer işler yanında pazarlama işini de yürütmesi, bazı aksaklıkların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir.

- KOBİ'ler sermaye piyasasına giremedikleri gibi bankalardan kredi sağlamak konusunda da büyük işletmelere göre güçlüklerle karşılaşmaktadır. Yatırımlarında kullanabilecekleri fonlar bakımından da KOBİ'ler büyük işletmelerden zayıf durumdadır.
- KOBİ'lerde yönetici genellikle aynı zamanda işletmenin sahibidir. Bu durum KOBİ'lerin değişikliklere hızlı uyum sağlamasını kolaylaştırır. Ancak bunun için yöneticinin piyasa ve gelişen teknolojiler hakkında gerekli olan teknik ve mesleki bilgiye ve değişikliğe açık bir yapıya sahip olması gerekmektedir. Aksi durum da işletme piyasanın gerektirdiği uyumu sağlayamayacaktır.
- KOBİ'lerin bürokratik işlemleri tamamlayarak sağlanan devlet yardımlarından yararlanmalarında büyük zorluklar bulunmaktadır.
- Finansman yönünden KOBİ'lerin en önemli sorunu kuruluş sermayesi ve artan işletme sermayesi ihtiyacıdır. Öz kaynakların yetersiz oluşu, yatırım yapmak isteyen KOBİ girişimcilerini olumsuz yönde etkilediğinden, KOBİ'ler teknolojilerini yenileyememektedir.
- KOBİ'ler üretimlerindeki esnekliğe bağlı olarak farklı girdiler kullanmakta, aynı girdiden büyük alımlar yapamadıkları için büyük firmalara göre iskontolarından daha az yararlanmaktadır.
- KOBİ'ler satış dalgalanmalarından olumsuz bir şekilde etkilenebilir yani bazı aylar çok iyi olan satışlar bazı aylarda çok kötü olabilir. Bu durum onların borçlanmasını gerektirebilir.
- Olumsuz rekabet ortamları da KOBİ'leri etkilemektedir. Tüm koşullara hazırlıklı olmaları gerekmektedir. KOBİ'lerin büyük bir çoğunluğu sipariş usulü çalıştığı için diğer işletmelerin ellerindeki siparişi alması mümkün olabilir.

Türkiye'de yukarıda sayılanlar dışında; KOBİ'lerin eğitim, nitelikli personel, teknolojik gelişmeleri yakalayamama, kalite, maliyet ve fiyatta istikrarsızlık, hammadde temini, danışmanlık vb. gibi sorunları da bulunmaktadır.

Sorunların aşılmasında Türkiye ve AB'de KOBİ'lere yönelik uygulanan politikaların neleri kapsadığının belirtilmesi gerekmektedir. Bu sebeple Türkiye ve AB'de KOBİ'lerin mevcut durumları, politikaları ve ekonomi içindeki yeri alt başlıklarla incelenecektir.

1.5. KÜRESELLEŞMENİN KOBİ'LER ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

1980'li yılların ortalarında moda olan küreselleşme kavramı, genel olarak ülkeler arasında özellikle de ekonomik ilişkilerde sınır ötesi faaliyetlerin artışını ifade etmektedir. Ticari faaliyet için bir arada olma yanında⁵⁴ küreselleşme, ülkeler arasında iktisadi, siyasi, sosyal ilişkilerin yaygınlaşması ve gelişmesi, ideolojik ayrımlara dayalı kutuplaşmaların çözülmesi, farklı toplumsal kültürlerin, inanç ve beklentilerin daha iyi tanınması, ülkeler arasındaki ilişkilerin yoğunlaşması gibi farklı görünen ancak birbirleriyle bağlantılı olguları içermektedir. Bir anlamda maddi ve manevi değerlerin ve bu değerler çerçevesinde oluşmuş birikimlerin ulusal sınırları aşarak dünya çapında yayılması anlamına gelmektedir. Bu değerler iktisadi nitelikte olabildiği gibi siyasi, sosyal ve kültürel özellikte de olabilmektedir⁵⁵.

Küreselleşmenin hem nedeni hem de sonucu kabul edilen teknoloji, teknolojiye dayalı toplumsal yapının yeniden şekillenmesini sağlamaktadır. İleri teknoloji ve post-fordist esnek üretim, küçük ölçekte üretimi mümkün kılarken, üretimden tasarıma her alanda bilgisayar kullanımını yaygınlaştırmıştır.

Tablo 10: Geleneksel ve İleri Üretim Teknolojilerinin Karşılaştırılması

Geleneksel Teknoloji	CIM (Bilgisayarlı İmalat)
Merkezileşme	Âdemimerkeziyetçilik
Büyük üretim merkezleri	Toplulaştırılmamış üretim merkezleri
Dengeli üretim hatları	Esneklik
Standart ürün	Çeşitlendirilmiş müşteri ürünleri
İşin zenginleştirilmesi, genişletilmesi	Sorumluluğun ödüle bağlanması
Düşük değişim oranı	Yenilik
Yığın sistemleri	Akış sistemleri
Yavaş haberleşme	Hızlı karşılık verme

Kaynak: Murat Ali DULUPÇU, **Küresel Rekabet Gücü Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme**, Birinci Basım, Nobel Yayın Dağıtım, Yayın No:251, Ankara, Haziran 2001, s.29.

⁵⁴ Fevzi DEVRİM, Asuman ALTAY, "Küreselleşme Sürecinde Gelişmekte Olan Ülkelerde Finans Piyasalarının Gelişimi ve Kamu Müdahalesi", **Prof.Dr.Nezihe SÖNMEZ'e Armağan**, Anadolu Matbaacılık, İzmir, 1997, s.211.

⁵⁵ DPT, **Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Dünyada Küreselleşme ve Bölgesel Entegrasyonlar (AT, Nafta, Pasifik) ve Türkiye (AT, EFTA, KEİ, Türk Cumhuriyetleri, EKİT (ECO), İslam Ülkeleri) ÖİK: Dünyada Küreselleşme ve Bölgesel Bütünleşmeler Alt Türk Komisyon Raporu**, DPT Yayın No: 2375, ÖİK: 440, Kitap 2, Ankara, Ocak 1995, s. 1.

Tablo 10'a bakıldığında ileri üretim teknolojilerinin küreselleşmeye uyumlu, talepleri karşılayabilecek esnek üretimin de varlığının teknolojinin en belirgin özelliği olduğu görülmektedir.

Üretim yapısındaki bu değişim, pazar yapısında da bir dönüşüm getirmiştir. Pazarın hacmi yerine niteliği, yani müşteri profili önem kazanmaktadır. Müşteri odaklılık şeklinde de yorumlanabilecek bu yaklaşım, pazarda başarıyı pay ile değil müşteri tatmini ile ölçmektedir.

Pazar payındaki bu değişim de teknoloji ile birlikte bütünleştirici bir etki oluşturmaktadır. İletişim teknolojisi sayesinde satıcı-satıcı, satıcı-müşteri, müşteri-müşteri ve müşteri-satıcı arasında kurulan iletişim matrisi, pazar hâkimiyetinin sürdürülebilirliği üzerinde etkili olmaktadır. Bilişim teknolojisi ulus ve firmaların pazardaki başarısını müşteri odaklılıkla birlikte belirlemektedir.

Pazar yapısında dönüşümün diğer bir yönü de sektörel dağılım ile bağlantılıdır. Küreselleşme ile birlikte hizmet ürünlerine olan talep artmıştır. Bu talebin ekonomiye yansımaları istihdamın içerisinde hizmet sektörünün artması şeklinde olmuştur⁵⁶.

Küreselleşme ile birlikte büyüyen pazarlarda söz sahibi olmak isteyen ülkeler dinamik bir yapıya sahip olan KOBİ'lere daha çok önem vermeye başlamışlardır. Daha düşük yatırımlarla daha çok üretim elde etme, teknolojik yeniliklere daha hızlı uyum sağlama, talep değişikliklerine daha çabuk cevap verme ve diğer işletmelere tamamlayıcı rol oynama gibi özelliklerinden dolayı bu önem giderek artmaktadır. Özellikle istihdam oluşturma ve gelir dağılımında olumlu etkileri nedeniyle KOBİ'ler, ülkelerin ulusal programlarında bir politika olarak yer almaktadır.

Ülkelerin sosyal, kültürel ve ekonomik yönden gelişimini sağlayan KOBİ'ler, sanayi devrimi ile başlayan sürekli değişim sürecinde bir anahtar rolü üstlenmiştir. Özellikle küreselleşme ile birlikte iletişim, bilgi transferi ve teknoloji konularındaki ilerlemelerin KOBİ'ler üzerindeki etkileri çeşitli şekillerde olmuştur.

Bunlar şu şekilde özetlenebilir;⁵⁷:

- Elektronik teknolojilerin geliştirilmesi birçok sektörde büyük ölçekli makinelerin üstünlüğüne son vermiştir.
- Ulaşım, iletişim ve bilgi işlem konularındaki değişiklikler pazarlama, muhasebe, finansman, planlama ve yönetim alanlarında yepyeni boyutlar getirmiştir.

⁵⁶ DULUPÇU, a.g.e., s.30-31.

⁵⁷ MÜFTÜOĞLU, a.g.e., s.28-29.

- Bilgi, bir üretim faktörü durumuna geçmiş, araştırmaların uygulamaya dönük olması önem kazanmış, yeni buluşların uygulamaya dönüştürülmesi süresi kısalmıştır.
- Bilim ve teknolojilerdeki ilerlemeler, bilim parklarının ve teknoparkların oluşumunu sağlamıştır. Böylece üniversite-sanayi işbirliği işlerlik kazanmış, bilimle teknolojinin bütünleşmesi üretim sisteminde büyük sıçramalara yol açmıştır.
- Dar ve geniş anlamda otomasyon uygulamaları yanında robot kullanımı da hızla yaygınlaşmış, insanın fiziksel gücü yerine zihinsel gücü ön plana çıkmıştır. İnsanın karar verme ve yeni fikirler ortaya koyma gibi özellikleri önem kazanmıştır.
- Ulusal pazarların yerini dünya pazarları olarak talep çeşitlenmesi yaşanmıştır. Küçük işletmelerin hitap edebilecekleri talep boşlukları ortaya çıkmıştır.
- Toplumlarda hızla yaygınlaşan demokratikleşme bilinci ve bireysellik akımı girişimcilik potansiyeline sahip kişilerin kendi işlerini kurmasında teşvik edici bir faktör olmuştur.
- Aynı etki yaşamın her kesiminde görülen merkezîyetçilikten âdemimerkezîyetçiliğe doğru geçiş içinde geçerli olmuştur.
- Eğitimin yaygınlaşması, niteliğinin gelişmesi ve bilgiye kolay erişebilme ile bireylerde oluşan “kendi kendine yeterlilik” olgusu ve bunun getirdiği bağımsız iş yapma, işadamlılığını ve girişimciliği daha cazip hale getirmiştir.
- Son yıllarda hızla yaşanan özelleştirme politikalarının bir sonucu olarak, daha önce çeşitli devlet kuruluşlarının kendi örgütleri içinde yerine getirdikleri bir takım hizmetler özelleştirilmiştir. Bunun sonucu olarak taşımacılık, yemek hazırlamak, temizleyicilik ve benzeri birçok mal ve hizmet üretimi KOBİ’ler tarafından devralınmıştır.
- Toplumlarda girişimciliğe bakış açısı değişmiş, bu meslek, toplumların değer anlayışında hızla saygınlık kazanmıştır.
- Üretimin mekandan bağımsız olarak yapılması imkanı doğmuştur. Böylece KOBİ’ler ülke ve bölge farklılıklarının avantajlarını kullanarak yerel anlamda faaliyet göstermesi bakımından daha etkin ve verimli üretim imkanlarına kavuşmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE ve AVRUPA BİRLİĞİN'DE KÜÇÜK ve ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELER

Günümüzde KOBİ'lerin bir ülke ekonomisi için önemi çok büyüktür. Ülke üretim kapasitelerinin çoğunu KOBİ'ler ellerinde tutmaktadır. Bu durum, ülkelerin gelişmişlik, kalkınmışlık ve büyüme düzeyini de etkilediğinden KOBİ'lerin tanımlanması KOBİ'lere yönelik düzenlemeler ve KOBİ politikalarının açıklanması gerekmektedir.

Kıstasları ülkeden ülkeye ve hatta bir ülkenin çeşitli kurumları arasında bile değişmekle birlikte, KOBİ kavramı, küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin çeşitli kredi, eğitim, bilgi ve danışmanlık hizmetlerinden düşük bir bedelle veya bedelsiz olarak yararlandırılması amacıyla geliştirilmiştir⁵⁸.

KOBİ'lerin tanımlanmasında genel bir fikir birliğine varılamamış olması, KOBİ'lere ilişkin politikaların gelişmesinde ve devlet yardımları konusunda genel bir çerçevenin çizilmesine engel olmaktadır. Bu kapsamda AB ortak bir KOBİ tanımı geliştirmek üzere çalışmalara başlamış ve 1 Ocak 2005 yılından itibaren yeni KOBİ tanımını yapmıştır.

Türkiye'de AB'nin bu çalışmasına kayıtsız kalmamış AB ile uyumlu KOBİ tanımını yapmıştır. 18 Mayıs 2006 tarihinde yürürlüğe giren "Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik" ile KOBİ tanımı yapılmış, bu tanım ülkedeki kurumlar arasındaki KOBİ tanımı farklılığını da ortadan kaldırmıştır. Ancak, bu yönetmelikte KOBİ'lere yönelik destek sağlayan kuruluşların bu yönetmelikte belirtilen sınırları aşmamak kaydıyla kendi sektör ve büyüklük önceliklerini belirleyebileceği ve devlet yardımları dışındaki uygulamalar için sadece çalışan sayılarının esas alınabileceği belirtilmiştir⁵⁹.

Bu yönetmelik, KOBİ'lere destek sağlayan kurumlar için yönetmelikte belirlenen üst sınırların altında çalışan sayısını esas alarak KOBİ tanımı yapabilme olanağı tanınması ve devlet yardımları dışında uygulamaları için sadece çalışan sayılarını dikkate alması yönüyle uygulamada farklı KOBİ tanımlarının ortaya çıkmasını yol açabilecek dolayısıyla KOBİ tanımında tam bir birliktelik sağlanamayacaktır. Bu yüzden

⁵⁸ Birol EFE, "KOBİ nedir? Ne işe Yarar?", **KOSGEB Bülteni**, Bülten Araştırma ve Meslekleri Geliştirme Müdürlüğü, http://www.turkexport.net/trehber/oku.php?trehber_no=114&grup_no=14&bs_no=66, Erişim: 10.03.2006.

⁵⁹ "Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik", Madde 2. Söz konusu yönetmelik Bakanlar Kurulu'nca 19.10.2005 tarihinde Karar Sayısı: 2005/9617 ile kararlaştırılmış ve 18.11.2005 Tarih 25997 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

aşağıda Türkiye’de KOBİ’lere destek sağlayan kurumların KOBİ tanımlarına yer verilecektir.

Ayrıca Türkiye ve Avrupa Birliği’nde KOBİ’lerin ele alınacağı çalışmanın bu kısmında Türkiye’de ve AB üyesi olan çeşitli ülkelerde KOBİ tanımları, KOBİ’lere ilişkin politikalar ve düzenlemeler de ele alınacaktır.

2.1. TÜRKİYE’DE KÜÇÜK ve ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELER

KOBİ’lerin Türkiye’de ülke ekonomisi ve sosyal yapısının temelini teşkil ettiği söylenebilir. Ancak KOBİ’lere ilişkin mevzuat KOBİ olarak farklı kriterlerdeki işletmeleri dikkate almaktadır. Bir firma, bir kurumun desteklerinden yararlanabiliyorken başka bir kurumun desteğinden yararlanamamaktadır. Bunun nedeninin, yasal olarak geçerli olan tek bir KOBİ tanımının bulunmamasından kaynaklandığını söylemek mümkündür⁶⁰. KOBİ tanımlarındaki farklılıkları daha iyi görmek açısından KOBİ tanımlarını kurumlar bazında incelemekte yarar vardır.

2.1.1. Türkiye’de KOBİ Tanımı

Türkiye’de, KOBİ’lere hizmet veren her kurum ve kuruluş farklı bir KOBİ tanımından hareket etmektedir. Bu nedenle, uygulamada farklılıklar oluşmakta, KOBİ’lerin bir kısmı bazı uygulamaların içinde yer alırken, diğer bir kısmı da söz konusu uygulamaların dışında kalabilmektedir. Ayrıca tanımlar üzerinde fikir birlikteliğinin sağlanamamış olması KOBİ’lere yönelik istatistiklerin farklı sonuçlar vermesine de yol açmaktadır. KOBİ tanımlarındaki diğer bir sorun da bazı KOBİ tanımlarının sadece “imalat sanayi” işletmelerini kapsamına almasıdır. Dolayısıyla diğer sektörlerde faaliyet gösteren tüm işletmeler, esnaf ve sanatkârlar, kapsam dışında kalmakta; mevcut devlet teşviklerinden yararlanamama durumu ile karşı karşıya kalabilmektedir⁶¹.

Özellikle AB’ye üyelik girişimlerinin yoğunluk kazandığı 1990 sonrası dönemde gerek KOBİ tanımları arasındaki farklılıkların ortadan kaldırılması gerekse de KOBİ mevzuatındaki dağınıklığın giderilmesi amacıyla ortak bir KOBİ tanımı yapılması için çalışmalar sürdürülmektedir. Bu çerçevede 2005 yılı itibarıyla Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından hazırlanan kanun ile yeni tanım yapılmıştır. Yalnız bu tanımda dikkati çeken nokta devlet yardımları konusunda her kurumun (yönetmelikte belirtilen sınırları aşmamak kaydıyla) kendi önceliklerini belirleyebilme yetkisine sahip olmasıdır.

⁶⁰ Ahmet KARAYİĞİT, “KOBİ Tanımı Yapıldı Peki Yeterli Mi?”, İzmir Ticaret Odası Araştırma ve Meslekleri Geliştirme Müdürlüğü, Ar&Ge Bülten, Aralık, s.10., http://www.izto.org.tr/NR/rdonlyres/7475BDA1-95B7-4855-B351-9ADCE4362AFE/5741/akarayigit_kobi.pdf, Erişim: 12.03.2006.

⁶¹ Figen YILMAZ, “Türkiye’de Küçük ve Orta Boy İşletmeler (KOBİ’ler)”, İktisadi Araştırmalar ve Planlama Müdürlüğü, 5 Aralık 2003, http://www.isbank.com.tr/dosya/ekon-tr_kobiler2004.pdf, Erişim: 20.03.2006.

Bu çalışmanın konusunu AB ve Türkiye’de KOBİ’lere yönelik devlet yardımları oluşturduğundan aşağıda bazı kurumların KOBİ tanımlarına yer verilecektir.

2.1.1.1. Çeşitli Kanun Metinlerinde Küçük İşletme Tanımları

Türkiye’de tarihsel süreç içerisinde küçük işletme tanımları günün koşullarına göre değişiklik ve gelişme göstermiştir. Çalışmada 1950 yılı öncesi ve sonrası olarak iki ayrıma gidilmiştir.

2.1.1.1.1. 1950 Yılı Öncesi

17 Şubat - 4 Mart 1923 tarihleri arasında gerçekleştirilen İzmir İktisat Kongresi’nde yapılmaya başlanan ve devletin özel sektörü desteklemek amacıyla 1927 yılında çıkardığı ve 1942’ye kadar yürürlükte kalan Teşvik’i Sanayi Kanunu’nun, küçük işletme konusunda ilk kez bir tanımlama yaptığı görülmektedir. Kanun, en az 10 beygirlik muharrik (mekanik) güç ile en az 5 işçi çalıştırılan işletmeleri, birinci sınıf işletmeler olarak tanımlamıştır⁶². Burada, 5 işçiden az ve en çok 9 beygirlik muharrik güç çalıştıran işyerlerinin küçük işletme olarak kabul edildiğini söyleyebiliriz. Daha sonra 1936 yılında yürürlüğe giren 3008 sayılı iş kanunundaki tanımlama ise işletmenin hangisinin iş kanununa tabi olup olmayacağı amacıyla yapılmıştır. Bu tanıma göre ise 10 kişiden az işçi çalıştıran işyerleri küçük sanayi olarak kabul edilmiştir⁶³.

2.1.1.1.2. 1950 Yılı Sonrası

1950 tarih ve 5590 sayılı kanunun⁶⁴ 3. maddesinde yılın fiili çalışma günleri ortalamasına göre, muharrik kuvvet kullananlarda 5 kişi, kullanmayanlarda ise 10 kişi çalıştıran sanayicilerin oda kurabilecekleri belirtilmiştir. Böylece muharrik güç kullanan ve 5 kişiden az personel çalıştıran ve muharrik güç kullanmayıp 10 kişiden az personel çalıştıran işletmelerin küçük sanayi kapsamı içinde yer alacağı vurgulanmıştır.

1956 tarihinde kabul edilen 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda⁶⁵ ise, esnaf, sanatkâr, tacir ve sanayici kavramlarının belirginleştirilmesi amaçlanmıştır. Örneğin, 6762 sayılı kanunun 12. maddesinde fabrikacılık, “hammadde veya diğer malların makine yahut sair teknik vasıtalarla işlenecek yeni veya değerli mahsuller vücuda

⁶² Durmuş Ali AÇIKEL, “Konya’da Faaliyet Gösteren İnşaat KOBİ’lerinin Durumları, Sektördeki Yerleri, Sorunları ve Çözüm Önerileri”, **Selçuk Teknik-Online Dergisi**, Haziran-Eylül 2000, <http://alaeddin.cc.selcuk.edu.tr/~tekbil/haziran2000/durmus/durmus.htm>, Erişim: 12.01.2006.

⁶³ MÜFTÜOĞLU, a.g.e., s.124.

⁶⁴ “Ticaret ve Sanayi Odaları”, “Ticaret Odaları”, “Sanayi Odaları”, “Deniz Ticaret Odaları”, “Ticaret Borsaları” ve “Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği” Kanun No: 5590; Kabul Tarihi: 08.03.1950, 15.03.1950 Tarih ve 7457 Sayılı Resmi Gazete.

⁶⁵ “Türk Ticaret Kanunu”, Kanun No: 6762; Kabul Tarihi: 29.06.1956, 09.07.1956 Tarih ve 9353 Sayılı Resmi Gazete.

getirilmesi” olarak tanımlanmıştır. Bunun yanında 11. maddede “ticarethane veya fabrika yahut ticari şekilde işletilen diğer müesseseler ticari işletme sayılır” denilerek fabrikacılığın ticari bir faaliyet olduğu belirtilmiştir. 14. maddede bir ticari işletmeyi, kısmen dahi olsa kendi başına işleten kimsenin tacir kabul edildiği ve 17. maddede de esnafın tacir olarak kabul edilmediği, esnaf tarifinin içine küçük sanayicilerin girdiği vurgulanmıştır.

1957 yılında kabul edilen 6968 sayılı Sanayi Sicil Kanunu’nun⁶⁶ 1. maddesinde, “bir maddenin vasıf, şekil, hassa veya terkiibini makine, cihaz, tezgâh, alet veya diğer vasıta ve kuvvetlerin yardımı ile veya sadece el emeği ile kısmen veya tamamen değiştirmek veya bu maddeleri işlemek suretiyle devamlı ve seri halinde imal veya istihsal eden yerlerle madenlerin çıkarılıp işlendiği yerler “sanayi işletmesi” ve buralarda yapılan işler “sanayi işleri” sayılır” denmiştir.

1961 yılında kabul edilen 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu’nun⁶⁷ 37. maddesinde de her türlü ticari ve sanayi faaliyetlerden elde edilen kazançlar ticari kazanç olarak sayılmış ve hangi faaliyetlerin ticari kazanç olarak nitelendirileceği Kanunda açıkça belirtilmiştir. 1964 yılında kabul edilen 507 sayılı Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Kanunu⁶⁸ ile Türk Ticaret Kanunu’nun 17. maddesinde tacir olarak kabul edilmeyen esnafın mesleki teşkilatlanmaları sağlanmıştır⁶⁹.

1950 yılından itibaren çıkarılan tüm bu kanunlarda KOBİ tanımının yapılabilmesi için yasal dayanakların nasıl işlediği görülmektedir. İş ve faaliyet kollarının ayrımının yapılması üzerine yoğunlaşan bu kanunlar ile herhangi bir kişi veya kuruluş için ticari işletme kabul edilip edilmeme, unvan ve vergilendirme gibi konulara açıklık getirilmektedir.

2.1.1.2. Çeşitli Kuruluşlara Göre KOBİ Tanımları

Ülkemizde KOBİ tanımları her kuruluşta farklı şekillerde yapılmaktadır. Bu başlık altında bazı kurumların yapmış olduğu tanımlar açıklanmaya çalışılacaktır.

---

⁶⁶ “Sanayi Sicil Kanunu”, Kanun No: 6948; Kabul Tarihi: 17.04.1957, 24.04.1957 Tarih ve 9593 Sayılı Resmi Gazete.

⁶⁷ “Gelir Vergisi Kanunu”, Kanun No: 193; Kabul Tarihi: 31.12.1960, 06.01.1960 Tarih ve 10700 Sayılı Resmi Gazete.

⁶⁸ “Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Kanunu”, Kanun No: 507; Kabul Tarihi: 17.07.1964, 1/3/4.8.1964 Tarihleri ve 11769–11771 Sayılı Resmi Gazete.

⁶⁹ MÜFTÜOĞLU, a.g.e., s.124-126.

2.1.1.2.1. T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), KOBİ tanımında çalışan kişi sayısını dikkate almaktadır. Buna göre; 1-9 kişi çalıştıran işletmeler mikro işletme, 10-49 kişi çalıştıran işletmeler küçük işletme, 50-250 kişi çalıştıran işletmeler orta büyüklükte işletme ve 250 kişiden fazla kişi çalıştıran işletmeler de büyük işletme olarak kabul edilmektedir⁷⁰.

2.1.1.2.2. T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)'nin yaptığı KOBİ tanımı, TÜİK'in yapmış olduğu tanımla hemen hemen aynıdır. 1-9 kişi çalıştıran işletmeler çok küçük ölçekli, 10-49 kişi çalıştıran işletmeler küçük ölçekli, 50-99 kişi çalıştıran işletmeler orta ölçekli, 100 ve daha fazla kişi çalıştıran işletmeler ise büyük ölçekli sanayi işletmesi olarak tanımlanmıştır.

2.1.1.2.3. T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı

Hazine Müsteşarlığı'nın KOBİ tanımı, "bağımsız nitelikli ve sermayesinin en fazla yüzde 25'i büyük işletmelere ait olan, imalat ve tarım sektöründe faaliyette bulunan işletmelerden; kanuni defter kayıtlarında arsa ve bina hariç, makine, teçhizat ve tesis, taşıt araç ve gereçleri, döşeme ve demirbaşları toplamının net tutarı 950 bin YTL'yi aşmayanların; 1-9 işçi çalıştıranlarını mikro ölçekli, 10-49 işçi çalıştıranları küçük ölçekli ve 50-250 işçi çalıştıran orta ölçekli işletmelerdir" şeklindedir⁷¹.

2.1.1.2.4. T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı

Dış Ticaret Müsteşarlığı (DTM), iş yerinde en fazla 250 işçi istihdam eden, gerçek usulde defter tutan ve imalat sanayi sektöründe faaliyette bulunan işletmeleri KOBİ olarak nitelendirmekte ve işletmenin bilanço değerini de 2 milyon dolar olarak sınırlandırmaktadır⁷².

2.1.1.2.5. Türkiye Halk Bankası

Türkiye Halk Bankası, KOBİ tanımını işletmelere kullandığı krediler doğrultusunda yapmaktadır. Örneğin, KOBİ'lerin yatırım kredisi ihtiyaçlarının finansmanı amacıyla Halk Bankası, Avrupa Yatırım Bankası (AYB) kaynaklı Global Krediler için söz konusu bankanın tanımını benimsemiş ve "500 kişiden az işçi çalıştıran ve bilanço net sabit kıymet tutarı 75 milyon AVRO'nun altında olan, imalat

⁷⁰ DİE, **2002 Genel ve İşyerleri Sayımı**, Sayı: B.02.01.DİE.0.10.00.906 – 164, Ankara, Ekim 2003, s.3-4.

⁷¹ "Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkındaki Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğ", Tebliğ No: 2001/1, 18.02.2001 Tarih ve 24322 Sayılı Resmi Gazete.

⁷² DTM, <http://www.dtm.gov.tr>, Erişim: 23.04.2006.

sanayi başta olmak üzere, turizm, sağlık, eğitim, çevre koruma, altyapı, bilgi ve iletişim teknolojileri gibi alanlarda faaliyet gösteren KOBİ'lerin projeleri finanse edilmektedir" diyerek dolaylı bir KOBİ tanımı yapmıştır.

Kredi Garanti Fonu (KGF) için ise "çalışan sayısı 250'den az olan işletmeler KOBİ olarak kabul edilmektedir. Yapılan bu tanımla, imalat sanayi yanında hizmetler ve madencilik sektöründeki girişimcilerin de talepleri karşılanmaktadır"⁷³.

Bunun yanında diğer krediler için de "işyerinde en çok 250 işçi (250 dâhil) çalıştıran, kanuni defter kayıtlarındaki "arsa ve bina hariç" sabit yatırım (makine, tesis ve cihazları, taşıt araç ve gereçleri, döşeme ve demirbaşları ile diğerleri toplamı) net tutarı 950 Bin YTL'ye kadar olan üretim ve onarım faaliyetlerinde bulunan işletmeler yararlanabilir" denilerek bir başka tanım yapılmıştır.

Halk Bankası yapmış olduğu tüm bu tanımlarda vereceği kredinin mahiyetinden yola çıkmaktadır. Ayrıca Hazine Müsteşarlığı tanımını da benimsemektedir.

2.1.1.2.6. Türkiye Vakıflar Bankası

Türkiye Vakıflar Bankası'na göre, "imalat sanayinde ve değişik sektörlerde faaliyet gösteren, işyerinde en fazla 150 işçi istihdam eden, ürettiği malları dolaylı veya dolaysız olarak satan (iç piyasada ihracat kayıtlı) işletmeler KOBİ'leri oluşturmaktadır"⁷⁴.

2.1.1.2.7. Türk Eximbank

Türk Eximbank tarafından "1-200 arasında işçi istihdam ettiğini Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) kayıtları ile belgeleyen, imalat sanayi alanında faaliyet gösteren, arsa ve bina hariç, mevcut sabit sermaye tutarı, son takvim yılı bilanço net değeri itibarıyla 2 milyon ABD doları karşılığı YTL'yi aşmayan firmalar" KOBİ olarak nitelendirilmektedir"⁷⁵.

2.1.1.2.8. Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB)

3624 sayılı Kanun'un⁷⁶ 1. maddesine göre, "ülkenin ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasında küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinin payını ve etkinliğini artırmak, rekabet güçlerini ve düzeylerini yükseltmek, sanayide entegrasyonu

⁷³ Türkiye Halk Bankası, <http://www.halkbank.com.tr>, Erişim: 23.04.2006.

⁷⁴ Türkiye Vakıflar Bankası, <http://www.vakifbank.com.tr>, Erişim: 21.04.2006.

⁷⁵ Türk Eximbank, http://www.eximbank.gov.tr/html_files/MENU-2.htm, Erişim: 21.04.2006.

⁷⁶ Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı Kurulması Hakkındaki Kanun, Kanun No: 3624, Kabul Tarihi: 12.04.1990, 20.04.1990 Tarih ve 20498 Sayılı Resmi Gazete.

ekonomik gelişmelere uygun biçimde gerçekleştirmek amacıyla, Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) kurulmuştur. KOSGEB, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na bağlı, tüzel kişiliğe haiz ve bütün işlemlerinde özel hukuk hükümlerine tabi bir kamu kuruluşudur”.

KOSGEB Kanunu'nun 2. maddesinde de KOBİ tanımına yer verilmiştir. Buna göre; “imalat sanayi sektöründe 1-50 arası işçi çalıştıran sanayi işletmeleri küçük sanayi işletmelerini, 51-150 arası işçi çalıştıran sanayi işletmeleri orta ölçekli sanayi işletmelerini oluşturmaktadır”. Söz konusu bu tanım 15 yıllık bir sürede yürürlükte kaldıktan sonra 18 Mayıs 2006 tarihi itibari ile KOSGEB'in KOBİ'lerle ilgili tüm çalışmalarında, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik çerçevesinde işlem yapması zorunlu hale gelmiştir. Söz konusu yönetmelik bir sonraki başlıkta incelenecektir.

2.1.1.2.9. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)

TOBB, “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik” çalışmalarında yer alarak ortak bir KOBİ tanımı yapıma çalışmalarını yürüten kuruluşlardan biri olmuştur. Bu yüzden aşağıda yer verilecek olan bu yönetmelikteki tanım TOBB'nin de benimsediği tanım olarak karşımıza çıkmaktadır.

16.04.2005 tarihinde Sanayi Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanununa Bir Ek Madde Eklenmesi Hakkında Kanun ile⁷⁷; küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin tanımlanmasına, niteliklerine, sınıflandırılmasına ve uygulamalarına ilişkin esasların; net satış hasılatları, mali bilanço tutarları ve çalışan sayıları dikkate alınarak Bakanlıkça hazırlanacak ve Bakanlar Kurulunca yürürlüğe konulacak yönetmelikle belirleneceği ve kurum ve kuruluşların KOBİ'lere ilişkin uygulamalarında birinci fıkra uyarınca yürürlüğe konulan yönetmelik hükümlerinin esas alınacağı ifade edilmiştir.

Uygulamada eşitliği, genelliği, birliği ve AB'ye uyum sürecinde ortak bir KOBİ tanımının yapılmasını hedefleyen bu yönetmeliğin amacı; küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin tanımına, niteliklerine ve sınıflandırılmasına ilişkin esasların belirlenmesi ve bu tanım ve esasların tüm kurum ve kuruluşların uygulamalarında esas alınmasını sağlamaktır. Bu yönetmelik; küçük ve orta büyüklükteki işletmeler ile bu işletmelerin

---

⁷⁷ “Sanayi ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanuna Bir Madde Eklenmesine İlişkin Kanun Tasarısı”, Bakanlar Kurulunca 12.04.2005 tarihinde Karar No: 5331 sayılı kanunlaştırılmıştır. 16.04.2005 Tarih 25788 sayılı Resmi Gazete.

tanımlarına, niteliklerine ve sınıflandırılmasına ilişkin uygulama usul ve esaslarının belirlenmesini kapsamaktadır⁷⁸.

Mayıs 2005 tarihinden itibaren KOBİ'leri ilgilendiren mevzuatın uygulanmasında bu yönetmelik hükümleri esas alınmaktadır. Ancak; KOBİ'lere yönelik destek sağlayan kuruluşlar, bu yönetmelikte belirtilen sınırları aşmamak kaydıyla, kendi sektör ve büyüklük önceliklerini belirleyebilirler. Devlet yardımları dışındaki uygulamalar için sadece çalışan sayıları dikkate alınabilir.

Yönetmeliğin 4. maddesinde yönetmeliğin uygulanmasında geçen kavramlar tanımlanmıştır. Buna göre;

İşletme, Yasal statüsü ne olursa olsun, bir veya birden çok gerçek veya tüzel kişiye ait olup, bir ekonomik faaliyette bulunan birimleri,

Küçük ve orta büyüklükte işletme (KOBİ), 250 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hâsılatı ya da mali bilançosu 25 milyon YTL'yi aşmayan ve bu yönetmelikte mikro işletme, küçük işletme ve orta büyüklükteki işletme olarak sınıflandırılan ve kısaca "KOBİ" olarak adlandırılan ekonomik birimleri,

Mali bilanço, bir işletmenin belirli bir tarihte sahip olduğu varlıklar ile bu varlıkların sağlandığı kaynakları gösteren mali tabloyu,

Net satış hasılatı, bir işletmenin brüt satışlarından satış iskontoları ve iadeleri ile diğer indirimlerin düşülmesi sonucu bulunan tutarı,

Yıllık iş birimi (YİB), bir yıl boyunca tam zamanlı olarak işletmede veya işletme adına çalışan bir kişiyi,

Yakın piyasa, ilgili piyasanın akış zincirinin başlangıç veya bitiminde yer alan ürün veya hizmet piyasasını, ifade etmektedir.

5. maddede ise KOBİ'lerin sınıflandırılması yapılmıştır. Buna göre;

Mikro işletme, 10 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu 1 milyon YTL'yi aşmayan çok küçük ölçekli işletmeler,

---

⁷⁸ KOBİ tanımı ile ilgili "Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik" in yürürlüğe konulması; Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın 28.7.2005 tarihli ve 5674 sayılı yazısı üzerine, 3143 sayılı Sanayi ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun ek 1. maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 19.10.2005 tarihinde Karar Sayısı: 2005/9617 ile kararlaştırılmış ve 18.11.2005 Tarih 25997 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Küçük işletme, 50 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu 5 milyon YTL'yi aşmayan işletmeler,

Orta büyüklükteki işletme, 250 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu 25 milyon YTL'yi aşmayan işletmelerdir.

Yönetmeliğin 7. maddesinde ise işletme türleri belirlenmiştir. Bu çerçevede KOBİ'ler, çalışan sayıları veya mali bilgilerinin tespitine yönelik olarak; diğer işletmeler ile olan sermaye veya oy hakkı ilişkilerine göre bağımsız işletmeler, ortak işletmeler ve bağlı işletmeler olmak üzere üçe ayrılmaktadır.

Gerçek veya tüzel kişilerin sahip olduğu ve bu Yönetmeliğe göre ortak veya bağlı işletme sayılmayan bir işletme; başka bir işletmenin yüzde 25 veya daha fazlasına sahip değilse *bağımsız işletme* kabul edilmektedir.

Bir işletmenin tek başına veya bağlı işletmeleriyle birlikte hakim etki oluşturmayacak şekilde, başka bir işletmenin oy hakları veya sermayesinin yüzde 25'inden fazlasına ve yüzde 50'sinden azına sahip olması, yahut kendisinin oy hakları veya sermayesinin yüzde 25'inden fazlasına ve yüzde 50'sinden azına başka bir işletmenin hakim etki oluşturmayacak şekilde sahip olması durumunda bunlar *ortak işletme* sayılmaktadır.

Bir işletme; başka bir işletmenin sermaye veya oy haklarının çoğuna sahip olma, başka bir işletmenin yönetim, yürütme veya denetim kurulu üyelerinin çoğunluğunu atama veya azletme yetkisine sahip olma ve başka bir işletmenin hissedarı olup veya bu işletmenin hissedarları veya diğer ortakları ile yaptığı anlaşma ile bunların oy haklarının çoğunluğunu tek başına kontrol etme hakkına sahip olma şartlarından en az birini taşıması halinde *bağlı işletme* sayılmaktadır.

Yayımlı tarihinden 6 ay sonra yürürlüğe girecek olan söz konusu Yönetmelik ile KOBİ tanımı AB tanımı ile uyumlaştırılmış olmaktadır.

2.1.2. Türkiye'de KOBİ'lerin Gelişim Süreci ve KOBİ Politikaları

Cumhuriyetin ilk yıllarında izlenmekte olan ekonomi politikası özel girişimlerle serbest piyasada sanayileşme şeklinde olmuştur. Ancak 1929 yılında iktisadi kriz sonucunda planlı dönemlerin başlaması ve devletin ekonomiye müdahalesi ülkemizde de izlenen bir politika haline gelmiştir. İkinci Dünya Savaşı yıllarında devletin ekonomiye müdahalesi artarak devam etmiş, 1950'li yıllarda da Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle devlet müdahalesini benimseyen politikaların yerini liberal politikalar almıştır. Liberal ağırlıklı politikalar 1950-1960 yılları arasında uygulandıktan sonra 1980

yılına kadar ekonomide devletin ağırlığı artmaya başlamış ve dışa kapalı ithal ikameci bir politika benimsenmiştir.

1980'li yıllardan sonra korumacı devlet politikalarının yerine dışa açılmayı ve serbest girişimi benimseyen politikalar, işadamları için yeni imkânlar sunmuş ve teşvik etmiştir. 24 Ocak kararlarıyla başlayan ve 1983'den sonra hız kazanan dışa açılma politikasıyla beraber ve serbest piyasa ekonomisi tercihleri doğrultusunda dışa açılma potansiyelleri yüksek olan alanlara daha fazla teşvik verilmiştir. 1990'lı yıllar ise küreselleşme ve serbest hareket yeteneğinin gelişmesiyle girişimcilik olgusunun arttığı dönemler olmuştur⁷⁹.

Dönemler itibariyle bu süreçler incelendiğinde, KOBİ'lerin gelişimi daha ayrıntılı ve açık bir şekilde görülebilecektir. Ayrımın Cumhuriyet öncesi ve sonrası olarak yapılması KOBİ oluşumunu ve ortaya çıkışını ortaya koymaktadır.

2.1.2.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem

Bu dönemde KOBİ'lerin tarihi süreci incelendiğinde 13. yüzyılda Şeyh Mahmut Ahi Evran tarafından kurulan "Ahilik sistemi" karşımıza çıkmaktadır. Ahilik sistemi bir taraftan esnafın mesleki eğitim, sosyal güvenlik gibi hizmetlerini yerine getirirken; diğer taraftan esnafı birbirine bağlayan mesleki ve insani ahlak kurallarına dayanan manevi bir birliği temsil etmiştir.

Daha sonra "Lonca Sistemi" bu birliğin yerini almıştır. Her iş kolunda kurulmuş birlik anlamına gelen loncanın en önemli fonksiyonu malın kalitesini yüksek tutmak ve standart üretimi gerçekleştirmektir⁸⁰. Loncalar genelde tüccar ve sanatkar üyelerinin özlük haklarının korunması amacıyla kurulmuştur. Lonca örgütlenmesiyle çinicilik, dokumacılık ve gemi yapımı alanlarında oldukça ileri seviyelere gelinmiştir.

18. yüzyılda Avrupa'da Sanayi Devrimi yaşanırken, Avrupa'ya ayak uyduramayan Osmanlı Devleti'nde ekonomide makine gücüne dayanan bir sanayi kurulamamıştır. Aralık 1913 tarihinde iktidardaki İttihat ve Terakki Hükümeti sanayileşmeyi teşvik etmek amacıyla Teşvik-i Sanayi Kanunu Muvakkatı'nı (Geçici Sanayi Yasasını) yürürlüğe koymuştur. 1917 yılında kanunun uygulama yönetmeliği çıkarılmıştır. Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte adı geçen kanun 1927 yılında yeniden düzenlenerek yürürlüğe konmuştur.

---

⁷⁹ EMSEN vd., a.g.m., s.250.

⁸⁰ KOSGEB Ekonomik ve Stratejik Araştırmalar Merkez Müdürlüğü, **KOBİ Ekonomisi (Tarihi Gelişimi)**, Ankara, Aralık 2003, s.3.

1913-1915 yılları arasında Ticaret ve Ziraat Vekaletleri tarafından İstanbul, Bursa, Bandırma, İzmir ve Uşak gibi Batı Anadolu illerinde sanayi sayımı yapılmıştır. En az 10 işçi çalıştıran kuruluşların sayım sonuçlarına göre Osmanlı sanayi tüketim malları üretmekte ara ve yatırım malları üreten sanayi dallarına sahip bulunmamaktadır. Ayrıca sayımı yapılan 264 kuruluşun yüzde 19'u (50 adet) devlete veya anonim şirketlere, yüzde 81'i ise (214 adet) gerçek kişilere aittir. Son grubun yüzde 20'si (42 adet) Türk ve Müslümanlara geri kalan yüzde 80'i (172 adet) ise Rum, Ermeni, Yahudi gibi gayri Müslimlere aittir.

Sayım sonucunda bugünkü Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde kalan sanayi tesislerinin 2'si makarna, 1'i bira, 6'sı konserve, 7'si yünlü dokuma, 2'si pamuk iplik dokuma, 5'i çeşitli dokuma, 8'i sigara kâğıdı, 5'i madeni eşya, 1'i kimyasal ürün fabrikası; 1'i buz, 3'ü kireç, 3'ü tuğla, 7'si kutu, 2'si yağ, 2'si sabun, 2'si porselen imalathanesi; 20'si un değirmeni, 11'i tabakhane, 7'si marangoz ve doğrama atölyesi ve 35'i matbaa kuruluşudur⁸¹.

2.1.2.2. Cumhuriyet Sonrası Dönem

Türkiye ekonomisinin geliştirilmesi amacıyla atılan ilk adım İzmir İktisat Kongresi olmuştur. Daha Cumhuriyet ilan edilmeden önce 17 Şubat 1923'de yapılan bu kongrede 1135 delegenin ortak çalışması sonucunda "Misak-ı İktisadi Esasları" belirlenmiştir. Ülkenin bağımsızlığının iktisadi kalkınmayla güçlendirilmesi ve Türk girişimciliğinin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Kongrede özel girişimcilerin desteklenmesi, yatırımcılara kredi sağlayacak bankaların kurulması, hammaddesi yurtiçinde olan endüstri kollarının kurulması, günlük tüketim mallarına öncelik verilmesi ve önemli kuruluşların millileştirilmesi gibi kararlar alınarak mali ve iktisadi politikaların temelleri atılmıştır⁸².

1927 yılında sanayi sayımı yapılmıştır. Bu sayım tüm ülkeyi kapsamı açısından 1913-1915 yılları arasındaki sayımdan farklı bir nitelik taşımaktadır. Sayım sonuçlarına göre, ülkede üretilen değerın yüzde 65'i tarım ve sanayi sektöründen kaynaklanmaktadır. 1927 yılında sanayi üretiminin yüzde 44'ü gıda, yüzde 29'u ise dokuma ve giyim sanayinde oluşmuş, ithalatın yüzde 90'ı sanayi ürünlerinden meydana gelmiştir. Bunun yüzde 70'i tüketim, yüzde 30'u da ara ve yatırım mallarıdır. Türkiye'de 65.245 işyeri belirlenmiş, bu sayıya ev dışında üretim yapan tüm sanayi işletmeler ile esnaf ve sanatkarlar da dâhil edilmiştir. Bu miktarın 155'i, 100 kişiden

⁸¹ S.Rıdvan KARLUK, **Türkiye Ekonomisi Tarihsel Gelişim Yapısal ve Sosyal Değişim**, Yenilenmiş Beşinci Baskı, Beta Yayım, Yayın No: 607, İşletme-Ekonomi Dz: 59, İstanbul, Kasım1997, s.194-196.

⁸² Ali ÇOŞKUN, "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türkiye Ekonomisi", **Atatürkçü Düşünce Dergisi**, Sayı:4, Kasım 2003, s.73.

fazla işçi çalıştırmaktayken 10 kişiden fazla işçi çalıştıran işyerlerinin toplam içindeki oranı yüzde 3 idi. (1957 tane işyeri)⁸³.

Özel sektörün gelişmesi için devlet tarafından yapılan teşvikler 1929 yılında yaşanan dünya ekonomik buhranının ardından durma noktasına gelmiştir. Artık devlet piyasada düzenleyici rolünü bırakmış, bizzat sanayileşme sürecinde yönetici olmuştur.

17 Nisan 1934 tarihinde yürürlüğe giren Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı (BBYSP) 1934–1938 yılları arasında uygulanmıştır. Yerel veya bölgesel tarımsal üretime ve doğal kaynaklara dayalı sanayi üretim birimleri kurulması, özellikle ithal edilen temel tüketim mallarının yerli üretimine (dokuma sanayisine) öncelik verilmesi ve sanayi kuruluşlarının yerlerinin hammadde ve işgücü kaynaklarına yakın olması planın temel amaçlarını oluşturmaktadır. Kurulması planlanan sanayi; dokuma (pamuk, kendir, yün), maden işleme (demir-çelik, bakır, kükürt), kağıt, kimya (yapay ipek, gülyağı, fosforik asit, süperfosfat) ve taş-toprak (cam, çimento) olarak beş ana gruba ayrılmıştır⁸⁴.

İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı (İBYSP) hazırlanmış fakat İkinci Dünya Savaşı'nın çıkması nedeniyle uygulanamamıştır. 1939–1945 yıllarını kapsayan bu dönemde sanayileşme programı büyük ölçüde durdurulmuş ve savaşın ekonomi üzerinde oluşturduğu zararların önlenmesi amacıyla Milli Korunma Kanunu çıkarılmıştır. Kanuna göre, hükümet sanayi tesislerinin hangi malları ne kadar üreteceğini belirleyebilecek ve gerek gördüğü kuruluşlara tazminat ödeyerek el koyabilecektir. Tarımda ekilecek ürünleri devlet belirleyecek ve 500 hektarın üzerindeki arsalara belirli bir tazminat ödeyerek işletmek amacıyla gerekirse el koyabilecektir. Özel kesim yatırımlarını izin alma şartına ve hükümetin denetimine tabi tutan bu kanunla iç ve dış ticarete fiyat kontrolü sistemi getirilmiştir⁸⁵.

1946–1949 yılları arasında 1946 İvedi Sanayi Planı hazırlanmış ve bu planda, İBYSP'de yer alan ana ilke ve hedeflere yer verilerek bölgesel uzmanlaşma esas alınmış ve enerji kaynaklarının sanayi tesislerinin etrafında toplaması öngörülmüştür.

Bu dönemde devlet öncülüğünde planlı sanayileşme politikalarının uygulanmasına karşı çıkan ABD uzmanları nedeniyle 1947 tarihinde Truman Doktrini'nden yeteri kadar yararlanılamamıştır. Bunun üzerine 1947 Ekonomik Kalkınma Planı (Vaner Planı) hazırlanmıştır. Plan, özel sektörün faaliyet göstermek

⁸³ KARLUK, a.g.e., s.201.

⁸⁴ Alövsat MÜSLÜMOV, Mübariz HASANOV, Cenktan ÖZYILDIRIM, "Döviz Kuru Sistemleri ve Türkiye'de Uygulanan Döviz Kuru Sistemlerinin Ekonomiye Etkileri", TÜGIAD Ekonomi Ödülleri 2002, <http://www3.dogus.edu.tr/amuslumov/Kur/7.%20Turk%20Ekonomisi%20%20%20MHO.pdf>, Erişim: 12.052006.

⁸⁵ Hüseyin ŞAHİN, **Türkiye Ekonomisi Tarihsel Gelişimi ve Bugünkü Durumu**, Gözden Geçirilmiş Dördüncü Baskı, Ezgi Yayınevi, Bursa, Şubat 1997, s.76.

isteyeceği alanlarda tam bir serbestiyi amaçlamış ve kişiler tarafından yapılabilecek ekonomik faaliyetlerin özel sektöre bırakılması ilke olarak benimsemiştir. İlk defa büyüme hızı yüzde 8 olarak hedeflenmiştir.

Türkiye’de 1947 yılında başlatılan ithal ikamesi yerine ihracatı teşvik, sanayi yerine tarım ve kamu kesimi yerine özel kesimi tercih eden liberal dönem, 1958 İstikrar Kararlarının yürürlüğe girmesine kadar devam etmiştir. İkinci Dünya Savaşı’nın sona ermesiyle batıyla olan ekonomik ve politik ilişkilerin gelişmesi sonucunda, Türkiye batılı ülkelerin önerilerine uygun olarak ekonomi politikalarını değiştirmiştir. Batıya göre, Türkiye’nin hızla kalkınabilmesi, özel sektörün gelişmesine bağlanmıştır. Türkiye, ağır sanayi sektörüne girmemeli, tarıma ve tarımsal sanayiye yönelmeli, hafif metal, inşaat malzemeleri, deri, orman ürünleri sanayi, çimento, seramik, tekstil ve konfeksiyon, el sanatları gibi hafif sanayi dallarına ağırlık vermelidir. ABD’nin Marshall Yardımı kapsamında, Türkiye’de tarımda makineleşmeyi teşvik etmesi bu tavsiyeleri örnekler nitelikteki uygulamaları oluşturmaktadır⁸⁶.

Nitekim, 1951 yılında yapılan sanayi ve işyerleri sayımına göre 1950 yılında 10 ve daha yukarı beygir gücü çalıştırıcı kuvvet kullanan veya 10 ve daha çok işçi istihdam ederek orta ve büyük sanayi grubuna giren 2618 sanayi grubu bulunmaktadır.

1950–1960 yılları arasındaki dönemde 1950 yılında Türk Sanayi Bankası’nın kurulmuş olması dikkat çekmektedir. Ayrıca bu dönemde özel sektör yatırımlarının sektörlerarası dağılımı incelendiğinde on yıllık dönem ortalaması olarak, yatırımların yüzde 62.14’ünün inşaat sektörüne yüzde 37.86’sının makine ve teçhizata yönelik olduğu görülmektedir⁸⁷.

Yukarıda 1923–1960 yılları arasında ekonomi politikalarının genel görünümü hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır. Bu dönem arasında imalat sanayinin yapısında görülen önemli değişmelerin başında büyük işletmelerin çoğalması, üretimin çeşitlenmesi ve bu sanayinin İstanbul ve İzmir çevresinde yoğunlaşması gelmektedir.

İmalat sanayindeki toplam istihdam, 1920’de 389.000 kişiden yüzde 63’lük bir artışla, 1950 yılında 635.000 kişiye çıkmıştır. Büyük işletmelerdeki istihdamın artış oranı daha büyük olmuştur. En az 10 kişi ya da 10 beygir gücü itici güç kullanan işyerlerinde çalışanların sayısı, yüzde 97’lik bir artışla 1927 yılında 87.000’den 1950 yılında 171.000’e; en az 50 kişi çalıştıran işyerlerindeki istihdamda yüzde 202’lik bir artışla, 1927 yılında 48.000’den 1950 yılında 145.000’e çıkmıştır. Büyük işletmelerin payı büyürken, sadece aile emeği kullanan işyerlerinin imalat sanayinin toplam hacmi

⁸⁶ KARLUK, a.g.e., s.210.

⁸⁷ Ertan TOSUN, **Türkiye’de “Kamu Kesimi ve Özel Kesim” Ayırımının Normatif ve Reel Planda Önemi ve Sınırları**, Devlet Bütçe Uzmanlığı Araştırma Raporu, BÜMKO, Ankara 1996, s.63.

içindeki payı, 1938 yılında yüzde 40 iken 1950 yılında yüzde 3'e gerilemiştir. Aile dışından işgücü kullanan küçük işletmeler ise, 1950 yılında imalat sanayindeki istihdamın yüzde 36'sını oluşturmuştur. El aletleri ve küçük tezgâhlarla çalışan zanaatkarlar ve çırakları, istihdam açısından, 1950 yılında Türk Sanayinde hala büyük bir öneme sahip olmuştur.

Küçük sanatkârlar işyerlerinin en çok yaygın olduğu elbise ve ayakkabı, deri ve deri ürünleri, madeni ürünler, ağaç ürünleri ve mobilya sektörü, 1950 yılında, imalat sanayindeki istihdamın yüzde 35'ini fakat katma değerinde yüzde 14'ünü oluşturmuştur. 1927 yılında bu dört sektörün istihdamdaki payı yüzde 44'dür. 1950 yılında tekstil ve halı sektörünün katma değerindeki payının istihdamdaki payından biraz daha büyük olması, tekstil sektöründeki fabrikalardan kaynaklanmıştır. Bu sektörde on binlerce el tezgâhlarına karşın işyeri başına ücretli işçi sayısının görece olarak yüksek olması ve 1927 yılına göre önemli bir artış göstermesi de bu nedenden kaynaklanmıştır. Katma değer dağılımına gelince, 1950 yılında, imalat sanayinde oluşturulan iktisadi fazlanın tabanı olan katma değerinde büyük bir bölümü devlet işletmeleri de aralarında olmak üzere özel işletmelerce üretilmiştir.

İmalat sanayindeki istihdamın sektörlere göre dağılımında 1927–1950 döneminde görülen önemli değişiklikler arasında, gıda ürünlerinin payındaki azalma, tekstilin payındaki artış ve temel metaller, kâğıt, lastik-kauçuk ürünleri gibi yeni kolların ortaya çıkışı dikkat çekmektedir. Büyük ölçüde tüketici malı üreten sektörlerin toplam payı 1927 yılında yüzde 87'den 1950 yılında yüzde 80'e inerken, ara malları üreten sektörlerin toplam payı yüzde 6'dan yüzde 9'a ve sermaye malı üreten sektörlerin payı da yüzde 4'den yüzde 7'ye yükselmiştir⁸⁸.

1960–1980 yılları arasındaki dönem ekonominin kalkınma planlarına bağlanması fikrinin benimsendiği dönem olmuştur. Çalışmanın bu kısmında söz konusu dönemde Beş Yıllık Kalkınma Planları doğrultusunda Türkiye'de uygulanan KOBİ politikalarına yer verilecektir.

2.1.2.2.1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963–1967)

1960 yılı sonrasında Türkiye'de ithal ikameci sanayileşme stratejisi seçilmiştir. Bu strateji güçlü bir devlet korumasına ve gümrük himayesine dayanmıştır. Bu koruma, yerli sanayinin dış âlemlerle rekabet edebilmesi için yapılmıştır⁸⁹. Bu plan döneminde yatırımları ve ihracatı teşvik amacıyla bazı kanunlar çıkarılmıştır. Yatırımları teşvik amacıyla Gelir Vergisi Kanunu'na eklenen bazı maddelerle kalkınmada öncelikli

⁸⁸ KOSGEB (2003), a.g.e., s.8.

⁸⁹ Ahmet KILIÇBAY, *Değişen Dünyada Türk Ekonomisi*, Cem Yayınevi, İstanbul, Nisan 1993, s.25.

yörelere daha yüksek oranlarda yatırım indirimi uygulamasına başlanmış ve Vergi Usul Kanunu'na eklenen bir madde ile hızlandırılmış amortisman yöntemine geçilmiştir. Yatırımlarda kullanılacak hammaddelerin ithalatını kolaylaştırıcı gümrük indirimleri gibi kolaylıklar sağlanmıştır. İhracatı teşvik için ise, ihracatta vergi iadesi uygulaması başlatılmıştır⁹⁰.

Türkiye'de sanayi bölgeleri kavramı, ilk defa 1961 yılında kullanılmaya başlanmış, Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminden itibaren, kalkınma plan ve programlarında sürekli olarak, sanayinin geliştirilmesi ve bölgesel kalkınmanın gerçekleştirilmesine yönelik özendirici tedbirler arasında yer almıştır. 1964 yılında Esnaf ve Sanatkarlar Kanunu çıkarılmıştır⁹¹.

2.1.2.2.2. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968–1972)

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda sanayinin ekonominin sürükleyici sektörü olması hedeflenmiştir. Sanayi yatırımlarında, yatırım ve ara malı üreten alanlara öncelik verilmesi, bu amaçla özel kesimi özendirici önlemlerin alınması, toplam yatırımların yüzde 22,4'ünün imalat sanayisine yönelik olması, yavru sanayilerin korunması temel amaçlar olarak benimsenmiştir. İmalat sanayisinde yapılması öngörülen yatırımların yüzde 19'u tüketim malları, yüzde 64'ü ara malları ve yüzde 17'si yatırım malları sektörlerine yönelik uygulanmıştır⁹².

Bu dönemde Küçük Sanayi Geliştirme Merkezi (KÜSGEM)'in Gaziantep'te faaliyete geçmesi önemli gelişmelerden biri olmuştur. Küçük sanayi ile esnaf ve sanatkarın örgütlenmesi konusuna ağırlık verilmiş ve ayrı ayrı tedbirler öngörülmüştür. Küçük sanayiye teknik alanda destekler söz konusu olmuş ve büyük sanayi ile işbirliği yapması teşvik edilmiştir. Küçük sanayi sitelerinin kurulması için Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'na bağlı Küçük Sanayi Geliştirme Şubesi'ne görev verilmiş, 17 adet küçük sanayi sitesi tamamlanarak hizmete girmiş, 35'inin de yapımına devam edilmiştir

1970 yılında küçük sanayi işyeri sayımı yapılmıştır. Sayıma göre, 1 ila 9 arasında işgücü istihdam eden işyerlerinin toplam sanayi istihdamı içindeki payı yüzde 39 olarak benimsenmiştir. 1950 yılı sayımı ile kıyaslandığında büyük ölçekli sanayi lehine bir değişim yaşandığı görülmektedir⁹³.

⁹⁰ DTM, "1923'den Günümüze Türkiye Ekonomisi", <http://www.dtm.gov.tr/Ekonomi/Trkekon.htm>, Erişim:12.04.2006.

⁹¹ TOBB, Organize Sanayi Bölgeleri ve KOBİ'ler, <http://www.baskent.edu.tr/~gurayk/finpazcuma10.doc>, Erişim: 29.05.2006.

⁹² A.Kemal ÇELEBİ, **Türkiye'de Ekonomik İstikrarsızlığın Dışsal-Yapısal Nedenleri ve İstikrar Politikaları**, Emek Matbaacılık, Manisa, Nisan 1998, s.106.

⁹³ KOSGEB (2003), a.g.e., s.10.

2.1.2.2.3. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973–1977)

Bu dönemde de küçük sanayi, esnaf ve sanatkârlar konusunda öngörülen önlemler ve hedefler ile saptanan politikalar ilk iki plan dönemindekilerle benzerlik göstermiştir. Bu planda KÜSGEM'in yetersiz kaldığına ve el sanatları için kurulması öngörülen merkezin gerçekleştirilemediğine işaret edilmektedir.

2.1.2.2.4. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979–1983)

Bu dönemde, ilk kez küçük sanayi ve esnaf ve sanatkârlar kesimi ayrımı yapılarak, her iki kesim tanımlanmaktadır. Planda “Küçük Sanayi” bir dereceye kadar makineleşmiş veya modern araç-gereçlere ve makinelere sahip küçük imalat birimleri olarak tanımlanmıştır. “Esnaf”, ticaret ve diğer hizmet dalında çalışanları; “sanatkâr” ise imalat alanında daha ziyade el emeğine dayalı olarak çalışan ve henüz küçük sanayi kapsamına girmeyen iş sahiplerini kapsamaktadır.

Ayrıca bu plan döneminde küçük sanayi açısından önemli bir gelişmede 1983 yılında KÜSGET'in (Küçük Sanayi Geliştirme Teşkilatı) faaliyete geçmesidir. KÜSGET vasıtasıyla, küçük sanayi kesimine ülke çapında teknolojik, mali ve idari danışmanlık hizmetleri ile eğitim hizmetleri götürülmesi amaçlanmıştır⁹⁴.

1983 ve 1984 Yılı Geçiş Kalkınma Planı'nda da başta ihracata dönük büyük sanayi ve ticari işletmelerin yan sanayi durumundaki küçük teşebbüsler ile kendi aralarında birleşerek çeşitli organizasyonlar gerçekleştiren işletmelere teşviklerde öncelik verilmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca, küçük sanayi istatistiklerini düzenlemek amacıyla Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) koordinatörlüğünde 1984 yılından itibaren küçük sanayi anketleri yürütülmesi kararlaştırılmıştır. KÜSGET'in daha canlı faaliyetlerde bulunması için birtakım revizyonlar gerçekleştirilmiştir⁹⁵.

İhracata yönelik politikaların ağırlık kazanmaya başladığı 1980'li yıllarda üretim artışının sağlanması, serbest teşebbüsün desteklenmesi ve ihracatın artırılması amaçlanarak bir anlamda KOBİ politikaları da oluşturulmuştur. Bu kapsamda yürütülmekte olan planlar piyasa ekonomisinin gelişmesi ve canlanması doğrultusunda oluşturulmaktadır⁹⁶.

⁹⁴ MÜFTÜOĞLU, a.g.e., s.174.

⁹⁵ Mehmet Behzat EKİNCİ, “Türkiye’de Dönemler İtibarıyla KOBİ’lerin Kurumsal Gelişim Süreci”, http://www.akademiktisat.net/makaleler/kobi_kurum_gelis.htm#_ednref17, Erişim: 11.04.2006.

⁹⁶ Aytaç EKER, Asuman ALTAY, Mustafa SAKAL, **Maliye Politikası (Teori, İlkeler ve Yöntemler)**, Beşinci Baskı, Birleşik Matbaacılık, İzmir, 2005, s.324.

2.1.2.2.5. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985–1990)

Esnaf, sanatkâr ve küçük sanayici ile ilgili olarak öngörülen önlemler, politika ve uygulamalar Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın 669 ve 684. maddeleri arasında sayılmıştır. Planda, "üretim ve sosyal açıdan önemli bir istikrar unsuru olarak belirtilen bu üç grubun teşvik politikaları ile desteklenmesine ve aile tasarruflarının yatırıma dönüştüğü küçük sanayi sitelerinin oluşturulmasına devam edilmesine karar verilmiştir. Esnaf ve sanatkâr, hizmet, küçük imalat ve sanayi sektörlerinde önemli bir üretim, sosyal açıdan ise güvenilir bir istikrar unsurudur. Kısıtlı sermaye kullanılarak, bu kesimin, toplumda istikrarın teminatı olmaya devam etmesini destekleyici sosyal insan yeteneği ve çalışma gücünün en verimli şekilde üretime geçirildiği politika tedbirleri alınacaktır" denilmiştir.

Ülkemizde, önemli bir bölümü küçük teşebbüs özelliklerini taşıyan tarım dışı sektörlerde, istihdamın yaklaşık yüzde 38'ini meydana getiren esnaf, sanatkâr, küçük sanayici ile bunların yanlarında çalışanların toplam istihdam içerisindeki payını artırıcı tedbirler alınması kararlaştırılmıştır.

Esnaf, sanatkâr ve küçük sanayi kesiminin ülkemizde mülkiyetin yaygınlaştırılması konusundaki önemli rolü de dikkate alınarak, üretim gücünün artırılmasına ve üretimin yurt içinde ve yurt dışında pazarlanmasına yardımcı olacak mali ve teknik destek sağlanmasıyla ilgili tedbirlere öncelik verileceği, iç ve dış pazarlama organizasyonu içerisinde, özellikle organize olmamış küçük işletmelerin piyasayla irtibat kurmaları amacıyla teknik danışmanlık hizmetleri sağlanması ve ihracat için özel teşvik sistemi geliştirilmesi hedeflenmiştir. Ferdi mülkiyet sistemi içinde önemli bir yere sahip olan küçük işletmelerin birlikler halinde teşkilatlanarak üretim güçlerini artırmaları sağlanacağı belirtilmiştir⁹⁷.

2.1.2.2.6. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990–1994)

Bu planda küçük ve orta ölçekli sanayiye geniş bir şekilde yer verilmiştir. Bu kesimin güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Bu planda belirlenen hedef ve öngörüler şu şekilde özetlenebilir⁹⁸:

- Küçük ölçekli ve geleneksel yapıdaki sanayilerin modernizasyonları ve kurumlaşmalarının aşamalı olarak gerçekleştirilmesi, uzmanlaşmaları ve büyük sanayiye entegrasyonlarının özendirilmesi,

⁹⁷ DPT, **Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1985–1989**, Yayın No: DPT 1974, s.156-157.

⁹⁸ DPT, **Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı 1990–1994**, Yayın No: DPT 2174, s.307-308.

- Küçük sanayinin geliştirilmesi amacıyla mevzuatta yapılacak düzenlemelerle küçük sanayi mamullerinin iç ve dış piyasada rekabet gücüne kavuşturulması ile ilgili çalışmaların tamamlanması,
- Sanayi sitelerinin yapımının, potansiyelin mevcut olduğu merkezlerde, yoğunlaştırılması ve küçük sanayinin büyük sanayi ile entegrasyonunun teşvik edilmesi,
- Başta finans yönetimi olmak üzere küçük işletmelere yönelik müteşebbislik eğitimi programlarının uygulanması, ayrıca çıraklık eğitimi ve bunun yanında vasıflı işgücünün eğitimi ile ilgili imkânların geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Avrupa Topluluğu'nda küçük ve orta boy sanayi işletmelerinin durumu ve mali ve teknik destek programlarının incelenmesinin yanı sıra ayrıntılı olarak Avrupa Topluluğu'na tam üyeliğin hedeflendiği ve bunun ilk basamağı olan Gümrük Birliği (GB)'ye geçişte uyumun sağlanabilmesi için Avrupa Topluluğu'nun KOBİ'lerin geliştirilmesine yönelik program benzerlerinin uygulanması planda belirtilmiştir.

1991 yılından 1995 yılına kadar KOBİ'lerin geliştirilmesine yönelik politikaların uygulanmasında kullanılacak kaynak ve araçlar, kamuoyunda tartışılmış ve kredi imkânlarının artırılmasına yönelik çalışmalarda yabancı kaynaklı fonların planlı olarak kullandırılmasına ilişkin işlemler bu plan dâhilinde tamamlanmıştır. Dünya Bankası kaynaklı "İkinci Türkiye Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Projesi"ne ilişkin 200 milyon Dolarlık kredinin kullanımı 1994 yılında bir yıl süreyle uzatılmıştır.

1993 yılında Risk Sermayesi Şirketinin ülkemizde işletilebilirlik özelliklerinin test edilebilmesi amacıyla Türkiye Halk Bankası tarafından bir şirket kurma kararı alınmıştır. Türk-Alman hükümetlerinin müzakereleri sonucunda KOBİ'ler için Kredi Garanti Fonu kurulmasına karar verilmiştir⁹⁹.

2.1.2.2.7. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996–2000)

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, KOBİ'lerin bireysel girişimler, proje, finansman, organizasyon ve teknoloji alanlarında sağlanacak katkılarla desteklenmesi ve girişimcilik eğitiminin de gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. GB ile ilgili olarak birkaç sektörde ve özelleştirme sonucunda da belirli işletmelerde işsiz kalacak olanlara yeni istihdam imkânları sağlamak için kendi işlerini kuranların desteklenmesi de dâhil olmak üzere kapsamlı programlar geliştirilerek uygulamaya konulması kararlaştırılmıştır.

⁹⁹ Canan ÇETİN, **Yeniden Yapılanma, Girişimcilik, Küçük ve Orta Boy İşletmeler ve Bunların Özendirilmesi**, Der Yayınları, No.202, İstanbul, 1996, s.140-141.

Bu plan döneminde Avrupa modeli esas alınarak oluşturulan bir sanayileşme stratejisi planlanmıştır. Bu strateji, daha çok KOBİ'lerin yer aldığı bir strateji olup bu işletmelerin dış piyasalara açılabilmesi için yeni teknolojilere açık, pazar uyumlu, ihracata dönük bir yapıya kavuşturulmasını öngörmektedir¹⁰⁰. KOBİ'lerin bir stratejide faal bir konuma sahip olabilmesi için patent yasası, kalite ve ölçü sisteminin yeniden oluşturulmasına ve teşvik sisteminin değiştirilmesi ile ilgili hukuki temelin oluşturulmasına ihtiyaç olduğu belirtilmiştir. Bunun için de örgütsel bir çözüm olarak; "Teşvik İdaresi Başkanlığı" ve "Teşvik Üst Kurulu"nun kurulması, teşviklerin ekonomik yönden değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Ürün ve kalite belgelendirilmesi ile personel ve laboratuvar akreditasyonu için bağımsız bir tahsis kurumunun oluşturulması ve Risk Sermayesi Şirketlerinin yaygınlaştırılması planlanmıştır. Plan'da KOBİ'lere yönelik kredi sisteminin, tüm bankacılık sisteminde yaygınlaştırılması, araştırma ve geliştirme (Ar-Ge), çevre ve mesleki eğitim projelerine öncelikli olarak teşvik sağlanması, kredilere vergi muafiyetinin tanınması, organize sanayi bölgeleri dışında kalan yerleşim alanlarındaki yatırımların desteklenmemesi de öngörülmüştür.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın diğer planlardan en önemli farkını oluşturan, KOBİ'lerin ve girişimciliğin gelişmesine yönelik dinamik ve atılımcı bir davranışın sergilenmesinde üç faktör etkili olmuştur. Birincisi, KOBİ'lere verilen önemin kalıcı bir devlet politikası olması isteği, ikincisi Avrupa Topluluğu ile uyumun hızla güçlendirilmesi isteği ve sonuncusu da özellikle son dönemlerdeki girişimcilik konusundaki sosyo-ekonomik eğilimlerin ve değişimlerin etkisidir¹⁰¹.

Plan'la ilgili bir takım eleştiriler bulunmaktadır. Söz konusu eleştirilerden biri temelde, KOBİ'lerin tanımı ve Plan'da yer alışı şekli ile ilgilidir. Türkiye'de, 1963–69 yılları arasında uygulanan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda küçük işletmeler ile ilgili düzenlemeler, genellikle esnaf ve sanatkârlar, el sanatları ve küçük sanayi kapsamında ele alınmıştır.

1990–94 yılları arasında uygulanan Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda ise; küçük işletmelere ilişkin düzenlemelerde çoğunlukla esnaf ve sanatkârlar ile küçük sanayi dikkate alınmış olmakla birlikte, küçük ve orta ölçekli teşebbüsler kapsamında yapılan düzenlemelere de yer verilmiştir.

1996–2000 yılları arasında uygulanan Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda; KOBİ'lere dayalı bir yaklaşım benimsenmesine karşılık, esnaf ve sanatkârlar terimi

¹⁰⁰ DPT, **Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1996-2000**, <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/vii/>, Erişim:21.04.2006.

¹⁰¹ ÇETİN, a.g.e., s.141.

“Türk Cumhuriyetleri ile İlişkiler”; el sanatları terimi “İstihdam ve İşgücü Piyasasında Etkinliğin Artırılması” ve “Bölgesel Gelişme”; küçük sanayi işletmeleri terimi ise “Sanayileşme Yaklaşımı” kapsamında sadece bir kez kullanılmaktadır.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda küçük işletmelerin orta büyüklükteki işletmelerle birlikte ele alınması, fakat ayrıca dikkate alınıp bunlarla ilgili özel politikaların belirlenmemesinin yanlışlığına değinilen diğer bir eleştiride ise şunlar ileri sürülmektedir. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’ndaki bu yaklaşım, bazı haller için doğru olmakla birlikte; küçük işletmelerin mali yapılarının zayıflığı, tabi oldukları mevzuat, vergi mükellefiyetleri vb. birçok husus, her durumda orta büyüklükteki işletmelerle birlikte değerlendirilmeyi, onlara tanınan birtakım destek ve teşvikleri engelleyen çok önemli sınırları oluşturmaktadır¹⁰².

2.1.2.2.8. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001–2005)

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, günümüzün KOBİ politikalarının oluşumuna, AB’ye uyum için neler yapıldığına ve devlet yardımları konusunda yapılan çalışmaların mevcut durumu ve hedefleri görmemiz açısından diğer planlara nazaran daha önemlidir.

Bu Plan döneminde AB ile ilişkilerin yoğunlaşması gibi nedenlerle KOBİ’lere ayrı bir önemin verildiği görülmektedir. Özellikle bu kuruluşlara ayrı bir başlık altında yer verilmiş olması ülke için önem derecesini göstermektedir. Plan’da maddeler halinde KOBİ’lerle ilgili ele alınan konulara, hedeflere ve düzenlemelere aşağıda yer verilmiştir¹⁰³.

143. madde de 1999 yılından bu yana KOBİ’lerin imalat sanayi sektöründeki yerine değinilmiştir. Bu sektördeki KOBİ’ler imalat sektörünün yüzde 99,2’sini ve istihdamında yüzde 55,9’unu karşılamaktadır. Oluşturdukları katma değer ise yüzde 24,2’dir. Ancak KOBİ’lerin tüm banka kredilerinden aldıkları pay yaklaşık yüzde 5’dir.

256. madde daha önceki plana atıf yapılmıştır. Söz konusu maddede, “Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde KOBİ’lere, Olağanüstü Hal Bölgeleri’ndeki (OHAL) ve Kalkınmada Öncelikli Yörelere’deki yatırımlara ve büyük ölçekli sanayi yatırımlara ilave destek imkânları sağlanmış, teşvik için ayrılan kaynak bütçeleştirilmiş, ancak bu kaynağın yetersizliği, uygulamada mevzuatın sık değişmesi, bürokrasinin fazlalığı ve devlet yardımlarını sağlayan kurumlar arasındaki koordinasyon eksikliği

¹⁰² EKİNCİ, a.g.m, http://www.akademiktisat.net/makaleler/kobi_kurum_gelis.htm#_ednref17, Erişim: 11.04.2006.

¹⁰³ DPT, **Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005**, <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/viii/>, Erişim:21.04.2006.

önemini korumuştur” denmiştir. Bir anlamda öz eleştiri niteliğindeki bu madde, devlet yardımlarının neden uygulanamadığı konusunda bize ışık tutmaktadır.

616. madde de ise “imalat sanayinde AB ile GB sağlanması sonucunda dış rekabete açılmada önemli mesafe alındığı belirtilmiştir. Ancak, son yıllarda yaşanan küresel krizler ve deprem felaketi, sanayiye hem talep hem arz yönüyle etkilemiş, üretimde gerileme, ihracatta durgunluk yaşanmıştır. Sanayide, başta fiziki altyapıdaki ilerlemeler, ülkemizin AB’ye aday ülke konumu ile genç ve dinamik işgücü potansiyeli gibi avantajlar dikkate alınarak; önümüzdeki dönemde bilgi ve teknoloji yoğun nitelik taşıyan sektörlerin gelişmesi, geleneksel sektörlerin rekabet gücünün artırılması, KOBİ’lerin geliştirilmesi ve girişimciliğin yaygınlaştırılması önem arz etmektedir” denilmiştir.

933. madde de KOBİ’lerin istihdam oluşturma potansiyelinden bahsedilmiştir. İstihdamın artırılmasında ve işsizliğin azaltılmasında önem taşıyan ve sanayi sektörünün gelişmesine girdi vererek destek sağlayan KOBİ’lerin istihdam oluşturma potansiyellerinden azami şekilde yararlanılacağı belirtilmiş, bu amaçla KOBİ’ler ile bireysel girişimlere yönelik eğitim, proje, finansman, organizasyon, pazarlama ve teknoloji alanındaki desteklerin artırılacağı belirtilmiştir.

1040. madde ise KOBİ’lere verilen kredilere değinilmiştir. Esnaf ve sanatkârlara Türkiye Halk Bankası tarafından esnaf ve sanatkâr kredileri sağlanmakta, ayrıca KOBİ kapsamına giren esnaf ve sanatkârlar KOBİ kredilerinden faydalandırılmakta ve bu kesim vergi muafiyetlerinden yararlandırılmaktadır. Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri plasman miktarı Kasım 1999 tarihinde 325 trilyon TL’ye yükseltilmiştir. Bu rakam Halk Bankası tarafından KOBİ’lere kullanılan kredilerin yüzde 43’üne karşılık gelmektedir. 99/12474 sayılı Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Karara göre Yatırımları Teşvik Fonundan tahsis edilecek kaynakların en az yüzde 20’sinin Esnaf ve Sanatkâr Odalarına kayıtlı işletmelere tahsis edilmesi hükmü getirilmiştir.

1166–1189. maddeler de ise KOBİ’lerin geliştirilmesi başlığı altında mevcut durum, amaçlar-ilkeler ve politikalar ile hukuki ve kurumsal düzenlemelere yer verilmiştir.

Küçük sanayi işletmelerinin çok küçük ölçekli ve dağınık yapıda olmalarından kaynaklanan düşük verimlilik, kalite, pazarlama, teknik bilgi ve finansman yetersizliği sorunları bulunmaktadır. Ayrıca, kayıtdışılığın yaygın olması ve buna bağlı olarak haksız rekabet ortamı oluşmaktadır.

1999 yılı itibari ile 306 adet küçük sanayi sitesinde 72.850 işyeri bulunmaktadır. Ortalama 1500 kişinin çalıştığı küçük sanayi sitelerinde toplam 437.000 kişi istihdam edilmektedir. Hizmete açılan küçük sanayi sitelerininin 251 adedinde Çıraklık Okulu veya Eğitim Merkezi bulunmaktadır.

Küçük sanayi sitesi yatırımlarınının toplam kamu yatırımları içindeki payının azalması, proje paketinin aşırı derecede genişlemesi, kaynakların etkin kullanılamaması ve üstyapının yanında altyapının da kamu tarafından yapılması gibi nedenlerden dolayı küçük sanayi siteleri yatırımlarında yeterli gelişme sağlanamamıştır.

2000 yılı Nisan ayı itibari ile Kredi Garanti Fonunun teminat verdiği KOBİ sayısı 816'ya ve sağlanan garanti desteği de 7.553 milyar TL'ye ulaşmıştır. Kredi Garanti Fonunun kaynaklarının geliştirilmesi ve teminat gösterme probleminin aşılması ihtiyacı ile birlikte, KOBİ'lere yönelik hizmetlerin nitelik ve nicelik açısından geliştirilmesi ve kurumlar arası etkin koordinasyon sağlanması ihtiyacı da devam etmektedir. KOBİ'lerin verimliliklerinin, katma değer içindeki paylarının ve uluslararası rekabet güçlerinin artırılması amaçlanmıştır.

Bankacılık sisteminin toplam kredi hacmi içinde, KOBİ'lerin payının artırılması için gerekli imkânların sağlanması amaçlanmıştır. Küçük sanayi siteleri inşaatlarının kredilendirilmesi ve kredi geri ödeme sistemi ile ilgili mevzuat gözden geçirilerek, inşaatların zamanında tamamlanmasının sağlanması hedeflenmiştir. Küçük Sanayi İhtisas Siteleri kurulmasının özendirilmesi, bu sitelerde sektörel dış ticaret şirketleri kurulması, KOBİ'lerin sermaye piyasası ve mali piyasalarla düzenli çalışan bir ortamda modern finansman araçları ve kurumları ile desteklenmesi amaçlanmıştır. Kredi garanti fonu, risk sermayesi, finansman yatırım ortaklığı, gayrimenkul yatırım ortaklığı gibi finansman sağlama uygulamalarının yaygınlaştırılması planlanmıştır.

KOBİ'lerin ihracata yönlendirilmesi için bilgilendirilmesi, aynı alanda faaliyet gösteren işletmelerin ihracata dönük örgütlenmeleri ve yabancı firmalarla ortaklıklar kurmaları teşvik edilmiştir. KOBİ'ler Ar-Ge çalışmalarına yöneltilen ve üniversitelerle teknoparklar içinde kesişmeleri sağlanmıştır. Geleneksel el sanatlarına dayalı üretim yapan işletmelerin yatırım ve pazarlama aşamalarında desteklenmeleri amaçlanmıştır.

Kredi garanti fonu sisteminin güçlendirilmesini ve yaygınlaştırılmasını, devletin katkısının artırılmasını sağlamak üzere gerekli mevzuat düzenlemesi yapılacağı vurgulanmıştır. KOBİ'lerle ilgili mevzuatın AB standartları ile uyumlu hale getirileceği, risk sermayesi sisteminin gelişmesini sağlayacak düzenlemeler yapılacağı, talep yapısındaki yeni eğilimlere bağlı olarak sektörde küçük ölçekli işletmelerin gelişmesine

öncelik verileceği ve bunların KOBİ statüsünde değerlendirilmelerinin sağlanacağı belirtilmiştir.

Bu çerçevede, “Türkiye Mevzuatının AB Müktesebatına Uyum Çalışmaları” adı altında uyum sağlanması amacıyla 10 adet mevzuat tespit edilmiş ve bunların tamamı incelenmiştir. Dolayısıyla şu söylenebilir: Hukuki açıdan gerekli uyum çalışmaları gerçekleştirilmeye devam edilmektedir. Söz konusu çabalar, KOBİ’ler açısından önemli bir gelişmeyi ifade etmektedir. Kalkınma Planı’nda KOBİ’ler için yer alan bu politikaların daha iyi anlaşılması ve çalışmanın amacı kapsamında Türkiye ve Avrupa Birliği ilişkilerinin incelenmesi uygun olacaktır.

2.1.2.3. Avrupa Birliği ve Türkiye İlişkileri Kapsamında KOBİ’ler

AB ile Türkiye arasındaki ilişkilerinde temel doküman olarak karşımıza Ankara Antlaşması çıkmaktadır. 1964 yılında yürürlüğe giren Ankara Antlaşması’nın temel amacı ikinci maddesinin birinci bendinde ortaya konulmuştur: “Anlaşma’nın amacı, Türkiye ekonomisinin hızlandırılmış kalkınmasını ve Türk halkının istihdam seviyesinin ve yaşama şartlarının yükseltilmesini sağlama gereğini tümü ile göz önünde bulundurarak, taraflar arasındaki ticari, ekonomik ilişkileri aralıksız ve dengeli olarak güçlendirmeyi teşvik etmektir” şeklinde ifade edilmiştir.

Ankara Antlaşması’nın ikinci maddesinin üçüncü bendinde de, Türkiye ile Topluluk arasında hazırlık, geçiş ve son dönem olarak adlandırılan üç kademe tamamlanacak bir ortaklık ilişkisi kurulmaktadır. Birinci kademe, beş yıllık hazırlık dönemi olup, Türkiye bu aşamada ekonomisini güçlendirecek ve Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) bu süreçte kendisine yardımcı olacaktır. İkinci kademe, ilke olarak iki yıl sürecek ve on iki yılı geçemeyecek ve bu sürede Gümrük Birliği (GB) kademeli olarak kurulacaktır. Süresi belirli olmayan son kademe de ise ekonomi politikaları arasında eş güdüm sağlanacaktır¹⁰⁴. Geçiş dönemi kademesi şartları Katma Protokol ile belirlenmiş ve 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi’ne kadar sürmüştür. Ortaklık Konseyi ile GB süreci başlamıştır. GB süreci ise KOBİ’lere etkisi açısından ayrı bir başlık altında incelenecektir.

Türkiye’nin AB’ye katılımı sürecinde mevzuat uyumu konularında iç koordinasyonu tesis etmek üzere 2000 yılında “Avrupa Birliği Genel Sekreterliği (ABGS)” kurulmuştur¹⁰⁵. ABGS mevzuat uyumu alanında temel işlevini yerine getirmek üzere 35 başlıktan oluşan AB Müktesebatını 8 alt komite bünyesinde toplamak

¹⁰⁴ DPT Avrupa Topluluğu İle İlişkiler Genel Müdürlüğü, **Ankara Antlaşması ve Katma Protokol**, Cilt:2, Ankara, Ağustos 1993, s.6-8.

¹⁰⁵ Hakan KARABACAK, **Türkiye-Avrupa Birliği Katılım Öncesi Mali İşbirliği ve Proje Yönetimi Yaklaşımı**, Ayrıntı Basımevi, Ankara, 2004, s.14.

suretiyle yürütmektedir. Bu alt komitelerden Sanayi ve KOBİ alt komitesi KOBİ'lerin desteklenmesi sağlanmaktadır.

2.1.2.3.1. Gümrük Birliği'nin KOBİ'ler Üzerindeki Etkileri

GB'ye üye ülkeler arasında serbest ticaretin yanı sıra üçüncü ülkelere karşı ortak dış ticaret politikası ve tarifeleri uygulanmaya konmaktadır. Ortak gümrük vergilerinin uygulandığı bu bütünleşme türünde üye ülkeler arasında diğer ülkelere karşı bir koruma politikası da izlenmektedir.

Avrupa Birliği'nin temel unsuru olarak kabul edilen bu birlik, ekonomik birlik sağlamak amacıyla bir katalizör olarak ele alınmış ve Roma Antlaşması'nın 9. maddesinde tanımlanmıştır¹⁰⁶. Buna göre; "Topluluk, mal alışverişlerinin tümünü içine alan ve üye devletler arasındaki ithalata ve ihracata uygulanan gümrük vergileri ve eş etkili resimlerin yasaklanması ile, üçüncü ülkelerle ilişkilerde ortak gümrük tarifesinin kabulünü kapsayan bir gümrük birliği üzerine kuruludur" şeklinde tanımlanmıştır.

GB, sanayi ürünleri ve işlenmiş tarım ürünlerinin serbest dolaşımını, üçüncü ülkelere yönelik ortak ticaret politikası uygulanmasını, fikri mülkiyet hakları, kamu alımları, rekabet hukuku ve vergileme gibi alanlarda mevzuatın yakınlaştırılmasını kapsamaktadır. Mevzuatın yakınlaştırılmasını da içermesi nedeni ile, AB ile Türkiye arasında kurulan bu ittifak, GB'den daha ileri bir adımı kapsamaktadır¹⁰⁷. GB'ye üye ülkelerin serbest bir dış ticaret politikası uygulaması sınırlandırılmıştır. Bu sınırlandırmalar içerisinde GB'nin ülkeler açısından etkilerini statik ve dinamik etkileri olarak ikiye ayırmak mümkündür¹⁰⁸;

Gümrük Birliği'nin Statik Etkileri: Teknolojinin ve ekonomik yapının değişmemesi varsayımı altında, üretim faktörlerinin yeniden dağıtılması sonunda ortaya çıkacak etkileri ifade etmektedir. Statik etkiler, bir defalık etkilerdir. Bunun nedeni, ekonomik yapının ve teknolojinin uzun süre sabit kalamayacağından kaynaklanmaktadır. Statik etkiler, ticaret oluşturulması ve ticaret sapması olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Ticaret oluşturulması, birlik içi bir ülkeden yapılan ucuz ithalatın, pahalı yurtiçi üretimin yerini almasıdır. Bu etki, gümrük birliklerinin "olumlu üretim etkisi" olarak da adlandırılmaktadır. Ticaret sapması ise, dış dünyadan yapılan ucuz ithalatın yerini

¹⁰⁶ Çınar ÖZEN, **Türkiye-Avrupa Topluluğu Gümrük Birliği ve Tam Üyelik Süreci Üzerine Etkileri**, Ceylan Kitabevi, İzmir, Mayıs 2002, s. 23.

¹⁰⁷ Coşkun Can AKTAN, Dilek DİLEYİCİ, Özlem ÖZKIVRAK, **Yeni Avrupa ve Türkiye**, Türk Harb-İş Sepam Yayınları, Ankara, Aralık 2004, s.65.

¹⁰⁸ Cihan DURA, Hayriye ATİK, **Avrupa Birliği, Gümrük Birliği ve Türkiye**, Genişletilmiş 2. Baskı, Nobel Yayın, Ankara, Mayıs 2003, s. 11-19.

gümrük birliği kurulduktan sonra birlik içinde kalan daha pahalı bir üreticinin almasıdır. GB'nin ticaret saptırıcı etkisi "olumsuz üretim etkisi" olarak da bilinmektedir.

Gümrük Birliği'nin Dinamik Etkileri: Dinamik avantajlar ve dinamik dezavantajlar olmak üzere iki grupta toplanabilir. GB'den asıl beklenen dinamik yararlarıdır. Bu yararlar;

- Dış rekabetin artması,
- Ölçek ekonomileri oluşturması,
- Döviz rezervlerinin artması,
- Yatırımları teşvik etmesi,
- Sanayileşme hızının artmasıdır.

Dezavantajları ise;

- GB'ye üye ülkeler arasında gelişme farklarının bulunması durumunda, üretim faktörleri görece olarak az gelişmiş üyelere yönelirler,
- GB firma ölçeğinin büyümesine ve böylece büyük ölçekte üretim yapan firmaların kurulmasına yol açmaktadır. Bu firmalar ise aşırı bürokratik ve etkin olmayan yapıların oluşmasına neden olur,
- GB'nin idari masrafları yüksek olmaktadır.

Birlik oluşumunun aşamalarından olan GB dönemi AB için önemli bir dönüm noktası olmuştur. Ekonomik birliğin ortaya çıkmasında başlangıç noktası olan bu dönem, AB'nin sanayileşmesinde ve gelişmesinde önemli bir unsur olmuştur.

Birlik içi ticaretin serbestleşmesine yönelik çalışmalar sonucunda birlik üyelerinin ticaretlerinde bir canlanma gözlenmiştir. Bunun başlıca sebepleri, ülkelerin coğrafi yakınlık, politik ve ekonomik gelişme düzeylerindeki benzerlik, ekonomik sistemlerinin benzerliği ve en önemlileri de taşıma maliyetlerinde ve ölçek ekonomilerinde sağlanan avantajlardır¹⁰⁹.

GB, bilindiği gibi, Türkiye'nin AB ile sanayi ürünleri ticaretinde karşılıklı gümrük ve eşdeğerli vergilerin sıfırlanmasının yanı sıra, Birliğin Ortak Gümrük Tarifesi'ne uyumunu da öngörmektedir. 01.01.1996'da yürürlüğe giren GB çerçevesinde sanayi

---

¹⁰⁹ Mustafa AKAL, Recep ŞEN, "Avrupa Birliği Üyelerinde İhracat ve İthalatın Gelişimi", İçinde: **Avrupa Birliği Üzerine Notlar**, Editör: Oğuz KAYMAKCI, 1. Basım, Nobel Yayın, Ankara, Şubat 2005, s.121-122.

malların dolaşımında sıfır gümrük uygulanmaktadır. GB'ye geçişten sonra Türkiye ve AB ülkeleri arasında yaşanan ihracat ve ithalat gelişimi Tablo 11'de yıllar itibariyle gösterilmektedir.

Tablo 11: Türkiye'nin Dış Ticareti ve AB'nin Payı (Milyon Dolar)

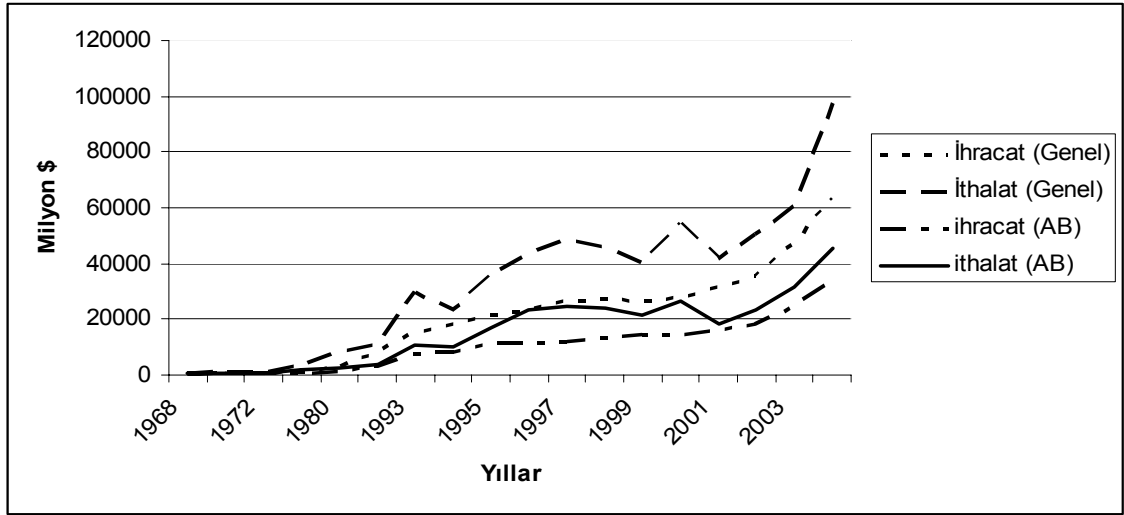
GENEL İHRACAT TOPLAMI	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
		23.224	26.261	26.974	26.587	27.775	31.334	36.059	47.253	63.167
A- AB (25)	12.098	12.900	14.132	14.922	15.086	16.854	19.468	25.899	34.451	38.394
1- AB (15)	11.556	12.248	13.504	14.352	14.510	16.118	18.459	24.484	32.589	35.866
2- AB (10)	542	652	628	571	575	736	1.010	1.415	1.862	2.527
GENEL İTHALAT TOPLAMI	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
	43.627	48.559	45.921	40.671	54.503	41.399	51.554	69.340	97.540	116.553
A- AB (25)	23.517	25.316	24.570	21.833	27.388	18.949	24.519	33.495	45.444	49.152
1- AB (15)	23.138	24.870	24.075	21.401	26.610	18.280	23.321	31.696	42.359	45.404
2- AB (10)	379	446	495	432	777	668	1.198	1.799	3.084	3.748

Kaynak: <http://www.foreigntrade.gov.tr/ead/istatistik.htm>, Erişim: 12/04/2006

Tablo 11'de görüldüğü gibi, Türkiye dış ticaretinde AB üye ülkelerden ilk 15 üye ülke ile yapılan ticaretin büyüklüğü toplam 25 AB üyesi ülke ile yapılan ticaretin yüzde 95'ten fazlasını oluşturmaktadır. Söz konusu durum ithalat açısından da benzerlik arz etmektedir.

GB kurulduktan sonra Avrupa Birliği ülkelerinden yapılan ithalatın, üye ülkelere yapılan ihracata oranla daha hızlı arttığı görülmektedir. AB'den yapılan ithalat, GB kurulduktan sonra önceki yıl ortalamalarına göre (1989-1995) yüzde 106 artmış, AB'ye yapılan ihracatın artış oranı ise yüzde 73 düzeyinde kalmıştır. Aynı oranlar birlik dışında kalan ülkeler için hesaplandığında ithalat için yüzde 67, ihracat için ise yüzde 77 olmuştur. Ayrıca, GB kurulmadan önce üçüncü ülkelerle gerçekleştirilen dış ticaret, AB üyesi ülkelerle yapılan ticareti aşarken, GB kurulduktan sonra AB ile yapılan dış ticaret ilk defa, üçüncü ülkelerle gerçekleştirilen ticareti geride bırakmıştır¹¹⁰.

¹¹⁰ Ahmet Can BAKKALCI, "Avrupa Birliği ile Türkiye Arasında Gerçekleştirilen Gümrük Birliğinin Kaynak Dağılımı Üzerine Etkileri", DEÜ, İİBF Dergisi, Cilt:17, Sayı:2, İzmir, 2002, s.44-45.

Kaynak: DPT, DTM, Hazine Müsteşarlığı verilerinden derlenmiştir.

Grafik 1: Türkiye'nin Dış Ticareti ve AB'nin Payı (1968-2004)

Grafik 1 GB'nin ticaret oluşturu etkisinin birlik lehine geliştiğini doğrulamaktadır. Türkiye aleyhine ortaya çıkan bu etkiye başlangıçta ithalatın ihracattan daha büyük bir paya sahip olduğu görülmektedir. Bunun yanında, ticaret saptırıcı etkininde çok büyük oranda olmadığı da bilinmektedir. 1994 yılı ve sonrası olan devalüasyon ve paranın değerinin düşmesi halinde yüksek bir ithalatın olduğu belirlenmekte ancak bunun ticaret saptırıcı bir etki olmadığı, diğer tarihlerde de yapılan ithalat ve ihracatlarla da görülmektedir. Üçüncü ülkelerle bulunan ikili ilişkilerin yoğunluğu ise GB'ne olan talebi büyük oranda değiştirmemektedir. 1994 yılında yapılan Devalüasyon sonrası artan tüketim malı talebi, GB'nin tüketim etkisini ise çarpıcı olarak göstermektedir¹¹¹.

GB, Türkiye açısından ihracatta aleyhine, ithalatta ise lehine sonuç vermiştir. Dış ticarete büyük değişimlerin olmadığı GB sonrası dönemde, yeterli olumlu değişikliklerin oluşmaması sebeplerini GB'ye bağlanması gerekmektedir. Çünkü GB sonrası yaşanan olumsuz ekonomik durumlar, ihracatı ve özellikle ithalatı büyük oranda etkilemiştir.

Türkiye'nin tam üye olmadan AB ile GB'yi gerçekleştiren ilk ülke olması, Türkiye'nin üçüncü ülkeler karşısında açık bir pazar konumuna gelmesi, üretimden çok ithalata ağırlık verilmesine neden olmuştur. Türkiye'nin AB ile GB'den beklediği en önemli faydalardan biri de, doğrudan yabancı yatırımlardaki artış ve AB fonlarından gelecek yardımlar olmuştur. Ancak bu beklentiler gerçekleşmemiştir¹¹². Söz konusu

¹¹¹ <http://www.turkab.net/gb/gbetki0.htm>, Erişim: 26.05.2006.

¹¹² Muzaffer DARTAN, "Türkiye ve Avrupa Birliği İlişkileri ve Gümrük Birliği", İçinde: **Tüm Yönleriyle Türkiye-AB İlişkileri**, Editörler: Mustafa AYKAÇ, Zeki PARLAK, Elif Kitabevi, Ekonomi Dizisi 1, İstanbul, Kasım 2002, s.111-112.

yardımların gerçekleştirilmemesi Türkiye'nin AB ülkeleri ile rekabet etme gücünü olumsuz yönde etkilemiştir. Bu olumsuz gelişmeyi Tablo 12 yardımı ile izlemek mümkündür.

Tablo 12: Sanayi Dallarına Göre Rekabet Gücü

	Küçük Ölçek		Orta Ölçek		Büyük Ölçek	
	Rekabet Gücü(%)	Rekabet Düzeyi	Rekabet Gücü(%)	Rekabet Düzeyi	Rekabet Gücü(%)	Rekabet Düzeyi
Taşıt Araçları	32.4	R	50.3	R	47.5	R
Elektriksiz Makine	34.5	-	57.4	R	21.3	R
Elektrikli Makine	27.8	-	42.9	R	75.6	R
Demir Çelik Dışı Metal	-	-	20.6	-	34.5	R
Metal Eşya	38.1	R	20.6	R	49.3	R
Taş+Toprak	87.0	R	81.8	R	61.3	R
Demir Çelik Ana Sanayi	41.9	-	70.8	R	27.2	R
Lastik-Plastik	12.0	-	51.7	R	58.6	R
Porselen Cam	-	-	24.1	R	54.4	R
Kimyasal Ürün	62.9	R	39.9	R	55.1	R
Petrol Ürünleri	-	-	76.2	R	36.2	R
Orman Ürünleri-Mobilya	0.0	-	5.6	R	84.8	R
Kağıt-Basım	0.0	-	43.2	R	74.4	R
Giyim	46.7	R	36.3	R	82.6	R
Kürk, Deri, Ayakkabı	0.0	-	36.9	-	44.4	-
Gıda, İçki, Tütün	13.8	R	58.3	R	48.2	R
Dokuma	43.1	R	55.2	R	68.7	R

(-) Rekabet Gücü Yok, (R) Eş Düzeyde Rekabet Gücü Var.

Kaynak: Süleyman UYAR, "Gümrük Birliği'nin Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkileri", Dış Ticaret Dergisi, Ocak 2001, <http://www.dtm.gov.tr/ead/DTDERGI/OCAK2001/gumruk.htm>, Erişim: 26.05.2006.

Tablo 12'ye göre Türkiye'de sanayi üretiminde küçük ölçekten büyük ölçeğe doğru gittikçe, rekabet gücü artmaktadır. Küçük ölçekli işletmelerde rekabet üstünlüğü olan sanayi dalları; taş ve toprağa dayalı bazı ürünler ile kimyasal ürünlerden oluşmaktadır. Orta ölçekli işletmelerin rekabet üstünlüğü olan sanayi dalları; elektriksiz makine, taş ve toprağa dayalı ürünler, petrol ürünleri, gıda, içki, tütün ve dokuma'dır. Büyük ölçekli işletmelerin rekabet üstünlüğü olan sanayi dalları ise; elektrikli makine, taş ve toprağa dayalı sanayi, lastik-plastik, orman ürünleri, kağıt, basım, giyim ve mobilyadır. Yukarıda belirtilen rekabet gücü yüksek sanayi dallarında, GB sonrası verimlilik ve üretim artarken, rekabet gücü olmayan sanayi dallarında faaliyet gösteren işletmeler pazar paylarını kaybetmişler, üretimleri düşmüş, çoğu da kapanmak zorunda kalmıştır.

GB'nin olası etkilerini yukarıdaki gibi açıkladıktan sonra aşağıdaki başlık altında da Parasal Birliğin KOBİ'ler üzerindeki etkileri incelenmeye çalışılacaktır.

2.1.2.3.2. Parasal Birliğin KOBİ'ler Üzerindeki Etkileri

Parasal birlik hazırlık aşamaları ve tek paranın (Avro) kullanılmaya başlanması ile, ülkede ki KOBİ'ler, üretim, muhasebe, fiyatlama ve pazarlama sistemlerini de buna uyumlaştırmak durumunda kalmışlardır¹¹³. Bu ise işletmeler üzerinde çeşitli etkiler oluşturmuştur. Bu etkiler AB ve Türkiye nezdinde aşağıdaki başlıklar altında ayrıntılı olarak incelenecektir.

2.1.2.3.2.1. Avro'nun Avrupa Birliği Ülkelerindeki KOBİ'lere Etkisi

Avro'ya geçiş, AB ülkelerinde ki KOBİ'lere önemli faydalar getirmektedir. Bu faydaları aşağıdaki gibi sıralayabiliriz¹¹⁴;

- İlk etki döviz ve sigorta işlemlerinde düşük maliyet unsurları oluşturmasıdır. Döviz çeşitliliğinin ortadan kalkması ile maliyetlerin azaltılması, belirsizliğin ortadan kalkmasına ve yeni fırsatlar sağlamasına yol açmaktadır.
- Avro'nun kullanılmasıyla, işletmeler 300 milyonluk yeni ve büyük ölçekli bir piyasaya sahip olmaktadır.
- Ücretler ve gelirler daha şeffaf olmaktadır.
- İşletmeler, parasal değişim zorlukları dışında, sadece piyasaya odaklanmaktadır.
- Ücretler, işletme alanları ve piyasa fırsatları AB içerisinde doğrudan karşılaştırılabilmekte, dolayısıyla rekabet artmaktadır.
- Firmalar, açık bir şekilde kaynak dağılımının daha iyi artırılması için gözlem yeteneğine sahip olmaktadır. Böylece büyük rekabet ortamında zayıflıklarını ve dayanırlıklarını gözden geçirme ve geliştirme imkânı daha kolay olmaktadır.
- Üreticilerin yanında KOBİ'lerinde bu yeni piyasa şartlarında yeni alanlara girmede çevre teşvikinden yararlanma imkanı bulmaları ve yeni üye ve bu alanda yeni ortaklar bulmalarını kolaylaştırmaktadır. Ayrıca, Avro, satış, pazarlama, üretim, araştırma vb. alanlarda ortak çalışma ve ürün geliştirme gibi büyük ölçekli piyasalara giriş fırsatları oluşturabilmektedir.

¹¹³ İKV, **AB KOBİ Destek Politikası**, Avrupa Birliği Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, Ankara, 2002, s.12.

¹¹⁴ European Commission, <http://ec.europa.eu/enterprise/euro/benefits.htm>, Erişim: 22.05.2006.

Avro'nun AB ülkelerindeki KOBİ'lere sağladığı faydaları bu şekilde sıraladıktan sonra aşağıda da konu Türkiye açısından değerlendirilecektir.

2.1.2.3.2.2. Avro'nun Türkiye'deki KOBİ'lere Etkisi

Ekonomik ve Parasal Birlik (EPB), KOBİ'lere hem ticari hem de mali anlamda daha çok esneklik getirmekte, onları daha güçlü ve daha rekabetçi yapmaktadır. Spesifik olarak, KOBİ'ler çeşitli alanlarda avantajlardan istifade etmektedir. Bu alanlar¹¹⁵;

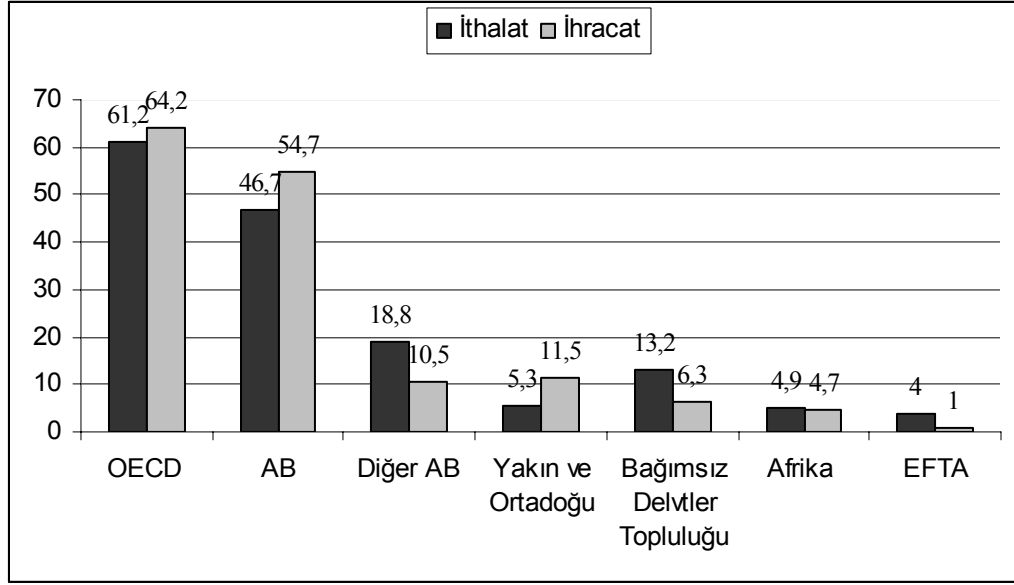
- KOBİ'ler, para hareketlerine karşı kendilerini korumada mali araçlara büyük şirketler kadar erişim imkanına sahip olmadıkları için, döviz kuru riskinin azalması önemli bir iyileşme sağlamaktadır.
- Bankacılık sektöründe artan rekabet ve genelde azalan faiz oranları sayesinde, KOBİ'ler, faaliyetlerini çok daha düşük bir maliyetle finanse etmektedir.
- AB düzeyinde maliyet şeffaflığı, küçük şirketlerin tek bir pazar olarak Avro bölgesinde çalışabilmelerini sağlamaktadır. Böylece, bu şirketler, çok daha geniş bir alanda ürün ve hizmet satışlarını kolayca arttırma ve makul bir maliyet ile çok daha geniş bir potansiyel müşteri tabanına erişme imkanına kavuşmaktadır.

Bir başka ifadeyle, geçmişte çeşitli güçlüklerin yaşandığı ihracat, sorunların çok daha aza indirildiği yurtiçi ticarete dönüşmektedir. Bu durum, tüm Avrupa ekonomisinin yararına bir gelişme olarak, KOBİ'leri yenilikçi faaliyetler ve yeni teknik çözümleri iş stratejilerine dahil etmeye teşvik ederek, AB düzeyinde daha yoğun rekabet ortamı oluşturmaktadır.

Grafik 2'de, 2004 yılında Türkiye'nin dış ticaretinde önemli ülke gruplarının aldıkları paylar gösterilmektedir. Grafikte de belirtildiği üzere toplam ithalatımızın yüzde 46,7'sini ve toplam ihracatımızın yüzde 54,7'sini AB üye ülkelerine yapılmaktadır. Bu ise, AB'nin ülke dış ticaretinde ki büyüklüğünü göstermektedir. AB'nin bu konumu dolayısıyla Avro'nun ülke ekonomisindeki yeri de buna bağlı olarak büyük önem taşımaktadır.

---

¹¹⁵ Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu, <http://www.deltur.cec.eu.int/abkobi.rtf>, Erişim: 22.05.2006.

Kaynak: <http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/kitaplar/turkey2005/content/turkey/278-279.htm>, Erişim: 22.05.2006.

Grafik 2: 2004 Yılında Türkiye'nin Dış Ticaretinde Önemli Ülke Gruplarının Aldıkları Paylar (%)

Avro'nun KOBİ'ler üzerindeki etkilerini bu şekilde inceledikten sonra aşağıdaki başlık altında da AB'nin KOBİ'lere ilişkin mevzuatın basitleştirilmesi için geliştirdiği İş Ortamını Basitleştirme Görev Gücü Çalışma Birimi (BEST) ve Türkiye'nin bu sürece katılımı hakkında bilgi verilecektir.

2.1.2.3.3. Aday Ülkeler İçin BEST Raporu ve Türkiye

AB, 28 Ekim 1997 tarihinde BEST'i oluşturarak işletmelere külfet ve engeller oluşturan mükerrer veya gereksiz mevzuatın ortadan kaldırılması ve mevcut mevzuatın basitleştirilmesi, aynı konudaki birden çok mevzuatın birleştirilmesi ve istenen belgelerin azaltılması suretiyle işletmelerin rekabet güçlerinin artırılmasına yönelik çalışmalarına başlamıştır.

BEST Raporu işletmelerin iş ortamlarının düzenlenmesi için gerekli gördüğü önerilerini; işletmelerin, eğitim ve staj, finansmana erişim, araştırma ve yenilik, destek hizmetlerinin şeffaflığı, kamu yönetimi ve istihdam ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi olmak üzere altı ana başlıkta sıralamıştır.

13 Temmuz 2001 tarihinde Türkiye CC (Aday Ülkeler) Best Türkiye Raporu'nu hazırlamıştır. Bu kapsamda Türkiye söz konusu altı ana başlık konusunda taahhütlerini sıralamıştır. Örneğin, girişimci öğrenciler projesi, genç üniversite mezunlarını

girişimciliğe özendirilmektedir. Yapılan tüm çalışmalar üniversitelerle işbirliği içinde yürütülmektedir¹¹⁶.

AB'ye üyelik sürecinde, AB müktesebatının üstlenilmesi, Türkiye açısından yerine getirmek zorunda olduğu önemli aşamalardan birini oluşturmaktadır. Söz konusu müktesebatın üstlenilmesine ilişkin Türkiye Ulusal Programı ve bu program içerisinde KOBİ'leri ilgilendiren noktalar aşağıdaki başlık altında anlatılmaya çalışılacaktır.

2.1.2.3.4. Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı

AB ile Türkiye ilişkileri 1999 yılında Helsinki Zirvesi'nde alınan kararlar doğrultusunda hazırlanan Katılım Ortaklığı Belgesi ile hız kazanmıştır. Gümrük Birliği'ni kuran 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı ile Katılım Ortaklığı Belgesi'ndeki yükümlüklerimizin çerçevesi belirlenmiştir. Bu kapsamda "Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Karar"¹¹⁷ Bakanlar Kurulu tarafından onaylanarak ulusal program belirlenmiştir.

Söz konusu Ulusal Program'da KOBİ'ler başlığı altında şu ifadeler bulunmaktadır¹¹⁸:

GB sürecinde rekabet gücünü çeken KOBİ'lere destek amacıyla, finansman, eğitim, danışmanlık, pazarlama, ihracat ve yüksek teknoloji kullanımı alanlarında destekler sağlanmaktadır. Ancak bu düzenlemelerde, AB'de yürürlükte olan "çerçeve ilke kararları" doğrultusunda hareket edilmektedir.

Küçük sanatkar ve orta boy sanayicinin modern işyerlerine kavuşması, teknolojik gelişmelerden yararlanarak orta ölçekli sanayiye geçişinin kolaylaştırılması ve mesleki eğitim verilmesi amacıyla Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca küçük sanayi siteleri kurulması desteklenmekte ve küçük sanayi sitesi yapı kooperatiflerine düşük faizli ve uzun vadeli kredi verilmektedir. 2000 yılı itibarıyla hizmete açılan 318 küçük sanayi sitesinde yer alan 74.377 işyerinde 459.644 kişiye istihdam imkanı sağlanmıştır. Bu sanayi sitelerinin 105 adedinde çıraklık okulu, 136 adedinde ise eğitim merkezi bulunmaktadır.

¹¹⁶ KOSGEB, **Avrupa Birliği CC Best Türkiye Raporu**, Ankara, 2002, <http://www.kosgeb.gov.tr/Ekler/Dosyalar/Yayin/1/CCBest-TR.pdf>, Erişim: 12.04.2006.

¹¹⁷ "Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Karar"ın eki "Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı", Karar No: 2129, 24 Mart 2001 tarih ve 24352 sayılı Resmi Gazete.

¹¹⁸ T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, **Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı**, Ankara, s.322-326, http://abmankara.org.tr/ab/Ulusal_Program.pdf, Erişim: 27.04.2006.

Bugün tipik Türk KOBİ'leri Avrupa KOBİ'lerine göre çok daha düşük idari ve teknolojik düzeyde olup, büyük bir finansman sıkıntısına maruz kalarak ve ülke genelindeki bilgiye erişim, kalite altyapısı, ekonomik istikrar, hukuki ve kurumsal unsurlarıyla daha dezavantajlı bir iş atmosferinde çalışmak durumundadır. 1996 yılından beri AB işletmeleri ile aynı pazarda faaliyet göstermek durumunda olan Türk KOBİ'lerinin karşısına GB'den kaynaklanan bazı faktörler de haksız rekabet unsuru olarak çıkmıştır. Bu unsurlar esas itibarıyla AB'de bölgesel gelişme farklılıklarını azaltmak, altyapıyı geliştirmek, çevre problemlerini çözmek, Ar-Ge kapasitelerini geliştirmek, istihdam oluşturmak ya da bazı sektörel sorunları çözmek için kullanılan bazı ekonomik ve sosyal fonlar olup, AB menşeli ürünlerin Ar-Ge, çevre, sabit sermaye ve istihdam maliyetlerini azaltmaktadır. Buna karşılık, aynı pazarda, aynı koşullar altında talep aramak durumunda olan Türkiye menşeli ürünler bu fonlardan yararlanamamaktadır.

AB pazarlarında satılacak Türk menşeli ürünlerin, AB sanayi mevzuatına uyumlu ve gerekli belgelendirmeye sahip olmaları da gerekmektedir. GB'nin etkileri karşısında KOBİ'lerin yapısal uyumunu desteklemeye yönelik önlem olarak "KOBİ Eylem Planı Çerçevesi" geliştirilmiştir. Ancak AB'den gerekli yardımın sağlanamaması ve ulusal finansman imkanlarının bulunamaması nedeniyle bu alanda ciddi bir çalışma gerçekleştirilememiştir. Örneğin, halihazırda GB alanında ürünlerin serbest dolaşımını temin eden CE işaretinin kullanımı bile Türk KOBİ'lerinde çok yetersiz düzeyde kalmaktadır.

Makroekonomik istikrarı sağlamak için uygulanan politikaların yanı sıra, yerli ve yabancı yatırımların artırılması amacıyla yönelik olarak hazırlanan Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Reform Programı, 2001 yılında Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilerek uygulamaya konulmuştur. Bu kapsamda, yatırımların gerçekleştirilmesinde karşılaşılan idari engellerin ortadan kaldırılması ve bürokratik işlemlerin azaltılarak, prosedürün hızlandırılması hedeflenmektedir.

Reform Programı çerçevesinde oluşturulan şirket kuruluşu, istihdam (yabancıların çalışma izinleri), sektörel lisanslar, arazi temini ve arsa geliştirme, vergi ve teşvikler, gümrükler ve teknik standartlar, fikri mülkiyet hakları, doğrudan yabancı yatırım mevzuatı ve yatırım promosyonu adı altında dokuz teknik komite oluşturulmuştur. Bunlara ek olarak, ekonomik ve sosyal gelişme bakımından büyük önem taşıyan KOBİ'lerin gelişmesinin önündeki engellerin giderilmesi amacıyla KOBİ Teknik Komitesi kurulmuş olup, Komite çalışmalarına başlamıştır. Söz konusu Teknik Komiteye bağlı olarak üç alt komite kurulmuştur. Bu komitelere yönelik KOBİ eşleştirmesinin geliştirilmesi, AB kaynaklarının kullanımı konusunda Türk KOBİ'lerinin

eğitimi ve KOBİ'lere sağlanan devlet yardımları konusunda KOBİ'lerin bilgilendirilmesi gibi görevler belirlenmiştir.

KOBİ'lerin finansman kaynaklarının artırılması, vergi kolaylıkları gibi konular, ilgili Teknik Komitelerde incelenmesi sebebiyle bu Komite altında bir daha ele alınmamaktadır.

Ayrıca, AB KOBİ politikalarıyla uyumlu strateji ve eylemler gerçekleştirmeyi amaçlayan ve ülke KOBİ'lerinin AB içindeki rekabet baskısı ile başa çıkabilmelerini sağlayacak tedbirlere yer veren KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı hazırlanmıştır¹¹⁹.

2.1.2.3.5. KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı

KOBİ'lere ilişkin politikaların uygulanması ve rekabet güçlerinin artırılması amacı ile "KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı" hazırlanmıştır. Türkiye'de KOBİ'lere yönelik temel strateji alanları Küçük İşletmeler için Avrupa Şartı'nda yer alan öncelik alanları ile ülke öncelikleri dikkate alınarak oluşturulmuştur. Bu strateji alanları kapsamında uygulanacak faaliyetler, öncelikle ülke KOBİ'lerinin zayıf yanları olarak belirtilen; finansman ve teknoloji sorunları ile rekabet gücü kapsamında ele alınan diğer sorunları çözmeyi hedeflemektedir¹²⁰.

KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı oluşturulmasından sonra, Komisyon'un 2005 ilerleme raporu ile Türkiye'nin mevcut durumu belirtilmiştir. Bu rapora göre Türkiye 2006-2008 Orta Vadeli Program'da KOBİ'lerle ilgili hedeflerini ortaya koymuştur.

2.1.2.3.6. 2005 İlerleme Raporu ve 2006-2008 Orta Vadeli Program

2005 İlerleme Raporu'nda KOBİ politikalarının iyileştirildiği ve girişimcilere mikro kredi verilme sisteminin hayata geçirildiği olumlu gelişme olarak vurgulanmıştır. Ancak, KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı'nın uygulamaya konulmasında özel sektörün aktif katılımının sınırlı kaldığı belirtilmektedir.

2006 yılı programına göre KOBİ'lere iller düzeyinde verimlilik artırma projelerine, Ar-Ge yardımı ve girişimciliğin eğitimine devam edilmesi düşünülmektedir. Bunun yanında 2006 yılında 7.700 işletmeye 53 milyon YTL geri ödemeli 90 milyon YTL geri ödemesiz olmak üzere toplam 143 milyon YTL destek sağlanması hedeflenmektedir¹²¹.

¹¹⁹ "Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Karar", Karar No: 2003/5930, Kabul Tarihi: 19.06.2003, 24.07.2003 Tarih ve 25178 Sayılı Resmi Gazete.

¹²⁰ DPT, **KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı**, Ankara, Ocak 2004, s.41.

¹²¹ DPT, 2006 Yılı Programı, s.107, <http://ekutup.dpt.gov.tr/program/2006.pdf>, Erişim: 13.05.2006.

2006-2008 Orta Vadeli Program'da işletmelerin rekabet gücünün geliştirilmesi başlığı altında işletmelerin; yüksek teknolojik kabiliyete ve nitelikli işgücüne sahip, değişen şartlara uyum sağlayabilen, ulusal ve uluslararası piyasalarda rekabet gücü olan bir yapıya kavuşturulması temel amaç olarak belirlenmiştir. Bu çerçevede¹²²;

- Girişimcilik, kalite, verimlilik, yenilikçilik ve işletmelerin teknolojiyi etkin kullanımının başta KOBİ'ler olmak üzere desteklenmesi,
- Finansal araçlar çeşitlendirilerek, işletme ve girişimcilerin uygun koşullarla finansman imkanlarına erişimin kolaylaştırılması,
- İşletmelere yönelik fiziki altyapı ile teknoloji ve bilişim altyapısı geliştirilerek, işletmelerin kümelenme ve ağ oluşturma girişimlerinin desteklenmesi,
- İş ve yatırım ortamının iyileştirilmesine yönelik olarak bürokrasinin azaltılması ve işlemlerin hızlandırılması konusundaki çalışmaların artırılması,
- Başta enerji olmak üzere girdi maliyetlerinin düşürülmesi; istihdam üzerindeki vergi ve sosyal güvenlik prim yükü sosyal güvenliğin aktüeryal dengeleri gözetilerek azaltılması; işgücü maliyetlerini arttırmak suretiyle kayıtdışılığı teşvik eden diğer yükümlülüklerin gözden geçirilmesi; yeni mevzuat düzenlemelerinin işletmelerin ve sektörlerin rekabet gücü üzerindeki etkilerinin dikkate alınması,
- AB müktesebatı ile uyumlu, bölgesel ve sektörel öncelikleri dikkate alan etkin bir devlet yardımları sisteminin oluşturulması,
- İşletmelerde iyi yönetim ilkelerinin ve kurumsallaşmanın yaygınlaştırılmasının desteklenmesi,
- Ulusal ve uluslararası marka oluşturulmasının desteklenmesi,
- İşletmelerin rekabet gücünü arttırmak üzere; belgelendirme sistemi, altyapısı ve denetiminin iyileştirilmesi ve AB müktesebatına uyumlu hale getirilmesi,
- İşletmelerdeki çalışanların mesleki ve teknik niteliklerinde iyileştirmeye yönelik çalışmaların desteklenmesi hedeflenmektedir.

Bu politikaların oluşumu aynı zamanda Türkiye ekonomisi içindeki KOBİ'lerin yerini ve önemini göstermektedir.

---

¹²² DPT, Orta Vadeli Program (2006-2008),s.12-13, <http://ekutup.dpt.gov.tr/program/2006-08.pdf>, Erişim: 14.05.2006.

2.1.3. KOBİ'lerin Türkiye Ekonomisindeki Yeri

Türkiye ekonomisi içerisinde gerek sayıları, gerek istihdam ettikleri birey sayısı gerekse de üretime katkıları açısından büyük bir öneme sahip olan KOBİ'ler, ekonominin lokomotifi olarak görev yapmaktadır. Özellikle GB ve AB uyum süreci, KOBİ'ler açısından çeşitli etkiler oluşturmaktadır. Bu değişiklikler ve gelişmeler ülke ekonomisini de doğrudan etkilemektedir.

Türk firmaları, yıllardan beri, yüksek enflasyon ve durgunluk dönemlerini takip eden ani sıçramalarla karakterize edebilecek büyük ölçüde istikrarsız ve elverişsiz koşulların ve önemli ölçüde döviz kuru istikrarsızlığının hakim olduğu bir makroekonomik ortamda faaliyet göstermek zorunda kalmıştır. Bu koşullar içinde KOBİ'ler sadece mütevazı bir büyüme yaşamıştır¹²³.

KOBİ'ler gerek dünyada gerekse Türkiye'de ekonomik olarak büyük bir öneme sahiptir. Tablo 13'ten de görüleceği üzere KOBİ'lerin dünya ekonomisinin yaklaşık yüzde 95'ini oluşturduğu tahmin edilmektedir. Toplam istihdamda yüzde 66 ve toplam üretimden yüzde 55 düzeyinde pay almaktadır. Tüm dünyada KOBİ'ler ağırlı olarak üretim ve hizmete katılmakta, dünya ekonomisine ise yön vermektedir.

Tablo 13: Çeşitli Ülkelerde KOBİ'lere İlişkin Bazı Göstergeler (%)

	ABD	Almanya	Hindistan	Japonya	İngiltere	G. Kore	Fransa	İtalya	Türkiye
Tüm İşletmeler İçindeki Payı	97,2	99,8	98,6	99,4	96	97,8	99,9	97	99,8
İstihdam İçindeki Payı	50,4	64,0	63,2	36,0	36,0	61,9	49,4	56,0	76,7
Yatırım İçindeki Payı	38,0	44,0	27,8	40,0	29,5	35,7	45,0	36,9	38
Üretim İçindeki Payı	36,2	49,0	50,0	52,0	25,1	34,5	54,0	53,0	37,7
İhracat İçindeki Payı	32,0	31,1	40,0	38,0	22,2	20,2	23,0	-	10
Kredilerden Aldığı Pay	42,7	35,0	15,3	50,0	27,2	46,8	48,0	-	4-5
Katma Değer İçindeki Payı	43	49	50	52	25	35	54	47	26,5

Kaynak: Harun BAL, Mustafa ILDIRAR, Mehmet ÖZMEN, "Bilim ve Teknoloji Politikaları, Rekabet Gücü ve KOBİ'ler: Doğu Akdeniz Bölgesinde Faaliyet Gösteren KOBİ'ler Kapsamında Bir Araştırma", **Dış Ticaret Dergisi**, Sayı:20, Ocak 2001, s. 28; Müge İŞERİ, Mehmet ASLAN, "KOBİ Piyasalarına Genel Bakış ve Türkiye Modeli", İçinde: **2. KOBİ'ler ve Verimlilik Kongresi-AB KOBİ'leri İle İşbirliği**, İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 50, Editör: Güneş GENÇYILMAZ, İstanbul, 2005.

Bununla birlikte günümüzde bu işletmelerin büyük bir çoğunluğu da aile şirketleridir. Bazen bu şirketler dünyanın ve ülkenin en büyük şirketleri arasında yer alabilmektedir. ABD'de Ford ve Türkiye'de Koç ve Sabancı gibi şirketler bunlara örnek

¹²³ OECD, Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Mevcut Durum Politikalar, s.6, <http://www.oecd.org/dataoecd/37/37/33705673.pdf>, Erişim: 12.03.2006.

verilebilir. Aile şirketlerinin temel amaçlarından biri olan şirketi kuşaklar arasında devam ettirme her zaman başarılı olamamaktadır. Aile bireyleri arasında beklentiler çatışması, güç ve otoritenin devri ve kurumsallaşma altyapısının eksikliği gibi nedenlerle bu amaca ulaşmadan çoğu aile şirketi kuruluşundan kısa bir süre sonra yok olmaktadır¹²⁴.

KOBİ'ler, çoğunlukla imalat sektöründe faaliyet göstermektedir. DİE'nin 1 Ocak 2001 yılında yaptığı sayıma göre, Türkiye'de imalat sektöründe toplam 197 bin KOBİ vardır ve bunlarda yaklaşık 1 milyon kişi istihdam edilmektedir. Tablo 14'ten de görüleceği üzere KOBİ'ler, imalat sektöründeki işletmelerin yüzde 99.5'ini oluşturmaktadır ve bu işletmeler toplam imalatın yaklaşık yüzde 64.3'ünü gerçekleştirmektedir. İmalat sektöründe KOBİ'lerin faaliyet dağılımı ise; metal mallar yüzde 26, tekstil, giyim ve deri malları yüzde 26, mobilya yüzde 24, yiyecek ve içecek yüzde 13, kağıt yüzde 4 ve diğer sektörler yüzde 7 şeklindedir. Bu işletmeler genellikle çok küçük işletmelerdir. İmalat sektöründe ortalama 4.8 kişi istihdam edilmektedir. Mikro işletmelerin toplam işletmeler içindeki payı ise yüzde 98'dir¹²⁵.

Tablo 14: Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmelerinin Ölçeksel Dağılımı

Sanayi Ölçeği	İşletme Sayısı	İşletme Payı (%)	Çalışan Sayısı	Çalışan Payı (%)	Katmadeğer Payı(%)
Küçük Ölçek	194.546	98.4	721.469	47.1	14.1
Orta Ölçek	2.247	1.1	213.676	14.0	13.2
Küçük ve Orta Ölç.	196.793	99.5	935.144	61.1	27.3
Büyük Ölçek	982	0.5	595.601	38.9	72.7
Toplam	197.775	100	1.530.745	100	100

Kaynak: BAL, ILDIRAR, ÖZMEN, a.g.m, s. 27.

1980'li yıllarda ortaya çıkan koşullar nedeniyle etkin bir iktisat politikası aracı olarak maliye politikasından yararlanılmaya çalışılmıştır. Özellikle bölgesel dengesizliklerin giderilmesi, sanayinin uluslararası rekabete açılması ve ekonomik büyüme ve kalkınmanın sağlanmasında üretim, yatırım ve ihracatta destek olunması gibi amaçlarla maliye politikası araçlarından teşvik tedbirleri olarak yararlanılmıştır. Ancak uygulanan teşvik politikaları ve mevzuatını serbest piyasa mekanizması koşullarına uygun oluşturma çabalarının pek yeterli olmadığı dönem içindeki uygulama sonuçlarından görülmüştür¹²⁶.

¹²⁴ Halil ALTUĞ, "Aile İşletmelerinde Yeniden Yapılanma", **Askon Bülten**, Yıl:6, Sayı:21, Ekim-Kasım-Aralık 2005, s.16.

¹²⁵ OECD, **SME and Entrepreneurship Outlook 2005**, OECD, France, 2005, pp.346-350.

¹²⁶ Mustafa SAKAL, Asuman ALTAY, "Maliye Politikasının Kurumsal Sorunları", **Türkiye'de Liberalizasyon Sürecinde Maliye Politikaları Açısından Kamu Ekonomisinin Özel Ekonomi Üzerindeki Etkileri**, XI. Türkiye Maliye Sempozyumu 4-8 Mayıs 1995, Anadolu Matbaacılık, İzmir 1997, s.286.

Bu teşvik politikalarının ardından, Türkiye’de imalat işletmelerinin 1992 ve 2001 yılları arasında işletme ve çalışan sayılarındaki artışa rağmen oluşturulan katma değerde bir düşüş yaşandığı görülmektedir. Bu düşüşün yaşanan krizler nedeni ile döviz kurlarındaki dalgalanmadan kaynaklandığı söylenilebilir¹²⁷. Özellikle 1994 yılında yaşanan kriz döviz krizi olarak adlandırılabilir ve bu krizin ekonomiye olan etkileri kapanmadan 2000 Kasım ve Şubat 2001 yıllarında yaşanan iki krizin de eklenmesi ile birlikte faizlerde ve enflasyonda artış ile döviz kurlarındaki dalgalanma reel sektörü özellikle KOBİ’leri çok fazla etkilemiştir.

Yaşanan bu olumsuz gelişmeler bir yandan reel sektörün kredi kullanma imkanlarını azaltırken, diğer yandan kredi geri ödemelerinde belirli sıkıntılara yol açmıştır. Sıkıntıları hafifletebilmek amacı ile KOBİ’lerin, Eximbank ve Halk Bankası’ndan kredi alma koşullarının hafifletilmesi için çalışmalar yürütülmüştür. Ancak, kapasite raporu, ekspertiz raporu, kefalet, yerleşim planı, ticaret odası raporu ve vergi kayıt belgesi¹²⁸ gibi belgelerin söz konusu bankalarca KOBİ’lerin kredi alabilmesi için istenmesi KOBİ’lerin bu kredilere olan taleplerini azaltmaktadır. Bu yüzden kredi alabilmek için KOBİ’lerden istenen bu belgelerin önündeki bürokratik engellerin kaldırılmasının önemli bir adım olacağı düşünülmektedir.

Şubat 2001 krizi KOBİ’lerin hem maliyetlerini arttırmış hem de kredilerden yararlanma imkanlarını azaltmıştır. Esasen KOBİ’lerin kayıtdışıya yönelmelerini arttıran söz konusu krizin etkilerinin azaltılabilmesi için KOBİ’ler, kriz reçetelerini bu şekilde hazırlama yoluna gitmiştir. Bu olumsuzluklar yanında, üretim ve kapasite kullanım oranlarında da belirli bir düşüş yaşanmıştır.

Türkiye’de kayıtlı/kayıtsız toplam 3,5 milyon KOBİ¹²⁹ olduğu tahmin edilmektedir. 2002 yılında Türkiye’de ki işletmelerin yüzde 99.8’i KOBİ’lerden oluşmaktadır. Toplam istihdamın yüzde 76.7’sini oluşturan bu işletmeler, sermaye yatırımlarının ise yüzde 38’ini gerçekleştirmektedir. Ayrıca, katma değer’in yüzde 26.5’i KOBİ’lerce üretilmekte, ihracatın yaklaşık yüzde 10’u bu işletmelerce gerçekleştirilmekte ve banka kredilerinin yüzde 5’i KOBİ’ler tarafından kullanılmaktadır.

Türkiye’de kayıtdışı ekonominin yüzde 50 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Kayıtlı olarak çalışan KOBİ’lerin de temel sorunlarından biri olan kayıtdışılık, kayıtsız bir şekilde faaliyet gösteren firmaları rekabette bir adım öne çıkarmaktadır. Rekabet

---

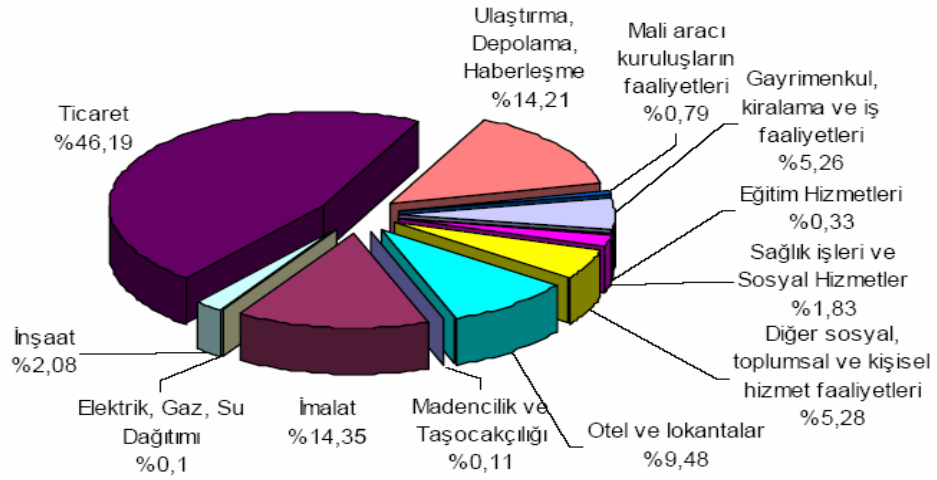
¹²⁷ OECD, Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Mevcut Durum Politikalar, s.27, <http://www.oecd.org/dataoecd/37/37/33705673.pdf>, Erişim: 12.03.2006.

¹²⁸ MÜFTÜOĞLU, a.g.e., s.272.

¹²⁹ Bununla birlikte Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu (TESK) 31 Ocak 2003 tarihine kadar 2.76 milyon ticaret ve sanat işletmelerini kaydetmiştir. TOBB ise endüstri ve ticaret sektöründe 2003 yılı sonuna kadar 1.2 milyon işletmeyi kaydetmiştir.

ortamını bozan bu durum kayıtlı KOBİ'lerin gerçek performanslarını göstermesine engel olmaktadır¹³⁰.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2002 Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı I. Aşama geçici sonuçlarına göre 2.139.289 tane işyeri tespit edilmiştir. Türkiye'de toplam 1.720.598 adet girişim bulunmaktadır. Toplam girişimlerin yüzde 46,19'u ticaret sektöründe faaliyet göstermektedir. Bunu yüzde 14,35 ile imalat, yüzde 14,21 ile ulaştırma, depolama, haberleşme sektörü takip etmektedir. Bu üç sektör toplam girişim sayısının yüzde 74,75'ini oluşturmaktadır. Söz konusu sayıma ait ayrıntılı bilgiler Grafik 3'ten de izlenebilir.

Kaynak: DİE, **2002 Genel ve İşyerleri Sayımı**, Sayı: B.02.01.DİE.0.10.00.906 – 164, Ankara, Ekim 2003, s.3.

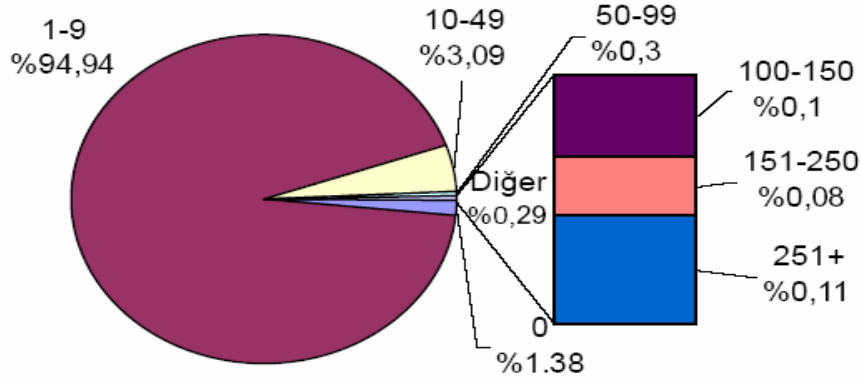
Grafik 3: İşletmelerin Sektörel Dağılımı (%)

Grafik 3'ten, Türkiye'de ki işletmelerin yüzde 46,19'unun ticaret ile uğraşmakta olduğu görülmektedir. Bunu takip eden oran ise yüzde 14,35 ile imalat sektörüdür. Bu durum ise imalata dayalı sektör paylarının oranının toplam sektörler içerisinde ne kadar az bir paya sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Grafik 4 incelendiğinde ise çok küçük ölçekli olarak tanımlanan 1–9 kişi çalıştıran işletme sayısı 1.633.509'dur. Bu sayı toplam işletmelerin yüzde 94,94'ünü oluşturmaktadır. İşletmelerin yüzde 3,09'unda (53.246 girişim) 10-49 kişi çalışmaktadır. İşletmelerin yüzde 1,38'inde ise ücretle çalışanlar bulunmamakta, aktif çalışan iş sahibi ve ortaklar ile ücretsiz çalışan aile fertleri işletmede çalışmaktadır. Birden fazla işyerinden meydana gelen çok birimli işletmeler açısından bu dağılıma bakıldığında, 1-

¹³⁰ KOSGEB Ekonomik ve Stratejik Araştırmalar Merkez Müdürlüğü, **KOBİ Ekonomisi (KOBİ'ler ve Bankacılık)**, KOSGEB, Ankara, Ocak 2004, s.2-3.

9 kişi çalıştıran girişimlerin payı yüzde 80,48, 10-49 kişi çalıştıran girişimlerin payı ise yüzde 14,92'dir. KOBİ tanımına giren işletmelerin oranı yüzde 99,89'dur¹³¹.

Kaynak: DİE, **2002 Genel ve İşyerleri Sayımı**, Sayı: B.02.01.DİE.0.10.00.906 – 164, Ankara, Ekim 2003, s.3.

Grafik 4: Büyüklük Sınıflarına Göre Dağılım (%)

Çok küçük imalat sanayinin (1-9) toplam imalat sanayi içindeki payı yüzde 94,4 oranında olmasına rağmen oluşturduğu katma değer yalnızca yüzde 6,5 oranındadır. Sabit sermayeye yıl içinde yapılan gayri safi ilavelerin payının oldukça düşük düzeyde kaldığı, ayrıca imalat sanayi işyerlerinde de bu payın küçük olduğu görülmektedir. İmalat sanayinde faaliyet gösteren işyerlerinin yüzde 95'i 1-9 büyüklük seviyesindedir; çalışan sayısı bakımından en küçük grup, toplam imalat sanayinin çok büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Sayılara bakıldığında Türkiye'deki imalat sanayinin neredeyse tamamının KOBİ'lerce yapıldığı ve KOBİ'lerin büyük oranda destek ve teşvik görmelerinin önemli bir nedeninin de bu olduğu ortaya çıkmaktadır¹³².

Türkiye'de faaliyet gösteren KOBİ'lerin 2004 yılı ihracat göstergeleri aşağıda Tablo 15'de verilmektedir. Tablo 15 incelendiğinde orta büyüklükte işletme olarak ifade edebileceğimiz 151-250 arası istihdamı olan işletmelerin ihracattaki paylarının azlığı dikkati çekmektedir.

Tablo 15: Türkiye'de KOBİ'lerin İhracatı

Çalışan Sayısı	İşletme Sayısı	İhracat Tutarı (ABD Doları)
1-150	10.179	8.289.120.000
151-250	15	94.880.000
Toplam	10.184	8.384.549.000

Kaynak: Ramazan AKTAŞ, "KOBİ'lerin Ülke Ekonomileri Açısından Taşıdığı Önem, Sorunları ve Çözüm Önerileri", s.5, <http://www.sbe.yildiz.edu.tr/Kobi.pdf>, Erişim: 22.05.2006.

¹³¹DİE, a.g.r., s.3-4.

¹³² Asuman ALTAY, "Türkiye'de Sanayinin Rekabet Gücü", 2004 Türkiye İktisat Kongresi, 5. Cilt, **İktisadi Sektörlerde Gelişme Stratejileri Tebliğ Metinleri-II**, DPT, İzmir, 5-9 Mayıs 2004, s.37-38.

KOSGEB'in 2005 yılında 40 bin KOBİ üzerinde yaptığı bir araştırmada mobilyacılık sektörünün yüzde 17'lik bir oranla Türk KOBİ'lerinin en çok faaliyet gösterdiği alanların başında geldiği ortaya çıkmıştır. Bu alanı tekstil izlemektedir. KOBİ şirketlerinin ancak yarısı internet kullanırken sadece üçte biri web sitesi kullanmaktadır. Bu çalışmadan çıkan en önemli sonuçlardan biri de KOBİ'lerin bilişim sektöründeki altyapısının son derece düşük olduğudur. Söz konusu araştırmaya ait diğer bulgular ise aşağıdaki gibi özetlenebilir¹³³.

KOBİ'lerin ihracatının büyük bir kısmını komisyoncu aracılarla gerçekleştirdiği görülmektedir. KOBİ'lerin yüzde 66,40'ı ihracat yapmazken yüzde 33,60'ı sadece ihracat yapmaktadır. İhracat yapan KOBİ'lerin ise yüzde 38,60'ı ihracatlarını komisyoncu aracılığı ve müşteriye doğrudan satış şekli ile yaparken, yüzde 28,84'ü doğrudan müşteriye satış yapmaktadır.

KOBİ'lerin yüzde 68,91'i işletme kredisine ihtiyaç duyarken, bunu yüzde 13,45 ile yatırım kredisi, yüzde 7,40 ile ihracat kredisi, yüzde 6,10 ile işletme ve yatırım kredisi, yüzde 2,10 ile işletme ve ihracat kredisi, yüzde 1,40 ile işletme, yatırım ve ihracat kredisi ve yüzde 0,63 ile yatırım, ihracat kredisi taleplerinin takip ettiği görülmektedir.

Yeni yatırım isteği olan KOBİ'lerin oranı yüzde 71,33 iken yeni yatırım isteği olmayan KOBİ'lerin oranı yüzde 28,67'dir. Dolayısı ile KOBİ'lerin önümüzdeki dönemde yeni makine parkları kurması muhtemel görünmektedir.

KOBİ'lerin en çok ihracat yaptığı ülkeler yüzde 33,30 ile Almanya, yüzde 19,20 ile Rusya, yüzde 14,80 ile Irak, yüzde 14,50 ile Fransa, yüzde 13,70 ile Yunanistan, yüzde 13,30 ile ABD, yüzde 12,00 ile İsrail, yüzde 11,60 ile Hollanda, yüzde 10,10 ile Bulgaristan ve yine yüzde 10,10 ile İngiltere'dir.

Beşeri kaynakların geliştirilmesi, Ar-Ge, yenilikçilik ve teknolojik gelişmenin sağlanması hususunda ise KOBİ'lerin yönetim anlayışının değişmesi gerektiği kaçınılmazdır. Bu değişim hem daha rekabetçi bir piyasanın oluşması, hem de AB standartları açısından gereklilik arz etmektedir¹³⁴. Bu kapsamda AB'nin KOBİ politikalarının ve birlik ekonomisi içerisindeki yerinin belirtilmesi yerinde olacaktır.

---

¹³³ Ayrıntılı bilgi için bkz. KOSGEB Ekonomik ve Stratejik Araştırmalar Merkez Müdürlüğü İzleme Değerlendirme ve Koordinasyon Grubu, **KOSGEB Saha Araştırma Çalışması Ön Değerlendirme Raporu**, Ankara, Aralık 2004, s.3.

¹³⁴ Anadolu Aslanları İşadamları Derneği (ASKON), **Türkiye Ekonomisi 2006**, ASKON Ekonomi Raporları:7, ASKON Araştırma Raporları:8, FSF Matbaacılık, İstanbul, Nisan 2006, s.45.

2.2. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KÜÇÜK ve ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELER

Avrupa Komisyonu Haziran 2000'de, Feira Zirvesi'nde küçük işletmeleri teşvik etmek ve birçok alanda desteklemek amacıyla "Avrupa Birliği Küçük İşletmeler Sözleşmesi"ni onaylamıştır. Sözleşme, üye ülkelerde politika oluşturanların gözünde Avrupa ekonomisinin gelişmesinde kritik rol oynayan KOBİ'lerin önemini vurgulamayı, KOBİ politikası oluşturan mercilerin, kişi ve kuruluşların KOBİ'lerin gelişmesi ve başarısına yönelik gerekli faktörleri dikkate almalarını sağlamayı amaçlamaktadır. AB Komisyonu, Feira Zirvesinde belirlenen hedeflere ulaşabilmek amacıyla 'AB İşletmeler Dördüncü Çok Yıllı Programı'nı geliştirmiştir. 2001–2005* yıllarını kapsayan 'Çok Yıllı Program', AB'nin, diğer Birlik politikalarının kapsamadığı KOBİ'lere özgü eylemleri için, yasal ve mali çerçeveyi oluşturmaktadır¹³⁵.

Yapılan tüm çalışmalar AB'de KOBİ'lerin sosyo-ekonomik etkileri nedeniyle büyük önem taşımasından kaynaklanmaktadır. KOBİ'ler, gerek istihdam oluşturmada gerekse ekonomik büyümede oynadıkları rol ile AB'nin gelişmesi ve güçlenmesini sağlayabilmek için AB ve üye ülkeler düzeyinde politikalar geliştirilip uygulanmasına neden olmuştur. KOBİ'lerin geliştirilmesi, AB ekonomisinin rekabet olanaklarının, istihdamda büyümenin ve Birlik içindeki ekonomik ve sosyal uyumun artırılması bakımından önemi büyüktür. Bu çerçevede KOBİ tanımının güncellenmesi için çalışmalar başlatılmıştır.

AB, KOBİ tanımları konusunda gerek ulusal gerekse Birlik bazında karışıklığa neden olmamak için yeni bir ortak tanım geliştirmiştir. 1 Ocak 2005 yılında KOBİ tanımı güncellenmiş ve işçi sayısı, bilanço büyüklüğü ve bağımsızlık derecesinden oluşan ölçütleri kapsayan bir tanım yapılmıştır. Söz konusu tanıma ait bilgiler Tablo 16'da ayrıntılı olarak görülebilir.

Tablo 16: AB'de KOBİ Tanımı

KOBİ Tanımı	Çalışan Sayısı	Yıllık Ciro		Bilanço
Mikro Ölçekli İşletme	10'dan az	2 milyon Euro'ya kadar	veya	2 milyon Euro'ya kadar
Küçük Ölçekli İşletme	50'den az	10 milyon Euro'ya kadar		10 milyon Euro'ya kadar
Orta Ölçekli İşletme	250'den az	50 milyon Euro'ya kadar		43 milyon Euro'ya kadar

Kaynak: The Activities of the European Union for Small and Medium- Sized Enterprises (SMEs) SME Envoy Report, Brussels, SEC 2005/170, 08.02.2005, p.7.

Tablo 16'da ki tanıma, Topluluk kurumları (Komisyon, Avrupa Yatırım Bankası ve Avrupa Yatırım Fonu) Avrupa Ekonomik Alanı (EEA) 'da KOBİ'lere uygulanan destekleme politikaları için uymak zorundadır. Ayrıca bu tanım, devlet yardımları

* Dördüncü Çok Yıllık Programı'nın tarihi daha sonra 2006 yılını da kapsayacak şekilde uzatılmıştır.

¹³⁵ YILMAZ, a.g.m., http://www.isbank.com.tr/dosya/ekon-tr_kobiler2004.pdf, Erişim:20/03/2006.

alanında KOBİ'ler için blok muafiyet düzenlemeleri içine dahil edilmiştir. Bunun yanında Ar-Ge ve eğitim alanlarında uygulanan devlet yardımları için de bu tanım geçerlidir¹³⁶.

KOBİ'lerin tanımlamasında kullanılan bir diğer kriter de bağımsızlık düzeyidir. Bağımsızlık düzeyi ise hisselerin veya sermayesinin yüzde 25'inden fazlası büyük bir grup tarafından sahip olunmaması şartına bağlı olmaktadır. Ancak bu şart şu iki durumda aşılabilecektir¹³⁷:

- Eğer işletmenin sermaye sahipleri, kamu yatırım ortaklıkları, risk sermayesi şirketleri veya kurumsal yatırımcılar ise,
- Eğer işletme sermayesi, hisselerinin kime ait olduğunun belirlenemeyeceği kadar küçük hisseler bölünmüş ise ve eğer işletme sermayesinin yüzde 25 veya daha fazlasının tek bir işletme tarafından üstlenilmemiş olduğunu veya sermayesinin küçük ve orta büyüklükteki işletme tanımı dışındaki işletmelerden meydana gelmemiş olduğunu yasal olarak belirtirse.

KOBİ'lerle ilgili olarak AB'nin yaptığı genel tanımlamadan sonra üye ülkelerden bazılarının yapmış olduğu tanımlar ayrıntılı olarak aşağıda başlıklar altında incelenmeye çalışılacaktır. Buradaki amaç KOBİ kavramının tanımlama sorununun AB bünyesi içinde de yaşandığının belirtilmesidir. Her ne kadar AB bünyesi içinde ortak bir tanım yapılsa da ülkelerin sosyal, ekonomik ve kültürel farklılıklarının buna izin vermemesi dikkat çekici bir unsur olmaktadır. Burada şunun belirtilmesinde de fayda vardır. Ortak bir KOBİ tanımı yapılmıştır ve bu tanıma AB ülkelerinin uyması gerekmektedir. En azından tanıma yaklaştırılmış bir tanım yapılmalıdır. Esasen çalışmada kapsamlı bir şekilde tanımlara yer verilmesinin nedenini oluşturan bu durum aynı zamanda KOBİ'lerin geliştirilmesi, teknoloji ile bütünleştirilmeleri ve yenilikçi bir yapıya bürünerek ekonomilerin lokomotifi olmaları için devlet yardımlarının da uygulanması açısından önemlidir.

2.2.1. Avrupa Birliği'nde Çeşitli Ülkelerde KOBİ Tanımları

AB üyesi Almanya, Danimarka, Avusturya, Polonya ve İngiltere'de gibi ülkelerin KOBİ tanımlarına çalışmanın bu kısmında yer verilecektir. Söz konusu tanımlar genel olarak benzer olmakla birlikte, aralarında bazı farklılıklar da bulunmaktadır. Daha önce de değinildiği üzere bu tanımların farklı olması her ülkenin farklı karakteristik yapılarının olmasından kaynaklanmaktadır.

¹³⁶ The Activities of the European Union for Small and Medium- Sized Enterprises (SMEs) SME Envoy Report, Brussels, SEC 2005/170, 08.02.2005, p.7.

¹³⁷ Özlem YONAR, Avrupa Birliği'nde KOBİ'ler, USAK Stratejik Gündem, <http://www.usakgundem.com/yazarlar.php?id=16&type=9>, Erişim: 27/05/2006.

2.2.1.1. Almanya

Münih Üniversitesi'nin Ekonomik Araştırmalar IFO Enstitüsü, KOBİ'lerin tanımında, sektörlerdeki özel yapılanmalar nedeniyle farklı bilgiler verildiğini vurgulamaktadır. IFO Enstitüsü, İmalat sektöründe 500 kişiden az çalışanı olan ve toptan ticaretinde (toptancılık yaparsa) yıllık satış tutarı 50 milyon Avro'ya kadar olan işletmeleri KOBİ olarak nitelendirmektedir. Eğer işletme perakendeci ya da inşaat sektöründe ise, 200 kişiden az istihdamı olan ve yıllık satış tutarı 12.5 milyon Avro'yu aşmayan işletmeler KOBİ sayılmaktadır¹³⁸.

KOBİ'ler Almanya da çalışma alanlarının yüzde 80'ini ve tüm mesleklerin yüzde 70'ini sağlamaktadır. Bu rakamlar bize buradaki tüm firmaların meydana getirdiği katma/gayrisafi değerın yüzde 50'sini sağlama nedenini açıklamaktadır. 500 kişiden daha az çalışanı olan tüm yenilikçi şirketlerin yüzde 95'i KOBİ niteliğindeki işletmelerden oluşmaktadır. KOBİ'ler tarafından yapılan yatırımlar Almanya'nın büyüme, yenilikler ve iş ortamı oluşumu için özellikle önemlidir. Ayrıca, yeni iş ve işverenlerin uygun ekonomik ortamını oluşturma da Federal Devlet'e de bağlıdır. Bu, küçük ve orta ölçekli işletmelerde bürokratik engellerin azaltılması, aynı zamanda yenilikçi kapasitenin artırılması ve düşünce zenginliğinin oluşturulmasıyla eşit derecede önemlidir¹³⁹.

2.2.1.2. Danimarka

Danimarka'daki KOBİ tanımı AB'nin KOBİ tanımı ile uyumludur. KOBİ'lerin ekonomi içindeki payı yüzde 98 ve mikro işletmelerin toplam işletmeler içindeki payı yüzde 92'dir. KOBİ'ler toplam istihdamın yüzde 70'ini, mikro işletmeler ise yüzde 30'unu karşılamaktadır. KOBİ'lerin yüzde 27'si elektronik ticaret yapmaktadır. KOBİ politikasından tamamen sorumlu olan Ekonomi ve İşletme Bakanlığı'nın yanında çok sayıda ajans politikaların uygulanması açısından görevlendirilmiştir. Son yıllarda girişimcilik konusuna daha çok önem veren Danimarka, yenilikçi girişimciler için eğitim, finans ve danışmanlık gibi bir takım yardım paketleri oluşturmuştur¹⁴⁰.

Ülkedeki firmaların neredeyse tamamı KOBİ'lerden oluşmaktadır. Büyük firmaların toplam firmalara oranı yalnızca yüzde 0.2'dir. Girişimci faaliyetleri ve politikaları, girişimciler için hedef sektörler, finans, eğitim, iflas kanunu ve altyapı gibi

¹³⁸ Ifo Institute for Economic Research,

http://www.cesifo-group.de/portal/page?_pageid=36,1269027&_dad=portal&_schema=PORTAL,
Erişim: 29.05.2006.

¹³⁹ Federal Ministry of Economics and Technology Public Relation P3, **Annual Economic Report 2006**, January 2006, Berlin, p.54.

¹⁴⁰ KOSGEB Ekonomik ve Stratejik Araştırmalar Merkez Müdürlüğü, **Danimarka'da KOBİ'lere Yönelik Stratejik Çalışmalar**, KOSGEB, Ankara, Temmuz 2005, s.1-2.

konularda yeni kurulacak olan işletmeler için hem yardım paketleri hazırlamakta hem de mevcut sistemi düzenlemektedir. Amaç 2010 yılına kadar ülkeyi AB'nin girişimci ülkesi yapmaktır¹⁴¹.

2.2.1.3. Avusturya

Avusturya'da 200 kişiden az istihdamı olan işletmeler KOBİ olarak nitelendirilmektedir. İmalat sektöründeki KOBİ'ler istihdamın yüzde 74'ünü oluşturmaktadır. KOBİ'lerin gelişmesine yönelik uygulanan bazı programlar bulunmaktadır. Avusturya Turizmini Kalkındırma Programı (ATDP), turizmin gelişmesi için uygulanan bir programdır. Programda bazı bölgelerin turizm için geliştirilmesi ve böylece Avusturya'nın turizm rekabetinin artırılması amaçlanmaktadır. Küçük İşletmelerde Girişimciliğin Yapılandırılması (BESB), küçük işletmelerin yeteneklerinin artırılması ve her kültürden girişimcilerin ülkede desteklenmesi için oluşturulmuştur. BESB iki alt programdan oluşmaktadır: Birincisi, Küçük İşletme Girişimcilik Programı (SBEP); ikincisi, Küçük İşletme Alan Görevlileri Programı (SBFO)'dur. Yenilikçi Yatırım Fonu (IIF), Ulusal Avusturya Teknoloji Vitrini (ATS), Toplu Kalkınma Fonları Programı (PDF) ve Ar-Ge Vergi Ayrıcalığı gibi programları da KOBİ'lerin gelişimi için geliştirilmiştir¹⁴².

2.2.1.4. Polonya

Polonya'da 1-50 arası kişi çalıştıran işletmeler küçük işletme, 50-249 arası kişi çalıştıran işletmeler ise orta büyüklükte işletme olarak nitelendirilmektedir. 2002 yılında GSMH'nin yüzde 68,3'ü KOBİ'ler tarafından oluşturulmuştur. Bu oranın yüzde 40,5'i küçük işletmeler, yüzde 8,1'i orta işletmeler ve yüzde 20,1'i de büyük işletmeler tarafından gerçekleştirilmiştir. Oluşturulan katma değer ise yüzde 59'u, yüzde 11,8'i ve yüzde 29,2'si söz konusu işletmeler tarafından oluşturulmuştur¹⁴³.

Polonya, KOBİ'lerin rekabet edebilmesi için teknoloji gelişimini sağlama ve transferini serbest bırakma, işgücünün çalışma zamanını ve maliyetini düşürme, piyasaya girişleri kolaylaştırma, girişimciliği destekleme gibi faaliyetleri hızla gerçekleştirmiştir. KOBİ'leri destekledikleri programlar içinde KOBİ'lere Ulusal Sistem Hizmetleri (KSU) önemli bir yer tutmaktadır. Program danışma, eğitim, bilgi ve finans hizmetlerinden oluşmaktadır. Bir diğer destek ise İşyeri Bilgi Ağı (BIN), bir işletmenin

¹⁴¹ Entrepreneurship Index 2004 (Entrepreneurship Conditions in Denmark), National Agency for Enterprise and Construction, Due Design Denmark, December 2004, p.7-10.

¹⁴² An Australian Government Initiative, <http://www.ausindustry.gov.au>, Erişim:29.05.2006.

¹⁴³ Agnieszka TOKAJ-KRZEWSKA, Aleksander ZOLNIERSKI, **Report on the Condition of the Small and Medium-Sized Enterprise Sector in Poland in 2002-2003**, Ministry of the Economy and Labour Polish Agency for Enterprise Development, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Institute for Terotechnology, Warsaw 2004, p.22.

kuruluş aşamasından başlayarak her türlü ihtiyacını karşılamak amacıyla kurulmuştur. Son olarak da KOBİ'lere İhracatı Teşvik Programı (EXPROM II) özellikle otomotiv endüstrisinde yedek parça, dökümhane, giyim, mobilya, plastik üretimi ve medikal araçlar sektöründe faaliyet gösteren KOBİ'leri desteklemektedir¹⁴⁴.

2.2.1.5. İngiltere

İngiltere, KOBİ tanımlarını AB'nin tanım kriterleri ile uyumlaştırmıştır. GSMH'nin yüzde 50'si KOBİ'ler tarafından oluşturulmaktadır. Özel sektörde çalışanların yüzde 58'i KOBİ'lerde istihdam edilmektedir ve yaklaşık olarak 12 milyon kişidir. Ticari yeniliklerin de yüzde 65'i bu tür işletmeler tarafından oluşturulmaktadır. İngiltere'de 4.3 milyon KOBİ bulunmaktadır. Federation of Small Business (FSB) 1974 yılından itibaren KOBİ'lerin tüm faaliyetlerinin yürütülmesinde yardımcı bir rol oynamaktadır¹⁴⁵.

İngiltere'deki işletme sahiplerinin üçte ikisi 45 yaşın üstündedir ve iş sahibi olmadan önce başka işlerde çalışmışlardır. En çok faaliyet gösterilen alan endüstri sektörü; toptancılık, perakendecilik ve motor ticareti olarak ayrılmaktadır. KOBİ'lerin üçte ikisinin yıllık satış tutarları toplamı 250 bin Sterlini aşmamaktadır. KOBİ'lerin yüzde 21'i AB pazarına satış yapmaktadır¹⁴⁶.

AB'deki bazı ülkelerin KOBİ tanımına yer verildikten sonra daha öncede bahsedildiği üzere AB'de KOBİ politikalarına yer verilecektir.

2.2.2. Avrupa Birliği'nde KOBİ'lere Yönelik Politikalar

AB'de toplam işletmelerin yüzde 99,8'ini, toplam istihdamın ise üçte ikisini oluşturan KOBİ'ler ekonomide önemli bir yere sahip bulunmaktadır. Dinamik ve esnek yapılarıyla KOBİ'ler büyümeyi teşvik, istihdam oluşturma özelliklerinin yanı sıra, rekabetçi piyasa koşullarının oluşturulmasına katkı sağlama özellikleriyle ekonominin "bel kemiği" durumundadırlar. KOBİ'lerin ekonomideki bu önemli rolleri desteklenerek ekonomiye sağladıkları katkı artırıldığı takdirde, büyüme, istihdam ve rekabetin artmasıyla makroekonomik gelişme düzeyi de artmaktadır.

AB'de son yirmi yıldır ekonominin ortalama büyüme oranı yüzde 4'ten yüzde 2,5'e düşmüştür. İşsizlik ise, 1980'lerin ikinci yarısı dışında 1970'lerden bu yana önemli

¹⁴⁴ Miroslaw MAREK, "Polish Experience in Building Up SME, <http://www.unece.org/indust/sme/poland.htm>, Erişim: 27.05.2006.

¹⁴⁵ Federation of Small Business, **The Policy Year and Achievements 2005**, The Federation of Small Business, London, 2006, p.32.

¹⁴⁶ Sara CARTER, Colin MASON, Stephen TAGG, **Lifting the Barriers to Growth in UK Small Businesses The FSB Biennial Membership Survey 2006**, The Federation of Small Business, London, March 2006, p.28-30.

ölçüde artmıştır. AB'nin ABD ve Japonya ile rekabet düzeyi zayıflamıştır. AB ekonomisinin bu olumsuz tablosunun düzeltilmesinde KOBİ'lerin geliştirilmesi önemli bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır.

AB'nin KOBİ politikası, Küçük İşletmeler ve Küçük Sanayi Yılı olan 1983 yılında KOBİ'ler için ilk eylem planının kabul edilmesiyle ortaya çıkmıştır. KOBİ'lere yönelik ikinci program ise 1987 yılında düzenlenmiştir. 1989 yılında Komisyon bünyesinde işletme politikasından sorumlu yeni bir Genel Müdürlük kurulmuştur. 1994 yılında, 1993 yılında çıkarılan "Beyaz Kitap"ta belirlenen hedeflerin gerçekleştirilmesi amacıyla Komisyon, KOBİ'ler ve küçük sanayi için bir çalışma programı kabul etmiştir. KOBİ'ler için Üçüncü Çok Yıllı Program (1997–2000) Amsterdam Antlaşması'nın ortaya koyduğu politikalar doğrultusunda düzenlenmiştir. İşletmeler ve Girişimcilik için Dördüncü Çok Yıllı Program ise 2000–2005 döneminden beri yürürlüktedir. Bu programın uygulanması 2007 yılına kadar uzatılmıştır.

AB KOBİ Politikası'nın yasal temeli 1992 yılı Maastricht Antlaşması'nın 157. maddesine dayanmaktadır. Söz konusu madde "Birlik ve Üye Devletler, Birlik sanayinin rekabet gücü kazanması için gerekli şartların var olmasını sağlayacaklardır." şeklinde ifade edilmektedir. Bu madde ile sanayinin rekabet gücünün artırılması için sorumluluk AB ve üye devletlere verilmektedir. Sanayi politikası hedefleri ve AB KOBİ politikasının temel hedefleri rekabetin güçlendirilmesi, iş ortamının iyileştirilmesi ve endüstriyel değişimin desteklenmesi şeklinde üç ana başlıkta toplanabilir¹⁴⁷. Çalışmanın bu bölümünde söz konusu hedeflerin gerçekleştirilmesi için ortak sanayi politikasının incelenmesi yerinde olacaktır.

2.2.2.1. Avrupa Birliği Ortak Sanayi Politikasının KOBİ Politikaları Açısından Önemi

AB ortak sanayi politikasının bazı sanayilerde "yeniden yapılanma"yı sağlamak ve ileri teknoloji kullanan sanayileri teşvik etmek şeklinde iki amacı bulunmaktadır. Bu bağlamda Topluluğa üç temel görev verilmektedir. Birincisi, AB sanayilerinin yapısal değişimlere uyum sağlamasını hızlandırmaktır. Bu amaç yönünde dünya ekonomisinde fazla kapasite bulunan demir-çelik, tekstil ve gemi inşa sanayi gibi sektörlerde bu fazlalıkları giderme ve yeniden yapılanmaya gidilmiş, firmalar birleşmeye ve rasyonelleşmeye teşvik edilmiştir. İkincisi ise, şirketlerin, özellikle KOBİ'lerin gelişmesi için gerekli iş ortamını oluşturmaktır. AB Komisyonu "şirketler için uygun iş ortamının oluşturulması" gayesini, "yatay sanayi politikası" içinde düşünmektedir. Bu yaklaşım bütün sektörlerin eşit muamele görmesini sağlamaktadır. Üçüncüsü ise, icat yapma,

¹⁴⁷ Sema GENÇAY ÇAPANOĞLU, *Avrupa Birliği'nin KOBİ Politikası*, İKV 15 Soruda 15 AB Politikası Serisi, No:5, İstanbul, Ekim 2003, s.4-7.

teknolojik araştırma ve geliştirme potansiyelinden daha fazla yararlanılmasını sağlamaktır.

Sanayide uzun süre yeni teknolojilerin uygulanması yavaş olmuş; AB ülkeleri ileri teknoloji ile üretilen, mikroproses, videoteyp, mikro bilgisayar gibi malları, önemli oranda ABD ve Japonya'dan ithal eder duruma gelmiştir. Bu bağımlılıktan kurtulmak, sanayi politikasının, sanayi sektöründe “yenilik”ler yapılmasını (yeni mallar ve yeni üretim teknikleri bulunmasını) tetiklemeyle mümkündür.

AB'nin sanayi ve KOBİ politikaları uzun yıllar birbirinden bağımsız politikalar olarak geliştirilmiştir. Ancak 2000 yılından bu yana bu iki politika, AB Komisyonu'nun yeniden yapılandırılması sırasında, AB girişimcilik politikası adı altında birleştirilmiştir. Bu politika ile yeniden yapılanma adı altında sanayi ve KOBİ alanlarında sorumlu genel müdürlükler birleştirilmiştir. Komisyon'un temel ilkesi (hedefi) “ticari olarak uygulanabilir bir fikri olan bir kişinin, bu fikrini gerçekleştirebileceği bir Avrupa meydana getirmektir. Komisyon girişim faaliyetlerini teşvik etmektedir. Bu teşvikler yetenek, eğitim ve güdüleme (motivasyon); finansman, iyi bir iş ortamı, destek hizmetleri ve pazara erişme alanları ile ilgilidir. Girişimcilik faaliyetlerinin bir bölümü AB Komisyonu'nun sorumluluğundadır. Ancak üye devletlerin yetki ve sorumlulukları çok daha fazladır.

Komisyon üye ülkelerin birbirlerinin deneyimlerinden yararlanmalarını sağlamak üzere, “karşılaştırma tabloları” ve “raporlar” hazırlamaktadır. Üye ülkelerin hangi alanlarda iyi, hangi alanlarda kötü sonuçlar aldığını belirlemektedir. En iyi sonuçlar diğer üyelerle paylaşılmaktadır. 2001–2006 hedeflerine ulaşabilmek için “Girişim ve Girişimcilik için Çok Yıllı Programı” uygulamaya konulmuştur. Mali büyüklüğü 450 milyon Avro olan program çerçevesinde KOBİ'ler AB bilgi merkezleri ağından ve finansman olanaklarından yararlandırılacaktır¹⁴⁸.

2.2.2.2. Girişim ve Girişimcilik için Çok Yıllı Program

KOBİ'lerin desteklenmesi için AB'nin temel politika aracı olan bu program sadece KOBİ'ler için geliştirilen bir programdır.

Sözü edilen bu program 28 Eylül 2005 tarihinde Konsey ve Avrupa Parlamentosu tarafından değiştirilerek süresi bir yıl daha uzatılmıştır. Söz konusu bu program “Girişim, Girişimcilik ve Özellikle Kobilere Yönelik Çok Yıllı Destek Programı” hedefleri kapsamaktadır. Bilgiye dayalı küresel bir ekonomi çerçevesinde büyüme ve rekabetin artırılması, girişimciliğin desteklenmesi, araştırma, özellikle yenilikçiliğin özendirilmesi ve yeni iş sahalarının oluşturulması için ticarete yönelik bürokratik ve

¹⁴⁸ DURA, ATİK, a.g.e., s.285-288.

hukuki çerçevenin basitleştirilmesi ve iyileştirilmesi, işletmelerin, özellikle KOBİ'lerin içinde bulunduğu finansal ortamın iyileştirilmesi, işletmelerin AB destek hizmetlerine ve programlarına erişiminin kolaylaştırılması ve bu kolaylıklar arasındaki koordinasyonun iyileştirilmesi gibi hedefleri kapsamaktadır.

Bu hedefler üç enstrüman yoluyla gerçekleştirilmektedir¹⁴⁹:

Avrupa Bilgi Merkezleri Ağı; AB kurumları ve yerel birimler arasında birer arabirim rolü üstlenmektedirler. Görevleri, KOBİ'lere doğrudan veya dolaylı olarak AB ile ilgili konularda yardım, tavsiye ve bilgi sağlamak, onların işlerini basitleştirmek ve daha etkili kılmaktır.

Finansal Araçlar; Avrupa Yatırım Fonu tarafından desteklenen ve özellikle KOBİ'lerin içinde bulunduğu iş çevresinin içinde bulunduğu finansal çevrenin iyileştirilmesine yönelik tasarlanmış olan programlardır. Bunlar, finansal pazarların açık bıraktığı birçok boşluğu doldurmak için oluşturulmuştur.

Avrupa Teknoloji Başlatma Programı (ATF), AB'de yeni istihdam olanaklarının artırılması amacıyla küçük işletmelerin risk sermayesi fonlarına yatırım yapmaktadır.

KOBİ Garanti Programı, Avrupa'da istihdam oluşturma potansiyeli olan küçük firmaların borç yoluyla finansman sağlamasını kolaylaştırmak amacıyla tasarlanmıştır.

Çekirdek Sermaye Eylemi, büyüme ve istihdam oluşturma potansiyelleri olan yenilikçi işletmelerin kurulmasını desteklemek amacıyla başlatılmıştır. Avrupa Yatırım Fonu ortak olarak uzun vadeli destekler sağlamaktadır.

Politika Geliştirme; Komisyon, AB ülkeleri ile toplam istihdamı nasıl arttıracakları konusunda bir çalışma yapmaktadır. İşletmelerin içinde bulunduğu ortamın iyileştirilmesine yönelik yapılan bu çalışmalar içinde En İyi Süreç Projeleri önem arz etmektedir. Bu projeler doğrultusunda AB Komisyonu işletmeleri ilgilendiren konuları daha iyi anlamak için ulusal daireler ile işbirliği yaparak en iyi politikaların belirlenmesine yönelik çalışmalar yürütmektedir. Çok Yıllı Çalışma Programı (2001-2006) firmalara doğrudan destek sağlamayı amaçlamamaktadır. İhale duyuruları ve hibe programları ayrı olarak duyurulmaktadır.

Tablo 17'de 2006 yılında Çok Yıllı Çalışma Programı verilmiştir. Tablo 17'de bütçe dağılımı 6 ana bölüme ayrılmıştır. Bu bölümler bilgiye dayalı küresel bir ekonomi

¹⁴⁹ Multiannel Programme For Enterprise & Entrepreneurship, In Particular for Small and Medium Sized Enterprises 2001-2006.
http://ec.europa.eu/enterprise/enterprise_policy/mult_entr_programme/programme_2001_2005.htm,
12.04.2006.

çerçevesinde büyüme ve rekabetin artırılması, girişimciliğin desteklenmesi, yenilikçiliğin özendirilmesi ve yeni iş sahalarının oluşturulması için ticarete yönelik bürokratik ve hukuki çerçevenin basitleştirilmesi, işletmelerin, özellikle KOBİ'lerin, içinde bulunduğu finansal ortamın iyileştirilmesi, işletmelerin AB destek hizmetlerine ve programların erişiminin kolaylaştırılması ve bu imkanlar arasındaki koordinasyonun iyileştirilmesinden oluşmaktadır. Bütçeden en fazla payı 4. bölüm almaktadır.

Tablo 17: Çok Yıllı Çalışma Programı 2006

BÜTÇE DAĞILIMI (Avro)	
1. Bilgiye Dayalı Küresel Bir Ekonomi Çerçevesinde Büyüme ve Rekabetin Artırılması	
ENT/MAP/06/1.1 e-işletme Politika Ağı	260.000
ENT/MAP/06/1.2 Bölgesel Düzeyde, Bilgi ve İletişim Teknolojileri Üreticileri ve KOBİ'ler Arasındaki İşbirliğinin Artırılması	1.500.000
ENT/MAP/06/1.3 KOBİ'ler İçin e-işletme Desteklerinde Kamu Politikaları Arasında Sinerji Oluşturma	900.000 2.000.000
ENT/MAP/06/1.4 Sektörel e-işletme Takibi	151.000
ENT/MAP/06/1.5 KOBİ'lerin Küreselleşmesinin Desteklenmesinde Alternatif Politikalar (En İyi)	260.000
ENT/MAP/06/1.6 Avrupa En İyi Turizm Deneyimleri	170.000
ENT/MAP/06/1.7 Avrupa Verimlilik Konferansı 2006	195.000
ENT/MAP/06/1.8 Küreselleşme Yolunda Konferansı: Bilgiye Dayalı Ekonomiler İçin Keşifler	
1. TOPLAM	5.436.000
2. Girişimciliğin Desteklenmesi	
ENT/MAP/06/2. 1 KOBİ Girişimcileri ile İletişim Bağlantılarını Geliştirme Paketi	850.000
ENT/MAP/06/2. 2 Avrupa İşletme Ödülleri	360.000
ENT/MAP/06/2. 3 Girişimcinin Eğitimi Konferansı	200.000
ENT/MAP/06/2. 4 Görsel ve İşitsel Medya Sektöründe Girişimcinin Desteklenmesi	190.000
2. TOPLAM	1.600.000
3. Yenilikçiliğin Özendirilmesi ve Yeni İş Sahalarının Oluşturulması İçin Ticarete Yönelik Bürokratik ve Hukuki Çerçevenin Basitleştirilmesi	
ENT/MAP/06/3. 1 KOBİ'ler Üzerinde ki Aşırı Yasal Düzenlemelerin Azaltılması için Modeller (En İyi)	195.000
ENT/MAP/06/3. 2 Küçük İşletmeler Gözüyle Muhasebe Sistemleri Talepleri	195.000
ENT/MAP/06/3. 3 Çok Girişimli Ortaklıklarda e-beceri Üzerinde Kıyaslama Politikaları	200.000
ENT/MAP/06/3. 4 Avrupa Bilgi ve İletişim Teknolojisi Becerileri ve Kariyer Ağı	150.000
3. TOPLAM	740.000
4. İşletmelerin, Özellikle KOBİ'lerin, İçinde Bulunduğu Finansal Ortamın İyileştirilmesi	
ENT/MAP/06/4. 1 KOBİ'ler İçin Finansal Enstrüman	91.500.000
ENT/MAP/06/4. 2 KOBİ'lerin Finansmanında Daha Etkili Bir Pazar Oluşturmaya Doğru	500.000
4. TOPLAM	92.000.000
5. İşletmelerin AB Destek Hizmetlerine ve Programlarına Erişiminin Kolaylaştırılması ve Bu İmkanlar Arasındaki Koordinasyonun İyileştirilmesi	
ENT/MAP/06/5. 1 Avrupa Bilgi Merkezleri ve İşletme Destek Ağlarının Rasyonelleştirilmesi	14.378.000
ENT/MAP/06/5. 2 Küçük İşletme ve Teknik Elemanlar Konferansı	230.000
5. TOPLAM	14.608.000
6. Diğer Eylemler	
ENT/MAP/06/6.1 Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı Bilgi Dağıtımı	285.000
Diğer Eylemler Toplam	285.000
TOPLAM	114.669.000

Kaynak: Enterprise Programme Management Committee, "Multinational Programme for Enterprise and Entrepreneurship 2001-2006 Work Program 2006", February 2006, s.86.

2.2.2.3. Girişimcilik Eylem Planı

2003 yılında girişimcilik üzerine Yeşil Kitap¹⁵⁰ yayınlayan Komisyon bu kitapta daha fazla girişimciye sahip olabilmek için ne yapabiliriz ve firmaları daha fazla nasıl büyütebiliriz sorularına cevap aramıştır. Birinci soruya verilebilecek cevaplar için piyasaya giriş engelleri, risk ve ödül, kapasite ve becerilerin geliştirilmesi, girişimciliğin herkese açık hale getirilmesi, girişimcilerin eğitilmesi ve destekler için işbirliğinin sağlanması gibi başlıklar incelenmiştir. İkinci soru için ise bürokrasinin işletmeler için büyük bir engel olması, vergilendirme konusunda düzenlemeler, iş becerilerinin artırılması, finansman sorununun en kısa zamanda çözülmesi gerektiği, yenilikçi bir işletme yönetimi ve Ar-Ge çalışmaları için yapılması gerekenler tartışılmıştır.

Yeşil Kitap'a takiben Komisyon Girişimcilik için Eylem Planı'nı oluşturmuştur¹⁵¹. Bu plan kapsamında küçük işletmeler için Avrupa Şartı belirlenmiştir.

2.2.2.4. Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı

Küçük işletmelerin ve girişimcilerin faaliyet gösterdikleri alanların geliştirilmesi amacıyla 19–20 Temmuz 2000 tarihinde Portekiz'de düzenlenen Feira Avrupa Konseyi'nde AB üye ülke Devlet ve hükümet başkanları, küçük işletmeleri desteklemek amacıyla on temel alan oluşturmuşlardır. Küçük işletmelerin yeni iş kaynakları oluşturma, yenilikçilik, ekonomiye dinamizm kazandırma ve sosyal gelişmeyi sağlama gibi avantajları belirtilmiştir¹⁵². Belirlenen on temel alan; girişimcilik için eğitim, daha hızlı ve daha ucuz işe başlama, yasal düzenlemelerin daha iyi işler hale getirilmesi, iş becerilerinin geliştirilmesi, tüm idarelerin çevrimiçi hale getirilmesi, ortak pazardan daha fazla yararlanılması, vergilendirme ve finansal konularda bilgilendirme, küçük işletmelerin teknoloji kapasitelerinin güçlendirilmesi, küçük işletmelerin en üst seviyede gelişmesi için başarılı e-iş modellerinin kullanılmasının desteklenmesi, küçük işletmelerin ulusal ve uluslararası düzeyde daha güçlü ve daha etkili bir biçimde temsil edilmesinin sağlanması şeklinde sıralamıştır.

Türkiye, 23 Nisan 2002 tarihinde bu şarta uyacağını teyit etmiştir.

---

¹⁵⁰ Commission of The European Communities, **The Public Debate Following The Green Paper "Entrepreneurship in Europe"**, Brussels, 19.10.2003, p.12-16.

¹⁵¹ Nazlı Hezar TANRISEVER, **Avrupa Birliği'nde Girişimciliğin Teşvik Edilmesi İçin İzlenen Politikalar ve Türkiye'deki Politikaların Avrupa Birliği Uygulamalarına Uyumu**, Uzmanlık Tezi, ABGS Sektörel ve Bölgesel Politikalar Dairesi, Ankara, Mayıs 2004, s.14.

¹⁵² The European Charter for Small Enterprises, http://ec.europa.eu/enterprise/enterprise_policy/charter/index_en.htm, Erişim: 12.05.2006.

2.2.2.5. Avrupa Birliği KOBİ Paketi

21 Ocak 2003 tarihinde Komisyon, KOBİ'lere yönelik politikaları içeren "KOBİ Paketi" olarak adlandırılan yeni bir paket kabul etmiştir. Söz konusu paket, üye ülkeler, aday ülkeler ve AB Komisyonu'nun Avrupa KOBİ Şartı'nda belirlenen ilkelerin nasıl uyguladıklarını analiz eden dört rapordan meydana gelmektedir. Raporlarda AB'nin uyguladığı KOBİ politikasındaki son gelişmeler ve gelecekte gerçekleşmesi planlanan eylemler ele alınmaktadır.

Üye ülkelerin faaliyetlerinin değerlendirildiği raporda, söz konusu ülkelerin 2002 yılında önemli ilerleme kaydettikleri belirtilmektedir. Üye ülkeler özellikle KOBİ'lere yönelik bürokrasinin ortadan kaldırılması alanında gelişme sağlamıştır. Girişimcilik ülkelerin gündeminin önemli bir maddesidir. Üye ülkeler başarılı faaliyetlerini aktararak aralarında bilgi alış verişinde bulunmaktadırlar.

Aday ülkelerdeki faaliyetlerin değerlendirilmesine ilişkin raporda, üye ülkelerdeki gibi aday ülkelerin de önemli faaliyetler gerçekleştirdiği belirtilmektedir. Aday ülkelerde KOBİ'ler gündemin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Özellikle gençlere yönelik girişimcilik eğitimi desteklenmekte ve işletmelerin idari yüklerini azaltıcı önlemler alınmaktadır. İflasla ilgili yasalar geliştirilmiştir. Birçok ülke KOBİ'lerin internet kullanımını desteklemiş ve olumlu sonuçlar elde etmiştir. Finansman imkanlarına ulaşım halen sorun teşkil etmektedir. Bunun için bankalar, kamu otoriteleri ve işletmeler olmak üzere bütün ilgili tarafların birbirlerine sağlayabilecekleri imkanları tam olarak ortaya koyabilmeleri için adım atmaları gerekmektedir. Yenilikçi faaliyetleri küçük işletmelerin gerçekleştirmeleri güçtür. Bu amaçla, finansman imkanlarına ulaşım, yenilikçilik ve küçük işletmelerin menfaatlerinin politika ve kanunlarda temsil edilmesi amacıyla daha fazla çaba sarf edilmesi gerekmektedir.

Üye ülkelerin başarılı faaliyetleri hakkında birbirlerini bilgilendirmeleri ve bunlardan yararlanmalarına yardımcı olunması Komisyon'un faaliyetlerinin başında gelmektedir. AB düzeyinde uygulanan her politikanın bir KOBİ boyutu bulunmaktadır. KOBİ'lerin özel ihtiyaçları ve sorunlarına yönelik çalışmalar birçok Birlik politikası ve programında yer almaktadır. Yapısal Fonlardan KOBİ hedefli projeler için 2000-2006 döneminde 16 milyar Avro harcanması öngörülmüştür. Buna ilave olarak ülke fonlarından önemli bir bölüm de KOBİ'lere aktarılmaktadır. KOBİ'ler ayrıca araştırma-geliştirmeye yönelik Altıncı Çerçeve Programı'nın da ana hedeflerindedir. 2000-2006 döneminde 2,2 milyar Avro KOBİ'lerin araştırma ve yenilikçi çalışmalarına ayrılmıştır¹⁵³.

---

¹⁵³ ÇAPANOĞLU, a.g.e., s.10.

2.2.2.6. Lizbon Stratejisi

AB'nin 2000 yılında yapılan Lizbon Stratejisi ile 2010 yılına kadar AB'nin dünyada rekabet gücü en yüksek, dinamik, bilgi ekonomisi niteliği kazanmış, daha iyi istihdam ve büyük bir sosyal uyum içeren sürdürülebilir büyüme elde etmesi amaçlanmıştır. Ayrıca, çevre dostu, sürdürülebilir bir kalkınmanın sağlanması, teknoloji ve yenilikçilik yatırımlarının artırılması, işletmelerin rekabet güçlerinin korunması ve geliştirilmesi, yeni pazarlara açılma Birliğin temel hedeflerini oluşturmaktadır. Bu hedeflerin yansıdığı sanayileşme stratejisi, üye ülkelerin ve üyeliğe aday ülkelerin sanayileşme stratejilerinin, programlarının ve planlarının oluşturulması açısından önem taşıdığı kadar işletmeler açısından da önem taşımakta olduğundan aşağıdaki Tablo 18'de özet olarak ifade edilmektedir.

Tablo 18: AB'nin Sanayi Stratejisinin Dünü, Bugünü ve Hedefleri

	Dünkü Stratejisi	Bugünkü Stratejisi	Hedef Stratejisi
Ürün Stratejileri	Büyük seri, standart mal üretimi Ürün/fiyat oranı Kalite kontrolü	Küçük seri, özel nitelikli mal üretimi Çözüm-satış sonrası hizmetler Performans kontrolü	Bireysel düzeyde ihtiyaçlara cevap veren özel ürünler Yüksek kaliteli ürüne yüksek fiyat Tasarım, üretim ve pazarlamaya eş değerde önem vermek
Üretim Stratejileri	Miktar, ölçek ekonomisi Bilgi işlem destekli üretim	Hızlı teslimat, ürün çeşitliliği Esneklik Lojistik tasarım	Hızla yeni ürünleri pazara sürmek Çok işlevli üretim tezgahları El emeği, taşıma gibi faktörleri asgariye indirmek
Organizasyon Stratejileri	Karmaşık yapılar Hiyerarşi	Organizasyon, bireysel sorumluluk	Üretim ve hizmetleri aksatıcı etkenleri yok etmek Görevleri bireyselleştirerek hızlı çözüm elde etmek
Doğrudan Yatırım ve Pazara Giriş Stratejileri	Bölgesel ve ulusal pazarlar Taşeron iş tarzı Emek yoğun ağırlıklı yan sanayi ile işbirliği	Dünya pazarları Kapsamlı ortaklıklar çerçevesinde taşeron işlerin verilmesi Anahtar pazarlara doğrudan yatırım	Mal ve hizmetlerin pazarda gerçek ihtiyaçlara cevap vermesi Risklerin ve karların paylaşımına ortak olabilmek Yeni pazarlarda doğrudan rekabete açılmak

Kaynak: Mustafa H. ÇOLAKOĞLU, **KOBİ Rehberi**, TOBB Genel Yayın No Genel: 359-PM:2, Yorum Matbaacılık, Nisan 2002, s.9.

Tablo 18'den de görüldüğü üzere AB sanayisinin bugünkü stratejisinin KOBİ'lere yönelik olduğu söylenebilir. Özellikle esneklik ve taşeron işlerin verilmesi bu açıdan önemlidir.

Değişen dünya ekonomisinin yakalanması ve hakim rolünün oynanması için Lizbon Stratejisi'nin güncellenmesi savunulmuştur. Üst düzey çalışma gurubu başkanı W. KOK tarafından hazırlanan bir raporda¹⁵⁴ Lizbon Stratejisi'nin dört yıllık dönemi

¹⁵⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz: Wim KOK, **Facing the Challenge The Lisbon Strategy for Growth and Employment**, European Communities, Luxembourg: Office for Official Publication of the European Communities, November 2004.

irdelenerek; hedeflerin tutturulamadığı, bunun sebebinin de hedeflerin birbiri ile çakıştığı ve üye ülkelerin bu konudaki çalışmalarının yetersiz bulunduğu savunularak Yeni Lizbon Stratejisi'nin bir anlamda çerçevesi çizilmiştir. Rapora göre, Bilgi ve İletişim Teknolojisi (ICT) konusunda politikaların oluşturulmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Böylece 2010 büyüme ve istihdam oluşturma ve bir Avrupa bilgi toplumuna ulaşmak için bilgi ve yenilikçiliğin en önemli araç olduğu belirtilmiştir. Yeni iş imkanı oluşturma ve büyümeyi sağlamanın en önemli kaynağı olarak gösterilen KOBİ'lerin ve yeni firmaların, bu yeni politikalarla desteklenmesi gerektiğinin altı çizilmiştir.

AB Komisyonu Şubat 2005 tarihinde yeni Lizbon Stratejisi hedeflerini daha güçlü büyüme ve daha kaliteli ve daha iyi iş imkanı oluşturma olarak benimsenmesini önermiştir. Bu iki hedefin gerçekleşmesi için ise AB kurumları ile üye ülkelerin birlikte çalışması önerilmiştir. Genel politikaların, yasal mevzuatların ve ulusal politikaların desteklenmesi için yüksek bir katma değer oluşturulması amacıyla anahtar görevi görecektir eylemler önerilmiştir. Bunlar¹⁵⁵:

- Avrupa'da yenilikçiliğin ve bilginin desteklenmesi,
- Devlet yardımları politikasının reformu,
- İş dünyasına yönelik yasal çerçevenin basitleştirilmesi ve geliştirilmesi,
- Ortak pazarın hizmetler alanında tamamlanması,
- İşçi ve akademik hareketliliğin önündeki engellerin kaldırılması,
- Ekonomik göç konusunda ortak bir görüşün oluşturulması,
- Ekonominin yeniden yapılanmasının sosyal sonuçları ile ilgili etkilerin desteklenmesidir.

Lizbon stratejisi'nin hedeflerini; hizmet pazarını geliştirmek, idari yükleri azaltmak, beşeri sermayeyi arttırmak, Ar-Ge harcamalarına GSYİH'den yüzde 3 oranında pay ayırmak ve istihdam oranını (yüzde 70) arttırmak olarak dört gruba ayırmak mümkündür¹⁵⁶.

Lizbon Stratejisi'nin hedeflerinin gerçekleşebilmesi için KOBİ'lere büyük bir görev düşmektedir. Bu amaçla AB işletmelerinin girişimci ve yenilikçi olmaları gerekmektedir. Temelde işletmelerin kurulması, büyümesi ve gelişmesi için uygun ortam oluşturma politikası izleyen AB, bu yönde KOBİ'lere yönelik politika araçları ve programları oluşturmaktadır.

¹⁵⁵ Communication From The Commission To The Council And European Parliament, **Common Actions for Growth and Employment: The Community Lisbon Programme**, COM(200) 330 Final, Brussels, 20.07.2005, p.4.

¹⁵⁶ George M.M. GELAUF, Arjan M. LEJEUR, "The New Lisbon Strategy An Estimation of the Economic Impact of Reaching Five Lisbon Targets", Enterprise and Industry Directorate-General European Commission, Belgium, January 2006, p.9.

Ocak 2006 tarihinde Komisyon tarafından hazırlanan “Daha İyi Büyüme ve İş İmkânı Sağlama Yıllık İlerleme Raporu”na göre dört öncelikli hedef alanında üye ülkelerle işbirliği yapılması belirlenmiştir. Birincisi bilgi ve inovasyonda daha fazla yatırım yapmak, ikincisi, iş potansiyelini ortaya çıkarmak; özellikle KOBİ’lerde, üçüncüsü, küreselleşme sürecine ve nüfusun yaşlanmasına ayak uydurmaktır. Sonuncusu ise, Birliğin enerji politikalarını bütünleştirmektir. Bu önceliklere göre belirlenen geleceğe yönelik politikalar ise tek bir Avrupa bilgi alanı oluşturmak, araştırma da yatırım ve inovasyonu arttırmak (Ar-Ge harcamalarının GSYİH’nin yüzde 3’ü) ve bunların sonucunda dahi iyi bir kamu hizmeti sağlamak ve yaşam kalitesini arttırmak gelmektedir¹⁵⁷.

Birinci hedefe göre, ülkelerin Ar-Ge amaçlı devlet yardımlarının oranını ikiye katlamaları (yüzde 12’den yüzde 25’e çıkması) ve AB yapısal fonlarının Ar-Ge ve bilgi teknolojilerine kaydırılması belirlenmiştir.

İkinci hedefe göre ise AB’de girişimciliğin önündeki engellerin kaldırılması, bürokratik ve idari işlemlerin azaltılması için 2007 yılı sonuna kadar üye ülkelerin ulusal mevzuattan kaynaklanan idari maliyetleri hesaplayacak bir yöntem benimsemeleri ve uygulamaya koymaları gerektiği belirtilmiştir. AB Komisyonu ise aynı uygulamayı AB mevzuatı için yapacağı vurgulanmıştır. Bu araştırma sonucunda Komisyon ulusal ve AB kaynaklı idari maliyetleri belirleyerek, uygun bulunan alanlarda maliyetlerin azaltılması için öneriler getirecektir. Ayrıca Komisyon 2007 yılı sonuna kadar idari yükün azaltılması amacıyla bazı küçük çaplı devlet yardımlarının bildirilmesi zorunluluğunu kaldıracaktır. Bu eylem kapsamında sunulan öneriler ise:

2007 yılı sonuna kadar tüm üye ülkelerde iş kurmak için gereken tüm idari, bürokratik işlemlerin tek bir hizmet noktasından gerçekleştirilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması, işlemlerin mümkün olduğunca elektronik ortama kaydırılması ve iş kurmak için gereken sürenin yarıya indirilmesi, herhangi bir AB ülkesinde yeni bir şirket kurma işlemlerinin en fazla bir hafta içinde tamamlanması, iş kurma maliyetlerinin asgari düzeyde tutulması gerekmektedir; ilk elemanın işe alınması için gerekli işlemlerin tek bir idari kurumda yapılması, girişimcilik dersinin üye ülkelerde eğitim programına dahil edilmesi, yasal olarak kurdukları ülkenin vergi sisteminin geçerli olduğu pilot projelerde KOBİ’lerin sınır ötesi faaliyetlerinin kolaylaştırılması, AB Komisyon’unun tek bir KDV noktası, modern ve daha yalın bir gümrük sistemi

---

¹⁵⁷ Commisison of The European Comminities, Communication From The Commission To The Council, The European Parliament, The European Economic and Social Committee and The Committee of The Region, i2010-First Annual Report on the European Information Society, Brussels, 19.05.2006, COM 2006 215 Final, SEC (2006)604, p.4-9.

oluşturulması için önerilerinin Konsey tarafından bir an önce benimsenmesi, KOBİ'lerin mali desteğe ulaşımının kolaylaştırılması¹⁵⁸ şeklinde sıralanmıştır.

2.2.2.7. Altıncı ve Yedinci Çerçeve Programları

Altıncı Çerçeve Programı, Lizbon hedeflerine ulaşabilmek için geliştirilmiştir. Bu kapsamda belirlenmiş alanlar çerçevesinde; çok uluslu, çok disiplinli araştırma projelerini fonlamak suretiyle Avrupa sanayisinin ihtiyaç duyduğu bilimsel ve teknolojik temelleri güçlendirerek, rekabet gücünün artırılması amaçlanmıştır. "Avrupa Araştırma Alanı'nın Bütünleştirilmesi, Yapılandırılması ve Güçlendirilmesi" olmak üzere üç ana bölüme ayrılan Programın bütçesi 17,9 milyar Avro'dur.

Türkiye 2002 yılında Programa katılmıştır. Programdan sorumlu olan kuruluş Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK); üniversitelerin, KOBİ'lerin ve sivil toplum kuruluşlarının proje geliştirme kapasitelerini güçlendirerek ve katılımını sağlayarak Avrupa Komisyon'u tarafından fonlanan 22 projeye katılmıştır. Türkiye 55 milyon Avro tutarında programdan destek almıştır¹⁵⁹.

Yedince Çerçeve Programı ise hazırlanma aşamasındadır. Yedinci Çerçeve Programı'nda yatay KOBİ etkinlikleri için 430 milyon Avro ayrılması planlanmaktadır.

Yedinci İnovasyon ve Rekabet Çerçeve Programı KOBİ'lerin inovasyonu için özel bir öneme sahiptir. Yedinci Çerçeve Programı 2006 yılının sonunda başlayacak ve şimdiden Avrupa'daki teknolojik ve bilimsel üstünlüğü desteklemek için AB araştırma yatırımlarına 54 milyar Avro konusunda anlaşılmıştır. Bu Altıncı Çerçeve Programı ile kıyaslanırsa yaklaşık yüzde 60'lık bir artışı göstermektedir. Yedinci Çerçeve Programı basit ve açık bir yapıdadır ve dört programdan oluşmaktadır: Birincisi, bütçe dönemindeki en önemli gelişme işbirliği olarak adlandırılabilir. Bilim ve teknoloji alanında AB'nin liderliği kazanması için anahtar rol oynadığının kabul edilmesi, ayrıca güçlü beyinlerin AB ile birlikte çalışmasıdır. Bu programın AB'nin niçin Ar-Ge'yi bu kadar desteklediği konusunda ki açıklamalarında endüstri büyük bir rol oynamaktadır. Endüstri liderliği altında özel bir sektörle çalışmayı sağlayacak teknoloji platformu karşımıza çıkmaktadır. Bunun ise KOBİ'lerin yenilikçi potansiyellerinin artırılması ile mümkün olabilecektir. İkincisi fikirlerden meydana gelmektedir. Sınırlardaki üstünlük ve rekabeti desteklemek/geliştirmek ve temel araştırmalar Birliğin kabul ettiği fikirlerin başında gelmektedir. Üçüncüsü, KOBİ'lerin ve endüstri ile ilgili araştırmaların mobilitesini ve kariyerini geliştirmektir. Dördüncüsü bilimsel ve teknolojik kapasite yapısını olmasını kesinleştirmek/garantilemek/sağlamaktır. Bölgedeki altyapıların ya da

¹⁵⁸ Meltem ÇAKIR, **Avrupa Birliği'nde Küresel Ekonomik Rekabet Gücü ve Lizbon Stratejisi**, TÜSİAD AB Temsilciliği-Brüksel, Mart 2006, s.6-7.

¹⁵⁹ TÜBİTAK, **AB Çerçeve Programları ve Türkiye**, Ankara, 8 Mart 2006, s.4.

yeni katılan ülkelere yardım etmede bilimsel potansiyellerin artırılması örnek olarak verilebilir. Böylece kapasite programı ile KOBİ'lere spesifik yararı için kolektif araştırma ve işbirliği için bütçede son fiyatlarda ortalama yüzde 54'lük bir artış tahmin edilmektedir¹⁶⁰.

Buraya kadar AB'de KOBİ politikalarının oluşumu ve gelişimi incelenmeye çalışılmıştır. Söz konusu politikalar sonucunda KOBİ'ler desteklenmiştir. Çalışmanın bunan sonraki kısmında ise AB'de KOBİ'lerin ekonomideki yeri incelenmeye çalışılacaktır.

2.2.3. Avrupa Birliği'nde KOBİ'lerin Ekonomideki Yeri

AB'de sosyo-ekonomik fonksiyonları ile KOBİ'ler, şüphesiz ekonominin en dinamik sektörü ve ekonomik gelişmenin temel taşıını oluşturmaktadır. Avrupa Komisyonunun Şubat 2005'te yayınladığı KOBİ'ler ile ilgili raporda Avrupa'daki KOBİ'lerin durumu şu şekilde özetlenmiştir; 2002 yılında AB'deki işletmelerin yüzde 91,3'ünü çok küçük işletmeler, yüzde 7,3'ünü küçük işletmeler, yüzde 1,2'sini orta işletmeler ve yüzde 0,2'sini büyük işletmeler oluşturmaktadır. KOBİ'lerin desteklenmesi ve kurulmalarının teşvik edilmesi AB'nin sanayi politikaları arasında önemli bir yere sahiptir. AB'ne aday ya da üye ülkelerdeki KOBİ'lerin ihtiyaçları ve karşılaştıkları sorunlar dikkate alınarak rekabet edebilirliklerini güçlendirilmekte, idari, düzenleyici, finansal ve mali ortamları geliştirilmekte, KOBİ'lerin AB mevzuatına uyumlaştırılması ve uluslararası alanda faaliyet göstermeleri desteklenmekte ve teşvik edilmektedir¹⁶¹.

FSB'nin "KOBİ'ler Avrupa için ne yapabilir?" başlıklı bir araştırma kitapçığında KOBİ'lerin ülkeler için önemi vurgulanmış ve karşılaştıkları problemler irdelenerek birtakım çözüm yolları önerilmiştir¹⁶².

- Artan işsizlik karşısında (19 milyon kişi) AB'nin en önemli önceliğinin KOBİ'leri destekleyerek bu sorunu çözmek için reformlara gitmesi gerektiği vurgulanmıştır. Öncelikle AB, büyümek isteyen mikro işletmelerle bir takım ruhu oluşturmalıdır. Eğer AB güvenilir bir toplum modeli oluşturmada başarılı olmak istiyorsa işgücü ile işletmeler arasındaki engelleri kaldırması, artan kırtasiyecilik ve bürokrasi ile becerilerin ortaya çıkarılmasındaki eksiklikleri bir

¹⁶⁰ Janez POTOČNIK, Opportunities for SMEs Conference "SME in the R&D Framework Programme" Kortrijk, 23 May 2006, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/06/322&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>, Erişim: 24/04/2006.

¹⁶¹ YONAR, a.g.m., <http://www.usakgundem.com/yazarlar.php?id=16&type=9>, 27/05/2006.

¹⁶² Federation of Small Business, **What can Small Businesses do for Europe?**, The Federation of Small Business, London, May 2006, pp.1-13.

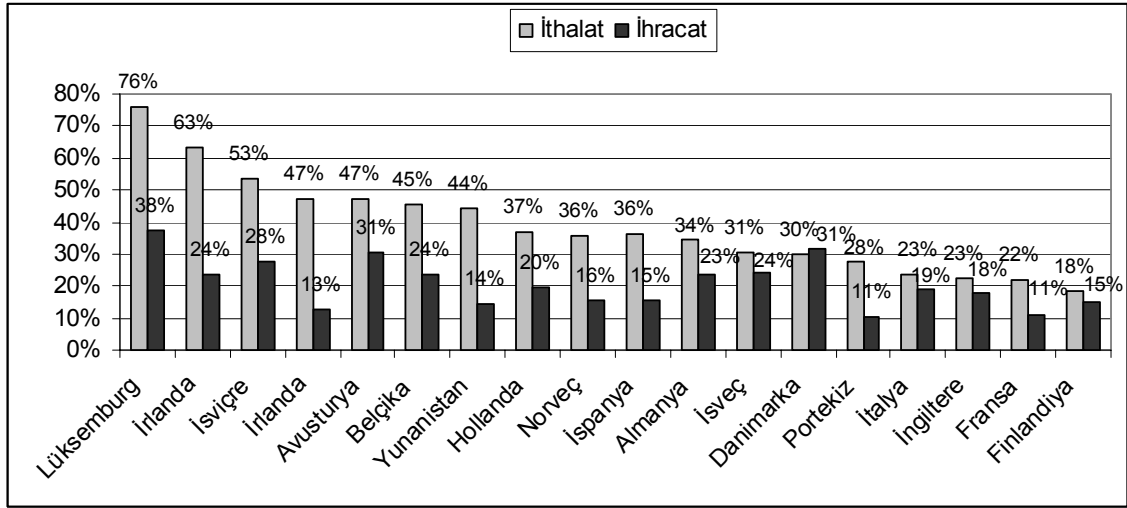
an önce gidermesi gerekmektedir. AB, giderek artan kişilerin beceri boşluklarını* ve istihdamla ilgili kanunların yükünü azaltmalıdır.

- Son iki yıldır küçük işletmelerin istihdam etmedeki oranı yüzde 54 olmuştur. 2007 yılında toplam işgücünün artması beklenmektedir. İşletmelerin yüzde 25'i alınan çalışanların beceri eksiklikleri ile karşılaşmaktadır. İşletmelerin yüzde 6.4'ü becerilerinden faydalanmak için yabancı uyruklu çalışanlara yönelmiştir. İşletmelerdeki çalışanların yüzde 31.8'in de beceri eksikliği görülmektedir. Bunların yüzde 76'sı da eğitim almaktadır. İşverenlerin yüzde 52'si eğer hükümetler tarafından desteklenirlerse çalışanlarının eğitimine katkıda bulunacaklarını belirtmiştir.
- Avrupalıların beceri eksikliklerinin artması ekonomik büyümeyi büyük bir darboğaza sokacak kadar önemlidir. Bunun için iş kanununun KOBİ'lerin yüz yüze oldukları gerçekleri açıklayıcı ve esnek olması gerektiği belirtilmektedir. Roma Anlaşması'nın 137. maddesinin 2b bendinde iş ve sosyal alanlarında koruma direktifleri yer almaktadır. KOBİ'lerin gelişimi ve oluşumu idari, finansal ve yasal korumalarla bir şekilde engellenip engellemediği tartışılmaktadır. Bu yasaları yapanların bu metinlere daha çok sahip çıkması ve bağlı kalması önerilmektedir. 21. yüzyılın bir yenilikçi ekonomi olduğu unutulmamalı ve bu yönde topluma eğitim verilmesi savunulmaktadır. Küçük işletmeler şimdiye kadar bilgi öğrenmede deneme yanılma ve iş içinde öğrenme yollarını kullanmıştır. Ama artık hem işletmelerin hem de politika uygulayıcılarının e-öğrenme sisteminden yararlanmayı kabul etmeleri gerekmektedir. İşletmelerin yüzde 3,4'ü bu yöntemi kullanmaktadır.
- Küçük işletmeler yerel bir şekilde hareket ederek teknolojinin tüm olanaklarından yararlanmalıdır. Böylece ekonomiye olan katkıları yerelden genele doğru bir akım şeklinde büyüyerek devam edecektir. Burada en önemli görev işletme yöneticilerine düşmektedir. Yönetici belirli bir program oluşturarak hem kendini hem de işletmesini geliştirmelidir. AB'de de küçük işletmelerin büyük bir çoğunluğu aile şirkettir. Böyle bir programın izlenmesi bu açıdan da önemlidir. Teknolojinin takip edilmesi ile e-ticarete yönelmek gerekmektedir.
- Modern bir ekonomi için AB yenilikçi, çevreci ve araştırmacı olmalıdır. Bu yolda da tüm adımları atmakta ve yapılan tüm çalışmaları desteklemektedir.

---

* Skill Gap Analysis (Beceri Boşluk Analizi), genellikle çalışanın belirli bir becerideki mevcut düzeyi ile o rolün istenilen düzeyi arasındaki farkı tanımlamak için kullanılmaktadır. Çalışanların Gelişme Programı içinde yer alan bu analiz sonucunda çalışan ve yönetici farkı kapatmak için nelerin yapılabileceği konusunda anlaşmaktadırlar.

2003 yılında Avrupa Ekonomik Alanı'nda yaklaşık 19,5 milyon işletme bulunmaktadır ve 140 milyon kişi bu işletmelerde istihdam edilmektedir. Bu işletmelerin yüzde 92'si mikro, yüzde 7'si küçük, yüzde 1'den azı orta büyüklükte ve sadece yüzde 0,2'si büyük işletmelerden oluşmaktadır. Toplam işletmelerin yüzde 99,8'ini oluşturan 19,4 milyon KOBİ yaklaşık 75 milyon kişiye iş sağlamakta ve yüzde 54 oranında katma değer oluşturmaktadır. Bu işletmelerin 18,7 milyonu AB içinde kurulmuştur. Oluşturulan iş imkanlarının üçte ikisi KOBİ'ler tarafından, üçte biride büyük işletmelerden kaynaklanmaktadır. KOBİ'ler içinde oluşturulan istihdamın yüzde 56'sını mikro işletmeler karşılamaktadır. Bu oran ülkeden ülkeye değişmektedir. Örneğin, İtalya ve Yunanistan'da toplam istihdam içinde mikro işletmelerinin payı yüzde 57'yi bulmaktadır. İngiltere büyük işletmelerin toplam istihdam içerisindeki payı da yüzde 41'dir¹⁶³.

Kaynak: OECD (2005), a.g.r., p.41.

Grafik 5: Avrupa'da KOBİ'lerin İthalat (Yabancı Bir Satıcı/Tedarikçi Dahil) ve İhracat Oranlarının Dağılımı-2003

KOBİ'lerin dünya ihracatının yaklaşık yüzde 25-35'ni karşıladığı tahmin edilmektedir. OECD ülkelerindeki KOBİ'lerin beşte biri birbirleriyle ticaret etmektedir. Bu ticaretin toplam satışlarındaki oranı yüzde 10 ile yüzde 40 arasında değişmektedir. KOBİ'lerin uluslararası alanda söz sahibi olabilmesi için ihracat önemli bir kalemdir. Grafik 5'te Avrupa'da ki 18 ülkenin KOBİ'lerinin ithalat (ülke içindeki tedarikçilerde dahil) ve ihracat oranları verilmektedir. Ülke ihracat ve ithalat rakamları içerisinde KOBİ'lerin ithalat ve ihracat oranlarını gösteren Grafik 5'te, Lüksemburg'daki KOBİ'lerin ihracat ve ithalat oranı en yüksek iken, Fransa ve Portekiz'deki KOBİ'lerin ise en düşük ihracat oranına (yüzde 11) sahip olduğu görülmektedir. Finlandiya'daki KOBİ'ler ise en düşük ithalat oranına (yüzde 18) sahiptir. Küçük bir pazar KOBİ'lerin uluslararası

¹⁶³ European Commission, **2003 Observatory of European SMEs (The Impact of EU Enlargement on European SMEs)**, Enterprise Publication, No.6, Luxembourg, 2003, p.55.

pazarlara girmesine teşvik edebilir. Küçük ülkelerdeki KOBİ'ler büyük ülkelerdeki KOBİ'lerden daha fazla yabancı tedarikçi/satıcı çekmektedir. Merkez Avrupa ülkelerindeki KOBİ'ler komşu ülkelerle daha fazla ithalat yapmaktadır. Büyük Avrupa ülkeleri arasında özellikle Almanya çevreye uyumlu en güçlü KOBİ'lere sahiptir.

Günümüz şartlarına uyum açısından artık hem politika uygulayıcılar hem de piyasada rol alan işletmeler "küresel düşün yerel hareket et"¹⁶⁴ formülasyonu ile tümevarıma giden bir yol izlemek için çaba göstermelidir. KOBİ'ler iş oluşturma potansiyelini artırıcı bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca bilgiyi ve ekonomiyi harmanlayıp topluma aktararak ekonomik, sosyal ve kültürel gelişime katkı sağlamaktadır.

Tablo 19: İşletmelerin Sınıflandırılması, Sektör Dağılımı (Katma Değer ve İstihdam)

NACE(Statistical Clasification of Economic Activities in The European Community) Avrupa Topluluğu İstatistikî Sınıflandırma	Katma Değer (%)				İstihdam (%)			
	Mikro (1-9 kişi)	Küçük (10-49 kişi)	Orta (50-249 kişi)	Büyük (250 ve üstü kişi)	Mikro (1-9 kişi)	Küçük (10-49 kişi)	Orta (50-249 kişi)	Büyük (250 ve üstü kişi)
Madencilik ve Taş Ocağı İşletmesi	11.3	8.7	17.5	62.5	4.6	13.7	13.2	68.5
İmalat	7.3	15.8	22.0	54.9	9.6	20.6	25.2	44.5
Elektrik, Petrol ve Su Üretimi	5.3	4.1	11.5	79.1	1.9	5.0	13.6	79.5
İnşaat Endüstrisi	31.5	32.2	17.8	18.5	30.4	36.0	18.3	15.3
Dağıtım Şirketleri	26.8	24.4	17.9	30.8	39.6	21.2	12.4	26.8
Otel ve Restoranlar	38.4	24.3	12.7	24.6	45.7	24.4	10.2	19.7
Ulaştırma, Depolama ve İletişim	11.1	11.9	10.6	66.4	17.0	14.4	11.7	56.9
Emlak Alım-Satım, Kiralama ve Ticari Faaliyetler	32.9	19.9	18.7	28.5	31.9	18.0	16.7	33.4

Kaynak: European Communities, **European Business Facts and Figures, Data 1998-2002**, 2004 Edition, Luxembourg, 2004, p.9.

Tablo 19'da işletmeler, katma değer ve istihdam olarak iki şekilde ölçeklendirilmiş ve sınıflandırılmıştır. AB üyesi 25 ülkeyi kapsayan bu tabloda 50 kişiden az işçi çalıştıran firmalar küçük olarak nitelendirilmiştir. 250 kişi ve daha fazla işçi çalıştıran büyük işletmeler içinde elektrik, petrol ve su üretimi yapan firmalar toplam katma değerinin yüzde 79.1'ini paylaşmaktadırlar.

İnşaat, perakende ve toptancılık ticareti, hizmet sektöründe mikro işletmeler hâkimken taşımacılık ve enerji sektöründe büyük işletmeler hâkimdir. Orta boy işletmeler ise daha çok tipik imalat işletmelerinden oluşmaktadır¹⁶⁵.

¹⁶⁴ DULUPÇU, a.g.e., s.18.

¹⁶⁵ OECD (2005), a.g.r., , p.370.

Üçüncü Bölüm

TÜRKİYE ve AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KÜÇÜK ve ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELERE YÖNELİK DEVLET YARDIMLARI

KOBİ'lerin tanımlanmasından politikaların uygulanmasına kadar belirtilen sürecin, Türkiye ve AB'de KOBİ'lere yönelik devlet yardımlarının içeriğini, kapsadığı faaliyet alanlarını ve gelişimini göstermede yardımcı olacağı düşünülmektedir. Bilindiği üzere devlet yardımları gelişme düzeyi ne olursa olsun, tüm ülkeler tarafından uygulanmaktadır. İşte bu noktada, önemli olan rekabeti ihlal etmeyecek nitelikte olan devlet yardımlarının hayata geçirilmesidir.

Devlet yardımları sistemi ekonomik yapıya, işletmelerin yapısına, ekonomik coğrafyaya ve yapısal politikalara bağlı olarak farklılık göstermektedir. Ülkeler arasındaki bu farklılıklar, devlet yardımlarının yapısını ve işleyişinde farklılık ortaya çıkarmaktadır. Bu kapsamda bazı uluslararası kuruluşların ve AB'nin katı kuralları uygulamaya geçirilmiş, haksız rekabete neden olacak tüm devlet yardımları bazı istisnalar dışında yasaklanmıştır. KOBİ'lerin de bir ülke ekonomisi için önemi düşünüldüğünde bu istisnalar içerisinde yer alması –belli şartları sağlaması koşuluyla gerekmektedir.

KOBİ tanımlarının ve politikalarının belirlenmesi için yapılan tüm çalışmalar devlet yardımları uygulanmasında işbirliğini ve denkliliği sağlamak amacıyla yürütülmektedir. Çünkü devlet yardımları ile ülke ekonomisine dolaylı bir katkı sağlandığı gibi devlete bir yük de oluşturulmaktadır. Burada önemli olan devlet yardımlarının nihai amacı olan yani ekonomik ve sosyal anlamda katkı sağlamasının gerçekleşmesidir. Eğer faydaları, devlete yüklediği yükten az olursa devlet bu açığını vergiler, borçlanma vb. yollarla karşılama yoluna gidecektir.

Çalışmanın bu bölümünde, öncelikle devlet yardımlarına ilişkin bazı uluslararası kuruluşların ve AB'nin görüşlerine yer verilecek ve devlet yardımları ile ilgili mevzuatlar irdelenmeye çalışılacaktır. Öncelikle Türkiye'nin AB'ye üyelik süreci kapsamında uygulanan devlet yardımları mevzuatı hakkında bilgi verilmeye çalışılacak, daha sonra ise AB'nin Roma Antlaşmasına dayanan rekabet politikası çerçevesinde devlet yardımları mevzuatına yer verilecektir.

Yapılan tüm incelemeler KOBİ'lere ilişkin devlet yardımları kapsamında ele alınacak, böylece çok geniş bir literatüre sahip olan devlet yardımları bu içerik ile sınırlandırılmaya çalışılacaktır.

3.1. DEVLET YARDIMLARINA İLİŞKİN YAKLAŞIMLAR

Devlet yardımları temel olarak bir mal veya hizmetin maliyetini düşürmeye yönelik devlet tarafından yapılan bir kaynak transferi olarak tanımlanmaktadır. Bir başka ifade ile devlet yardımları devletin kaynakları ile belli bir işletmeyi veya üretimi, üretim yöntemini, üretim ya da faaliyet konusunu etkilemek, üreticileri teşvik veya himaye etmek, rekabet gücünün artmasına katkıda bulunmak, kuruluş yerini etkilemek suretiyle belirli bir bölgenin gelişmesini sağlamak gibi amaçlarla, denk bir karşılık beklemeden her ne şekilde olursa olsun yapılan yardımlara denmektedir¹⁶⁶.

Devlet yardımları, devletlerin direkt olarak bütçelerinden gerçekleştirdikleri, işletmelere verilen hibeler veya ucuz krediler gibi yardımlar ile aynı zamanda, milli, bölgesel veya federal hükümetlerin, belediyelerin, yerel yönetimlerin, devlet bankalarının, vakıfların veya özel veya kamu kuruluşları ve derneklerin kullanımı ile verilen yardımları kapsamaktadır¹⁶⁷.

Devlet yardımları ile amaçlanan mevcut sanayilerin güçlü sanayi ülkeleri ile rekabetini arttırmaktır. İhracatın istenilen seviyede gerçekleşmesi, girişimcilerin eğitim seviyesinin artırılması, işsizliğin önlenmesi, yatırım ve üretimi artırma isteği ve ülkedeki bölgesel gelişme farklılıklarının ortadan kaldırılması isteği devletlerin söz konusu yardımları uygulama gerekçeleri olarak gösterilebilir.

Gerek gelişmiş ülkelerde gerekse gelişmekte olan ülkelerde devletin KOBİ'leri destekleyici programlar uyguladıkları bilinen bir gerçektir. Bununla birlikte gelişmekte olan ülkelerde uygulanan program ve desteklerin yetersiz olduğu ve bu yüzden uluslararası kurum ve kuruluşların bu yetersizliği kapatmak adına mali ve mali olmayan birçok programlarla bu ülkelere yardımcı oldukları da bilinmektedir.

Gelişmekte olan ülkelerde devletin KOBİ'lere olan desteğinin ekonomik olmaktan çok politik ve sosyal boyutu olduğu gözlenmektedir. Devletin KOBİ'leri destekleme gerekçeleri ise şu başlıklar altında toplanabilir¹⁶⁸,

- fakirliğin önlenmesi
- bölgesel gelişmenin sağlanması
- demokratikleşme

¹⁶⁶ Fatih LEBLEBİCİ, **Devlet Yardımları Uygulamasının Maliyeti ve Ekonomik Göstergelerle Mukayesesi**, DPT Yayın No: 2663, Ankara, Aralık 2002, s.3.

¹⁶⁷ Mehmet Atilla SÖĞÜT, **Avrupa Birliği'nde Devlet Yardımları ve İmalat Sanayinde Uygulamaları**, KOSGEB, Yücel Ofset, Ocak 2001, s.1.

¹⁶⁸ Asuman ALTAY, "Geçiş Ekonomilerinde Devletin Ekonomik Roller, Görevleri ve KOBİ'lerin Durumu", **Maliye Araştırma Merkezi**, Yayın No: 86, Kırkbirinci Seri, İstanbul 2003, s.64.

- kadınların sosyal yaşama katılmalarını sağlamak
- etnik çatışmaların giderilmesi
- sosyal ve politik istikrar
- makro ekonomik istikrar

Devletin ekonomiye müdahale gerekçelerinin birçoğu KOBİ'lere müdahalesinin gerekçelerini de oluşturmaktadır. Bu gerekçelerin KOBİ'lere uygulanması ile genel olarak şu kapsam ortaya çıkmaktadır¹⁶⁹;

- piyasa başarısızlıkları
- kamu mallarının varlığı
- bilgi eksikliği
- kredi piyasasındaki aksak rekabet
- mali olmayan hizmetlerin kullanılmaması
- taşınabilir varlıkların fazlalığı
- ticaret ve vergi yasalarında getirilen kolaylıkların yol açtığı zorluklar.

Ayrıca, KOBİ'ler büyük ölçekli firmalardan farklı olarak kurumsal seviyede bazı düzenlemelere ve tedbirlere ihtiyaç duymaktadır. Bu konuda devletin, kurumsal kapasiteyi tesis etmesini ve yeni piyasalara imkân tanınmasını istemektedir.

Devlet, KOBİ'leri rekabetçi bir yapıya kavuşturmak için iki strateji benimsemektedir. Birincisi, uzun vadeli ve düşük faizli krediler ile vergi indirim, muafiyet ve istisnaları gibi kolaylıklar şeklinde ortaya çıkan mali yardımlar, ikincisi, eğitim ve danışmanlık hizmetleri olarak adlandırılan mali olmayan yardımlardır. Bunun yanında devlet, KOBİ'lere yalnızca rekabetçi bir yapı kazandırmak için değil, onların büyümesini ve devamlılığını sağlayacak düzeyde stratejiler uygulayabilir. Devletin KOBİ'leri Destekleme Stratejileri şu şekilde sıralanabilir¹⁷⁰;

- Piyasada KOBİ'ler için mali ve mali olmayan hizmetleri düzenlemek,
- İşlem etkinliği, risk yönetimi mekanizması ve bilgi akışı sağlayarak düzenlemek,
- Rekabet güçlerini ve maliyetleri olumsuz etkileyen kamu politikalarını yeniden düzenlemek,

---

¹⁶⁹ y.a.g.m., s. 65.

¹⁷⁰ y.a.g.m., s.67.

- Bilgi, haberleşme, göç derecesi, su, ulaşım ve alt-yapı yatırımları ile eğitim ve teknoloji gelişimi gibi kamu mallarının üretilmesini KOBİ'lerin yararına düzenlemek.

Devlet, KOBİ'lere iki amaçla yardım etmektedir. Birincisi eşitlik amacı, ikincisi ise, etkinlik amacıdır. Birincisinin kapsamında, yoksulluk ile sosyal etkinlik ve cinsiyet ayrımcılığının önlenmesi yer almaktadır. İkincisinde ise, firmaların verimliliklerinin ve karlılıklarının artırılması amaçlanmaktadır¹⁷¹.

Desteklenen bir ürünün uluslararası ticaretinin söz konusu olduğu bir durumda haksız rekabete yol açtığı gerekçesi ile bazı düzenlemelere gidilmektedir. Üretim sürecinde teşvik gören bir malın ihracatının yapılması durumunda, ithalatçı ülke üreticisine karşı haksız rekabet ortamının meydana getirilmiş olması, tartışmaların başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Ayrıca desteklenen bir ürünün diğer malların üretiminde hammadde olarak kullanılması durumunda, doğrudan desteklenmeyen bir sektörün dolaylı olarak desteklenmiş olduğu iddia edilmektedir. Tarafların destekler üzerine birleştikleri bir nokta, kamunun özel sektöre fon transferleri yapmasının açık destek olduğu ve bunun haksız rekabete sebep olduğudur.

Bu sebeple ülkeler, diğer ülkelerin uyguladıkları desteklerin kendi ulusal ekonomilerini zarara uğratmasını önlemek amacıyla uluslararası düzeyde birtakım düzenlemeler geliştirmişlerdir. Yapılan düzenlemeler ile tüm destek uygulamaları disiplin altına alınmaya çalışılmış ve uygulamalara yönelik denetim mekanizmasının oluşturulması sağlanarak ülkelerin aykırı uygulamalarına karşı tedbir alınabilmesinin yolu açılmıştır.¹⁷²

Devlet yardımları gerek dünya ticaretini düzenleyici kurallar getiren Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) gerekse AB tarafından rekabet ortamını bozmayacak şekilde düzenlenmektedir.

3.1.1. Dünya Ticaret Örgütü, OECD ve Avrupa Birliği Devlet Yardımları Tanımı

Kamu kurumları tarafından ekonomik faaliyet gösteren firma ya da sektörler verilen dolaylı ya da dolaysız mali katkılar olarak tanımlanan devlet yardımları*; yatırımları teşvik etmek, çevrenin korunmasını sağlamak, istihdamı arttırmak, ihracatı geliştirmek, zor durumdaki şirketleri kurtarmak ve yeniden yapılandırmak gibi birçok

¹⁷¹ y.a.g.m, s. 67.

¹⁷² Murat YARALI, **Uluslararası Anlaşmalardaki Kısıtlamalar Dikkate Alınarak Ülkemizde Telekomünikasyon Alanında Üretimin, AR-GE Faaliyetlerinin ve İhracatın Arttırılmasında Teşvik Yöntemlerinin Analizi**, Uzmanlık Tezi, Telekomünikasyon Kurumu, Ankara, Ocak 2004, s.6-7.

* Devlet yardımları teşvik, destek ve sübvansiyonlar gibi farklı ifadelerle de kullanılmaktadır.

amaca yönelik verilebilmektedir. Devlet yardımlarının, devletlerin vazgeçemeyeceği müdahale araçları olduğu ve yerinde kullanıldığında ekonomiye önemli katkılar sağladığı savunulmaktadır¹⁷³. Bu bağlamda uluslar arası örgütler, kuruluşlar ve AB için devlet yardımları ile ilgili mevzuata yer verilmesi uygun olacaktır.

3.1.1.1. Dünya Ticaret Örgütü Sübvansiyon Tanımı

GATT, gelir ve fiyat uygulamaları dahil, doğrudan veya dolaylı olarak bir malın bir ülkeden ihracatını artıracak veya bir ülkeye olan ithalatını azaltacak uygulamaları sübvansiyon olarak nitelendirmektedir¹⁷⁴.

Devlet yardımlarına ilişkin olarak GATT veya DTÖ çerçevesinde “Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbirler Anlaşması” imzalanmıştır. Bu anlaşmanın birinci maddesine göre, bir devlet veya herhangi bir kamu kuruluşu tarafından yapılan uygulamada fon transferi, tahsil edilmeyen herhangi bir vergi yükümlülüğü, kamu tarafından sağlanan genel altyapı dışında kalan her türlü mal ve hizmet, gelir ve fiyat desteği ya da herhangi bir menfaat sübvansiyon olarak tanımlanmaktadır.

İkinci madde de ise, sadece bir firmaya, bir sanayi dalına, firma veya sanayi grubuna ya da belirli bir coğrafi bölgedeki firmalara verilmesi halinde spesifik sübvansiyonlar tanımlanmaktadır. Sübvansiyondan yararlanabilmesinin koşulu ve sübvansiyon tutarını yöneten objektif kriterler veya koşulları tespit ettiği takdirde, uygunluğun otomatik olması ve bu ölçüt ve koşullara kesinlikle uyulması halinde spesifikliğin söz konusu olmayacağı, objektif ölçüt veya koşulların ilgili mevzuatta açıkça belirtilmesi gerektiği hükme bağlanmaktadır. Anlaşma objektif kriter ve koşulları, tarafsız olan diğerlerine kıyasla belirli işletmeleri gözetmeyen ve personel sayısı veya işletme ölçeği gibi yatay uygulamalı ve ekonomik nitelikte ölçüt veya koşullar olarak tanımlanmaktadır.

Anlaşma, sanayi ürünleri açısından, ihracat performansına bağlı sübvansiyonları yasak olarak kabul etmekte ve üye ülkelerin bu tür uygulamalarda bulunmayacağını hükme bağlamaktadır. Yasak veya dava edilebilir sübvansiyonlar ise bir ülkeye haksız rekabet sonucunda zarar görmesi nedeniyle karşı önlem hakkı sağlayan sübvansiyonlardır. Sekizinci madde de, bölgesel gelişmişlik farklılıklarını gidermek

---

¹⁷³ Taylan UYSAL, **Avrupa Birliği ve Türkiye’de Devlet Yardımları**, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları No:187, İstanbul, Ağustos 2005, s.6.

¹⁷⁴ Müslüm YILMAZ, **Dünya Ticaret Örgütü Kuralları Açısından Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbir Soruşturması**, TOBB, s.12, http://www.tobb.org.tr/yayinlar/dto_kurallari_aci_sub.doc, Erişim: 01.05.2006.

amacıyla belirli şartlar altında sağlanan devlet yardımları dava edilemeyen sübvansiyon olarak değerlendirilmektedir¹⁷⁵.

3.1.1.2. OECD Devlet Yardımları Tanımı

Devlet yardımları, OECD bünyesinde sürdürülen çalışmalar kapsamında da belirli ortak esaslar çerçevesinde düzenlenmeye çalışılmaktadır. OECD Sanayi Komitesi, sanayi sektörüne devletler tarafından sağlanan yardımların uluslararası şeffaflık kazandırılmasına yönelik çalışmaları sürdürmektedir.

Şeffaflığı sağlamak amacıyla sürdürülen çalışmaların yanında uluslararası ticarete en önemli engel teşkil ettikleri gerekçesiyle ihracata uygulanan sübvansiyonlar, özellikle ihracat kredileri ve kredi garantileri OECD bünyesinde ayrı bir düzenlemeye tabi tutulmuştur. OECD Uzlaşması çerçevesinde, ihracat kredileri ve kredi garantileri uygulanmasında limitler getirilmiştir¹⁷⁶.

Sübvansiyon ve devlet yardımları konusunda koşullu veya koşulsuz doğrudan nakit transferler, borçlara verilen devlet garantisi, devlet tarafından düşük faiz ile borç verilmesi, özel yatırımcıların kabul etmeyeceği koşullarda yapılan sermaye katkıları, devlet tarafından güvence verilerek veya verilmeksizin özel bankaların belirli tiplerde kredileri vermek durumunda bırakılmaları, hükümetlerin piyasa fiyatının üzerinde mal veya hizmet tedarik etmeleri, hükümetçe mal veya hizmetlerin piyasa fiyatının altında arz edilmesi, kamu teşebbüslerinin sermayelerine oranla gerekli getiriye sağlayamamaları ve vergi muafiyeti, vergi erteleme, vergi indirim gibi özel veya koşullu vergi uygulamaları sübvansiyon, yani devlet yardımı sayılmaktadır¹⁷⁷.

3.1.1.3. Avrupa Birliği'nde Devlet Yardımları Tanımı

Avrupa Birliği'nde devlet yardımlarının kontrolü ve uygulama ile ilgili olarak geniş bir mevzuat bulunmakla birlikte, devlet yardımının tanımı, gerek kurucu anlaşmalarda gerekse ikincil mevzuatta yer almamaktadır. Bu nedenle hangi uygulamaların devlet yardımı olduğunun tespiti, üye ülkelerin yaptıkları bildirim üzerine Komisyonca

---

¹⁷⁵ DPT, **Devlet Yardımlarını Değerlendirme Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Yayın No DPT: 2681, İktisadi Sektörler Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Mayıs 2004, s.320-321.

¹⁷⁶ DPT, **Türkiye AT Mevzuat Uyumu Sürekli Özel İhtisas Komisyonu Raporları**, Cilt:1, Devlet Yardımları Alt Komisyonu, Ankara, Kasım 1995, s.9-10.

¹⁷⁷ OECD, **Competition Policy in Subsidies and State Aid**, DAFPE/CLP(2001)24, Paris, 12 November 2001, p.26.

yapılacak inceleme sonucunda belli olmaktadır¹⁷⁸. Fakat devlet yardımlarının tanımının yapılabilmesi bir takım unsurların varlığı burada dikkat çeken nokta olmaktadır.

Roma Antlaşması 87(1) (Eski 92/1)*. Maddesi, “Antlaşmada belirtilen istisnalar dışında, belirli girişimleri veya belirli malların üretimini kayırarak rekabeti bozan veya bozmakla tehdit eden, devletler tarafından veya devlet kaynakları aracılığıyla sağlanan yardımların, üye devletlerarasındaki ticareti etkilediği ölçüde, Ortak Pazar ile bağdaşmaz olduğu” hükmünü içermektedir.

Avrupa Topluluğu Adalet Divanı (ATAD), bu maddenin yardımın amacını değil etkisini öne çıkarttığı görüşündedir. Böylece yardımın amacı kabul edilebilir olsa da etkisi itibariyle yasaklanması mümkün olabilmektedir.

Antlaşma maddelerinin uygulama gücü karşısında devlet yardımına hukuki bakışın yanında ekonomik bakışta önem kazanmıştır. Komisyon’un karar, çerçeve ve kılavuzları ve ATAD kararları** devlet yardımları tanımının, kriterlerinin biçimlenmesinde önemli rol oynamıştır. Bu noktada devlet yardımı genel olarak dört unsur ile tanımlanmaktadır.

Birinci unsur, devlet kaynaklı olmasıdır. Merkezi idare, bölgesel veya yerel otoriteler, kamu kurumları, kamuya ait işletmeler, kamu vakıfları tarafından mali yardım niteliğinde verilen bütün kamu fonlarını kapsamaktadır. İkinci unsur, yararlanan girişime bir avantaj sağlamalıdır. Burada üzerinde durulması gereken nokta girişimin tanımıdır. Kamu girişi, kamu otoritelerinin doğrudan veya dolaylı olarak mülkiyet, sermaye payı veya yönetim bakımından hakim etki sahibi oldukları işletmelerdir. Üçüncü unsur yardımın seçici bir nitelik taşımasıdır. Bütün sektörler ve bütün işletmelere yönelik genel önlemler dışındaki, işletme ve rakipleri arasındaki mevcut dengeyi bozan önlemler yardım tanımına girmektedir. Yani belirli işletmelere ya da belirli malların üretimine yönelik olmalıdır. Son unsur ise üye devletlerarasındaki ticaret üzerinde bir etki oluşturmalarıdır. Yardımın rekabet sapmasına neden olması veya rekabet sapması tehdidi oluşturmaları ortak pazarla bağdaşmaz kabul edilmektedir.

Devlet yardımları tanımının tüm unsurları hukuk ve ekonomik teorileri bakımından farklı biçimlerde yorumlanabilmektedir. Bu nedenle Roma Antlaşması bir

---

¹⁷⁸ Bülent FERİK, “AB Devlet Yardımları Politikası ve Türkiye’de Devlet Yardımı Uygulamaları”, **Dış Ticaret Dergisi**, Sayı:31, Nisan 2004, <http://www.dtm.gov.tr/ead/DTDERGI/Nisan2004/abdevlet.htm>, Erişim: 11.04.2006.

* 1957 tarihli Roma Antlaşması’nın numaraları 1997 tarihli Amsterdam Antlaşması ile değiştirilmiştir. Birçok kaynakta bu anlaşmaya Kurucu Anlaşma ve Avrupa Topluluğu Antlaşması denilmektedir. Çalışmada yeni numaralandırma kullanılmıştır.

** ATAD devlet yardımları tanımının net bir şekilde yapmak istememektedir. Çünkü tanımın yapılması kavramın kapsamını küçültebilir ve rekabeti olumsuz yönde etkileyebilir.

yardımın yasaklanıp yasaklanmayacağını belirlenmesi konusunda Konseye, ATAD'a ve Komisyona önemli bir hareket alanı bırakmıştır. Ortak pazara uygunluk ve ortak çıkarlara uygunluk kriterleri bu hareket alanının merkezindedir¹⁷⁹.

3.1.2. Devlet Yardımlarının Veriliş Şekilleri

Devlet yardımları şekil açısından veriliş amaçlarına ve veriliş usullerine göre olmak üzere iki gruba ayrılabilir¹⁸⁰. Sübvansiyonlar, faizsiz veya düşük faizli krediler, faiz ödemelerinin devlet tarafından karşılanması, ayrıcalıklı koşullarda sağlanan devlet garantileri, vergi muafiyetleri, ayrıcalıklı koşullarda gerçekleştirilen mal ve hizmet tedariki, normal piyasa koşulları çerçevesinde kabul edilemez nitelikteki sermaye aktarımları devlet yardımı kapsamında değerlendirilmektedir.

3.1.2.1. Veriliş Amaçlarına Göre Devlet Yardımları

AB'de veriliş amaçlarına göre devlet yardımları belirli sınıflandırmaların yapılmasına neden olmuştur. Yatay amaçlı devlet yardımları, bölgesel kalkınmışlık farklılıklarının ortadan kaldırılması için verilen devlet yardımları veriliş amaçlarına göre devlet yardımlarını oluşturmaktadır.

3.1.2.2. Veriliş Usullerine Göre Devlet Yardımları

Veriliş usullerine göre devlet yardımlarını; nakit devlet yardımları ve nakit olmayan devlet yardımları olarak iki alt başlığa ayrılmaktadır.

3.1.2.2.1. Nakit Devlet Yardımları

Nakit devlet yardımları, bütçeden veya devlet tarafından yönetilen bir fondan sağlanan ve belirli bir teşebbüse, sektöre veya bölgeye verilen parasal yardımlardır. Bu tip yardımların başlıca çeşitleri hibeler, primler, işletme özsermayelerine katkılar, piyasa fiyatının üzerindeki destekleme alımlarıdır.

3.1.2.2.2. Nakit Olmayan Devlet Yardımları

Nakit olmayan devlet yardımları, finansal yönden teşebbüslere avantajlar sağlayan ve genellikle maliyet unsurlarını azaltan veya ortadan kaldıran birtakım "imtiyazlardır". Burada devlet bütçesinden bir transfer yapılmamakta, ancak devlet bütçesine gelecek birtakım gelirlerden vazgeçilmektedir. Teşebbüsün faaliyetleri

¹⁷⁹ Şükrü ERDEM, "Devlet Yardımları: Avrupa Topluluğu Müktesebatı ve Türkiye'nin Uyumunu", İçinde: **Avrupa Birliği Müktesebatında Devlet Yardımları ve Türkiye'nin Uyumunu**, Editör: M.Şükrü ERDEM, Akdeniz Üniversitesi Akdeniz Ülkeleri Ekonomik Araştırmalar Merkezi, Antalya, 2004, s. 36-43.

¹⁸⁰ Mustafa Mehmet ÖZKARABÜBER, **Avrupa Birliği ve Türkiye'de Devlet Yardımlarının Kontrolü**, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezi, Rekabet Kurumu, Yayın No: 0135, Ankara, Temmuz 2003, s.20.

sırasında veya sonucunda ödemesi gereken vergilerden kısmen veya tamamen muaf tutulması şeklinde olmaktadır. Bu tür devlet yardımlarının başlıcaları bedelsiz veya normal piyasa koşullarına oranla daha ucuza sağlanan mal veya hizmetler, vergi erteleme, vergi muafiyeti, vergi indirimi, sosyal sigorta primlerinde indirim, düşük faizli krediler, kredi kefaletleridir¹⁸¹.

DTÖ, OECD ve AB'nin devlet yardımlarına ilişkin yaklaşımları, ilgili kuruluşun mevzuatında geçen devlet yardımlarının tanımından yola çıkılarak açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın devamında bu açıklamalar baz alınarak Türkiye ve AB'de KOBİ'lere uygulanan devlet yardımları ayrıntılı bir şekilde incelenmeye çalışılacaktır.

3.2. TÜRKİYE'DE DEVLET YARDIMLARI

Türkiye ve AB arasındaki Gümrük Birliği'ni tesis eden 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı ile Türkiye, AB'nin devlet yardımları ile ilgili müktesebatını üstlenmeyi taahhüt etmiştir. Devlet yardımları konusunda AB, firmalar arasında adil olmayan bir rekabet süreci doğurduğu, piyasa bozukluklarına sebep olduğu ve kaynakların etkin olmayan bir şekilde dağıldığını savunarak katı bir yaklaşım sergilemektedir. Bu alandaki uygulamaların denetim yetkisi ise AB Komisyonu'na verilmiştir.

Türkiye, gerek AB gerekse DTÖ ile ilişkilerinde devlet yardımları konusunda bu iki oluşumun görüşlerine uymaktadır. Bu çerçevede devlet yardımları mevzuatını düzenlemektedir. Yalnız burada dikkati çeken nokta uyumlaştırmaların ülkenin sosyal, siyasal ve ekonomik faktörlerinden ve kültüründen bağımsız bir şekilde yapılamayacağını belirtmesi yerinde olacaktır.

AB'ye giriş sürecinde Türkiye her konuda olduğu gibi devlet yardımları konusunda da Topluluk Mevzuatı'na uymak için çalışmaktadır.

3.2.1. Avrupa Birliği İle İlgili Yükümlülükler

AB ile Türkiye arasında Ankara Antlaşması'nın imzalanmasından sonra Türkiye'deki mevzuat AB Müktesebatı'na uyumu konusunda ivme kazandığı görülmektedir. Türkiye'nin her konuda olduğu gibi devlet yardımları konusunda da uyması gereken bazı mevzuatlar bulunmaktadır.

AB ile olan ilişkiler çerçevesinde Türkiye'deki devlet yardımları sistemi bu başlık altında incelenecektir.

---

¹⁸¹ ÖZKARABÜBER, a.g.e., s.21-22.

3.2.1.1. Ankara Antlaşması

Türkiye ile Avrupa Ekonomik Topluluğu arasındaki ilişkilerin hukuki temelini oluşturan 12 Eylül 1963 tarihli Ankara Antlaşması'nın 16. maddesinde; "Akit Taraflar, Topluluğu kuran Antlaşma'nın üçüncü büyük bölümünün 1. kısmında yer alan rekabet, vergileme ve mevzuatın yaklaştırılması ile ilgili hükümlerde anılan ilkelerin, ortaklık ilişkilerinde uyulmasını kabul ederler" denilerek Türkiye'nin rekabet konusunda Topluluk müktesebatına uyumuna atıfta bulunulmuştur.

3.2.1.2. Katma Protokol

Ankara Antlaşması'na göre geçiş dönemi olarak adlandırılan Katma Protokol'ün üçüncü kısmının ekonomi politikalarının yaklaştırılması başlıklı rekabet, vergileme ve mevzuatın yaklaştırılması bölümünün 43. maddesinin ikinci bendinde devlet yardımları konusuna atıf yapılmaktadır¹⁸². Bu maddede; "geçiş döneminde Türkiye, Topluluğu kuran Antlaşma'nın 87. (eski 92.) maddesinin 3 (a)* fıkrasında öngörülen durumda sayılabilir. Bu bakımdan Türkiye'nin ekonomik kalkınmasının kolaylaştırılmasına yönelik yardımlar, alışveriş şartlarını Akit Tarafların ortak çıkarına aykırı düşecek ölçüde değiştirmedikçe, ortaklığın iyi işlemesi ile bağdaşır kabul edilir. Geçiş döneminin sonunda, Ortaklık Konseyi, Türkiye'nin o tarihteki ekonomik durumunu göz önünde bulundurarak, yukarıdaki bentte öngörülen hükmün uygulanma süresinin uzatılmasının gerekip gerekmeyeceğini kararlaştırır" denilmektedir.

Katma Protokol'de Türkiye'nin bölgesel yardımlardan yararlanabileceğinin altı çizilmiştir. Bunun nedeni, Türkiye'nin yardım için belirlenen ölçütlerin içinde yer almasıdır.

3.2.1.3. 1/95 Sayılı Ortaklık Konseyi Kararı

Türkiye'de Devlet yardımlarının AB Müktesebatına yakınlaştırılması ve uyumu çerçevesinde ilk çalışmalar 6 Mart 1995 yılında imzalanan AB ile Türkiye arasında Gümrük Birliği'ni kuran 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı ile başlamıştır. GB çerçevesinde Türkiye AB ortak rekabet politikasını uygulamaktadır¹⁸³. Kararın Mevzuatın Yakınlaştırılması olan dördüncü bölümünün ikinci kısmındaki Rekabet başlığı altında GB'nin Rekabet Kuralları alt başlığındaki 34. maddede "topluluk üye devletlerinin veya Türkiye'nin devlet kaynaklarından herhangi bir şekilde verilen ve belli

¹⁸² DPT Avrupa Topluluğu İle İlişkiler Genel Müdürlüğü, **Ankara Antlaşması ve Katma Protokol**, Cilt:2, Ankara, Ağustos 1993, s.67.

* 3(a) yaşam standardının anormal derecede düşük olduğu veya ciddi bir eksik istihdamın hüküm sürdüğü bölgelerin ekonomik gelişimini desteklemeye yönelik yardımlardır.

¹⁸³ Orhan MORGİL, "Türkiye-Avrupa Birliği Ekonomik İlişkileri", Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 1, 2003, s.108.

kuruluşları veya belli ürünlerin üretimini kayırmak suretiyle rekabeti bozan veya bozma tehdidi oluşturan her tür yardım, Toplulukla Türkiye arasındaki ticareti etkilediği ölçüde, Gümrük Birliği'nin düzgün işleyişi ile bağdaşmaz" denilerek devlet yardımlarına değinilmiştir.

Bu maddenin ikinci ve üçüncü bendinde de Gümrük Birliği'nin düzgün işleyişi ile bağdaşan yardımlar ve bağdaşır sayılabilir yardımlar sıralanarak Roma Antlaşması'nın 87/2 ve 87/3 numaralı maddelerine atıfta bulunulmuştur. Bu maddeler Topluluğun devlet yardımlarını düzenlemektedir. Böylece Türkiye'nin de sözü geçen maddelere uyması gerektiği vurgulanmıştır. Bu maddeler AB'nin devlet yardımları ile ilgili başlık altında ayrıntılı olarak incelenecektir.

Madde 39'da ise iki yıl içinde tekstil ve giyim sektörü dışında kalan tüm yardım programlarını Topluluk mevzuatına uyumlaştırması belirtilmiştir¹⁸⁴.

1999 yılında Helsinki Zirvesi ile tam üyeliğe adaylık statüsünü kazanan Türkiye, o günden günümüze kadar geçen sürede AB Müktesebatı'nı üstlenerek gereken yükümlülükleri yapmaya devam etmektedir. Müktesebat, toplam 35 alt başlıktan oluşmaktadır. Devlet yardımları konusu da rekabet başlığı içerisinde yer almaktadır.

3.2.1.4. Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programında Devlet Yardımları

8 Kasım 2000 tarihinde, AB Komisyonu Türkiye'nin tam üyelik stratejisinin tek tarafı olarak belirlendiği Katılım Ortaklığı Belgesi'ni (KOB) açıklamıştır¹⁸⁵. AB Müktesebatı'nda yer alan ve Katılım Ortaklığı belgesinde de yer verilen başlıklara ilişkin mevzuat uyumunu sağlamak üzere Türkiye 19 Mart 2001 tarih ve 2001/2129 sayılı "Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Karar"ın eki "Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı"¹⁸⁶nı yayımlanmıştır. Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programında devlet yardımları alanında yer verilen hususlara ilişkin şu ifadeler yer almaktadır¹⁸⁷:

¹⁸⁴ DPT, **Türkiye-Avrupa Topluluğu Ortaklık Konseyi Kararları 1964-2000**, Cilt:1, Yayın No: 2596, Ankara, 2001, s.190-192.

¹⁸⁵ Esmeray ALACADAĞLI, "Katılım Ortaklığı Belgesinden Ulusal Programa, Bu Yol Avrupa Birliği'ne Çıkar Mı?", **Kamu Yönetimi Dünyası Dergisi**, Yıl:2, Sayı:6, Nisan 2001, s.42.

¹⁸⁶ "Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Karar"ın eki "Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı", Karar No: 2129, 24 Mart 2001 tarih ve 24352 sayılı Resmi Gazete.

¹⁸⁷ T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, a.g.r., s.151-156, http://abmankara.org.tr/ab/Ulusal_Program.pdf, Erişim: 27.04.2006.

- Türkiye'de devlet yardımları alanında birbirinden bağımsız olarak faaliyet gösteren birçok kurum ve kuruluş bulunmaktadır. Yatırım yardımları esas itibarıyla Hazine Müsteşarlığınca uygulanmaktadır. Yatırımlarda devlet yardımları uygulamaları halen birden çok karar ve tebliğde yer alan usul ve esaslara göre yürütülmektedir. Yatırımlarda Devlet Yardımları Sisteminin ana dayanağı, halen yürürlükte olan 25.3.1998 tarih ve 23297 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Yatırımlarda Devlet Yardımları ve Yatırımları Teşvik Fonu Hakkında 23.02.1998 tarihli ve 98/10755 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıdır.
- Yatırımlarda devlet yardımları sistemine dahil mevzuattan Genel Destek Sistemi (98/10755 sayılı Karar) ve KOBİ Destek Sistemi ülke bazında uygulanan genel nitelikli destek sistemleridir. Bu sistemlerde bölgesel farklılıklar sadece desteklerin yoğunluğunu etkilemektedir. Diğer uygulamalar ise, sadece belirli bölgeleri kapsayan sistemlerden oluşmaktadır (Doğu ve Güneydoğu Anadolu illeri, depremden zarar görmüş iller gibi).
- İhracat destekleri olarak yapılan yardımlar ise AB'nin "yatay yardımlar" başlığı altında topladığı nitelikteki yardımlardan oluşmakta ve esas itibarıyla Dış Ticaret Müsteşarlığınca yürütülmektedir. İhracat kredisi ve sigortası uygulamaları ise Eximbank tarafından yapılmaktadır. Ayrıca KOBİ sayılan firmalara Halk Bankası tarafından kredi verilmektedir.
- AB Hukuku, devlet yardımlarına, rekabeti ve ticareti olumsuz yönde etkilemediği ve Topluluğun tümünün çıkarına olduğu durumlarda izin vermektedir. Dolayısıyla yardım esasta "yasak" olup, istisnai durumlarda onay alınmaktadır. Söz konusu istisnai durumlar ise Roma Antlaşması'nda sayılmıştır. Bu konudaki AB Hukuku, Antlaşmadaki temel kurallar dışında, bir dizi tüzük, direktif ve kararlardan, içtihat kararlarından ve hayli kapsamlı bir ikincil mevzuattan (Komisyon genelgeleri) oluşmaktadır. Komisyon bu mevzuat ile üye devletlerin yardım uygulamalarını kontrol etmekte ve izlemektedir. Kabul gören yardımlar, AB ile ilgili devlet yardımları başlığı altında incelenmektedir.
- Bölgesel yardımlar konusunda Uygulanan sistem, NUTs adı verilen coğrafi bazda tespit edilmiş kalkınmışlık kriterleri esaslı üzerine kuruludur. Bu kriterlere göre coğrafi ünitelerin gelişmişlik düzeyleri belirlenmekte ve yardım seviyeleri buna göre ayarlanmaktadır. Türkiye, 1/95 sayılı Ortaklık Konsey Kararı hükümleri gereği olarak beş yıl boyunca (bu süre uzatılabilecektir) en az gelişmişlik düzeyinde sayılmıştır. Dolayısıyla yukarıda sayılan yardımları azami düzeylerde uygulayabilecektir. Kaldı ki, mevcut mevzuatın objektif kriterleri bazında değerlendirildiğinde de durum değişmemekte ve Türkiye en

ziyade müsaadeye mazhar olma konumunu elde edebilmektedir. Bununla birlikte, mevcut mevzuat hüküm ve kriterlerinin Türkiye'ye cari olabilmesi için ivedilikle yukarıda adı geçen bölgesel yardım mevzuat ve tekniklerinin (NUTs) uyumlaştırılmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

- Türkiye'nin bu konudaki mevcut uygulamaları da coğrafi esasa dayanmakla birlikte istatistiki coğrafi birimler, kriterler ve hesaplama teknikleri bakımından geniş bir uyum çalışması gereklidir. "Yatay" nitelikli yardımlarla ilgili mevzuatımız halihazırda AB mevzuatına geniş ölçüde uyumlu hale getirilmiştir. Türkiye bir yandan uyguladığı yardımları AB kurallarına uygun hale getirirken, öte yandan Komisyonun "izleme ve bilgilendirme" (monitoring and notification) ihtiyacını karşılayabilecek şekilde yeniden organize olmak durumundadır.
- Devlet Yardımları alanında ana sorumlu kuruluşlar Hazine Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı ve Eximbanktır. Ayrıca, bu hususta mevzuat gereği görev verilmiş olan Bakanlıklar, kurum ve kuruluşlar ile bankalar da yetkili olabilmektedir.
- Yatırımlarda devlet yardımları alanında müktesebata uyum sağlamak açısından AB tarafından bu konuda alınan kararların, konuların ve/veya kriterlerin yerli mevzuatın içine yerleştirilmesi diğer bir deyişle birebir üstlenilmesiyle uyum sorununun çözülmesi mümkün görülmemektedir. Bu sorunların çözümü aşamasında ortaya çıkması muhtemel idari ve teknik sıkıntıların aşılabilmesi ve sürecin kısaltılabilmesi açısından teknik düzeyde ortak çalışmalar yapılması gerekecektir. Bu manada AB'den ekonomik ve sosyal açıdan oldukça farklı bir yapıya sahip olan Türkiye'nin devlet yardımları sistemine AB'de kullanılan devlet yardımları enstrümanlarının (bölgesel ve sektörel tercih kriterleri, KOBİ tanımı, yardım tavanları ve gerekçeleri gibi) yerleştirilmesi ve uyarlanabilmesi için teknik düzeyde ortak çalışma imkânları sağlanmalıdır.
- Konuyla ilgili olarak Türk tarafınca hazırlanan proje ve yürütülen çalışmalarda AB ile yeterli seviyede irtibat sağlanamamış ve teknik düzeyde çalışmalar henüz başlatılamamıştır. Diğer taraftan, devlet yardımları uygulamalarını yürüten birimlerin organizasyonu açısından da AB Üyesi Ülkeler ile Türkiye arasında idari yapıdan kaynaklanan sistem farklılıkları bulunmaktadır. AB'de yardım uygulamaları AB fonları, Merkezi Hükümet ve yerel idarelerce yürütülürken Türkiye'de bu uygulamalar tamamen Merkezi Hükümet tarafından yapılmaktadır. Ayrıca, uyum sağlanması gereken mevzuat sadece uygulama kriterlerini kapsamamaktadır. Devlet yardımları uygulama birimlerinin mevcut uygulamalarının kontrolü, takibi ve sonuçlarının değerlendirilmesine yönelik

AB tarafından talep edilen bilgilerin temini açısından idari anlamda yeniden yapılanması gerekebilecektir.

- Ülkemizde devlet yardımı politikalarının belirlenmesi, koordinasyonu ve denetlenmesi, AB kurallarına göre eksiklikleri ve yapılması gerekenler, uygulamalar arasında koordinasyonun temini, AB rekabet politikalarına uygunluk ve uygulamaların takibi ve sonuçlarının değerlendirilmesine yönelik yeni yapılanmaların oluşturulması konularında ilgili tüm kurumların katılımıyla Türkiye çapında ortak çalışmalar yürütülerek, bu çalışmalarda ortaya çıkan hususlar ve değerlendirmelerin AB ile yapılacak ortak çalışmalar ile ele alınması uygun olabilecektir. Avrupa Birliği Genel Sekreterliği koordinasyonunda bir Alt Çalışma Grubu oluşturulmuş ve devlet yardımları ile ilgili çeşitli konularda çalışmalara başlamıştır.
- Devlet yardımı uygulamalarıyla ilgili mevzuatta yapılması gerekenler konusu iki ayrı bölüm olarak ele alınmalıdır. Devlet Yardımları uygulamasının birden çok bağımsız birim tarafından yürütülmesi dolayısıyla uygulama mevzuatı da ayrı ayrı çıkartılmaktadır. Bu nedenle, aynı konuda destekler içeren değişik mevzuatın bir araya getirilmesi ve yardım politikalarının birbirine uyumlu ve tamamlayıcı mahiyette olması gerekmektedir. Konuyla ilgili bir diğer husus ise, mevcut durum itibarıyla uygulanan teşvik mevzuatının uluslararası anlaşmalarda ve AB mevzuatında yer alan rekabet ve devlet yardımları kıstaslarına genel olarak aykırı olmadığı düşünülmeyle birlikte, uygulamaların ve sistemin tümünün AB'nin yukarıda belirtilen NUTs esasına dayalı bölgesel mevzuatı zeminine oturtulması zorunludur. Kaldı ki, bu sistemin yerleştirilmesi sadece devlet yardımları uygulamaları için değil, ilerde Topluluk bütçesinden alınacak fonlar için de gereklidir. Dolayısıyla, bölgesel yapının yanısıra, sektörel uygulamalar, ihmal edilebilir devlet yardımları “de minimis kuralı” yanında KOBİ'lere yönelik uygulamalar ile sosyal amaçlı uygulamaların AB Müktesebatında yer alan sistematik çerçevesinde yeniden ele alınması gerekmektedir.
- Türkiye arasında idari yapıdan kaynaklanan sistem farklılıkları bulunmaktadır. AB'de yardım uygulamaları AB Fonları, üye devletlerin merkezi idareleri ve yerel idarelerce yürütülmekte, ancak Komisyon, üye devletlerdeki tüm yardım programı uygulamalarını bildirim ve onay safhasından başlayarak, programın neticelenme safhasına kadar izlemektedir. Dolayısıyla üye devletlerde Komisyonu bu şekilde daimi olarak bilgilendirecek bir örgüte, bir başka deyişle milli düzeyde oluşturulacak bir Devlet Yardımları İzleme ve Denetleme Kurumuna ihtiyaç bulunmaktadır. Bu kurumun görevi, devlet yardımı

uygulamalarının AB müktesebatında yer alan kriterlere uygunluğunu değerlendirmek olacaktır.

Türkiye ile katılım ortaklığının kapsadığı ilkeler, öncelikler ve koşullara dair 23 Ocak 2006 konsey kararına göre¹⁸⁸, Türkiye'den bir veya iki yıl içerisinde yerine getirilmesi beklenen kısa vadeli öncelikler ile üç veya dört yıl içerisinde yerine getirilmesi beklenen orta vadeli öncelikler belirtilmiştir.

Kısa vadeli öncelikler kapsamında;

- *Rekabet politikası başlığı altında*, çelik gibi hassas sektörler dahil olmak üzere devlet yardımları ile ilgili müktesebata uyum sağlanması, ulusal devlet yardımları denetim kurumu kurulması ve devlet yardımlarının sıkı şekilde kontrolünün garantiye alınması, rekabet ve devlet yardımları alanlarında şeffaflık ve sürekli bilgi değişiminin sağlanması,
- *İşletme ve sanayi politikası başlığı altında*, devlet yardımlarına ilişkin AB kurallarına uyulmasını amaçlayan kapsamlı bir ulusal program çerçevesinde çelik sektörünün yeniden yapılanmasına devam edilmesi,

Orta vadeli öncelikler kapsamında ise;

- *Rekabet politikası başlığı altında*, tekellere ve özel haklara sahip teşebbüslere özel bir dikkat çekilerek, anti-tröst ve devlet yardımları alanlarındaki uygulama takibi kapasitesinin güçlendirilmesi, anti-tröst ve devlet yardımları kurallarının, pazarda mevcut tüm taraflar ve yardım sağlayıcılar tarafından bilinmesinin sağlanması belirtilmiştir.

Rekabet Politikası alanında 4 adet mevzuat uyumu öngörülmüş bu mevzuatın yüzde 75'i Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Bu alanda gerçekleştirilmesi öngörülen en önemli mevzuat uyumu çalışmalarından olan "Devlet Yardımlarının İzlenmesi ve Denetlenmesi Hakkında Kanun" ile ilgili çalışmalar henüz sonuçlanmamıştır¹⁸⁹. Bu konuda DPT'nin "Devlet Yardımlarının Çerçevesi, İzlenmesi ve Denetlenmesi Hakkında Kanun Taslağı" adlı çalışması bulunmaktadır. Söz konusu taslak TBMM'ye sunulmuştur.

Ayrıca ulusal programın izlenmesi Ağustos 2003-Aralık 2005 dönemi kurumsal yapılanma çalışmalarında rekabet politikası ve sanayi politikası çalışmaya başlanmayan kurumsal yapılanma konularının başındadır gelmektedir.

¹⁸⁸ 2006/35/EC, Council Decision of 23 January 2006 on the Principles, Priorities and Conditions Contained in the Accession Partnership with Turkey, Official Journal L 22/34, 26.01.2006, p. 8-13.

¹⁸⁹ T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, **Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programının Uygulanmasının İzlenmesi Analitik Değerlendirme (Ağustos 2003-Aralık 2005)**, 26 Aralık 2005, http://abmankara.org.tr/guncel/UP2003_Rapor.pdf, Erişim: 11.05.2006.

2005 İlerleme Raporu pazar ekonomisinin işleyişi başlığı altında Rekabet Kurulu'nun adil bir rekabet ortamı sağlamak için çabalaması olumlu gelişme; rekabet politikası kapsamında devlet yardımlarını düzenleyen yönetmeliklerin benimsenmemesi ve denetleme kurumunun kurulmaması ve Rekabet Kurulu'nun çalışmalarının etkisinin yavaş yavaş süreci ve yasama nedeniyle kısıtlanması raporun eksiklikler bölümünde değinilmiştir¹⁹⁰.

Raporda ayrıca Türkiye'nin, 1/95 sayılı Gümrük Birliği Kararı ve 1996 tarihli Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) - Türkiye Serbest Ticaret Antlaşması çerçevesinde üstlendiği bir devlet yardımları izleme otoritesi oluşturmak ve mevcut ve yeni devlet yardım programlarının uyumlaştırılması ve tam şeffaflıkların sağlanması yükümlülüğünü henüz yerine getirmediği belirtilmiştir. Bu durumun bir devlet yardımları denetim sistemi uygulanmasını engellediğini, kamu yardımları dağıtım yoluyla pazarlarda serbest rekabetin bozulmasına ve devlet ile işletmeleri arasında yapılan mali işlemlerin şeffaflığın azalmasına yol açtığı vurgulanmıştır¹⁹¹.

Şimdiye kadar yapılan incelemeler Türkiye'nin devlet yardımları mevzuatının AB mevzuatına uyumlaştırılması konusunda yapılmıştır. Bundan sonra Türkiye'de KOBİ'lere yönelik uygulanan devlet yardımları, yatırımlara ve ihracata yönelik devlet yardımları başlıkları altında incelenecek, ayrıca krediler ve diğer destek programlarına yer verilecektir.

3.2.2. Yatırımlara Yönelik Devlet Yardımları

Yatırımlara yönelik devlet yardımları, Hazine Müsteşarlığı Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü tarafından düzenlenmektedir. Yatırımlarda devlet yardımları olarak uygulanan mevzuat genel nitelikli uygulamalar ve KOBİ'lere yönelik uygulamalar olarak ikiye ayrılmaktadır. Genel nitelikli uygulamaların çerçevesini çizdikten sonra KOBİ'lere yönelik oluşturulan mevzuatın incelenmesi yerinde olacaktır.

3.2.2.1. Genel Nitelikli Uygulamalar

Yatırım teşviklerinden yararlanabilmek için Hazine Müsteşarlığı Teşvik Uygulama Genel Müdürlüğü'nden yatırım teşvik belgesi* almak gerekmektedir. Teşvik belgesi alan

¹⁹⁰ Dilek İŞTAR ATEŞ, Meltem ÇAKIR, , **Avrupa Birliği Komisyonu 2005 Türkiye İlerleme Raporu Ön Değerlendirmesi**, TÜSİAD Avrupa Birliği Temsilciliği Brüksel, Kasım 2005, s.14, <http://www.abhaber.com/belgeler/0520ABKomisyonu2005ilerlemeraporu.pdf>, Erişim: 22.05.2006.

¹⁹¹ Türkiye 2005 İlerleme Raporu, http://www.mfa.gov.tr/NR/rdonlyres/4175572C-1552-478D-A44C-419993B33372/0/2005_ilerleme.pdf, Erişim: 22.05.2006.

* Yatırım Teşvik Belgesi, yatırımın karakteristik değerlerini ihtiva eden, yatırımın bu değerler ve tespit edilen şartlara uygun olarak gerçekleştirilmesi halinde üzerinde kayıtlı destek unsurlarından istifade imkanı sağlayan, ülke ekonomisi için yararlı olduğu Müsteşarlıkça kabul edilen yatırımlar için düzenlenen bir belgedir.

firmalar; ithal edecekleri hammadde, ara mal ve işletme malzemeleri için gümrük vergilerinden ve Katma Değer Vergisi (KDV)'den muaf tutulmuştur. Ayrıca yatırım niteliğine, sektörüne ve bölgesine göre değişen oranlarda vergi istisnası uygulanabilmektedir¹⁹².

Yatırımlarda devlet yardımları “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar”¹⁹³ ve “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin 2002/1 Sayılı Tebliğ”¹⁹⁴ ile yürütülmektedir. Bu tebliğin amacı, bölgelerarası dengesizlikleri gidermek, istihdam oluşturmak ve uluslararası rekabet gücünü arttırmak için Kalkınma Planları ve Yıllık Programlarda öngörülen hedefler ile AB normları ve uluslararası anlaşmalara uygun olarak tasarrufları, katma değeri yüksek, ileri ve uygun teknolojileri kullanan yatırımlara yönlendirmek suretiyle yatırımların desteklemesi amacıyla hazırlanmıştır.

4367 sayılı Kanunla yatırımlara sağlanabilecek destek unsurları şunlardır:

- Gümrük Vergisi ve Toplu Konut Fonu İstisnası,
- Yatırım indirimi (5479 sayılı Kanun'un¹⁹⁵ 2. maddesi ile 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 19. maddesi olan yatırım indirimi kaldırılmıştır),
- Katma Değer Vergisi İstisnası,
- Vergi, Resim ve Harç İstisnası (09.04.2003 tarih ve 2003/4842 sayılı Kanun ile teşvik belgesinden bağımsız hale gelmiştir),
- Kredi tahsisi

Destek unsurlarından yararlanabilmek için yöreler; gelişmiş, normal ve kalkınmada öncelikli yöreler olmak üzere üçe ayrılmıştır. Başvurular, kredi tahsis desteğinden yararlanabilecek olanlar dışındaki imalat ve tarım sektörlerinde yapılacak sabit yatırım tutarını 4 milyon YTL'yi aşmayan yerli sermayeli yatırımlar için yatırımın yapılacağı ildeki sanayi odalarına, diğer yatırımlar ve yabancı sermayeli yatırımlar için Hazine Müsteşarlığı'na yapılmaktadır. Yatırımın teşvik belgesine bağlanabilmesi için asgari sabit yatırım tutarının; kalkınmada öncelikli yörelerde yapılacak yatırımlarda 200 bin YTL, diğer yörelere yapılacak yatırımlarda 400 bin YTL olması gerekmektedir.

---

¹⁹² ÖZKARABÜBER, a.g.e., s.55.

¹⁹³ “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar”, Karar No: 2002/4367, 10.06.2002, 09.07.2002 Tarih ve 24810 Sayılı Resmi Gazete.

¹⁹⁴ “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar ve Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğ”, Tebliğ No: 2002/1, 30.07.2002 Tarih ve 24831 Sayılı Resmi Gazete.

¹⁹⁵ “Gelir Vergisi Kanunu, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, Özel Tüketim Vergisi Kanunu ve Vergi Usul Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun”, 30.03.2006, 08.04.2006 Tarih ve 26133 Sayılı Resmi Gazete.

3.2.2.2. KOBİ'lere Yönelik Uygulamalar

KOBİ'lere yönelik olarak, 21.12.2000 tarihinde 2000/1822¹⁹⁶ sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile ayrı bir teşvik mekanizması oluşturulmuştur. Bu Karar, KOBİ'lerin Kalkınma Planları ve Yıllık Planlarda öngörülen hedefler ile AB normlarına ve uluslararası antlaşmalara uygun olarak desteklenmelerini, uluslararası düzeyde rekabet edebilmelerini teminen üretim, kalite ve standartlarını arttırmalarını, istihdam oluşturmalarını sağlamak amacıyla düzenlenmiştir. Ayrıca bu kararın uygulanmasına ilişkin 2001/1¹⁹⁷ sayılı tebliğ çıkarılmıştır.

Tebliğ; imalat, tarımsal sanayi, turizm, eğitim ve sağlık, madencilik ve yazılım geliştirme yatırımlarından sektörel ve bölgesel kısıtlamalar dikkate alınarak belirlenen faaliyetleri kapsamaktadır.

Bu Tebliğ çerçevesinde;

- İmalat ve tarımsal sanayi sektöründe faaliyette bulunan işletmelerden, kanuni defter kayıtlarında arsa ve bina hariç, makine ve teçhizat, tesis, taşıt araç ve gereçleri, döşeme ve demirbaşları toplamının net tutarı 950 bin YTL'yi¹⁹⁸ aşmayan 1 ila 9 işçi çalıştıran mikro ölçekli, 10 ila 49 işçi çalıştıran küçük ölçekli ve 50 ila 250 işçi çalıştıran orta ölçekli işletmelerin yatırımları,
- Çanakkale il sınırlarının güneyi ile İçel il sınırlarının doğusu arasında kalan 3 kilometre derinliğindeki kıyı şeridi ve Nevşehir ilinde Merkez, Ürgüp ve Avanos ilçe sınırları dışında yapılacak turizm yatırımları ile mevcut konaklama tesislerinin modernizasyon yatırımları,
- Kalkınmada öncelikli yörelerde sağlık alanında yapılacak yatırımlar,
- Kalkınmada öncelikli yörelerde yapılacak eğitim yatırımları ile gelişmiş normal yörelerde yapılacak ilk ve orta eğitim yatırımlarına ait tevsi ve modernizasyon yatırımları,
- Madencilikte iştilal eden işletmelerin, istihraç, işleme veya zenginleştirme yatırımları,
- Yazılım geliştirme yatırımları KOBİ yatırımları olarak nitelendirilmektedir.

¹⁹⁶ "Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Karar", Karar No: 2000/1822, 21.12.2000, 18.01.2001 Tarih ve 24291 Sayılı Resmi Gazete.

¹⁹⁷ "Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Kararın uygulanmasına İlişkin Tebliğ", Tebliği No: 2001/1, 18.02.2001 Tarih ve 24322 Sayılı Resmi Gazete.

¹⁹⁸ "Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Karar ve Tebliğ Hükümlerinin Uygulanmasına İlişkin Genelge", Genelge No: 2003/1, 10.09.2003 Tarih ve 25225 Sayılı Resmi Gazete.

Destek unsurlarından yararlanabilmek için KOBİ teşvik belgesine konu bina inşaat, makine ve teçhizat harcamaları ile azami üç aylık hammadde ve işletme malzemesi teminine yönelik yatırımın, 950 bin YTL'yi aşmaması gerekmektedir. Bina inşaat harcamaları, sabit yatırımın yüzde 20'sini geçmemek kaydıyla, sadece turizm (konaklama tesisleri), eğitim ve sağlık yatırımlarında öngörülebilmektedir. Ayrıca bölgesel ayırım genel nitelikli uygulamalar ile aynı şekilde düzenlenmiştir.

Kredi Garanti Kuruluşlarınca KOBİ teşvik belgeli yatırımlarla ilgili olarak bir takvim yılı içinde verilen toplam teminatın yüzde 10'unu geçmemek kaydıyla, Kredi Garanti Kuruluşlarının bu sürede üstlendikleri garanti/kefalet dolayısıyla bankalara ödemek zorunda kaldıkları toplam tazmin tutarlarının yüzde 50'si Fondan karşılanabilir. Kredi Garanti Kuruluşlarınca tazmin edilen garanti/kefaletler dolayısıyla firmalara karşı ortaya çıkan alacaklarına mahsuben Kredi Garanti Kuruluşlarınca yapılacak tahsilatların aynı oranda Fon'a iadesi zorunludur.

KOBİ yatırımları için öngörülecek destek unsurları genel destek unsurları ile aynıdır. Gümrük Vergisi ve Toplu Konut Fonu İstisnası uygulamasında KOBİ teşvik belgesi kapsamında makine ve teçhizatın ithaline izin verilebilir. Ancak, KOBİ teşvik belgesi kapsamında kullanılmış makine ve teçhizat temin edilememektedir.

KOBİ teşvik belgesini haiz yatırımcılara KOBİ teşvik belgesi kapsamında yapılacak yeni makine ve teçhizat ithal ve yerli teslimleri Katma Değer Vergisi'nden istisnadır. KOBİ teşvik belgesi kapsamında temin edilecek hammadde ve işletme malzemesi KDV istisnası desteğinden yararlanamaz. Yatırımın tamamlanmasını müteakip 2 yıl içinde 1.000 ABD Doları tutarında ihracat yapılacağına dair aracı bankaya taahhütte bulunulması kaydıyla ilgili mevzuat çerçevesinde yapılacak yatırımlar vergi, resim ve harçlardan istisna edilmektedir.

KOBİ'lere yapılan devlet yardımlarında en önemli kalemi, bütçeden tahsis edilen işletme ve yatırım kredisi miktarı oluşturmaktadır. İmalat ve tarımsal sanayilerde makine ve teçhizat alımı ile turizm, eğitim ve sağlık sektörlerinde bina inşaat harcamalarına verilen krediler yatırım kredisi; hammadde, ara malı ve işletme malzemesi harcamalarına verilen krediler de işletme kredisidir¹⁹⁹. Buna göre, Tablo 20'de söz konusu Tebliğ'de yer alan KOBİ'lere verilen yatırım kredisi tahsis oranları verilmiştir.

---

¹⁹⁹ Mustafa ŞANLI, "AB Uyum Sürecinde KOBİ'lere Yönelik Devlet Yardımları", İçinde: **Avrupa Birliği Müktesebatında Devlet Yardımları ve Türkiye'nin Uyumu**, Editör: M. Şükrü ERDEM, Akdeniz Üniversitesi Akdeniz Ülkeleri Ekonomik Araştırmalar Merkezi, Antalya, 2004, s.301.

Tablo 20: Türkiye’de KOBİ’lere Yatırım Kredisi Tahsisi Oranı

KOBİ Niteliği	Kalkınmada Öncelikli Yöre	Normal Yöre	Gelişmiş Yöre
Mikro Ölçekli İşletme	% 60	% 50	% 40
Küçük Ölçekli İşletme	% 50	% 40	% 30
Orta Ölçekli İşletme	% 40	% 30	% 20
Turizm Yatırımları	% 40	% 30	%20
Eğitim Yatırımları	% 50	% 40	% 30
Sağlık Yatırımları	% 60	% 60	% 60
Yazılım Yatırımları	% 40	% 30	% 20
Madencilik Yatırımları	%60	% 60	% 60

Kaynak: ŞANLI, a.g.m., s.301.

Ar-Ge ve çevre yatırımları ile teknoloji geliştirme bölgelerinde ve organize sanayi bölgelerinde yapılacak yatırımlar için Tablo 20’de verilen oranlar 10 puan arttırılabilmektedir.

3.2.2.3. Uygulama Göstergeleri

Yatırımlara yönelik devlet yardımlarında KOBİ’ler, aracı bankalar olan Türkiye Kalkınma Bankası’na turizm, eğitim, sağlık, tarımsal sanayi sektörleri (sadece anonim şirketlerin talepleri), Türkiye Halk Bankası’na ise imalat sanayi, madencilik, yazılım geliştirme sektörleri (turizm, eğitim, sağlık ve tarımsal sanayi yatırımlarında anonim şirket dışındaki diğer şirketlerin talepleri) alanlarında başvuru yapabilmektedir.

Türkiye Kalkınma Bankası ve Türkiye Halk Bankası’na yapılacak başvurularda her bir firmaya kullanılacak yatırım kredisi 475 bin YTL’yi ve işletme kredisi 190 bin YTL’yi geçmemektedir. KOBİ mevzuatı gereği firmanın kullanabileceği yatırım KOBİ yatırım kredisinin bu tutarın altında kalması halinde bakiyesinin Bankaca değişken faizli 1 yıl ödemesiz ve 4 yıl vadeli banka kaynaklı kredi kullanılmaktadır.

Türkiye Kalkınma Bankası’na KOBİ’lere kullanılan yatırım kredilerinin faiz oranları kalkınmada öncelikli yörelerde yüzde 10, diğer yörelerde yüzde 15 olarak uygulanmaktadır²⁰⁰. 2005 yılında banka tarafından 62 şirkete 159.802 bin YTL kredi tahsis edilmiş, 55 şirket ile 133.281 bin YTL tutarında sözleşme yapılmış ve 151 şirkete ise 168.196 bin YTL ödenmiştir. Ayrıca aynı yıl içerisinde kredi ödemelerinin 18.739 bin YTL (yüzde 13’ü) gelişmiş yörelerdeki, 108.815 bin YTL (yüzde 75) normal yörelerdeki, 17.641 bin YTL (yüzde 12) kalkınmada öncelikli yörelerdeki yatırımlara yöneliktir²⁰¹.

²⁰⁰ Türkiye Kalkınma Bankası, “Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımlarına İlişkin 2000/1822 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı Hakkında Girişimci Bilgilendirme Rehberi ve Başvuru Esasları”, http://www.tkb.com.tr/kobi/kobi_kredi2.PDF, Erişim: 12.05.2006.

²⁰¹ Türkiye Kalkınma Bankası, Faaliyet Raporu 2005, s.24, http://www.tkb.com.tr/yillikfaaliyet/2005/faaliyetraporu_2005.pdf, Erişim: 12.05.2006.

Türkiye Halk Bankası, Teşvik Belgesi KOBİ Kredisi hizmeti vermektedir. Kredi koşulları ve kredi sınırları KOBİ mevzuatına göre belirlenmektedir. 2005 yılında Avrupa Yatırım Bankası (AYB)'nin belirlediği KOBİ tanımına uyan firmalara asgari 500 bin Avro, azami ise 25 milyon Avro tutarında uzun vadeli kredi kullanılmıştır. Ayrıca ticari, sanayi ve fon kredi programları adı altında KOBİ'lere 3.8 milyar YTL kredi kullanmıştır. 2005 yılında KOSGEB ile Halk Bank arasında imzalanan protokol kapsamında; imalat sanayinin çeşitli sektörlerinde faaliyet gösteren 1-150 arasında çalışanı olan ve ürettiği malları ihraç eden veya ihracat kayıtlı satış yapan KOBİ'lere 6 ay vadeli, azami 100 bin ABD Doları limitli "KOBİ İhracatı Destekleme Kredisi" kullanılmaya başlanmıştır²⁰².

Hazine Müsteşarlığı tarafından 2005 yılı Ocak-Ekim döneminde KOBİ'ler için 56,2 milyon YTL sabit yatırımı ve 2.066 kişi istihdamı öngören 182 adet KOBİ teşvik belgesi verilmiştir.

6 Şubat 2004 tarih ve 25365 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Yatırımların ve İstihdamın Teşviki ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında 5084 sayılı Kanun kapsamında 36 ilde faaliyet gösteren firmalara Sosyal Sigortalar Kurumu primi işveren payı, gelir vergisi stopajı desteği ve enerji desteği öngörülmüştür. 18 Mayıs 2005 tarih ve 25819 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren Yatırımların ve İstihdamın Teşviki ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında 5350 sayılı Kanun (5084 sayılı Kanunda değişiklik yapılmasına ilişkin Kanun) kapsamında il sayısı 36'dan 49'a çıkarılmıştır Bu Kanunlar kapsamında enerji desteği uygulaması Hazine Müsteşarlığı'nca yürütülmekte olup, 1 Kasım 2005 tarihi itibariyle firmalara enerji desteği olarak 47,6 milyon YTL ödeme yapılmıştır.

Bütçe Kaynaklı Kredi desteği kapsamında 2005 yılı Ocak-Kasım Döneminde;

- Bölgesel Gelişmeye Yönelik yatırımlara 2,9 milyon YTL,
- Çevre yatırımlarına 0,3 milyon YTL,
- Kalkınmada Öncelikli Yörelere gerçekleşen yatırımlara 2,4 milyon YTL,
- KOBİ'lere 31,2 milyon YTL tutarında kredi aktarımı gerçekleşmiştir²⁰³.

2005 yılında Yatırımları Teşvik Hizmetleri ödeneğinden 31,17 milyon YTL tutarında KOBİ'lere kredi sağlanmıştır. Bu tutarın 26,70 milyon YTL'si KOBİ Yatırım Kredisi, 4,48 milyon YTL'si KOBİ İşletme Kredisi ve 14,17 milyon YTL'si, KKTC Kredilerinden oluşmaktadır.

²⁰² Halk Bankası, 2005 Yılı Faaliyet Raporu, http://www.halkbank.com.tr/pb/resim/content/hb2005_faaliyet_raporu.pdf, Erişim: 12.05.2006.

²⁰³ Hazine Müsteşarlığı, 2005 Yılı Faaliyet Raporu, Ankara, Kasım 2005, s.52.

Türkiye ile İspanya arasında 28 Temmuz 2004 tarihinde “Türkiye-İspanya Mali İşbirliği Programı” imzalanmıştır. Program ile Türkiye’de kamu projelerinin finansmanı ve KOBİ’lerin desteklenmesi amacıyla toplam 300 milyon Avro tutarında finansman sağlanması öngörülmektedir. Söz konusu tutarın 5 milyon Avro’su, taraflar arasında üzerinde anlaşılacak olan projelerin fizibilite çalışmalarının yaptırılması için hibe olarak, 30 milyon Avro’su Türkiye’deki KOBİ’lerin İspanya’dan ithal edecekleri malların finansmanı, 265 milyon Avro’su ise İspanyol firmalarınca ülkemizde gerçekleştirilecek olan kamu projelerinin finansmanı amacıyla kullanılacaktır²⁰⁴.

Tablo 21: Yıllar İtibariyle Verilen Yatırım Teşvik Belgelerinin Sektörel Dağılımı (Belge Sayısı)

YILLAR	Tarım	Madencilik	İmalat	Enerji	Hizmetler	Toplam
1980	98	21	374	8	70	571
1981	497	53	768	5	1.921	3.244
1982	209	51	499	4	793	1.556
1983	159	32	406	9	371	977
1984	104	53	582	12	425	1.176
1985	95	86	975	19	658	1.833
1986	87	144	1.344	11	905	2.491
1987	202	160	1.553	15	898	2.828
1988	118	161	1.544	13	906	2.742
1989	442	139	1.578	11	1.087	3.257
1990	1.415	64	1.231	3	428	3.141
1991	142	69	1.015	20	529	1.775
1992	24	63	1.003	10	454	1.554
1993	57	171	2.082	39	702	3.051
1994	26	74	872	13	407	1.392
1995	47	102	3.746	27	1.033	4.955
1996	98	131	3.301	37	1.457	5.024
1997	107	138	3.181	75	1.643	5.144
1998	145	135	2.468	46	1.497	4.291
1999	109	93	1.602	48	1.116	2.968
2000	94	85	2.095	46	1.201	3.521
2001	51	63	1.299	46	696	2.155
2002	43	101	1.955	29	874	3.002
2003	84	123	2.559	38	1.072	3.876
2004	82	168	2.557	41	1.229	4.077
2005	96	157	2.305	84	1.661	4.303
TOPLAM						74.904

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Hazine İstatistikleri 1980-2003, Ankara, Ağustos 2004, ve <http://www.hazine.gov.tr/stat/tesvik/ti101.htm>, Erişim: 05/06/2006.

Tablo 21’de Türkiye’deki toplam yatırım teşvik belgelerinin sektörel dağılımı yıllar itibariyle verilmiştir. Tablo 21 incelendiğinde yatırım teşvik belgelerinin tüm sektörlerde en fazla arttığı yılın kriz sonrası dönem olan 1995 yılı olduğu gözlemlenmiştir. Belge sayısındaki bu artış krizden çıkışta alınan tedbirler, GB girişimleri ve bu yönde izlenen politikalar sonucundan kaynaklanmıştır. 2000’li yıllarda ise yine bir krizin yaşanması ile belge sayısında belirli bir düşüş yaşanmış ve daha sonraki yıllarda belge sayısındaki artış, piyasada güven ortamının sağlanmasının bir sonucu olmuştur.

²⁰⁴ Hazine Müsteşarlığı, 2004 Yılı Faaliyet Raporu, Mart 2005, Ankara, s.27.

Tablo 22’de 2005 yılında KOBİ’lere verilen yatırım teşvik belgelerinin sektörlere göre dağılımı verilmektedir. Tablodan da görüleceği gibi imalat sektöründe en fazla teşvik alan dokuma-giyim faaliyetleri gösteren KOBİ’lerdir. Tarımsal sanayi sektöründe ise en fazla gıda-içki faaliyetlerinde bulunan KOBİ’ler teşvik belgesi almıştır. İmalat sanayi sektörü diğer sektörlerle göre belge sayısı, yatırım kredisi, işletme kredisi, sabit yatırım ve istihdam oluşturmada daha fazla desteklenmektedir.

Tablo 22: 2005 Yılında KOBİ’lere Verilen Yatırım Teşvik Belgelerinin Sektörlere Göre Dağılımı

	SEKTÖR	Belge Sayısı (Adet)	Yatırım Kredisi (YTL.)	İşletme Kredisi (YTL.)	Toplam Kredi (YTL.)	Sabit Yatırım (YTL.)	İstihdam (Kişi)
İMALAT	Cam	3	144.000	84.000	228.000	333.077	12
	Çimento	7	1.445.000	96.000	1.541.000	2.605.506	56
	Demir Dışı Metaller	5	690.750	80.000	770.750	1.397.281	16
	Demir-Çelik	5	824.500	161.000	985.500	1.426.433	78
	Deri-Kösele	1	65.000	32.500	97.500	177.905	2
	Diğerleri	2	540.000	92.500	632.500	900.935	35
	Dokuma-Giyim	20	2.626.190	406.000	3.032.190	5.166.505	607
	Elektrikli Makinalar	4	711.000	128.000	839.000	1.382.371	17
	Elektriksiz Makinalar	-	-	-	-	-	-
	Elektronik	-	-	-	-	-	-
	İnşaat	-	-	-	-	-	-
	Kağıt	3	378.000	55.000	433.000	791.675	14
	Kimya	5	798.000	185.500	983.500	1.412.331	31
	Lastik	16	1.997.800	246.000	2.243.800	4.670.600	111
	Madencilik	11	3.066.500	303.000	3.369.500	5.362.769	224
	Madeni Eşya	14	1.320.000	178.000	1.498.000	3.094.642	67
	Makine İmalat	7	250.750	105.250	356.000	629.176	9
	Mes.Bil.Ölç.Op.Don.	2	418.000	91.000	509.000	896.522	10
	Pişmiş Kil ve Çim. Ger.	3	418.000	42.000	460.000	893.652	36
	Plastik	-	-	-	-	-	-
	Seramik	-	-	-	-	-	-
Taşıt Araçları	6	583.000	166.000	749.000	1.334.896	17	
Lastik-Plastik	1	252.000	50.000	302.000	362.459	23	
Toplam	115	16.528.490	2.501.750	19.030.240	32.838.735	1.365	
TARIMSAL SANAYİ	Gıda-İçki	64	8.692.750	1.411.500	10.104.250	16.954.462	511
	Orman Ürünleri	18	2.479.680	397.000	2.876.680	4.332.140	174
	Su Ürünleri	-	-	-	-	-	-
	Ambalaj-Depolama	5	1.493.000	-	1.493.000	3.255.395	37
	Toplam	87	12.665.430	1.808.500	14.473.930	24.541.997	722
TURİZM		11	2.983.381	85.180	3.068.561	7.873.158	154
SAĞLIK		3	765.500	45.000	810.500	1.306.983	45
EĞİTİM		2	228.500	4.500	233.000	458.434	29
YAZILIM GELİŞTİRME		-	-	-	-	-	-
Toplam	16	3.977.381	134.680	4.112.061	9.638.575	228	
Genel Toplam	218	33.171.301	4.444.930	37.616.231	67.019.307	2.315	

Kaynak: http://www.hazine.gov.tr/stat/kobiler/KOBI_2005.xls, Erişim: 12.05.2006.

Tablo 22’de dikkati çeken bir nokta ise, yazılım geliştirme sektöründe hiçbir teşvik belgesinin düzenlenmemesidir. Buradan Türkiye’de bu sektörün geliştirilmesi ve desteklenmesi ihtiyacının ne kadar önemli olduğu açıkça görülmektedir. AB’ye giriş

sürecinde yenilikçi ve teknoloji ağırlıklı faaliyet gösteren KOBİ'lerin desteklenmesi gerektiği daha önce vurgulanmıştır. Bu kapsamda Türkiye'nin bu sektöre ağırlık vermesi gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Tablo 21 ile 22 arasında bir karşılaştırma yapıldığında ise 2005 yılında genel yatırım teşvik belgesi içinde KOBİ'lerin payı yaklaşık yüzde 5 olarak görülmektedir. Buradan Türkiye'de KOBİ'lere verilen yatırım teşvik belgelerinin ne kadar az olduğu ortaya çıkmaktadır.

Yatırımlara yönelik devlet yardımları desteklenirken aynı zamanda ihracatın teşvik edilmesi amacı ile ihracata yönelik devlet yardımları da uygulanmaktadır.

3.2.3. İhracata Yönelik Devlet Yardımları

Kalkınma planları ve yıllık programlardaki toplumsal ve ekonomik hedeflerin gerçekleştirilmesi amacıyla yapılacak faaliyetlerin, uluslararası kuruluşlara olan yükümlülüklerle aykırılık teşkil etmeyecek yöntemlerle desteklenmesi amacını taşıyan, 94/6401 sayılı "İhracata Yönelik Devlet Yardımları Kararı"²⁰⁵ yürürlüğe girmiştir. Söz konusu karar, bölgelerarası farklılıklardan kaynaklanan ekonomik ve sosyal dezavantajların ortadan kaldırılması, yeni eğitim olanakları sağlanarak istihdamın güçlendirilmesine, özellikle yeni ürün, üretim sistemi ve teknoloji kullanan sektörlerde araştırma ve geliştirme programlarının uygulanmasına, aynı üretim alanında faaliyet gösteren KOBİ'lerin örgütlenmelerine, çevre sorunlarının önlenmesi için sanayinin yeniden yapılanmasına, ürünlerin uluslararası alanlarda tanıtımına ve pazarlanmasına ilişkin devlet yardımlarını kapsamaktadır.

İhracata yönelik devlet yardımlarının temel amacı, KOBİ'ler başta olmak üzere ihracat yapan işletmelerin üretim ve pazarlama gibi faaliyetlerini desteklemek, rekabet güçlerini arttırarak uluslararası piyasalarda söz sahibi olmalarını sağlamaktır.

İhracata yönelik devlet yardımlarında 11 adet destek programı bulunmaktadır. Bu programların uygulanmasında da nihai karar organı Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracat Genel Müdürlüğü'dür.

İhracat performansına dayalı ve yerli mal kullanımına bağlı olarak uygulanmakta olan devlet yardımlarının, Türkiye'nin DTÖ üyeliği gereği yasallığını yitirmesi ve AB ile GB ilişkisinin bir gereği olarak mevzuatında yapmış olduğu diğer değişiklikler neticesinde, devlet yardımları sisteminde yeni düzenlemeler yapılmış ve bazı yardım türlerinin uygulanmasına son verilmiştir. Bu gelişmelerin ertesinde, AB devlet yardımları

²⁰⁵ "İhracata Yönelik Devlet Yardımları Kararı", Karar No: 94/6401, 27.12.1994, 11.01.1995 Tarih ve 22168 sayılı Resmi Gazete.

uygulamaları açısından yatay yardımlar başlığı altında değerlendirilebilecek olan uygulamalara ağırlık verilmiştir²⁰⁶.

İhracata yönelik devlet yardımları kapsamında yer alan KOBİ tanımına daha önce Dış Ticaret Müsteşarlığı KOBİ tanımı başlığı altında yer verilmiştir. Burada Sektörel Dış Ticaret Şirketleri (SDTŞ)²⁰⁷, KOBİ'ler için önemli bir nitelik taşımaktadır. Normal yörelerde STDŞ'ler, aynı üretim dalında faaliyette bulunan, asgari 10 KOBİ'nin (1-250 çalışan kişi) bir araya gelmesi ile oluşan en az 500 bin YTL ve kalkınmada öncelikli yörelerde ise asgari 5 KOBİ ve en az 250 bin YTL sermayeli anonim şirket olarak kurulması gerekmektedir. STDŞ'ler yurt içinde ve yurt dışında rekabet şanslarını arttırarak daha etkin faaliyet göstermeleri amacı ile kurulmaktadır²⁰⁸.

SDTŞ'ler, aynı üretim dalında faaliyet gösteren KOBİ'lerin ihracata yönlendirilmesi amacıyla geliştirilmiş bir "ihracat amacı etrafında örgütlenme modeli" olarak düşünülmüştür. Modelin asıl amacı, KOBİ'ler arası işbirliği suretiyle bazı avantajlar ortaya çıkarmaktır. İstihdam yardımı ile STDŞ modelinin özendirilmesi amacıyla bu şirketlerin istihdam edecekleri profesyonel yönetici ve kalifiye elemanların bir yıllık ücretlerinin yüzde 75'i devlet tarafından karşılanmaktadır²⁰⁹. Avrupa Birliği İş Merkezi (ABİGEM) ve Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından bu kuruluşlar desteklenmektedir. Eğitim Yardımı Hakkında Tebliğ'in²¹⁰ çıkarılması ile SDTŞ'lere eğitim yardımı verilmektedir. Tebliğin 5. maddesinde KOBİ ve SDTŞ'lerin yurtiçi programlar için 3, yurtdışı programlar için 3 olmak üzere en fazla 6 eğitim programına destek sağlanır denilerek eğitim programı başına azami 7500 ABD doları ve 3 ayı geçmemek üzere SDTŞ ve KOBİ'lerin yurtdışı eğitim harcamalarının SDTŞ'ler için yüzde 75'i ve KOBİ'ler için yüzde 50'si; eğitim programı başına KOBİ'ler için azami 5000 ABD dolarını ve SDTŞ'ler için 15 bin AD dolarını aşmamak ve süresi 3 ayı geçmemek üzere yurtiçi eğitim harcamalarının SDTŞ'ler için yüzde 75'i ve KOBİ'ler için yüzde 50'si destek sağlanmaktadır.

İzmir, İstanbul, Diyarbakır, Gaziantep, Ankara ve Antalya'da 12 SDTŞ ve ortağı firmalarla bir tanı çalışmasının ardından, 14 Haziran 2005 tarihinde Etik Dış Ticaret

---

²⁰⁶ UYSAL, a.g.e., s.89.

²⁰⁷ "Sektörel Dış Ticaret Şirketi Statüsüne İlişkin 2004/4 Sayılı Tebliğ", Tebliğ No: İhracat/2004/4, 02.07.2004 Tarih ve 25510 Sayılı Resmi Gazete ve "Sektörel Dış Ticaret Şirketi Statüsüne İlişkin Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ", Tebliğ No: İhracat/2004/10, 27.11.2004 Tarih ve 25653 Sayılı Resmi Gazete.

²⁰⁸ Dilber ULAŞ, "KOBİ'lerin Yabancı Pazarlara Açılmada Kullandıkları Stratejiler", Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 6/3, 2004, s.185.

²⁰⁹ Yüksel AKKUZUGİL, Musa DEMİR, "İhracata Yönelik Devlet Yardımlarının Analizi ve Değerlendirilmesi", Dış Ticaret Dergisi, Sayı: 27, Ocak 2003, <http://www.dtm.gov.tr/ead/DTDERGI/OCAK2003/devletyard.htm>, Erişim: 22.04.2006.

²¹⁰ "Eğitim Yardımı Hakkında Tebliğ", Tebliğ No: 2000/2, 29.01.2000 Tarih ve 23948 Sayılı Resmi Gazete.

A.Ş. ve 20 Haziran 2005 tarihinde Çorum Yumurta A.Ş. ile eğitim programına başlanmıştır. Program kapsamında firmalara; iş planı hazırlanması, pazarlama planı hazırlanması ve ihracatı geliştirme, pazarlama, finans ve iş geliştirme alanlarında kapsamlı eğitim çalışmalarına başlanmıştır. Eğitim giderlerinin bir kısmı AB fonlarından diğer kısmı ise 2000/2 sayılı Eğitim Yardımı çerçevesinde desteklenmektedir²¹¹.

İhracata yönelik devlet yardımları KOBİ'ler açısından ele alınarak bu konuda çıkarılan tebliğlere göre aşağıda alt başlıklar halinde incelenecektir.

3.2.3.1. Ar-Ge Yardımları

Para-Kredi Koordinasyon Kurulu'nun "Ar-Ge Yardımına İlişkin Tebliği"²¹²ne göre, TÜBİTAK ve Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV) kuruluşları; sanayi kuruluşlarına, yazılım geliştirmeye yönelik firmalar ile sektör ve büyüklüğün bakılmaksızın firma düzeyinde katma değer oluşturan kuruluşlara destek vermektedir.

Araştırma ve geliştirme projeleri; yeni bir ürün üretilmesi, ürün kalitesi veya standardının yükseltilmesi, maliyet düşürücü ve standart yükseltici mahiyette yeni tekniklerin uygulanması ve üretimle ilgili olarak yeni bir teknoloji geliştirilmesi veya yeni teknolojilerin yurt koşullarına uyumu konusunda bilimsel esaslara uygun ve araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin her safhasını belirleyecek mahiyette hazırlanacak çalışma ve teknoloji uyarlamasını ifade etmektedir.

Sağlanan destek türleri şu şekilde sıralanabilir²¹³:

Ar-Ge Faaliyetlerinin Proje Bazında Desteklenmesi, kuruluşların kendi bünyelerinde veya Türkiye'de olmak kaydıyla bünyeleri dışında gerçekleştirdikleri Ar-Ge faaliyetleri ile ilgili harcamaların belli bir kısmının karşılanmasıdır. Temel destek oranı yüzde 50, azami destek oranı yüzde 60 ve destek süresi 3 yıl ile sınırlandırılmıştır. Yetkili kuruluş Dış Ticaret Müsteşarlığı ve uygulamacı kuruluş da TÜBİTAK'tır.

Bir önceki dönemle ilgili ölçülebilir olmak koşulu ile, bu kapsamda personel giderleri, araştırma faaliyeti için kullanılan alet, teçhizat ve yazılım giderleri, araştırma için kullanılan danışmanlık hizmeti eşdeğer hizmet alım giderleri, ülke içindeki Ar-Ge

²¹¹ Dış Ticaret Müsteşarlığı, "İhracat 2004-2006 Stratejik Planı, Sektörel Dış Ticaret Şirketlerinin Geliştirilmesi", http://ihracat.dtm.gov.tr/dtm/index.php?module=content&page_id=481, Erişim: 11.06.2006.

²¹² "Ar-Ge Yardımına İlişkin Tebliği", Tebliğ No: 98/10, 04.11.1998 Tarih ve 23513 Sayılı Resmi Gazete.

²¹³ Serpil KAÇAROĞLU, "İhracata Yönelik Devlet Yardımları Uygulaması", ", İçinde: **Avrupa Birliği Müktesebatında Devlet Yardımları ve Türkiye'nin Uyumunu**, Editör: M. Şükrü ERDEM, Akdeniz Üniversitesi Akdeniz Ülkeleri Ekonomik Araştırmalar Merkezi, Antalya, 2004, s.312-313.

kurum ve kuruluşlarına yaptırılan Ar-Ge hizmet giderleri, doğrudan Ar-Ge faaliyetleri ile ilgili malzeme alımı ve patent başvuru giderleri karşılanacak harcamalar içerisinde girmektedir.

Projelere Sermaye Desteği Sağlanması, TTGV ile proje sahibi kuruluş arasında bir sözleşme ile uygulanmaktadır. İki şekilde sermaye desteği sağlanmaktadır. Birincisi, ürün geliştirme projelerine sermaye desteğidir. 2 yıllık olan bu desteğin azami tutarı 1 milyon ABD dolarıdır. Desteğin amacı, ticari değeri olan yeni ürün oluşturulması veya mevcut ürünlerin rekabet gücünün yükseltilmesine ya da bu amaçla üretim yöntemi, sistemi ve tekniklerin araştırılmasına ve geliştirilmesine yönelik Ar-Ge projelerine destek sağlamaktır.

İkincisi ise stratejik odak konuları projelerine sermaye desteğidir. Proje giderlerinin tümü için uygulanan bu desteğin azami tutarı 100 bin ABD doları ile sınırlandırılmıştır. Bu projeler, Türkiye'nin mevcut sanayi yapısı, teknoloji ve insan birikimi ile uluslararası karşılaştırmalı üstünlüklerin dinamiği esas alınarak, hangi alanlarda teknolojik projeler yürütülmesinde yarar bulunduğu veya araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin Türkiye'de gelişip yaygınlaşması için alınması gereken tedbirleri tespit eden projelerdir.

TÜBİTAK, yükleneceği görevler yürütmek üzere 21 Ocak 2006 tarihinde Teknoloji ve Yenilik Destek Programları Başkanlığı (TEYDEB)'i kurmuştur. TÜBİTAK kaynakları kullanılarak verilecek sanayi Ar-Ge desteğinin usul ve esaslarının belirlendiği "Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Sanayi Araştırma-Geliştirme Projeleri Destekleme Programına İlişkin Yönetmelik"²¹⁴ hükümlerine göre yürütülen programın amacı sanayi kuruluşlarının Ar-Ge Projelerine yüzde 60'a varan oranlarda hibe şeklinde destek sağlamaktır. Programa 2005 yılında yapılan 1230 adet KOBİ kuruluşu ve 2014 adet proje sayısı bulunmaktadır²¹⁵.

3.2.3.2. Uluslararası Nitelikteki Yurtdışı İhtisas Fuarlarının Desteklenmesi

95/7 sayılı uluslararası nitelikteki Yurt İçi İhtisas Fuarlarının Desteklenmesine İlişkin Tebliğin²¹⁶ amacı, dış tanıtımının sağlanması ve uluslararası düzeyde katılımın artırılması amacıyla Dış Ticaret Müsteşarlığı'nca (DTM) gerekli desteğin sağlanmasıdır. Fuarı organize eden firmalar bu destekten yararlanabilmektedir. Tekstil-konfeksiyon-halı, deri (ayakkabı dahil), taşıt araçları ve yan sanayi, gıda ve gıda

²¹⁴ "Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Sanayi Araştırma-Geliştirme Projeleri Destekleme Programına İlişkin Yönetmelik", 13.07.2005 Tarih ve 25874 Sayılı Resmi Gazete.

²¹⁵ TÜBİTAK, <http://www.tideb.tubitak.gov.tr/>, Erişim: 01.06.2006.

²¹⁶ "Yurt İçi İhtisas Fuarlarının Desteklenmesine İlişkin Tebliğ", Tebliğ No: 95/7, 01.06.1995 Tarih

teknolojisi, elektrik/elektronik sanayi, madeni eşya sanayi, toprak sanayi, inşaat malzemeleri ve mobilya sanayi desteklenecek fuarlardır.

Fuar öncesi yapılan yurtdışı tanıtım faaliyetlerinin azami destek 25 bin ABD doları ve destek oranı yüzde 50'dir. Fuara davet edilen önemli yabancı alıcıların (2 kişi/ülke) ulaşım giderleri için azami destek 15 bin ABD doları ve destek oranı yüzde 50'dir. Fuar süresince düzenlenecek seminer, konferans, panel ve ödüllü yarışmalara ilişkin giderler için azami destek 5 bin ABD doları ve destek oranı yüzde 50'dir.

3.2.3.3. Yurtdışında Milli veya Bireysel Düzeyde Gerçekleştirilen Fuar Katılımlarının Desteklenmesi

“Yurtdışında Milli veya Bireysel Düzeyde Gerçekleştirilen Fuar Katılımlarının Desteklenmesine İlişkin Tebliğ”²¹⁷ amacı yurtdışında düzenlenen fuarlara katılımın artırılması için gerekli desteğin sağlanmasıdır. Üretim, pazarlamacı ve organizatör firmalar ile KOBİ'lerin yararlanacağı bu destek programına göre, KOBİ, SDTŞ ve kalkınmakta öncelikli yörelerdeki firmaların milli katılımlarda iştirakçi firmalara sağlanan destek 20 bin ABD dolarıdır.

3.2.3.4. Pazar Araştırması Desteği

Pazar Araştırması Desteği Hakkındaki Tebliğ ile düzenlenen bu destek türü Pazar araştırması projelerinin desteklenmesi ve KOBİ'ler arasında uluslararası işbirliği faaliyetlerinin desteklenmesi şeklinde ikiye ayrılmaktadır.

3.2.3.4.1. Pazar Araştırması Projelerinin Desteklenmesi

Pazar Araştırması Desteği Hakkındaki Tebliğ²¹⁸ göre, KOBİ'lerin ve SDTŞ'lerin kendi bünyelerinde yürütecekleri veya danışmanlık şirketlerine yaptıracakları araştırma projeler için destek sağlanmaktadır. Azami destek miktarı her bir projeye KOBİ'ler için 7500 ABD doları olup, bir yıl içinde 15 bin ABD doları ile sınırlandırılmıştır. Bu miktar azami olarak 75 bin ABD dolarına çıkabilmektedir. Yine aynı şekilde SDTŞ'ler için 10 bin ABD doları her bir proje için verilmektedir. Bir yıl içinde 50 bin ABD doları yardım alabilmektedirler.

Desteklenecek harcamalar üç gruba ayrılmıştır. Ulaşım kapsamındaki Türkiye'den bir defalık gidiş ve dönüş masrafı ve hedef pazardaki ulaşım masrafları

²¹⁷ “Yurtdışında Milli veya Bireysel Düzeyde Gerçekleştirilen Fuar Katılımlarının Desteklenmesine ilişkin Tebliğ”, Tebliğ No: 2001/4, 23.03.2001 Tarih ve 24351 Sayılı Resmi Gazete.

²¹⁸ “Pazar Araştırması Desteği Hakkındaki Tebliğ”, Tebliğ No: 97/6, 31.07.1997 Tarih ve 23066 Sayılı Resmi Gazete ve “Pazar Araştırması Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ”, Tebliğ No: 98/12, 04.11.1998 Tarih ve 23523 Sayılı Resmi Gazete.

harcamalarında her bir proje için azami KOBİ'ler 3500 ABD doları, SDTŞ'ler ise 5000 ABD doları destek verilmektedir. Konaklama kapsamındaki hedef pazardaki konaklama harcamalarında her bir proje için azami KOBİ'ler 3750 ABD doları, SDTŞ'ler 5000 ABD doları destek verilmektedir. Son olarak, satın alınan doküman/hizmetler ve tercüme hizmetleri harcamalarında her bir proje için KOBİ'ler 3750 ABD doları, SDTŞ'ler 5000 ABD doları tutarında desteklenmektedir.

Ulaşım, konaklama ve satın alma harcamalarının desteklenmesinde genel toplam KOBİ'ler için 7500 ABD dolarını, SDTŞ'ler için 10 bin ABD dolarını geçemez. Uygulamacı kuruluş İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi (İGEME)'dir.

3.2.3.4.2. KOBİ'ler Arasında Uluslararası İşbirliği Faaliyetlerinin Desteklenmesi

KOBİ'ler arasında işbirliğini sağlamaya yönelik faaliyetlere katılımının destelenmesidir. KOBİ'ler ve SDTŞ'lere yönelik olan bu destekte; KOBİ'ler arasındaki işbirliğini sağlamaya yönelik olarak AB tarafından uluslararası düzeyde organize edilen faaliyetler, KOBİ ve SDTŞ'lerin uluslararası işbirliğini sağlamaya yönelik olarak DTM'nin uygun gördüğü uluslararası düzeyde düzenlenen faaliyetlere katılım ve SDTŞ'lerin ortaklarına pazar bulabilmesi amacıyla DTM'nin uygun gördüğü yabancı ülkelere gerçekleştirecekleri KOBİ'ler arası işbirliği programları desteklenen faaliyetler arasındadır.

Bir firma en fazla bir kişi olmak üzere, 500 ABD dolarını geçmemek kaydıyla yol ve günlük, 100 ABD dolarını geçmemek kaydıyla konaklama giderleri yüzde 70 oranında desteklenmektedir. İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV) ve DTM uygulayıcı kuruluşlardır²¹⁹.

3.2.3.5. Eğitim Yardımı

Eğitim yardımı 2000/2 sayılı Tebliğ²²⁰ ile yürütülmektedir. Bu Tebliğin amacı; KOBİ'lerin ve SDTŞ'lerin ve bu şirketlerin ortağı bulunan şirketlerin münhasıran dış ticarete ilişkin eğitim ihtiyaçlarının karşılanması suretiyle uluslararası ticarete yönlendirilmeleri bağlamında, elemanlarının uluslararası pazarlama ve ihracat işlemleri ile ihracatta pazar bulma konusundaki niteliklerinin artırılarak dünya pazarlarına hızla açılmalarını sağlamaktır.

Bu Tebliğ, işletmelerin dış ticaretle ilgili alanlarda sınırlı olarak desteklenecek eğitim konuları dış ticaret, gümrük ve kambiyo mevzuatı, ihracat için pazar ve müşteri

²¹⁹ Arif ŞAHİN, **İracata Yönelik Finansman Araçları**, İGEME, Ankara, s.9.

²²⁰ "Eğitim Yardımı Hakkında Tebliğ", Tebliğ No: 2000/2, 29.01.2000 Tarih ve 23948 Sayılı Resmi Gazete.

bulma, pazar analizi, pazar araştırması, alıcıyla müzakere ve yazışma teknikleri ve fiyat verme, ihracata ulusal ve uluslararası finansman sağlama teknikleri, rekabet hukuku ve koşulları ile AB ve DTÖ mevzuatı ve uluslararası pazarlama teknikleri ve moda-marka tasarımı vb. alanları kapsamaktadır.

Yurtdışı eğitimde desteklenecek tutar, eğitim programı başına 7500 ABD dolarını aşmamak ve süresi 3 ayı geçmemek üzere yurtdışı eğitim harcamalarının KOBİ'ler için yüzde 50 ve SDTŞ'ler için yüzde 70'dir.

Yurtiçi eğitimde desteklenecek tutar, eğitim programı başına KOBİ'ler için 5000, SDTŞ'ler için 15 bin ABD dolarını aşmamak ve süresi 3 ayı geçmemek üzere yurtiçi eğitim harcamalarının KOBİ'ler için yüzde 50 ve SDTŞ'ler için yüzde 70'dir.

Yurtiçi programlar için 3 ve yurtdışı programlar için 3 olmak üzere toplam 6 eğitim programı desteklenmektedir. Eğitim programı başlamadan en az 30 gün önce başvurulması gerekmektedir. Uygulamacı kurum İGEME'dir.

3.2.3.6. Yurtdışında Ofis-Mağaza Açma, İşletme ve Marka Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi

Yurtdışında Ofis-Mağaza Açma, İşletme ve Marka Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında 2005/4 sayılı Tebliğ²²¹ ile düzenlenen bu desteğin amacı, Türkiye'de ticari, sanayi ve faaliyette bulunan veya yazılım sektöründeki şirketlerin, yurtdışı pazarlarda ürünlerinin geniş çaplı ve uzun süreli tanıtımının yapılmasına teminen, gerçekleştirecekleri tanıtım veya marka tescil faaliyetlerine ilişkin giderleri ile yurtdışında mal ticaretine yönelik faaliyette bulunmak amacıyla açmış oldukları veya açacakları birimlerle ilgili giderlerinin uluslararası kurallara göre desteklenmesidir.

Sanayi şirketlerinin ve yazılım şirketlerinin yurtdışında faaliyet gösteren şubeleri tarafından yurtdışında mağaza açılması halinde mağazanın; bir defalık demirbaş alımı için yüzde 50 oranında ve en fazla 40 bin ABD doları, kira giderleri yüzde 50 ve yıllık en fazla 80 bin ABD doları desteklenmektedir.

Ticari şirketlerin yurtdışında faaliyet gösteren şubeleri tarafından mağaza açılması halinde mağazanın; demirbaş ve dekorasyon giderleri yüzde 50 oranında ve en fazla 30 bin ABD doları, kira giderleri yüzde 50 oranında ve en fazla 60 bin ABD doları desteklenmektedir.

---

²²¹ "Yurtdışında Ofis-Mağaza Açma, İşletme ve Marka Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ", Tebliğ No: 2005/4, 25.11.2005 Tarih ve 26004 Sayılı Resmi Gazete.

SDTŞ'lerinin yurtdışında faaliyet gösteren şubeleri tarafından mağaza açılması halinde mağazanın; demirbaş ve dekorasyon giderleri yüzde 60 oranında ve en fazla 60 bin ABD doları, kira giderleri yüzde 60 oranında ve en fazla 120 bin ABD doları desteklenmektedir. Uygulamacı kuruluş İhracat Birlikleri ve DTM'dir.

3.2.3.7. Çevre Maliyetlerinin Desteklenmesi

Çevre maliyetlerinin desteklenmesi hakkında 2006/3 sayılı tebliğ²²² çerçevesinde, Türkiye'de ticari ve sınai faaliyette bulunan veya yazılım sektöründe işgal eden şirketler tarafından çevre, kalite ve insan sağlığına yönelik teknik mevzuata uyum sağlanabilmesini teminen akredite edilmiş kurum ve/veya kuruluşlardan alınacak kalite, çevre belgeleri ile insan can, mal emniyeti ve güvenliğini gösterir işaretlere ilişkin harcamaların belirli bir bölümünün karşılanması amaçlanmaktadır.

Firmaların, ISO 9000 serisi kalite güvence, ISO 14000 çevre yönetim sistemi belgelerini, CE işaretini ve uluslararası nitelikteki diğer kalite ve çevre belgelerini alma masrafları (sadece belgelendirme masrafları) desteklenecektir. Şirketlerin, belirtilen belgelendirme harcamaları belge başına yüzde 50 oranında ve en fazla 50 bin ABD Dolarına kadar desteklenmektedir. Uygulamacı kuruluş DTM'dir.

3.2.3.8. Türk Ürünlerinin Yurtdışında Markalaşması ve Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi ve Turquality'nin Desteklenmesi

2003/3²²³ sayılı Tebliğ'in amacı, İhracatçı Birlikleri, Üretici Dernekleri, Üretici Birliklerinin, sektörlerinin yurtdışında tanıtımı amacıyla gerçekleştirecekleri harcamalara ilişkin giderler, Türkiye'de ticari veya sanayi faaliyette bulunan şirketlerin ürünlerinin markalaşması amacıyla gerçekleştirecekleri faaliyetlere ilişkin giderler ile İhracatçı Birliklerinin Turquality Programı kapsamında firmalara yurtiçinde ve yurtdışında markalaşma sürecinde vereceği desteklere ilişkin harcamalar, Türk markalarının pazara giriş ve tutunmalarına yönelik gerçekleştireceği her türlü faaliyet ve organizasyonlara ilişkin giderler ile olumlu Türk malı imajının oluşturulması ve yerleştirilmesi için yurtiçinde ve yurtdışında gerçekleştireceği her türlü harcamaların uluslararası kurallara göre desteklemektir.

Turquality Programı, Turquality'nin ülkemizin rekabet avantajını elinde bulundurduğu markalaşma potansiyeli olan ürün gruplarının üretiminden pazarlanmasına, satışından satış sonrası verilen hizmetlere kadar bütün süreçleri

---

²²² "Çevre Maliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ'de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ", Tebliğ No: 2006/3, 25.05.2006 Tarih ve 26177 Sayılı Resmi Gazete.

²²³ "Türk Ürünlerinin Yurtdışında Markalaşması ve Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi ve Turquality'nin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ", Tebliğ No: 2006/4, 24.05.2006 Tarih ve 26177 Sayılı Resmi Gazete.

kapsayan bir destek sistemi haline getirilmesi ve böylece program kapsamındaki şirket markalarının konumlandırılması, konumlarının güçlendirilmesi ve bu markaların uluslararası pazarlara çıkışlarının hızlandırılması ile uluslararası pazarlarda Türk malı imajının oluşturulması ve yerleştirilmesini amaçlayan programdır.

Birliklerin yurtdışı pazarlarda markalaşması amacıyla gerçekleştirecekleri tanıtım, reklam ve pazarlama faaliyetlerine ilişkin harcamaları yüzde 80 oranında ve yıllık en fazla 250 bin ABD doları desteklenmektedir.

Destek kapsamına alınan markaların tescili ve korunmasına ilişkin olarak gerçekleştirecekleri giderleri yüzde 50 oranında ve yıllık en fazla 50 bin ABD doları desteklenmektedir.

Turquality Sertifikasına haiz markalı ürünleriyle ilgili olarak istihdam edilen moda/endüstriyel ürün tasarımcısı giderlerinin yüzde 50'si desteklenmektedir.

Birliklerin marka/Turquality destek programı kapsamına alınacak/alınan şirketlerin iş yönetimi kalitesi, operasyonel mükemmellik düzeyi ve markalaşma potansiyellerinin belirlenmesi, performanslarının izlenmesi, program ve program kapsamındaki faaliyet ve işlemleri ile harcama belgelerinin içeriği, doğruluğu vb. hususlar ile Turquality Programı kapsamında yapılan faaliyetlerle ilgili gerçekleştireceği her türlü denetim ve danışmanlık giderlerinin yıllık en fazla 35 milyon ABD doları ve yüzde 100 desteklenmektedir. Uygulamacı kuruluş DTM'dir.

3.2.3.9. İstihdam Yardımı

İstihdam yardımı 2000/1 sayılı Tebliğ²²⁴ kapsamında yürütülmektedir. Tebliğ'in amacı, SDTŞ'leri statüsüne haiz şirketlerin dış ticarete ilişkin işlemlerini yürütmek üzere, konusunda tecrübeli ve yüksek öğrenimli yönetici ve eleman istihdamının sağlanmasıdır. Bir SDTŞ'ye istihdam edeceği en fazla bir yönetici ile iki elemanın ücretleri için ve bir defa destek sağlanmasıdır. SDTŞ'lerin ilk defa istihdam edecekleri, konusunda tecrübeli ve yüksek öğrenimli yöneticinin toplam azami 18 bin ABD doları karşılığı YTL'yi aşmamak üzere yıllık brüt maaşlarının yüzde 75'i ve elemanların toplam azami 9 bin ABD doları karşılığı YTL'yi aşmamak üzere yıllık brüt maaşlarının yüzde 75'i desteklenmektedir. Sorumlu kuruluş DTM'dir.

---

²²⁴“ İstihdam Yardımı Hakkında Tebliğ”, Tebliğ No: 2000/1, 29.01.2000 Tarih ve 23948 Sayılı Resmi Gazete.

3.2.3.10. Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Yardımları

Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Yardımları'nı düzenleyen 2006/1 sayılı Tebliğ²²⁵, Türkiye'nin tarımsal ürünlerinin uluslararası piyasalarda rekabet gücünün ve ihracat potansiyelinin artırılması amacıyla hazırlanmıştır. Desteklenen tarım ürünleri arasında bal, sebzeler, kurutulmuş sebzeler, meyveler, dondurulmuş meyveler ve sebzeler, reçel, meyve suları ve zeytinyağı vb. bulunmaktadır.

Bu tebliğ kapsamında; ihraç edilen ürünlerin ihracat miktar ve değerleri göz önüne alınarak hesaplanan tutarların, ihracatçıların kamu kuruluşlarına yapmış oldukları vergiler, vergi cezaları, SSK primleri, haberleşme giderleri, enerji giderleri, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na ve ilgili tasfiye halindeki bankalara olan borçlar ve bunların gecikme zammı ve faizlerine ilişkin giderlerin tamamı mahsup edilir.

Örneğin, zeytinyağı azami net ağırlığı 5 kilografa kadar ambalajlarda ihraç edilmesi halinde mahsup hesabına dahil edilir. Sorumlu kuruluş İhracat Birlikleri'dir.

3.2.3.11. Vergi Resim ve Harç İstisnası

Firmaların ihracat maliyetlerinin düşürülmesi amacı ile; ihracat, ihracat sayılan satış ve teslimler ile döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetler neticesinde doğan vergi, resim ve harçlardan istisna edilmektedir.

Firmaların sağladıkları prefinansman ile geri ödemeleri, ihracatla ilgili işlem yapan kuruluşların ihracat ile ilgili yaptıkları işlemler ve muameleler ve ihracat karşılığı yapılacak her türlü ödemeler, ihracat, ihracat sayılan satış ve teslimler, döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetler ile ilgili işlemler nedeniyle düzenlenen kağıtlar bu istisna türünün kapsamına girmektedir.

Banka ve sigorta muameleleri vergisi, damga vergisi ve harçlar ile kaynak kullanımını destekleme fonu kredisi bu istisna kapsamında uygulanmaktadır.

İhracatın finansmanında kullanılan krediler ile ihracatla ilgili işlemler, ilgili kurum ve kuruluşlarca herhangi bir belge aranmaksızın vergi, resim ve harçlardan istisna edilmesi belgesiz ihracat kredilerinde kullanılmaktadır. Belgeli ihracat kredilerinde, ihracat sayılan satış ve teslimler ile döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetlerin finansmanında kullanılan krediler ile bunlarla ilgili işlemler ise, DTM'den alınacak Vergi

---

²²⁵ "Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Yardımlarına İlişkin Para Kredi ve Koordinasyon Kurulu Tebliği", Tebliğ No: 2006/1, 15.02.2006 Tarih ve 26081 Sayılı Resmi Gazete.

Resim ve Harç İstisnası Belgesi'ne dayanılarak vergi, resim ve harçlardan istisna edilmektedir²²⁶.

Mükelleflerin, işletmeleri bünyesinde gerçekleştirdikleri, yeni teknoloji ve bilgi arayışına yönelik, Ar-Ge harcamaları tutarının yüzde 40 gider olarak düşülebilmektedir. İhracat istisnası, ihraç edilen mal için daha önce ÖTV ödenmişse bunun ihracatçıya iade edilmesine imkan tanımaktadır²²⁷.

Buraya kadar ihracata yönelik devlet yardımları incelenmeye çalışılmıştır. Aşağıdaki Tablo 23'te ise ihracata yönelik devlet yardımlarının 2002 yılına ait uygulaması verilmektedir. Tablo 24 incelendiğinde, 8.380 KOBİ'nin yurtdışı fuarlara katılım desteği yardımı adı altında yaklaşık 41 milyon Avro aldığı görülmektedir. Ayrıca Ar-Ge yardımının da yaklaşık 25 milyon Avro olması dikkat çekicidir. Bu ise, KOBİ'lerin Ar-Ge'ye daha fazla önem verdiklerinin bir kanıtı olarak karşımıza çıkmaktadır. KOBİ'lerin bu iki yardımdan daha fazla pay alması onların yurtdışı ile rekabet edebilmek için çabalarını göstermektedir.

Tablo 23: Dış Ticaret Müsteşarlığınca İhracata Yönelik Devlet Yardımları Kapsamında 2002 Yılında KOBİ'lere Sağlanan Destekler

Yardımanın Türü	KOBİ Sayısı	Yardım Tutarı (Avro)
Ar-Ge Yardımı	626	24.547.388
Çevre Maliyetlerinin Desteklenmesi	217	211.121
Pazar Araştırması Desteği	240	235.454
Yurtdışı Ofis-Mağaza Yardımı (Açma-İşletme)	47	1.359.477
Yurtdışı Fuarlara Katılım Desteği	8.380	40.995.531
Eğitim Yardımı	5	519.127
İstihdam Yardımı	9	316.882
Marka Yardımı	18	1.490.592
TOPLAM	10.142	69.600.394

Kaynak: DPT, **KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı**, Ankara, Ocak 2004, s.17.

3.2.4. Krediler

Türkiye'de KOBİ'lerin ekonomi içindeki yeri ve önemi dikkate alındığında varlıklarını devam ettirebilmeleri için finansmanlarına önemli bir destek sağlayan kredilerin artırılması gerekmektedir. Bu kapsamda KOBİ'lere destek sağlayan Eximbank ve Türkiye Halk Bankası kredileri incelenecektir. Ancak, söz konusu bankaların KOBİ'lere sağladığı krediler incelenmeden önce AB'den sağlanan kredilere yer verilecektir.

²²⁶ ŞAHİN, a.g.e., s.25.

²²⁷ Nurettin BİLİCİ, **Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri (Genel Bilgiler, İktisadi-Mali Konular, Vergilendirme)**, İkinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Ağustos 2005, 196-197.

Avrupa Birliği kaynaklarında Türkiye'ye sağlanan mali yardımlar hibe ve krediler olmak üzere iki grupta toplanabilir. AB hibe kaynaklarına; kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri, vakıf ve birlik gibi kurumlar başvurabilmektedir. Hibeler ise özel sektör kullanımına açık değildir. Ancak bu kaynakların kullanılma amacı olarak, özel sektör etkinliğinin artırılması hedefinde kurumsal güçlendirme olabilmektedir. Kredi şeklinde sunulan kaynakların değerlendirilmesinde hibelerden yararlanabilen tüm kurumların yanında özel sektör de etkin olarak rol alabilmektedir.

Avrupa Birliği tarafından sunulan mali yardımların kullanılması sonucunda Türkiye'de KOBİ'lere yönelik önemli yardımlar ortaya çıkmıştır. Bu desteklerin çok büyük bir bölümü doğrudan mali yardımların KOBİ'lere aktarılması şeklinde olmamaktadır. Ancak KOBİ'lerin ekonomik etkinliğinin artırılması amacı ile kurumsal güçlendirme yolu ile destekler söz konusudur. Bu desteklerden bir tanesi de "AB Türkiye İş Merkezleri Projesi"²²⁸dir.

Avrupa kredi kuruluşları Avrupa Yatırım Bankası (AYB) ile Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası (AKKB)'den oluşmaktadır. Aşağıdaki Tablo 24'te ise söz konusu bankalardan alınan kredilere yer verilmiştir. Tablo 24 incelendiğinde, 2005 yılı Ekim sonu itibariyle AYB'den 30 milyon Avro tutarında kredi sağlandığı ancak henüz kullanımın gerçekleşmediği görülmektedir. 2004 yılında ise AKKB'den KOBİ Kredisi Çerçeve Antlaşması kapsamında toplam 200 milyon Avro kredi sağlanmış bu tutarın yaklaşık 125 milyon Avro'su kullanılmıştır. Yine AYB kaynaklı Halk Bankası aracılığı ile KOBİ'lere kullandırılan Global Kredi III kredileri için ise 2003 yılında 200 milyon kredi sağlanmış fakat bu tutarın sadece 4,1 milyon Avro'su KOBİ'lere kullandırılabilmiştir.

---

²²⁸ Coşkun DOLANBAY, "Avrupa Birliği'nin KOBİ Yaklaşımı ve Bilgi Teknolojileri-II, MPM Anahtar Gazetesi, Şubat 2004, Yıl:16, Sayı:182, s.16.

Tablo 24: Avrupa Kredi Kuruluşlarından Sağlanan Krediler (Milyon Avro)

	Proje Adı	Anlaşma Tarihi	Kreditör Banka	Kredi Tutarı	2005* Yılındaki Toplam Kullanım
1	Bursa Atıksu Projesi	05.12.2000	AYB	80,0	0,0
2	Marmara Depremi Acil Yardım ve Yeniden Yapılandırma-Terra 1	09.02.2000 06.11.2000 02.04.2003	AYB	450,0	25,0
3	Endüstriyel Kirliliğin Önlenmesi Projesi	05.12.2000	AYB	70,0	46,7
4	Marmara Depremi Acil Yardım ve Yeniden Yapılandırma-Terra 2	21.06.2000 14.12.2002	AYB	150,0	3,5
5	Mersin Atıksu ve Kanalizasyon Projesi	11.10.2001	AYB	60,0	0,0
6	Eskişehir Kentsel Gelişim	14.12.2001	AYB	110,0	5,0
7	Silivri YeraltıGaz Depolama	28.02.2002	AYB	90,0	12,9
8	Belediye Su ve Kanalizasyon Altyapısı-MUWIT	04.07.2002	AYB	40,0	0,0
9	DSİ8 Sulama Projesi	03.10.2002	AKKB	135,0	18,9
10	Çerçeve Eğitim Projesi	11.10.2002	AYB	50,0	0,0
11	Fırat Üniversitesi Hastane Projesi	21.10.2002	AKKB	29,9	0,0
12	Gaziantep Üniversitesi Hastane Projesi	06.11.2002	AKKB	6,6	0,0
13	Çaygören Sulama Projesi	19.11.2002	AKKB	29,8	0,0
14	KGM - ŞehirlerarasıYol Projesi I	29.11.2002	AYB	225,0	6,0
15	Global Kredi III	02.04.2003	AYB	200,0	4,1
16	Akçay-Bozdoğan Sulama Projesi	22.04.2003	AKKB	31,7	3,5
17	Gönen Sulama Projesi	24.10.2003	AKKB	34,2	0,0
18	Sanayi Sektörü Global Kredi IV	04.03.2004	AYB	250,0	89,0
19	KOBİ Kredisi Çerçeve Anlaşması	07.04.2004	AKKB	200,0	124,6
20	Bursa Hafif RaylıSistem B Projesi	24.06.2004	AYB	55,0	8,5
21	Boğaz Tüp Geçiş(Marmaray) II. Bölüm	20.09.2004	AYB	200,0	0,0
22	TSKB Apex Kredisi	30.11.2004	AYB	150,0	42,0
23	Samsun Atıksu Projesi	21.03.2005	AYB	30,0	0,0
Toplam				2.677,2	389,6

* 31.10.2005 tarihi itibarıyla.

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı (2005), a.g.r, s.22.

3.2.4.1. Türk Eximbank Kredileri

Türk Eximbank aracılığı ile KOBİ'lere kullanılan birçok kredi söz konusudur. Kısa Vadeli İhracat Kredileri içinde yer alan KOBİ İhracata Hazırlık Kredileri bulunmaktadır. KOBİ İhracata Hazırlık Kredileri; KOBİ İhracata Hazırlık TL Kredisi ve KOBİ İhracata Hazırlık Döviz Kredisi olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Ancak, KOBİ'ler bu iki kredi türünden faydalanabilmek için, ihracat taahhüdü karşılığında ve malların serbest dövizle ihraç edilmesi koşulunu kabul etmek zorundadır. Limiti 100 bin ABD doları ve vadesi 540 gün olan bu krediler için teminat olarak, anapara ve faizin yüzde 50'si oranında banka teminat mektubu ile anapara tutarında teminat senedi alınmaktadır.

KOBİ İhracata Hazırlık TL Kredisinin faiz oranı yüzde 10 ve KOBİ İhracata Hazırlık Döviz Kredisinin faiz oranı ise LIBOR+0,75'dir. Her iki kredinin de anaparası 180., 360. ve 540. günlerde 3 eşit taksitte her dönem için tahakkuk edecek faizleri ile birlikte geri ödenmektedir²²⁹.

²²⁹ Türk Eximbank, http://www.eximbank.gov.tr/html_files/MENU-2.htm, Erişim: 22.05.2006.

2005 yılında kullanılan toplam kısa vadeli kredilerin yüzde 33'üne tekabül eden 1,573 milyon YTL (1,2 milyar ABD doları) KOBİ'lere kullanılmıştır. Böylece, kısa vadeli kredi programlarından yararlanan firmaların yüzde 69'unu KOBİ'ler oluşturmuştur. Türk Eximbank, milli gelir ve istihdam içinde önemli bir payı bulunan KOBİ'lere özel bir önem vermekte ve bütün kredi uygulamalarında KOBİ'lere öncelik tanımaktadır. Bu çerçevede, aracı bankalar kendilerine Türk Eximbank tarafından tahsis edilen YTL ve döviz bazındaki Sevk Öncesi İhracat Kredileri Genel Limitlerinin en az yüzde 30'unu KOBİ'lere kullanılmak zorunda olup, bu kapsamda 2005 yılında 1.430 milyon YTL (1.326 milyon ABD doları) Sevk Öncesi İhracat Kredisi kullanılmıştır.

KOBİ ihracata hazırlık programı kapsamında 2005 yılında 7,5 milyon YTL (5,6 milyon ABD doları) KOBİ ihracata hazırlık TL kredisi ve 5,4 milyon ABD doları (7,2 milyon YTL) KOBİ ihracata hazırlık döviz kredisi olmak üzere, toplam 14,7 milyon YTL (11 milyon ABD doları) kredi kullanılmıştır.

KOBİ'lere verilen özel önem sonucunda, yıllara göre değişmekle birlikte, KOBİ'lerin Türkiye ihracatındaki payı yüzde 10, bankacılık sistemindeki açmış olduğu kredilerden aldığı pay yüzde 5 civarında iken, Türk Eximbank'ın kullandığı kredilerdeki payı yüzde 36-40 arasındadır²³⁰.

3.2.4.2. Türkiye Halk Bankası Kredileri

Türkiye Halk Bankası'nın KOBİ'lere üç farklı şekilde kredi imkanı sunmaktadır. Birincisi, sanayi kredileridir. İkincisi, kooperatif kredileri ve üçüncüsü ise fon kredileridir. Aşağıda bu üç krediden örnekler verilecektir.

KOBİ İhracatı Destekleme Kredisi, sanayi kredisi olup, imalat sanayinin çeşitli sektörlerinde faaliyet gösteren, 1-150 arasında çalışanı olan, ürettiği malları ihraç eden veya ihracat kayıtlı satış yapan, Kambiyo Mevzuatına göre döviz kredisi kullanma ehliyetine sahip olan ve KOSGEB'ce desteklenen KOBİ'ler için düzenlenmiştir. Kredi firmaların uluslararası düzeyde rekabet edebilmeleri, ihracata yönelmeleri ve istihdam oluşturmalarını sağlamak amacıyla işletme kredisi olarak kullanılmaktadır. 100 bin ABD doları limitli, sıfır faizli ve 6 aylık vadelidir.

ISO 9000 Kalite Standartları ve CE Kredisi, sanayi kredisi olup, ISO 9000 kalite standartlarına ve endüstriyel ürün pasaportuna (CE işareti) sahip olmak isteyen KOBİ ve büyük işletmeler yararlanmaktadır. Kredinin azami limiti 10 bin YTL ve 2 yıl vadelidir.

²³⁰ Türk Eximbank 2005 Yılı Faaliyet Raporu, http://www.eximbank.gov.tr/html_files/kisaeximbankpg.htm, Erişim: 23.05.2006.

Toplu İşyeri Kredisi, kooperatif kredisi olup, işyerleri yapmak amacıyla kurulmuş olan İşyeri Yapı Kooperatiflerine ve/veya bunların ortakları olan girişimci/ticari firmalara; yapımı devam eden, işyeri inşaatlarının tamamlanmasına yönelik olarak kullanılmaktadır. Kalan inşaat maliyet bedeline göre proje bazında limiti belirlenmektedir ve vadesi 48 aya kadar çıkabilmektedir.

İstihdam destekleme kredisi, kooperatif kredisi olup, esnaf ve sanatkarların mal ve hizmet üretimlerinin artırılması ve özellikle yeni istihdam olanaklarının oluşturulabilmesi amacıyla kullanılmaktadır. 25 bin YTL limit belirlenmiştir ve vadesi 1 yıl anapara ödemesiz 3 yıldır.

Avrupa Yatırım Bankası (AYB) Global Kredileri, fon kredisi olup, toplam 35 milyon Avro olan kredi kaynağı ile 500 kişiden az işçi çalıştıran ve bilanço net sabit kıymet tutarı 75 milyon AVRO'nun altında olan, imalat sanayi başta olmak üzere, turizm, sağlık, eğitim, çevre koruma, altyapı, bilgi ve iletişim teknolojileri gibi alanlarda faaliyet gösteren KOBİ'lerin projeleri finanse edilmektedir. Kullanılabilecek kredi tutarı toplam proje yatırım tutarının yüzde 50'si ile sınırlı olup, minimum 250 bin maksimum 12.500.000 Avro olmaktadır. Kredi, firmalara AYB'den borçlanma maliyeti olan 6 aylık EURIBOR + AYB Spreadi üzerine ilave edilecek Banka komisyonu ile 2 yılı ödemesiz dönem olmak üzere 7 yıl vadeli kullanılmaktadır.

Küçük Sanayi Sitesi Kredileri, fon kredisi olup, Küçük Sanayi Siteleri altyapı ve üstyapı inşaat giderlerini karşılamak amacıyla T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı adına Banka aracılığı ile kullanılmaktadır. Limit Bakanlıkça belirlenmektedir. Vade; kalkınmada öncelikli yörelerde 1 yıl ödemesiz 15 yıl, normal yörelerde 1 yıl ödemesiz 13 yıl ve gelişmiş yörelerde 1 yıl ödemesiz 11 yıldır²³¹.

Bankanın 2005 yılı faaliyet raporuna göre, kredilerin dağılımı; ticari krediler yüzde 34, bireysel krediler yüzde 14, kooperatif kredileri yüzde 25, sanayi kredileri yüzde 8 ve fon kredileri yüzde 19'dur. KOBİ kredileri 2004 yılında 2.130 milyon YTL iken 2005 yılında 3.182 milyon YTL'ye yükselmiştir²³².

---

²³¹ Ayrıntılı bilgi için bkz, <http://www.halkbank.com.tr>, Erişim: 22.05.2006.

²³² Türkiye Halkbankası 2005 Yılı Faaliyet Raporu, http://www.halkbank.com.tr/pb/resim/content/hb2005_faaliyet_raporu.pdf, Erişim: 22.05.2006.

3.2.5. KOSGEB Destekleri

KOSGEB'in amacı KOBİ'lerin geliştirilmesine katkıda bulunmak, bu yolla Türkiye'nin sanayi yapısını sağlamlaştırmak, istihdam ve gelir artışı sağlamaktır²³³.

Dördüncü Çok Yıllı Program projelerine katılım KOGGEB koordinasyonunda yürütülmektedir. Bu program kapsamında politika geliştirme ve AB bilgi merkezlerinin kurulmasında KOSGEB çalışmaktadır. Avrupa Bilgi Merkezleri Ağı (ABM), Avrupa kurumları ile yerel oyuncular arasında arabirim işlevi görmektedir²³⁴. Bu merkez ayrıca KOBİ'lerin ülke içinde ve dünya ile elektronik ortamda iletişim kurabilmeleri için Küçük ve Orta Boy İşletmeler Bilgi Ağı (KOBİNET)'i oluşturmuştur. KOBİNET, firmalar arasında karşılıklı bağımlılık ve bilgi değişimi yoluyla ortaya çıkan öğrenme sistemini geliştirmektedir²³⁵.

KOSGEB destekleri programları altı program başlığı altında hedeflerini içerek şekilde Tablo 25'te gösterilmektedir.

Tablo 25: KOSGEB Destek Programları ve Hedefleri

Program Adı	Hedef
İşletme Geliştirme Programı	İşletmelerin kurumsallaşmasını, yurtiçi satışların artırılmasını hedeflemektedir.
Ürün Kalite Geliştirme Programı	Ürün kalitesinin ve üretim kapasitesinin artırılması hedeflenmektedir.
İhracatı Geliştirme Programı	İhracatı başlatma, ihracatı artırma ve marka oluşturma hedeflenmektedir.
Teknoloji Geliştirme ve Yenilik Programı	Yeni ürün tasarımı ve üretimi ile teknolojik AR-GE ve ticarileşme hedeflenmektedir.
Bölgesel Kalkınma Programı	Uygun yatırım alanları tespit edilerek uygun yatırımların gerçekleştirilmesine yönelik desteklerle bölgesel kalkınmaya katkı sağlamak hedeflenmektedir.
Girişimciliği Geliştirme Programı	Ekonomik kalkınma ve istihdam sorunlarının çözümünün temel faktörü olan girişimciliği destekleyerek başarılı işletmelerin kurulmasını hedeflemektedir.

Kaynak: KOSGEB, **2005 Yılı Faaliyet Raporu**, Ankara, Nisan 2006, s.9.

KOGGEB, Tablo 25'te verilen destek programları ile KOBİ'lere, yazılım kullanım desteği, nitelikli eleman desteği, ortak kullanım amaçlı makine-teçhizat desteği,

²³³ Mehmet GÖK, **İşgücü Piyasası ve KOBİ'ler**, Roma Yayınları, Ankara, Eylül 2004, s.217.

²³⁴ Aysun KÜÇÜKYILMAZLAR, **Avrupa Birliği'nin Türk KOBİ'lerine Yönelik Programı**, İTO Yayınları, Yayın No: 2004-48, İstanbul, 2004, s.15.

²³⁵ Musa TÜRKOĞLU, "Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ)'lerin Bölgesel Kalkınmaya Etkileri ve Bölgesel Kalkınmada KOBİ Temelli Stratejiler", **Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt:7, Sayı:1, 2002, s.293.

teknoloji araştırma ve geliştirme desteği, bilgisayar yazılım kullanım desteği, KOBİ eğitim desteği ve yeni girişimci desteği şeklinde destekler vermektedir²³⁶.

KOSGEB, kırsal kesimlerde bulunan girişimcilerin desteklenmesi, eğitilmesi, bilgilendirilmesi ve yönlendirilmesine ilişkin çalışmalar yürütmektedir. KOBİ destek kredi programı kapsamında imalat sanayinde faaliyet gösteren KOBİ'lere finansal yardımda bulunmaktadır. Bunun yanında KOBİ ihracatı destekleme kredi programı yine imalat sanayinde faaliyet gösteren KOBİ'lerin ihracata teşvik etmek amacıyla kullanılmaktadır²³⁷.

Aşağıdaki Tablo 26'da KOBİ'lere Halkbankası ve KOSGEB tarafından KOBİ'lere sağlanan krediler ve destekler verilmiştir.

Tablo 26: KOBİ'lere Yönelik Başlıca Destekler (Milyon YTL)

		2003	2004	2005 (Ağustos)
Türkiye Halk Bankası Kredileri				
KOBİ Kredileri		588	918	985
	Fon Kredileri	261	368	494
	Sanayi Kredileri	327	549	491
Kooperatif Kredileri		687	1.212	1.465
TOPLAM		1.863	2.130	2.451
KOSGEB Destekleri				
	Geri Ödemesiz	18	91	29
	Geri Ödemeli	106	53	34
TOPLAM		124	144	63

Kaynak: DPT, 2006 Yılı Programı, s.105, <http://ekutup.dpt.gov.tr/program/2006.pdf>, Erişim: 13.05.2006.

Tablo 26'ya göre, 2003 yılında Halk Bankası tarafından kullanılan toplam kredi miktarı 1.863 milyon YTL iken bu miktar 2004 yılında 2.130 milyon YTL olarak gerçekleşmiştir. KOSGEB ise aynı yıllar için sırası ile 124 milyon YTL ve 144 milyon YTL KOBİ'lere geri ödemeli ve geri ödemesiz olarak kredi desteğinde bulunmuştur.

3.2.6. Avrupa Birliği ile Finansman Antlaşması Yapılan Bölgesel Gelişme Programları

AB, bölgesel yardımları düzenlerken bölgeleri NUTS adı verilen bir sisteme ayırmıştır. Söz konusu bu sisteme daha sonra yer verilecektir. Bu çerçevede Türkiye'de bu tür yardımlardan yararlanabilmek için bölgelerini İBB Düzey-II Bölgesi* olarak ayırmıştır. Bu ayırım, Bölgesel Kalkınma Programı adı altında tek bir proje fişi hazırlanarak AB Komisyonu'na sunulmuştur. Böylece, Samsun (Amasya, Çorum,

²³⁶ <http://www.kosgeb.gov.tr/>, Erişim: 23.05.2006.

²³⁷ Bedri DİLİK, Mustafa DURAN, "Türkiye'de Uygulanan KOBİ Teşvik Politikası ve Uygulama Sonuçlarının Değerlendirilmesi", **Hazine Dergisi**, Sayı:9, Ocak 1998, s.65.

* Türkiye, bölgesel gelişme politikalarının daha etkin uygulanması, analizi ve AB'ye uyumun sağlanması için 26 İstatistik Bölge Birimi (İBB) Düzey II bölgesine ayrılmıştır.

Samsun ve Tokat), Kastamonu (Çankırı, Kastamonu ve Sinop) ve Erzurum (Erzurum, Erzincan ve Bayburt) İBB Düzey-II Bölgeleri'nde KOBİ'lerin desteklenmesi ve küçük ölçekli altyapı programlarının geliştirilmesi ve Doğu Anadolu Kalkınma Programı kapsamında Van (Van, Bitlis, Hakkari, Muş) İBB Düzey-II Bölgesi için KOBİ'lerin desteklenmesi ve bölgesel farklılıkların azaltılması amacıyla yönelik 133,3 milyon Avro fon tahsis edilmiştir²³⁸.

Düzey II Bölgesel Kalkınma Hibe Programı 90,67 Avro'luk bütçesi ile başta turizm sektörü olmak üzere, KOBİ'ler, tarım sektörü ve yerel yönetimler 13 ilde* desteklenmektedir. KOBİ Hibe Programının amacı, özellikle küçük ve mikro işletmeler olmak üzere tarımsal ürün işleme, imalat ve hizmet (turizm dahil) sektörlerinde, hedef bölgelerde özel sektörün ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikli projeler üretip uygulayarak KOBİ'lerin kapasitesini geliştirmektir²³⁹.

3.2.7. Risk Sermayesi ve Kredi Garanti Fonu

Risk sermayesi, ABD Risk Sermayesi Derneği (NVCA) tarafından "önemli ekonomik değerler üretme potansiyeli olan, genç ve hızlı büyüyen firmalara yatırım yapan profesyonellerin sağladığı para" olarak tanımlanmaktadır²⁴⁰. Risk sermayesi genellikle ileri teknoloji gerektiren yatırımlarda ve KOBİ yatırımlarında görülmektedir.

KOBİ'lerin, gelecekle için önemli olan yatırım ve stratejileri belirleyebilmeleri için çeşitli programlar hazırlamaları gerekmektedir. Bu sürecin işleyebilmesi için ise çeşitli finansman ve yatırım kaynaklarına ihtiyaç duyulmaktadır. Yeni fikirleri olan girişimciler ve finansman arayışında olan firmaların, risk almaya hazır sermaye sahipleri ile buluşması olarak nitelendirilen risk sermayesi, hisse senedi karşılığı yapılmaktadır. Uzun vadeli olan risk sermayesi yatırımlarının geri dönme süresi ise 5-10 yıl arasındadır. Yenilik içeren bu yatırımlar KOBİ'ler için bir itici güç durumundadır.

Ağırlıklı olarak Ar-Ge çalışmalarını kapsayan bu tür yatırımlar için KOBİ'lerin kaynak ayırması güçtür. Güvenilirlik ve teminat sağlama yetersizlikleri sebebiyle bankacılık sisteminden sağladıkları kaynaklarda kısıtlı olmaktadır. Bu sebeple KOBİ'ler Ar-Ge yatırımlarına gereken önemi verememektedir. Çekirdek Sermayesi, Başlangıç

²³⁸ DPT, T.C. Ön Ulusal Kalkınma Programı (2004-2006), Ankara, Aralık 2003, s.52.

* TRA2: Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars; TR72: Sivas, Kayseri, Yozgat; TR52: Karaman, Konya ve TRB1: Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli.

²³⁹ Sektörel Dernekler Federasyonu (SEDEFET), "AB Turizm ve KOBİ'ler Yoluyla Kalkınmayı Destekliyor", Sektörel Haber Bülteni, Sayı:11, Mayıs 2006, s.4, http://member.e-jett.com/2486/documents/SEDEFED_Bulten_Mayis_2006.pdf, Erişim: 22.05.2006.

²⁴⁰ Abdullah KAYA, Bilgehan YAZICI, "Sermaye Piyasalarının Gelişmesinde Kurumsal Yatırımcının Rolü", Şubat 2002, s.9, http://www.bilgehanyazici.com/pdf/Kurumsal_Yatirimci_BYazici.pdf, Erişim: 12.04.2006.

Finansmanı, Erken Aşama ve Geçit Finansmanı ve Köprü Finansmanı olarak ayrılan risk sermayesi finansman türlerini ise çeşitli şirketler sunmaktadır. Bunlar²⁴¹;

- Bağımsız Risk Sermayesi Şirketleri: Bu tür şirketler kurumsallaşmış risk sermayesi kaynaklarıdır. Özel ortaklar kanalıyla sermaye aktarmaktadırlar. Dünyada yaygın olan bu kuruluşlara karşın ülkemizde ise ilk şirket Vakıf Risk A.Ş. dir.
- Finansal Kurumlara Ait Risk Sermayesi Şirketleri: Ticari bankalar ve sigorta şirketleri, kendi kredi koşullarına uymayan risk ve getirisi yüksek yatırımların finansmanı için risk sermayesi şirketleri kurarlar.
- Finansal Olmayan Kurumlara Ait Risk Sermayesi Şirketleri: Piyasadaki yoğun rekabette paylarını arttırmak için yeni ürün geliştirmesini amaçlayan ve genellikle büyük sanayi işletmeleri tarafından kurulan şirketlerdir.
- Küçük İşletme Yatırım Şirketleri: Asgari 1 milyon dolar sermaye ile kurulan ve küçük işletmelere borç sağlayan özel finansman kuruluşlarıdır. Bu işletmeler yüksek oranda devlet kaynağı kullanmaktadır. Ülkemizde ise bu kuruluşlara örnek olarak; TOBB, TESK, Halk Bankası, KOSGEB ve 16 sanayi odasının ortaklığı ile 1991 yılında Kurulan KOBİ Yatırım Ortaklığı A.Ş. verilebilir.

KOBİ'lerin finans kuruluşları ve kredi kuruluşlarından kredi alabilmelerini kolaylaştırmak amacıyla Kredi Garanti Fonu İşletme ve Araştırma A.Ş. kurulmuştur. Riskin paylaşımı ilkesine dayanan kredi garanti sistemi ile KOBİ'lerin kullandığı teşvikli kredilere verilen garantilerle birçok proje hayata geçirilmiştir. 2004 yılı sonu itibari ile kullanılan kefaletler 1504 adette 60,5 milyon YTL olmuştur²⁴².

Türkiye ekonomisi içerisinde hem üretim hem de mali açıdan önemli bir yere sahip olan KOBİ'ler, toplam çalışan işgücü sayısının önemli bir kısmını ellerinde bulundurmaktadır. İstihdam ve üretim kapasitelerinin genişletilmesi amacı ile KOBİ'lere verilecek destekler, üyelik sürecinde AB normlarının en kısa zamanda üstlenilmesi ile yakından ilişkilidir. Bu çerçevede Türkiye'de devlet yardımları mevzuatının AB mevzuatına yakınlaştırılması gerekmektedir.

Gelişen teknolojilere ve üretim tekniklerine, KOBİ'lerin, sınırlı kaynaklarıyla ulaşması oldukça güçleşmektedir. AB gibi gelişmiş devletlerin oluşturduğu bir birlik içerisinde yer almak için devlet yardımlarının bu gelişme içerisindeki yeri oldukça

²⁴¹ Sevim GÜNGÖRÜRLER, **Dünya Pazarları ile Rekabette Alternatif Bir Finansman ve Yatırım Aracı Risk Sermayesi**, İzmir Ticaret Odası, İzmir, Mart 2005, s.2-3.

²⁴² Müslüme NARİN, Sevim AKDEMİR, "Türkiye'de KOBİ'lere Sağlanan Destekler", **Ekonomik Yaklaşım**, Cilt:16, Sayı:55, 2005, s.56-57.

büyüktür. AB içerisinde bulunan KOBİ'lerin üretim standartlarına, teknolojilerine ve tekniklerine bakıldığında Türkiye'de ki KOBİ'lerin AB KOBİ'lerini bu konularda yakalaması amaçlanmaktadır. Ancak Türkiye'nin kalkınmışlık düzeyindeki fark kısıtlı maddi imkanları, faaliyetlerine devam etmeye çalışan KOBİ'leri daha çok etkilemektedir.

Devlet yardımlarının, tüm bu konularda geliştirilmesi, uygulanacağı öncelikli sektörlerin belirlenmesi ve AB mevzuatının üstlenilmesi açısından AB'de devlet yardımlarının incelenmesi gerekmektedir.

3.3. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE DEVLET YARDIMLARI

Roma Antlaşması'nın 2. maddesi, AB'nin temel hedefleri ile görevlerini belirtmektedir. Bu maddeye göre, Birliğin görevi; Ortak Pazar kurmak suretiyle Birlik çapında ekonomik faaliyetlerde uyumlu ve dengeli gelişmeyi; yüksek istihdam ve sosyal güvenlik; enflasyonsuz bir büyümeyi; ekonomik performansta yüksek rekabeti temini; üye devletlerarasında ekonomik/sosyal bağlılık ve dayanışmayı sağlamaktır.

Birliğin ana hedefi olan Ortak Pazar, üye ülkelerin karşılıklı ticaretleri üzerindeki her türlü engelin kaldırıldığı, üçüncü ülkelere karşı ortak bir gümrük tarifesinin uygulandığı ve malların, hizmetlerin, sermayenin ve işgücünün serbest dolaştığı bir ekonomik bütünleşme aşaması olarak tanımlanmaktadır. Hedeflenen amaca ulaşılabilmesi, üye ülkelerin oluşturulan ortak pazarda tesis edilen rekabet ortamının sağlıklı işletilmesini sağlamaları ile mümkün olabilecektir.

AB'de temel mevzuat "Topluluk Müktesebatı" olarak adlandırılmakta ve 35 alt başlıktan oluşmaktadır. Teşviklerle ilgili düzenlemeler "Devlet Yardımları" ifadesi ile bu alt başlıklardan rekabet başlığı içerisinde yer almaktadır²⁴³. AB'de rekabet politikası içinde ele alınan devlet yardımları bu başlık altında incelenmeye çalışılacaktır.

3.3.1. Avrupa Birliği'nde Devlet Yardımları Mevzuatı

Roma Antlaşması'nın 87(1). Maddesi devlet yardımlarının Ortak Pazar ile bağdaşmadığını ve rekabete aykırı devlet yardımlarının yasaklanmasını belirtse de 87(2). Maddesi Ortak Pazar ile bağdaşan yardımları tanımlamakta, 87(3). Madde ise Ortak Pazar ile bağdaştığı kabul edilebilecek yardım kategorilerini sıralamaktadır. Ayrıca, Komisyon önerisi üzerine Konsey'in nitelikli çoğunlukla aldığı kararlar ile belirlenen diğer kategoriler de bu son gruba dahil edilebilmektedir. Aşağıda bu üç maddeye başlıklar halinde yer verilecektir.

---

²⁴³ YARALI, a.g.e., s.23.

3.3.1.1. Rekabete Aykırı Devlet Yardımlarının Yasaklanması

Devlet yardımları kavramının tanımlanması başlığı altında yasaklanmış devlet yardımlarının neler olduğu dört unsurda belirtilmiştir. Rekabeti bozan veya bozma tehdidi olan tüm yardımlar yasaklanmıştır. Bildirimin yapılmasından sonra Komisyonca yapılan inceleme sonucunda hangi yardımların yasaklandığı tespit edilmektedir.

3.3.1.2. Uygulanabilir Devlet Yardımları

Genel ilke olarak, devlet yardımları yasaklanmış olmakla birlikte, devlet yardımlarına ilişkin kuralların kendisi bu yasağa birçok istisna tanımış bulunmaktadır. Uygulanabilir devlet yardımlarını; ortak pazar ile bağdaşan devlet yardımları ve ortak pazar ile bağdaştığı kabul edilebilecek devlet yardımları şeklinde ikiye ayrılabilir.

3.3.1.2.1. Ortak Pazar ile Bağdaşan Devlet Yardımları

Roma Antlaşması'nın 87(2) (eski 92/2). Maddesi Ortak Pazar'a uyumlu yardımları şu şekilde sıralamaktadır:

- İlgili ürünlerin menşesine bağlı bir ayırım gözetmeksizin verilmesi koşuluyla bireysel tüketicilere verilen sosyal nitelikli yardımlar,
- Doğal afetler veya olağanüstü olayların neden olduğu zararı karşılamak için yapılan yardımlar,
- Federal Almanya Cumhuriyeti'nin, Almanya'nın bölünmesinden etkilenen belirli bölgelerinin ekonomisine, bölünmenin meydana getirdiği ekonomik zararın giderilmesi için gerekli olduğu ölçüde yapılan yardımlar.

Roma Antlaşması'nın 2. maddesinde Birlik içinde ekonomik faaliyetlerin dengeli ve uyumlu gelişimini teşvik etmek topluluğun görevleri arasında sayılmaktadır²⁴⁴. Bu amaçla yukarıda sıralanan durumlarda devlet yardımları yasaklanmamaktadır.

Ayrıca, bu tür devlet yardımları Komisyon'a bildirilmektedir. Fakat Komisyon, yardımın uygunluğuna karar verip vermeme yetkisine sahip değildir, yalnızca verilen devlet yardımının öngörülen istisnalara girip girmediğini denetlemektedir.

---

²⁴⁴ Şaban ESEN, "Avrupa Birliği Sürecinde Türk Rekabet Hukuku ve Politikaları", Çimento İşveren Dergisi, Sayı: 2, Cilt:20, Mart 2006, s.5.

3.3.1.2.2. Ortak Pazar ile Bağdaştırıldığı Kabul Edilebilecek Devlet Yardımları

Roma Antlaşması'nın 87(3) (eski 92/3). Maddesinde aşağıdaki yardımların Komisyon'un incelemesine bağlı olarak Ortak Pazar ile uyumlu olarak değerlendirilebileceği belirtilmektedir. Bunlar;

- Yaşam standardının anormal ölçüde düşük olduğu veya ciddi bir eksik istihdamın hüküm sürdüğü bölgelerin ekonomik gelişimini desteklemeye yönelik yardımlar,
- Avrupa'nın ortak çıkarına olacak önemli bir projenin gerçekleştirilmesinin teşvik edilmesi veya bir üye devlet ekonomisinde ortaya çıkan ciddi bir bozulmanın giderilmesi için yapılan yardımlar,
- Ticaret koşullarını, ortak çıkarlara zarar verecek ölçüde olumsuz yönde etkilemeyen ve belirli ekonomik bölgeler veya belirli ekonomik faaliyetlerin gelişimini kolaylaştırmak için yapılan yardımlar,
- Komisyonun önerisi üzerine Konseyin nitelikli çoğunlukla alacağı kararla belirlenebilecek diğer yardım türleri,
- Topluluk içinde ticaret koşullarını ve rekabeti ortak çıkarlara zarar verecek ölçüde olumsuz yönde etkilemeyen ve kültür ve kültür mirasını korumayı teşvik etmeye yönelik yardımlar* şeklinde sıralanmaktadır.

İlk kategorinin aksine bu yardım kategorisinde Komisyon oldukça geniş bir takdir yetkisine sahip bulunmaktadır. Bu yardımlara ilişkin kararlar, Topluluk ölçeğinde yapılacak bir ekonomik ve sosyal değerlendirme ile alınabilmektedir. Burada amaç, yardımdan sağlanacak faydanın rekabetin bozulması nedeni ile oluşacak zarardan fazla olup olmadığının tespit edilmesidir.

Devlet yardımları AB'nin bölgesel kalkınma, ulaştırma ve istihdam gibi politikaları ile yakından ilgilidir. Bu kapsamda rekabet kurallarının uygulanmasında istisnaya konu olmaktadır. Roma Antlaşması'nın 36. Maddesine göre (eski 42), tarım sektöründe özellikle yapısal ya da doğal şartlar sebebiyle gelişmemiş işletmelerin korunmasına yönelik ve ekonomik kalkınma programları çerçevesinde verilen yardımlar bu kapsama girmektedir. Ayrıca, 73. Madde (eski 77)'ye göre ulaştırmanın koordinasyonu için duyulan ihtiyaçlara cevap veren ya da genel ekonomik yarar (kamu hizmeti yararı) kavramı içinde yer alan bazı yükümlülükleri karşılamaya yarayan yardımlarda bu istisnai durum içine girmektedir.

* 1992 yılında imzalana Maastricht Antlaşması ile eklenmiştir.

Yine aynı şekilde 86. Madde (eski 90) de istisnaya girmektedir. Kamu yararı özellikleri taşıyan hizmetleri yürütmekle görevli veya mali nitelikli tekel özelliğine sahip teşebbüsler²⁴⁵ ve 296. maddede askeri endüstri yardımı doğrudan rekabet kuralları dışına çıkarmamaktadır.

Toplulukta, Komisyonun incelemesine tabi olarak yaygın bir şekilde uygulanan yardım türlerini Roma Anlaşması'nın 87'inci maddesi uyarınca şu şekilde sınıflandırabiliriz²⁴⁶:

Bölgesel Yardımlar: 87. 3 (a) ve 87. 3 (c) maddeleri uyarınca, bölgelerin özellikleri ve farklı kriterleri dikkate alınarak uygulanmaktadır.

Sektörel yardımlar: 87. 3 (c) maddesi uyarınca, motorlu araçlar, sentetik dokuma gibi sektörlerde uygulanan devlet yardımlarından oluşmaktadır.

Yatay yardımlar: 87. 3 (c) maddesi uyarınca, KOBİ yardımı, Ar-Ge, çevre, istihdam, eğitim, gibi yardım türleri bu kapsamdadır.

Konsey tarafından belirlenen diğer yardım türleri: 87. 3(e) maddesi uyarınca gemi inşa ve bazı tarım ürünlerine verilen devlet yardımları bu kapsamda değerlendirilmektedir.

Ayrıca ikincil mevzuata göre Komisyon'un yayımladığı blok muafiyet tüzükleri, yönlendirici ilkeler, tebliğler, çerçeveler ve açıklayıcı notlar bulunmaktadır. Blok muafiyet tüzüğü çıkarma yetkisi olan Komisyon; KOBİ'ler, araştırma geliştirme, çevre, istihdam, eğitim yardımları ve bölgesel yardımlar için grup muafiyet tüzükleri yayımlayabilmektedir. Bunların Komisyon'a bildirim şartları yoktur.

3.3.1.3. Devlet Yardımlarının İzlenmesi

Devlet yardımlarının izlenmesi amacıyla, üye ülkelerde milli seviyede kurulmuş organlar bulunmamakta, yardımların incelenmesi Roma Anlaşması'nın 88 (eski 93/1). Maddesi uyarınca Komisyonun yetkisi içinde sayılmaktadır. ATAD ve İlk Derece Mahkemesi ise Komisyon'un ve Konsey'in tavsiye ve görüşleri dışındaki kararlarını gözden geçirmektedir²⁴⁷.

Devlet yardımlarının izlenmesinde altın kural, devlet yardımlarının bildirilmesidir. Üye ülkeler Roma Antlaşması'nın 88. Maddesi ve Prosedür Tüzüğü olarak adlandırılan

---

²⁴⁵ UYSAL, a.g.e., s.16-17.

²⁴⁶ DTM, **Avrupa Birliği ve Türkiye**, Beşinci Baskı, Doğuşum Matbaacılık, Ankara, Kasım 2002, s.123-124.

²⁴⁷ UYSAL, a.g.e., s.19.

659/99 sayılı Konsey Tüzüğü uyarınca Komisyona gerekli bildirimde bulunmadan ve Komisyonun onayını almadan, devlet yardımı vermeye yetkili değildir ve bu şekilde verilen yardımlar, otomatik şekilde uygun olmayan yardım olarak kabul edilmektedir.

Komasyon, Roma Antlaşması'nın 89. Maddesi uyarınca 994/98/EC sayılı Konsey Tüzüğü'nü kabul edilmiştir. Bu Tüzük, Komisyona Blok Muafiyetler Yönetmelikleri olarak adlandırılan ve belirli şartların yerine getirilmesi durumunda, bazı kategori devlet yardımlarının önceden Komisyona bildirilmeksizin ve Komisyona onayı alınmaksızın Roma Antlaşması ile uyumlu olacaklarına ilişkin düzenlemeleri kabul etme yetkisi vermiştir. Böylece, Komisyona üzerindeki yükün hafifletilmesi amaçlanmış, şirketler için de bürokrasi ve masrafların azaltılması sağlanmıştır.

Bu Tüzüğe dayanarak kabul edilen ilk üç Blok Muafiyet Yönetmeliği, Şubat 2001'de yürürlüğe girmiş ve ilk ikisi "KOBİ²⁴⁸ ve Eğitim Yardımları²⁴⁹" için muafiyetler oluşturmuştur. Üçüncü Yönetmelik ise "de minimis²⁵⁰" yardımların uygulanmasını düzenlemekte olup, belirli şartların yerine getirilmesi durumunda, belli bir işletmeye herhangi bir üç yıllık dilim içinde verilen, 100.000 Avro sınırını aşmayan yardımların, ticarete bir etkisinin olmadığı ve rekabetin zarar görmediğinden hareketle, bu uygulamanın 87/1. madde anlamında devlet yardımı olarak kabul edilmediğini düzenlemektedir. İstihdama yönelik yardımları²⁵¹ içeren tüzük ise 13 Aralık 2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bunlar hakkında hazırlanacak bir bildirin 20 gün içinde Komisyona verilmesi yeterli olmaktadır²⁵².

Blok Muafiyet Yönetmelikleri kapsamında yer alan devlet yardımlarının önceden Komisyona bildirilerek onayının alınması zorunluluğu bulunmamakla birlikte, KOBİ ve Eğitim yardımları, bilgilendirme amaçlı olarak yardımın uygulanmasından sonra 20 iş günü içerisinde Komisyona bildirilmektedir. De minimis yardımlar için ise böyle bir bildirimde bulunmamaktadır.

Blok Muafiyetler kapsamında yer almayan yardımlar için Komisyona bildirim zorunluluğu halen devam etmekte olup, bu yardımlar devlet yardımları konusunda izlenecek prosedürle ilgili konuları düzenleyen 659/1999 sayılı Konsey Tüzüğü

²⁴⁸ 70/2001/EC, The Application of Articles 87 and 88 of the EC Treaty to State Aid to Small and Medium-Sized Enterprises, Official Journal L 10, 13.01.2001, p.33.

²⁴⁹ 68/2001/EC, The Application of Articles 87 and 88 of the EC Treaty to Training Aid, Official Journal L 10, 13.01.2001, p.20.

²⁵⁰ 69/2001/EC, The Application of Articles 87 and 88 of the EC Treaty to De Minimis Aid, Official Journal L 10, 13.01.2001, p.30.

²⁵¹ 2204/2002/EC, The Application of Articles 87 and 88 of the EC Treaty to State Aid for Employment, Official Journal L 10, 13.12.2002, p.3.

²⁵² Ümit İZMEN, Alpay FİLİZTEKİN, Kamil YILMAZ, **Türkiye'de Büyüme Perspektifleri Makroekonomik Çerçeve Dinamikler/Strateji**, TÜSİAD Büyüme Stratejileri Dizisi No:1, Yayın No: 398, İstanbul, Haziran 2005, s.62.

uyarınca bildirilerek, Komisyon tarafından incelenmektedir. Bir yardımın bildirilmesi ve incelenmesinde; bildirim, ilave bilgi istenilmesi, inceleme ve karar ve soruşturma süreçleri işlemektedir.

Bildirim; üye ülkelerce, devlet yardımlarının önceden bildirilmesi yükümlülüğünün yerine getirilmesi amacıyla, yardımın verilmesi öncesinde ve yıllık olarak yapacakları bildirimlerin gerçekleştirilmesi standart formlar kullanılarak yapılmaktadır.

İlave Bilgi İstenilmesi; eğer gönderilen bilgiler yetersizse Komisyon, üye ülkeden ilave bilgi istemektedir. Üye ülke istenen bilgileri 20 gün içerisinde Komisyona göndermektedir.

İnceleme ve Karar; Komisyon tüm bilgilerin tamamlanmasından itibaren uygulanmak istenilen yardımla ilgili kararını iki ay içerisinde vermektedir. Bu inceleme, itirazda bulunmama kararı ya da 88(2). Madde kapsamında incelemede bulunma kararı ile sonuçlanmaktadır. İlk kararın alınması durumunda yardım uygulanabilmektedir. İnceleme kararı alınması durumunda Komisyon bir soruşturma başlatmaktadır. Bu durumda yardım Resmi Gazete'de yayımlanmakta ve ilgili üye ülke ve ilgili taraflar yorumda bulunmaya davet edilmektedir.

Soruşturma sonucunda Komisyon nihai bir karar kabul etmektedir. Bu karar olumlu, olumsuz ya da belirli şartların yerine getirilmesi şartıyla olumlu olarak üç farklı şekilde olabilir. Yukarıda değinilen incelemenin tümü 18 ay içerisinde tamamlanmaktadır²⁵³.

Komisyon tarafından alınan tüm kararlar, Roma Anlaşması'nın 230. maddesi uyarınca Avrupa Topluluğu Adalet Divanı'nın incelemesine tabidir²⁵⁴.

Üye Devletler tarafından sağlanması tasarlanan tüm devlet yardımlarının AB Komisyonu'na bildirimini gerekmektedir²⁵⁵. Komisyon sağlanacak yardımın istisna kapsamına girip girmediğini incelemekte ve yardımın verilmesine tamamen veya kısmen izin verebilmekte, ya da yardımın verilmesini yasaklayabilmektedir. Ayrıca, söz konusu istisnai durumların dar bir şekilde yorumlanması gerekmektedir. Başka bir deyişle, Komisyon'un anılan istisnaların dışına çıkması, yani ilgili Roma Antlaşma'sı

²⁵³ FERİK, a.g.m., <http://www.dtm.gov.tr/ead/DTDERGI/Nisan2004/abdevlet.htm>, Erişim: 11.04.2006.

²⁵⁴ Bülent FERİK, "AT Antlaşması'nın 92 ve 93'üncü Maddelerinin Belirli Kategori Yatay Yardımlara Uygulanmasına İlişkin 994/98 Sayılı Konsey Tüzüğü ve Grup Muafiyetleri Yönetmelikleri, Dış Ticaret Dergisi, Nisan 2003, <http://www.dtm.gov.tr/ead/DTDERGI/nisan2003/AT%20anl..htm>, Erişim: 13.05.2006.

²⁵⁵ M.C.J. Gert ERHELLEN, Tunay KÖKSAL, **Avrupa Birliği'nin Rekabet Politikası ve Türkiye'nin Uyumu**, İKV Kitap: 12, İstanbul, Nisan 2002, s.47.

maddelerince açıkça hükme bağlanan durumların dışında devlet yardımlarına izin vermesi mümkün değildir²⁵⁶.

AB'de devlet yardımları mevzuatının işleyişi ve izlenmesi Roma Antlaşması hükümlerine göre yerine getirilmektedir. Bu bilgiler ışığında Tablo 27'de devlet yardımlarında kullanılan araçlar ve yardım grupları verilmektedir.

Tablo 27: AB'de Devlet Yardımlarında Kullanılan Araçlar ve Yardım Grupları

<p>Gurup A: Bu gurupta yardımdan faydalananlarda direk olarak aktarılan yardımları gruplandırılabilir. Diğer bir deyimle yardımın miktarı, nakit değerine eşittir. Bu grupta yer alan Yardımları da yardımın Bütçeden yapılan Hibeler A1 veya Vergi, Sosyal Güvenlik Giderlerinden Yapılan Yardımlar A2 gibi bölebilir.</p>
<p>A1 ve A2 gurubundaki Araçlar;</p> <ul style="list-style-type: none">
• Hibeler,
• İşletmelere direk olarak uygulanan faiz indirimleri,
• Vergi Kredileri veya Vergi ile ilgili direk yardımlar (Verginin tahakkuk etmesinden önce verilen ve verilen yardımın oluşacak vergiden fazla olma durumunda kalan kısmı sonradan geri alınan yardımlar)
• Vergiler için avanslar, muafiyetler ve indirimler,
• Sosyal Güvenlik giderlerine yapılan katkılar,
• Kamuya ait bir arazinin piyasa fiyatlarının altında bir işletmeye satışı veya tahsisinin parasal değeri,
<p>Gurup B: Kamunun Ortaklık yolu ile gerçekleştirdiği her türlü mali kaynaklar</p>
<p>Gurup C: Zaman içinde uygun şartlarda geri ödenecek ancak verildiği dönem için işletmelere finansal kaynak ve avantaj sağlayacak destekler. Kamunun Uygun koşullarda sağladığı Krediler C1 (genelde, düşük faz oranı veya faizsiz krediler) veya Vergilerin Faizsiz olarak ertelenmesi C2</p>
<p>C1 ve C2 gurubundaki Araçlar;</p> <ul style="list-style-type: none">
• Kamu kaynakları veya özel fonlardan sağlanan düşük faiz oranlı krediler
• Projelere katılım ve destek amaçlı fonlar
• Projenin başarılı olması durumunda geri ödenecek krediler
• Vergi ertelemeleri.
<p>Gurup D: İşletmelerin kredi taleplerinin karşılanmasında verilen garantiler. Kredi garanti fonları eli ile gerçekleştirilen bu desteklerde temel amaç fon maliyetlerinin düşürülerek destek sağlanmasıdır. Uygulama sırasında ortaya çıkacak kredi batıkları da D1A gibi (batan kefaletin hibeye dönüşmesi) değerlendirilebilir.</p>

Kaynak: SÖĞÜT, a.g.e., s.23.

Tablo 27'de AB'de uygulanmakta olan devlet yardımlarına yönelik araçlar, niteliklerine göre A, B, C ve D grubu yardımlar olarak dört şekilde gösterilmektedir. A grubu; hibeler, vergi ve sosyal giderlerinden yapılan yardımları, B grubu; kamunun

²⁵⁶ Hande GÖKSOY, "AB'de Devlet Yardımları ve Türkiye'de Devlet Yardımları Rejiminin Geleceği", Rekabet Bülteni, Sayı:13, Yıl:2005, <http://www.esrcr.com/www2/bulten2bb.asp?bulsayID=156&altbas=altbas1&konu=konu1&k=1>, Erişim: 20.05.2006.

ortaklık yolu ile gerçekleştirdiği her türlü mali kaynakları, C grubu; zaman içinde uygun şartlarda geri ödenecek ancak verildiği dönem için işletmelere finansal kaynak ve avantaj sağlayacak destekleri ve son olarak da D grubu; işletmelerin kredi taleplerinin karşılanmasında verilen garantileri kapsamaktadır.

3.3.2. Avrupa Birliği'nde KOBİ'lere Yönelik Devlet Yardımları

AB'de devlet yardımları oranları giderek azalmaya başlamıştır. Yalnız burada bir istisna şeklinde karşımıza çıkan yatay devlet yardımları, AB'nin dijital ekonomi politikasının uygulanabilmesi amacıyla önem kazanmıştır. Dijital ekonomi ise, bilgiye dayalı bir ekonomi oluşturulmanın bir üst düzeyidir. Bu kapsamda AB, Ar-Ge, eğitim, istihdam, e-iş ve KOBİ'lere yönelik yardımları artırma eğilimindedir.

AB'de KOBİ'lere yönelik devlet yardımlarını incelediğimizde KOBİ'lere yönelik tek tip bir yardımın olmadığını görmekteyiz. KOBİ'ler hemen hemen bütün devlet yardımlarından doğrudan ya da dolaylı olarak yararlanabilmektedir. Bu yüzden bu başlık altında AB'de uygulanan devlet yardımlarının KOBİ'leri ilgilendiren bölümlerine yer verilecektir.

3.3.2.1. Bölgesel Yardımlar

Devlet yardımları konusu, bölgesel politika ve yapısal araçların koordinasyonu ile yakından ilişkilidir. Bu ilişki, AB'de yardımların önemli bölümünün bölgesel politika kapsamında veriliyor olmasından kaynaklanmaktadır²⁵⁷.

Devlet yardımları, bölgesel politika araçlarından faydalanılarak uygulamaya koyulmaktadır. Yapısal Fonların nihai amacı AB'yi oluşturan devletlerdeki ekonomik gelişme, yaşam standartları ve istihdam oranı farklılıklarını gidererek mümkün olduğunca eşit bir refah düzeyine erişmektir²⁵⁸.

Yapısal Fonlar, Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ERDF), Avrupa Sosyal Fonu (ESF), Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönlendirme Fonu (EAGGF) ve Balıkçılık Yönlendirme Mali Aracı (FIFG)'dan oluşmaktadır.

Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ERDF)'nin temel amacı, ekonomik ve sosyal gelişmişlik düzeyi açısından AB'nin gelişmiş bölgelerinin gerisinde kalan Bölgelerin kalkınmasına katkı sağlamaktır. ERDF'den KOBİ'lerin desteklenmesi, üretken yatırımların teşvik edilmesi, alt yapının iyileştirilmesi ve yerel kalkınmanın

²⁵⁷ ÖZKARABÜBER, a.g.e., s.53.

²⁵⁸ Metin GENÇKOL, **Avrupa Birliği Mali İşbirliği Politikaları ve Türkiye**, Uzmanlık Tezi, DPT Yayın No: 2679, Ankara, Eylül 2003, s.12.

hızlandırılması gibi alanlarda hazırlanacak projelere kaynak aktarılmaktadır. ERDF'den sağlanmakta olan mali yardımların nihai hedefi, rekabet gücünün artırılması ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması suretiyle istihdam oluşturmaktır. KOBİ'lere yönelik olan ve Topluluktan 100 bin Avro'ya kadar yardım alabilen yerel potansiyellerin geliştirilmesine yönelik projeler desteklemektedir²⁵⁹.

Avrupa Sosyal Fonu (ESF)'nin amacı, temel olarak, yapısal işsizlikle mücadele, çalışma koşullarını iyileştirme, işçilerin mesleki eğitimini sağlama, yaşam standartlarını yükseltme ve işsizlere gelir sağlama olarak belirlenmiştir. ESF, ekonomik ve sosyal yakınlaşmanın desteklenmesine yardım etmekte ve Topluluk genelinde tutarlı istihdam politikalarının oluşturulmasında oldukça önemli bir araç niteliği taşımaktadır.

Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönlendirme Fonu (EAGGF), AB'nin kırsal kalkınma politikasının ana finansman aracı ve aynı zamanda Ortak Tarım Politikasının da ikinci ayağını oluşturmaktadır. Fon, AB içindeki kırsal kalkınma çabalarına kaynak sağlamaktadır. Fon iki bölüme ayrılmıştır: Yönlendirme Bölümü, Hedef 1* kapsamındaki kalkınma çabalarını desteklerken, Garanti Bölümü, Hedef 1 dışındaki bölgelerdeki etkinlikleri desteklemektedir. .

Balıkçılık Yönlendirme Mali Aracı (FIFG), kıyı bölgelerinde (Hedef 1 programları veya Hedef 1 dışındaki ulusal programları) genel olarak balıkçılık sektöründe ve balıkçılık sanayinde rekabet gücünün artırılmasına yönelik girişimleri desteklemektedir. Faaliyetlerinde, balıkçılık kapasitesi ile mevcut kaynaklar arasında dengenin korunması gözetilmektedir²⁶⁰.

Yapısal fonlarda krediler ise AYB tarafından verilmektedir.

KOBİ'lere yapılacak devlet yardımları için öncelikle KOBİ tanımının yanı sıra faaliyette bulunduğu bölge ile doğrudan ve/veya dolaylı yatırım ve desteğin ölçütünün belirtilmesi gerekmektedir.

AB'de devlet yardımlarının bölgesel uygulanması iki grupta değerlendirilmektedir.

---

²⁵⁹ Ergüder CAN, **Avrupa Birliği Bölgesel Politikaları ve Yapısal Fonlar: Uyum Sürecinde Türkiye İçin Bir Değerlendirme**, BCR Matbaacılık, Ankara, 2004, s.67.

* Hedef 1 olarak anılan ve gelişmişlik düzeyi düşük olan bölgelerin kalkındırılması, yapısal uyumunun teşviki ve topluluğun GSYİH'nin yüzde 75 altında kalan bölgeleridir. Hedef 2, yapısal sorunlar yaşayan bölgelerin ekonomik ve sosyal dönüşümünün desteklenmesi ve Hedef 3 olarak sınıflandırılma ise, eğitim, mesleki eğitim ve istihdam politika ve sistemlerinin modernizasyonu ve adaptasyonunun desteklenmesidir.

²⁶⁰ AB Bölgesel Politika ve Yapısal Fonlar: Türkiye Açısından Değerlendirme, <http://www.ekocerceve.com/img/haberler/ABBLGESELPOLTKAVEYAPISALFONLAR.doc>, 09/03/2006.

Birinci Grup Bölgeler, 87/3 (a) paragrafında da, “yaşam düzeyi anormal derecede düşük olan ya da önemli bir işsizliğin hüküm sürdüğü bölgeler ekonomisinin kalkınmasını kolaylaştırmaya ayrılan yardımlar”da da Komisyona istisna tanıma yetkisi verilmiştir. Bölgede kişi başına ulusal gelir AB ortalamasının yüzde 75’inin altında olması gerekmektedir.

İkinci Grup Bölgeler, 87/3 (c) paragrafında belirtildiği üzere belirli ekonomik faaliyetlerin belirli bölgelerde geliştirilmesi isteği ile seçilen bölgelerdir ve yapılan yardımlar üye ülkelerin ekonomik çıkarlarını olumsuz yönde etkilememektedir. Bölgede kişi başına ulusal gelir üye devletlerin kendi ortalama değerlerinin altında olması gerekmektedir²⁶¹.

Tablo 28’de AB’de yardımların genel anlamda cinslerine göre bölgelerdeki uygulama ayrımı gösterilmektedir.

Tablo 28: Yardımların Genel Anlamda Cinslerine Göre Bölgelerdeki Uygulamaları

Yardım Cinsi	Devlet Yardımlarının Bölgesi			İlgili Yardım Grubu
	1. Gurup Bölgeler	2. Gurup Bölgeler	Diğer Bölgeler	
İlk Yatırıma Destek (Büyük İşletmeler için)	Var	Var	Yok	Bölgesel Geliştirme Yardımları **
İlk Yatırıma Destek (KOBİ’ler için)	Var	Var	Var	Bölgesel Geliştirme Yardımları + KOBİ Yardımları
İlk Yatırım Sonunda İş Yaratma (Büyük İşletme için)	Var	Var	Yok	Bölgesel Geliştirme Yardımları
İlk Yatırım Sonunda İş Yaratma (KOBİ’ler için)	Var	Var	Var	Bölgesel Geliştirme Yardımları + KOBİ Yardımları
Yeni İstihdam Yaratma	Var	Var	Var **	İstihdam Yardımları
İş Kalitesini Geliştirme	Var	Var	Yok	İstihdam Yardımları
Çevre Giderlerine Katkı	Var	Var	Var	Çevre Yardımları
Ar-Ge Giderleri	Var	Var	Var	Ar-Ge Yardımları
İşletme Giderlerine Yardım	Var	Yok	Yok	Bölgesel Yardımlar
Nakliye-Taşıma Yardımı	Var *	Var *	Yok	Bölgesel Yardımlar
Uygun Şartlarda Krediler	Var	Var	Var	KOBİ Yardımları
Eğitim Yardımı	Var	Var	Var	Eğitim Yardımları

* Nüfuzca az yoğunlukta veya ulaşımın pahalı olduğu yörelerden yapılan nakliyeler için

** Sadece KOBİ’ler veya Özürlü İşçiler için

Kaynak: SÖĞÜT, a.g.e., s. 22.

Tablo 28’e göre, devlet yardımlarının bölgesi yardım cinslerine göre verilmiştir. Bölgesel geliştirme yardımları içinde KOBİ’ler de yer almaktadır. KOBİ’ler hemen hemen her bölge içerisinde devlet yardımlarından yararlanmaktadır. Hangi bölgelerin söz konusu gruplara gireceği AB’nin Bölgesel İstatistik Sistemi (NUTS) sınıflandırılması ile belirlenmektedir. NUTS kapsamında üç düzey bulunmaktadır. Her üye ülke NUTS-1

²⁶¹ ŞANLI, a.g.m., s.293.

bölge birimlerine göre sınıflandırılmakta, NUTS-1 bölge birimleri NUTS-2 bölge birimlerine ve NUTS-2 bölge birimleri NUTS-3 bölge birimlerine ayrılmaktadır. Bu sınıflandırmada göz önünde bulundurulana ana kriter nüfustur. Sınıflandırmada ayrıca, mevcut siyasi, idari ve kurumsal yapı ile ekonomik, sosyal, tarihi, kültürel, coğrafi ve çevre ile ilgili unsurlar dikkate alınmaktadır²⁶².

AB mevzuatı, bölgesel yardım almaya uygun bölgelerde bulunan işletmelere yatırım ve işletme yardımını kapsamaktadır. Bu alandaki mevzuat, tarımsal ürünlerin ve balıkçılık ürünlerinin üretimine, işlenmesine ve pazarlanmasına uygulanmadığı gibi kömür endüstrisine de uygulanmamaktadır. Benzer şekilde ulaştırma, gemi yapımı, sentetik elyaf, motorlu araçlar sektörüne, çelik endüstrisine (çelik endüstrisine yapılacak bölgesel yardıma izin verilmemektedir), büyük yatırım projelerine farklı kurallar uygulanmaktadır²⁶³.

Devlet yardımlarının yatırım destekleri için uygulanmasında bazı ölçütler düzenlenmiştir. Üretim miktarını/yöntemini/ürün türünü etkileyecek yatırımlar yeni yatırım olarak tanımlanmaktadır. Arazi, bina, tesis gibi sabit yatırımlar ile teknoloji transferi, patent, bilgi giderleri gibi sınırlı miktarlarda dolaylı yatırımlar devlet yardımlarına konu olan yatırımlar içerisinde yer almaktadır (KOBİ ulaştırma sektörü hariç). Ayrıca işletmenin sabit giderlerini azaltmaya yönelik etkinlikler (ücretler vb.) işletme giderleri kapsamında yer almakta ve yardıma konu olmaktadır.

Yatırımlara yönelik devlet yardımları, yatırımın belli bir oranında yapılmaktadır. Belli biçimde hesaplanan yardımın nominal değerinin yatırımın toplam değerine oranı olan "Brüt Eşdeğer Finansal Yardım (GGE-Gross Grant Equivalent) yerine, kurumlar vergisinin her ülkede farklı olmasından dolayı "Net Eşdeğer Finansal Yardım (NGE-Net Grant Equivalent) oranı kadar, yatırımlara devlet yardımı yapılmaktadır. Yatırımla istihdam edilecek kişi başına değer de yardımın hesaplanmasında kullanılmaktadır²⁶⁴.

Yardım, sübvansiyon, faizsiz veya düşük faizli kredi, hibe, avantajlı koşullarda sermaye katılımı, vergi muafiyeti, sosyal güvenlik primi indirimi, mal ve hizmet temini gibi yatırım veya istihdam desteği biçiminde olabilmektedir. Yardım alan girişimci veya işletme, yatırım finansmanın en az yüzde 25'ini karşılamalıdır. Yardım taleplerinin yatırım projeleri başlamadan önce yapılması gerekmektedir.

---

²⁶² UYSAL, a.g.e., s.40.

²⁶³ Deniz YILDIZOĞLU, **Türkiye'nin Avrupa Topluluğu Rekabet Politikası Alanında Muhtemel Müzakere Süreci İçin Uyum Durumu, Bu Alanda İzlenen Politikalar**, Uzmanlık Tezi, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği Tek Pazar ve Rekabet Dairesi, Ankara, Mayıs 2004, s.20.

²⁶⁴ ŞANLI, a.g.m., s.293-294.

Komisyon başlangıç yatırımı yardımı, istihdam yardımı işletme yardımı türlerinde gerekli ilke ve kuralları, kabul edilen yatırım harcamalarını, referans oranlarını, yardım yoğunluğu ölçütlerini belirlemiştir.

Başlangıç yatırımı yeni yatırım, kapasite genişletme, üründe ve üretim sürecinde ciddi değişme biçiminde yeni bir faaliyet, yenilik, çeşitlendirme amaçlı olabilmektedir. Başlangıç yatırımında sabit sermaye unsurları olarak arazi, bina ve teçhizat kalemleri dikkate alınmaktadır. Satınalım durumunda piyasa koşullarında alım maliyeti geçerli olmaktadır. Ayrıca büyük yatırımlarda yardımın yüzde 25'ini geçmemek koşuluyla lisans maliyetleri gibi gayrimaddi değerler de kabul edilmektedir. Yardımların Komisyona vergi öncesi değerle bildirilmesi gerekmektedir.

Komisyon tarafından kabul edilen yardım yoğunluğu oranı 87/3 (a) kapsamında yüzde 50 NGE'dir (uzak çevre bölgelerinde yüzde 65'dir). Ancak bölgede GSYİH, Topluluk ortalamasının yüzde 60'ını aşıyorsa bu oranlar yüzde 40 ve yüzde 50'dir.

Kabul edilen yardım yoğunluğu 87/3 (c) kapsamında yüzde 20 NGE (düşük nüfus yoğunluğu ve uzak çevre için yüzde 30)'dir. Fakat Topluluk ortalamasına göre daha yüksek GSYİH ve daha düşük işsizlik oranına sahip olan bölgelerde bu oranlar yüzde 10 ve yüzde 20'dir. Ayrıca, 87/3 (c) bölgesine komşu 87/3 (c) bölgelerde -ki bunlar NUTS 3 veya daha alt düzeydeki bölgelerdir- istisnai olarak yüzde 10 yerine yüzde 20 oranı kullanılabilir.

Bu oranlar ulaştırma sektörü dışında faaliyet gösteren KOBİ'ler için 87/3 (a) bölgelerinde yüzde 15, 87/3 (c) bölgelerinde yüzde 10 olarak uygulanmaktadır. Bölgesel amaçlı yardım istihdam ve işletme yardımı biçiminde de olabilmektedir. Bu kapsamda kabul edilen istihdam yardımları doğrudan başlangıç yatırımının gerçekleştirilmesi için gerekli olan yardımlardır. Yardım yoğunluğu istihdam veya ücret ödemelerine oranlanmakta ve aynı sınırlar uygulanmaktadır.

Yatırım projeleri yardım kuralları yukarıdaki açıklamalar kapsamında Tablo 29'da özetlenmiştir.

Tablo 29: Yatırım Projeleri Yardım Kuralları

	Büyük İşletmeler			KOBİ Yatırımları (Ulaştırma Hariç) Brüt
	Standart NGE	Uzak Çevre NGE	Düşük Nüfus Yoğunluğu NGE	
87(3)(a) bölgeleri				
GSYİH/SGP<%60 AB ort.	%50	%65	%50	+%15
GSYİH/SGP>%60 AB ort	%40	%50	%40	+%15
87(3)(c) bölgeleri				
Standart	%20	%30	%30	+%10
Yüksek refah	%10	%20	%20	+%10

Kaynak: ERDEM, a.g.m., s.49.

İşletme faaliyet yardımları yasak olmasına rağmen, 87/3 (a) kapsamındaki bölgelerde bölgesel gelişme bakımından zorunlu ve bölgenin yapısal bir zayıflığını telafi etmeye yönelik yardımlar kabul edilebilmektedir. Uzak çevre veya düşük yoğunluklu bölgelerde özel koşullar nedeniyle aşırı ulaşım maliyetlerinin kısmen telafi edilmesi de kabul edilebilmektedir. Bu yardımlarının geçici ve azalan eğilimli olması ve ihracat amaçlı olmaması gerekmektedir²⁶⁵.

3.3.2.2. Yatay Yardımlar

Yatay yardımlar, herhangi bir sektör ya da coğrafi bölge alanında verilen yardımların dışında kalan ve genel olarak AB politikaları ile ilişkilendirerek verilen yardımlardır. Yatay yardımlar KOBİ, eğitim, istihdam, Ar-Ge, çevre koruma, risk sermayesi ve kurtarma ve yeniden yapılandırma yardımları olarak yedi grupta incelenmeye çalışılacaktır.

3.3.2.2.1. KOBİ'lere Yönelik Yatay Yardımlar

Yatay yardımlar içerisinde KOBİ'lere yönelik yardımlar önemli bir yer tutmaktadır. Birliğin KOBİ'lerin geliştirilmesine ilişkin fiili yardımları, özellikle işletmeler politikası çerçevesinde ve diğer Birlik politikaları kapsamında ele alınmış bulunmaktadır.

Komisyon; KOBİ'lerin, istihdam oluşturma konusunda belirleyici bir etkiye sahip, sosyal istikrar ve ekonomiye yön verilmesinde önemli bir faktör oldukları, fakat gelişmelerinin piyasanın noksanlıkları nedeniyle kısıtlandığı, sermaye ve kredi temininde önemli sıkıntılarla karşı karşıya oldukları, sınırlı kaynaklarının, özellikle potansiyel pazarlar ve yeni teknolojiler hakkındaki bilgilere ulaşma imkanlarını engellediği ve tüm bunlar göz önüne alınarak, istisna kapsamına alınan yardımlarla, ticaret koşullarını ortak faydaya aykırı yönde etkilemediği sürece, ekonomik faaliyetlerinin gelişimini kolaylaştırmanın amaçlandığı belirtmiştir.

DTÖ Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbirler Anlaşması ışığında, KOBİ'lere yönelik yardımların ihracata yönelik veya yerli malının ithal mala tercih edilmesine hizmet eden yardımlara uygulanmamasını belirtmiştir. İhraç edilen miktara bağlı yani ihracat performansına dayanan yardımlar (mesela Türkiye sistemindeki vergi, resim, harç istisnası) bu bağlamda değerlendirilmektedir. Ticaret fuarlarına katılım için yapılan yardımlar, yeni bir ürünün piyasaya sokulması amacıyla yapılan çalışmalar ile bu

---

²⁶⁵ ERDEM, a.g.m., s.48-49.

yöndeki danışmanlık hizmetleri için yapılan yardımlar ihracata yönelik yardım sayılmamaktadır²⁶⁶.

KOBİ'lere yönelik uygulanan Entegre Program, herhangi bir yeni harcama kalemi içermeyip, ancak Yapısal Fonlar, araştırma ve teknolojik geliştirme, mesleki eğitim yeni iş kurma gibi KOBİ'lerin geliştirilmesine katkıda bulunabilecek tüm faaliyet ve aktiviteleri diğer politikalar altında bir araya getirmektedir. Önerilen yeni faaliyet ve aktivitelerin finansmanı netice olarak tesis edilmiş olan finansal enstrümanlara dayanmaktadır. Birlik, bu enstrümanlar kanalıyla KOBİ'lerin gelişimine yardımcı olabilmekte ve katkıda bulunabilmektedir.

KOBİ'lere yönelik devlet yardımlarının değerlendirilmesinde IV. Rekabet Genel Müdürlüğü sorumlu tutulmuştur.

KOBİ'lere sağlanan yardımların bildirim muafiyetinden yararlanabilmesi için belli koşullara uyması gerekmektedir. Öncelikle yardımların, yardımı alan birimle uyumlu olarak ilgili nicel koşullara uyması gerekmektedir. Yardımın aynı şekilde, "yardım yoğunluğu" olarak nicel terimlerle ifade edilen ve yardım miktarının, ilgili projenin toplam harcamaları ile orantısını ifade eden koşulun yerine getirilmesi gerekmektedir ki muafiyet yalnızca "yardım üst limiti"ni aşmaması durumunda geçerli olmaktadır²⁶⁷.

AB ekonomisinin sac ayağı olan KOBİ'lerin, gayrimenkul (arsa, bina, ekipman, fabrika, donanım gibi) ya da menkul değer (teknoloji transferi gibi) yatırımları, dışarıdan alacakları danışmanlık hizmetleri, fuar veya sergilere ilk katılımları için yapacakları masraflarına yardım sağlanmasına izin verilmektedir. İhracat yardımı veya ithal ürünleri dışlayan üretim yardımlarına KOBİ istisnası tanınmamaktadır²⁶⁸.

KOBİ yardımları, 2006 yılı sonuna kadar yürürlükte kalacak olan 70/2001 sayılı Komisyon Tüzüğü kapsamında bildirim yükümlüğünden muaf tutulmuştur. Sağlanacak yardım miktarı hem yardım edilecek birime hem de yardım türüne (yatırım veya hizmet) göre değişmektedir. Yatırım türünde olan yardımlar, işletmenin büyüklüğüne ve bölgesine göre değişmektedir. Bölgesel yardımlardan yararlanamayan bölgelerde

²⁶⁶ Demir Ahmet ŞAHİN, "Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelere Yardım", T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü, **Avrupa Birliği'nde Devlet Yardımları Kurallarını Belirleyen Çerçeve ve İle Kararları**, Ankara, Temmuz 2003, s.12.

²⁶⁷ Catherine GRYNFOGEL, Zeynep ARIKANLI, Savaş BİÇER, "Avrupa Topluluğu'nun KOBİ'lere Yaklaşımı: Muafiyet Yönetmelikleri Araştırma ve Geliştirmeye Yönelik Teşvikler", İçinde: **Avrupa Birliği Müktesebatında Devlet Yardımları ve Türkiye'nin Uyumu**, Editör: M. Şükrü ERDEM, Akdeniz Üniversitesi Akdeniz Ülkeleri Ekonomik Araştırmalar Merkezi, Antalya, 2004, s.280.

²⁶⁸ ERDEM, a.g.m., s.51-52.

yatırım yardımı oranı küçük boy işletmeler için yüzde 15, orta boy işletmeler için ise yüzde 7,5'dir. Bölgesel yardımlardan yararlanabilen bölgelerde KOBİ yardımları, Komisyon tarafından her üye ülke için ayrı olarak belirlenen bölgesel yatırım yardımı tavanını, Antlaşmanın 87 (3) (c) maddesinin geçerli olduğu durumlarda yüzde 10 oranından fazla, Antlaşmanın 87 (3) (a) maddesinin geçerli olduğu durumlarda ise yüzde 15 oranından fazla geçemeyecektir. Muafiyet tanınacak yardım miktarı işletmelerin oluşturduğu istihdam ile de ölçülebilmektedir. İstihdam artışı yatırımın gerçekleşmesinden sonra en geç 3 yıla kadar gerçekleşmeli, yardımın yapılmasından 1 yıl önceki duruma belirgin bir istihdam artışı olmalı ve oluşturulan istihdamın en az 5 yıl sürmesi gerekmektedir. Fuarlara katılım ve dışarıdan alınacak danışmanlık hizmetlerinde, hem yatırım hem de hizmet yardımı alan KOBİ'ler için, masraflarının yüzde 50'si oranında yardım sağlanmaktadır.

İşletmelere verilen büyük meblağlardaki bireysel yardımlar için, projenin kabul edilebilir harcamaları toplam 25 milyon Avro'yu, brüt yardım ise 15 milyon Avro'yu geçmemelidir. Yardım miktarlarının bu değerlerden birini geçmesi durumunda münferiden izin almak için Komisyon'a bildirimde bulunmak gerekmektedir. Ayrıca, ulaştırma sektöründe, ulaştırma ve ulaştırma ekipmanları yardım kapsamına girmemektedir.

KOBİ yardımları, aynı projeye ait harcamalar için yukarıda belirtilen yardım tavanlarının geçmesi halinde diğer Topluluk yardımları ile birleştirilememektedir²⁶⁹.

Tablo 30'de yukarıda açıklanan bilgilerin özeti verilmiştir.

Tablo 30: AB'de KOBİ'lere Yapılacak Devlet Yardımlarının En Yüksek Oranı

		Yardım Almayan Bölgeler	87 (3) (a) Bölgeleri	87 (3) (c) Bölgeleri
Yatırım veya Ücret Maliyetleri	Küçük Girişimler	%15	Bölgesel Yardım Tavanı +%15*	Bölgesel Yardım Tavanı +%10**
	Orta Ölçek	%7,5	Toplam Net Yoğunluk %7,5	Toplam Net Yoğunluk %30
Danışmanlık ve Fuar Maliyetleri		%50 (Brüt)		

* GGE (Brüt Yardım ve Sübvansiyon Eşdeğeri) hesaplaması ile toplam en yüksek oran yüzde 75'i geçemez.

** GGE hesaplaması ile toplam en yüksek oran yüzde 30'u geçemez.

Kaynak: ŞANLI, a.g.m., s.294.

²⁶⁹ UYSAL, a.g.e., s.26.

70/2001 sayılı Komisyon Tüzüğü, 25 Şubat 2004 tarihli ve 364/2004 sayılı Tüzük ile değiştirilerek, KOBİ yardımının kapsamı, araştırma ve geliştirme alanlarının da içerecek şekilde genişletilmiştir. Buna göre, bu projelerin kabul edilebilir harcamalarının temel araştırmalar için yüzde 100'ü, endüstriyel araştırmalar için yüzde 60'ı ve rekabet öncesi geliştirmeye yönelik yardımlar için ise yüzde 35'i karşılanabilecektir. Bazı özel durumlarda, bazı üst limitler yüzde 10-15 oranında arttırılabilmektedir. Örneğin, Ar-Ge projeleri bölgesel yardımdan yararlanırlarsa bu durum söz konusu olmaktadır²⁷⁰.

AKÇT ürünleri, gemi inşa, balıkçılık ve tarım sektörlerinde faaliyet gösteren KOBİ'ler, bu yardımdan tabi oldukları özel kurallar uyarınca yararlanabilmektedir.

3.3.2.2.2. Eğitim Yardımları

Bu yardım kapsamına bir veya daha fazla firmanın veya belirli bir sektörün, çalışanlarına yeni beceri kazandırmak amacıyla yapacakları masraflara katkıda bulunan her türlü kamu desteği girmektedir. Özel eğitim ve genel eğitim olarak iki alt başlık şeklinde olan eğitim yardımları, tarım dahil tüm sektörlerde uygulanmaktadır²⁷¹.

Özel eğitim, devlet yardımları ile desteklenen firmada çalışan personelin mevcut ve gelecekteki pozisyonuna yönelik olarak hazırlanan ve diğer firma veya faaliyet alanlarında kullanılmayacak beceriler geliştiren eğitimi ifade etmektedir. Genel eğitim ise, personelin istihdam edilebilirliğini arttıran eğitimi kapsamaktadır. Komisyon, genel eğitimi destekleyen yardımlara daha sıcak bakmaktadır.

Devlet yardımı özel eğitim için tahsis edildiğinde, yardım yoğunluğu büyük firmalarda yüzde 25'i, KOBİ'lerde ise yüzde 35'i aşmamaktadır. Genel eğitim için ise, yardım yoğunluğu büyük firmalarda yüzde 50'yi, KOBİ'lerde de yüzde 70'i aşmamaktadır. Hem özel hem de genel eğitim yardımları için geçerli olmak üzere 87/3 (a) kapsamına giren bölgesel nitelikli yardımlar için yüzde 10, 87/3 (c) kapsamına girenler için ise yüzde 5 oranında yardım yoğunluğu arttırılabilmektedir.

Henüz iş sahibi olmamış 25 yaşın altındaki kişiler, çalışabilecek durumda olan özürsüzlüler, mesleki ya da dil eğitimi almak isteyen göçmen işçiler, en az bir yıldan beri işsiz olanlar ve 45 yaş üzerindeki lise diploması olmayan dezavantajlı kişiler için özel ya da genel eğitim yardımı aldığına bakılmaksızın yardım yoğunluğu yüzde 10 oranında arttırılabilmektedir.

---

²⁷⁰ GRYNFOGEL, ARIKANLI, BİÇER, a.g.e., s.282.

²⁷¹ UYSAL, a.g.e., s.27.

Yardım denizcilik sektörüne yönelik ise yardım yoğunluğu yüzde 100'e çıkabilmektedir. Şayet tüm eğitim yardımları 1 milyon Avro'yu geçerse bildirim muafiyeti uygulanmamaktadır²⁷².

3.3.2.2.3. İstihdam Yardımları

Blok muafiyetler içinde yer alan istihdama yönelik devlet yardımları işsizlik sorununa çözüm bulmak adına geliştirilmiştir. Topluluğun en çok önem verdiği konulardan birisi, üye ülkelerin istihdam ve yeteneklerinin geliştirilmesi ve eğitilmiş işgücü piyasasının oluşturulması ile ilgilidir²⁷³. Başta dezavantajlı ve engellerin işe alınmasını kapsayan bu yardım türü genel olarak işgücü maliyetlerinin azaltmaya yöneliktir. İstihdam oluşturmaya yönelik yardımların bir yatırım projesi niteliğinde olacağı KOBİ'lere yönelik yardımlar başlığında yer aldığı gibi işlemektedir.

İstihdam oluşturmaya yönelik yardımlar bir yatırım projesi kapsamında verilmeli ve istihdam yatırımının tamamlanmasından sonra 3 yıl içinde meydana getirilmelidir. Yardım, proje başlamadan önce öngörülmelidir. KOBİ'ler ve desteklenmesi öngörülen bölgelerde yer alan işletmeler yeni istihdam yardımlarından yararlanabilmektedir. 87/3 (c) kapsamında bölgesel yardım almaya ehil olmayan bölge ve sektörlerde oluşturulan istihdam için brüt yardım miktarı küçük işletmelerde yüzde 15'i ve orta büyüklükteki işletmelerde yüzde 7,5'i geçmemelidir. 87/3 (a) ve (c) kapsamında yer alan bölge ve sektörler için net yardım, Komisyon tarafından her ülke için ayrı ayrı belirlenen bölgesel yatırım yardımı tavanını geçmemekte ve desteklenen bölgelerde yer almayan büyük ölçekli işletmeler ise yeni yatırım yardımı alamamaktadır.

KOBİ'ler için toplam net yardım oranı yüzde 30'u geçmemek koşuluyla 87/3 (c) kapsamındaki bölgelerde brüt yüzde 10 oranında, 87/3 (a) kapsamında da toplam net yardım oranı yüzde 75'i geçmemek koşuluyla brüt yüzde 15 oranında arttırılabilmektedir. En yüksek oranlar yalnızca yardımdan faydalanan firmanın finansman katkısı yüzde 25 olursa ve istihdam bölgede kalırsa uygulanmaktadır. Yukarıda yer alan oranlar için yardımın yoğunluğu 2 yıllık istihdam gideri (vergi öncesi brüt ücret ve sosyal sigorta giderlerini içerir) üzerinden hesaplanmaktadır. Meydana getirilen istihdam çalışan sayısını son bir yılda karşılaştırıldığında belirgin şekilde arttırmalı ve istihdam KOBİ'ler için en azından 2 yıl, diğer işletmeler için 3 yıl boyunca sürmelidir.

²⁷² Sibel Mehter AYKIN, "Avrupa Birliği'nde Eğitim Amaçlı Devlet Yardımı", İçinde: **Avrupa Birliği ve Türkiye**, Editör: M.Şükrü ERDEM, Sibel MEHTER AYKIN Ezgi Kitabevi, Akdeniz Üniversitesi Akdeniz Ülkeleri Ekonomik Araştırmalar Merkezi, Antalya, Ağustos 2003, s.410-413.

²⁷³ Abuzer PINAR, Güven SAK, "Avrupa Birliği Kapsamında Devlet Yardımları ve Türkiye'de Kamu Bankacılığı Deneyimi Üzerine Gözlemler", içinde **Avrupa Birliğine Geçiş Süreci ve Türk Kamu Maliyesinin Uyum**, 17. Türkiye Maliye Sempozyumu 22-25 Mayıs 2002, Fethiye, TÜRMÖB Yayınları:185, s.331.

Dezavantajlı ve engelli kişiler için yardımlar istihdamın oluşturulmasından sonraki bir yıllık brüt ücret üzerinden hesaplanmakta ve dezavantajlı işçiler için yüzde 50'yi, engelli işçiler için yüzde 60'ı geçememektedir.²⁷⁴

3.3.2.2.4. Ar-Ge Yardımları

AB ülkelerinin rekabet edebilirliği ve ekonomik ve sosyal anlamda ilerleme kaydedebilmesinin yolu doğal olarak "bilimsel araştırma ve teknolojik kalkınmadan" geçmektedir. Bu bağlamda ortaya çıkan AB'nin Ar-Ge alanındaki politikası aynı zamanda Avrupa'nın yapılanması için de geçerli olmaktadır. Bu politikanın amacı, ulusal araştırma projelerinin koordinasyonunu sağlamak ve Birlik çıkarları doğrultusunda araştırma projelerinin tanımlanması ve geliştirilmesini temin etmektir. Bu politika özellikle üye ülkelerin kendi başına gerçekleştiremeyecekleri kapsamlı projelerin Birlik tarafından ele alınmasına yöneliktir.²⁷⁵

Ar-Ge faaliyetleri için üç kategori belirlenmiştir²⁷⁶:

Temel araştırma, endüstri ve ticaretle herhangi bir bağlantısı olmayan bilimsel bilgileri genişletmeye odaklanmış araştırmalardır. Yardım yoğunluğu tavanı yüzde 100'dür.

Endüstri araştırması, ürün, hizmet ve üretim süreçlerinde yeni bilgiler elde etmeyi amaçlayan araştırmalardır. Yardım yoğunluğu tavanı yüzde 50'dir.

Rekabet öncesi geliştirme etkinliği, endüstri araştırması sonuçlarını yeni ürünler, hizmetler ve üretim süreçleri elde etmek amacıyla deneme niteliğinde uygulamaya koyulan faaliyetlerdir. Yardım yoğunluğu tavanı yüzde 25'dir.

Aşağıdaki Tablo 31'de araştırma türlerine göre temel, endüstri ve ön-rekabetçi kategorileri için yardım biriktirme oranları verilmektedir. Tablo 31 incelendiğinde, KOBİ'ler için yüzde 10 bir arttırma payı bulunduğu görülmektedir. 87/3 (a) kapsamında endüstri araştırması ve ön-rekabetçi araştırmaları için yardım yoğunlukları yüzde 10, 87/3 (c) için ise yüzde 5'dir.

---

²⁷⁴ UYSAL, a.g.e., s.29-30.

²⁷⁵ Arif ESİN, Aylın ALAGÖZ, Şirin ÇALIŞ, **Avrupa Birliği'nde Teşvik Sistemi –İlkeler Uygulamalar-**, İKV Yayın No: 127, İstanbul, Eylül 1994, s. 61.

²⁷⁶ Adil KORKMAZ, Özge ÖZEN, "Ar-Ge'ye Yönelik Devlet Yardımları", İçinde: **Avrupa Birliği ve Türkiye**, Editör: M.Şükrü ERDEM, Sibel MEHTER AYKIN Ezgi Kitabevi, Akdeniz Üniversitesi Akdeniz Ülkeleri Ekonomik Araştırmalar Merkezi, Antalya, Ağustos 2003, s.374-375.

Tablo 31: Ar-Ge Faaliyetlerinde Yardım Yoğunlukları

AR-GE Türü	Temel	Endüstri	Ön-Rekabetçi
Standart oran (yardımsız bölge-büyük firmalar)	%100	%50	%25
KOBİ	%100	+%10	+%10
87(3)(a)	%100	+%10	+%10
87(3)(c)	%100	+%5	+%5
AB AR-GE programları ile ilgili projeler	%100	+%15	+%15
Sınır-ötesi işbirliği projeleri	%100	+%5	+%5

Kaynak: ERDEM, a.g.m., s.54.

Araştırma ve Teknolojik Gelişme için Altıncı Çerçeve Programı (2002-2006) (FP6), KOBİ'lere araştırma ve buluşlarını desteklemek için toplam bütçesinin yüzde 15'ini ayırmıştır (yaklaşık 473 milyon Avro). KOBİ'ler yedi yeni konuda araştırma çalışmalarına katılabilecektir²⁷⁷.

Bu çerçeve programında iki spesifik konuda KOBİ'ler faaliyet göstermektedir.

Kolektif Araştırma, bilgi toplumunu geliştirmek ve KOBİ'lerin rekabet yeteneğini iyileştirmek amacıyla araştırma merkezleri tarafından sanayi birlikleri adına yürütülen bir araştırma türüdür. 2-5 milyon Avro bütçesi bulunmaktadır ve proje süresi 2-3 yıldır.²⁷⁸

Kooperatif Araştırma (CRAFT Projeleri), farklı ülkelerdeki KOBİ'lerin önemli bir bilimsel ve teknolojik araştırmayı Ar-Ge kurumlarına veya üniversitelere yaptırmasıdır. Proje en az 1 yıl en fazla da 2 yıl sürmelidir. Söz konusu proje, araştırma ve yenilikçilik faaliyetleri, konsorsiyum yönetim faaliyetleri ve eğitim faaliyetlerini içermektedir. Proje sonuçlarının tüm hakları KOBİ'lere aittir²⁷⁹.

Proje başvuruları ilgili internet sitelerinden yapılabilmektedir. Türkiye'de TR-Access projesi kapsamında ulusal irtibat noktası TÜBİTAK tarafından, KOBİ'lere yönelik Altıncı Çerçeve Programı proje yazma teknikleri konulu eğitimler düzenlenmektedir²⁸⁰.

3.3.2.2.5. Çevrenin Korunmasına Yönelik Yardımlar

Çevrenin etkin bir şekilde ve rekabeti bozmadan korunması için Kirleten Öder İlkesi'nin doğru bir şekilde yürütülmesi ile sağlanabilecektir. Kirleten öder ilkesi, çevrenin korunmasının sorumluluğunun ve çevrenin korunmasına bağlı ilave masrafların kirleticiye yani çevreye zarar veren kişi yahut kuruluşa yükletilmesine dayalı

²⁷⁷ Sixth Framework Programme, <http://cordis.europa.eu/fp6/sme.htm>, Erişim: 15.05.2006.

²⁷⁸ SME TechWeb, Kolektif Araştırma, <http://sme.cordis.lu/collective/infobrochure.cfm>, 15.05.2006.

²⁷⁹ SME TechWeb, FP6 Rationale for SMEs, http://sme.cordis.lu/research/fp6_support.cfm, 15.05.2006.

²⁸⁰ Arzu ODABAŞI SARI, *Avrupa Birliği'nde KOBİ Destek Mekanizmaları ve Türkiye*, İKV Yayınları No. 188, İstanbul, Ağustos 2005, s.38.

bir ilkedir²⁸¹. Bu ilke noktasından yola çıkılarak devlet yardımlarının da çerçevesi çizilmiştir. Kirleten öder ilkesinin temeli Roma Antlaşması'nın 174. maddesine dayanmaktadır.

Komisyon'un çevrenin korunmasına yönelik izin verdiği yardımlar yatırım ve işletme yardımlarından oluşmaktadır. KOBİ'lerin Topluluk mevzuatının getirdiği yükümlülüklerle ve yeni standartlara uyum sağlamak için yaptığı yatırımlar yüzde 15 oranında desteklenmektedir. Ancak, bu yardımlar yönlendirici ilkelerin yürürlüğe girdiği tarihte 2 yıldır faaliyet gösteren işletmelere, 3 yıl için verilebilmektedir. Çevrenin Topluluk standartlarından daha fazla korunmasına yönelik yatırımlar ise en fazla yüzde 30 oranında desteklenebilmektedir. Bu faaliyetlere zorunlu olmadığı halde yatırım yapanlar ve buldukları üye devletin daha yüksek çevre standartlarına uyum sağlayanlar da dahil edilmektedir. Eğer bu işletme bir KOBİ ise yardımın izin verilen kısmı yüzde 10 oranında arttırılmaktadır.

Enerji tasarrufu ya da yenilenebilir enerji yatırımı yapan firmalar yaptıkları maliyetin yüzde 40'ı oranında yardım alabilmektedir. Yardım alan firmanın bulunduğu bölgenin bölgesel politika kapsamında olması durumunda yüzde 10'luk bir ek yardım verilmektedir.

İşletme yardımları sadece atık yönetimi, enerji tasarrufu, yenilenebilir enerji ve çevre vergisi alanlarında verilmektedir. Bu alandaki işletme yardımları 5 yıllığına ve yardım oranı ek masraflar için yüzde 100'den başlayan ve kademeli olarak sifıra kadar inen yardımlardan oluşmaktadır²⁸².

3.3.2.2.6. Risk Sermayesi

Girişimciliği teşvik eden, normal borca oranla işletmeyi daha az sıkı ve işletmenin piyasa ile bütünleşmesini sağlayan bir mali katkı türü olan risk sermayesi; yenilikleri ve muhtemel yeni işler üzerinden ekonomik kalkınmayı teşvik ettiği için yerel otoritelerin desteklediği bir yardım türüdür. Komisyon'un²⁸³ bu konudaki yardımları düzenlediği bir tüzüğe göre; devlet kaynaklarından piyasa ekonomisi yatırımcısı prensibi ile uyuşmayan krediler, seçici olması, ticareti ve rekabeti etkilemesi durumunda 87(1)'inci madde kapsamında ele alınmaktadır. Bu konuda sektörel, bölgesel ve KOBİ'lere yönelik düzenlemelerin öncelikle uygulanması gerekmektedir. Bu

²⁸¹ Sevim BUDAK, **Avrupa Birliği ve Türk Çevre Politikası Avrupa Topluluğu'nun Çevre Politikası ve Türkiye'nin Uyum Sorunu**, Buke Yayınları, İstanbul, Aralık 2000, 32.

²⁸² UYSAL, a.g.e., s.33, ayrıca bkz. Community Guidelines on state Aid for Environmental Protection, Official Journal C 37, 03.02.2001, p. 7-12.

²⁸³ Commission Communication on State Aid and Risk Capital, Official Journal C 235, 21.08.2001, p.7-10.

düzenlemede esas olan, piyasadaki yatırımcılar ile devlet kaynakları arasındaki rekabetin asgari düzeyde sınırlandırılmasıdır.

Risk sermayesinin Ar-Ge'den farklılığı, genel olarak KOBİ'lerle ilişkilendirilmesi ve yardım limitleri ile ilgilidir. Limitler, Ar-Ge'de yatırım veya proje değerinin oranı olarak belirlenirken, risk sermayesi için yer aldığı bölgeye de bağlı olarak en fazla 1 milyon Avro olarak sabitlenmiştir. Ayrıca Komisyon, onaylanmış olsa da risk sermayesi almış bir yatırıma başka yardımlar tahsis edilmemesini ve üye devletin işletmenin sermayesine en az yüzde 30 oranında ortak olmasını yardımın onaylanması için gerekli görmektedir²⁸⁴.

3.3.2.2.7. Kurtarma ve Yeniden Yapılandırma Yardımları

Kurtarma ve yeniden yapılandırma yardımlarının sağlanması, sadece belli şartlara bağlı yasal bir olgu olarak dikkate alınmaktadır. Bunun için temel gerekçeler; sosyal ve bölgesel politikaların varlığı, ekonomide KOBİ'lerin oynadığı rol ve rekabetçi politikaların sürdürülmesi gibi durumlardır.

Komisyon zor duruma düşen firmayı kamu otoritesinin müdahalesi olmaksızın sahipleri veya kredi verenlerden elde edilen kaynaklar ve fonlar ile zararlarını karşılayamayıp kısa ve orta vadede piyasadan çekilmesi hemen hemen kesin olan firmalar olarak tanımlamaktadır.

Kurtarma yardımları, zor durumdaki firmaya çok kısa süreli bir rahatlama (sekiz ayı aşmayan) sağlamaktadır. Kurtarma yardımının verilebilmesi için yardımın kredi garantisi desteği şeklinde olması gerekmektedir. Ayrıca söz konusu yardım çok ciddi sosyal problem ve güçlükler temelinde verilmelidir.

Yeniden yapılandırma yardımının verilebilmesi için firmanın zor duruma düşen firma tanımına girmesi gerekmektedir. Yeniden yapılanma için tahsis edilecek katkılar küçük işletmeler için en az yüzde 25, orta büyüklükteki işletmeler için en az yüzde 40 ve büyük ölçekli işletmeler için en az yüzde 50 olarak öngörülmektedir. Kurtarma ve yeniden yapılandırma yardımı sadece bir kez verilmektedir²⁸⁵.

KOBİ'lere yapılan yardımlar, genel olarak büyük firmalarla kıyaslandığında ticareti daha az etkilemektedir. Bu durum, kurtarma ve yeniden yapılandırma yardımları için de geçerli olduğundan telafi edici önlemler KOBİ'lere uygulanmamaktadır. Buna

²⁸⁴ ÖZKARABÜBER, a.g.e., s.55.

²⁸⁵ Sayım IŞIK, Harun DOĞAN, "Avrupa Birliği'nde Bankacılık ve Şirketler Kesiminde Kurtarma ve Yeniden Yapılandırmaya Yönelik Devlet Yardımları: Türkiye Açısından Bir Değerlendirme", İçinde: **Avrupa Birliği ve Türkiye**, Editör: M.Şükrü ERDEM, Sibel MEHTER AYKIN Ezgi Kitabevi, Akdeniz Üniversitesi Akdeniz Ülkeleri Ekonomik Araştırmalar Merkezi, Antalya, Ağustos 2003, s.322-326.

karşılık “ilk ve son kez” kuralı kesin olarak uygulanmaktadır. KOBİ’lerin yardımlardan yararlanabilmeleri için topluluğun KOBİ tanımına uymaları gerekmektedir. KOBİ’ler için Komisyona münferit olarak bildirimde bulunulmayıp yardım planı için genel onay alınmaktadır. Yardım planları, her bir KOBİ için tahsis edilebilecek azami yardım miktarını belirtmek zorundadır. Bu miktar aşıldığı takdirde Komisyona bildirim zorunluluğu doğmaktadır. KOBİ’lere yapılacak toplam yardım miktarı hiçbir şekilde 10 milyon Avro’nun üzerinde olamamaktadır²⁸⁶.

3.3.2.3. Sektörel Yardımlar

Sektörel yardımlar konusunda AB çeşitli mevzuatlar düzenlemiştir. Bu düzenlemeler içinde KOBİ’lerin yer aldığı bölümler De Minimis Yardımlara İlişkin Blok Muafiyet Tüzüğü²⁸⁷ ve Tarımsal Ürünlerin Üretimi, İşlenmesi ve Pazarlanması Alanlarında Faaliyet Gösteren KOBİ’lere Yönelik Yardımlara İlişkin Blok Muafiyet Tüzüğü²⁸⁸ kapsamındadır. Bu tüzüklere göre, fiyat ya da piyasa sürülecek mal miktarı üzerinden ya da ihracata yönelik hesaplanan ve ithal ikameci yardımlar kapsam dışı bırakılmıştır. Yardım tutarının 6 milyon Avro’yu ya da yatırım toplamının 12,5 milyon Avro’yu geçtiği durumlar muafiyet kapsamı dışında kalmaktadır.

3.3.3. Uygulama Göstergeleri

Yukarıda AB ile ilgili mevzuat bilgileri verilmiştir. Bu başlık altında ise devlet yardımlarının uygulama sonuçlarını gösteren tablolara yer verilecektir.

Tablo 32’de 1993-2004 yılları arasında ülkelere göre toplam devlet yardımlarının GSMH’ye oranı verilmektedir. AB’ye yeni üye ve aday olan ülkelerdeki devlet yardımlarının GSMH’ye oranının yüksek olduğu görülmektedir. Bu ülkelerin gerek bölgesel yardımlardan gerekse yatay yardımlardan aldıkları pay yüksek olduğu için bu oranda yüksek çıkmaktadır. Kıbrıs, Polonya, Portekiz, Romanya ve Macaristan ülkelerinin 2004 yılında devlet yardımlarından aldıkları payın GSMH’ye oranı en yüksek olan ülkelerdir.

---

²⁸⁶ İbrahim USLU, “Avrupa Birliği’nde Kurtarma ve Yeniden Yapılandırmaya Yönelik Devlet Yardımları”, T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü, **Avrupa Birliği’nde Devlet Yardımları Kurallarını Belirleyen Çerçeve ve İlke Kararları**, Ankara, Temmuz 2003, s.63.

²⁸⁷ 1860/2004/EC, The Application of Articles 87 and 88 of the EC Treaty to de minimis aid in the Agriculture and Fishiries Sectors, Official Journal L 325/4, 28.10.2004.

²⁸⁸ 1/2004/EC, The Application of Articles 87 and 88 of the EC Treaty to State Aid to Small and Medium-Sized Enterprises Active in the Production, Procssing and Marketing of Agricultural Products, Official Journal L 001, 03.01.2004.

Tablo 32: Ülkelere Göre Toplam Devlet Yardımlarının GSMH'ye Oranı (%)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
AB (15)	1.16	1.08	0.98	0.95	1.14	0.74	0.61	0.60	0.61	0.66	0.58	0.57
Avro Alanı (12)	1.35	1.24	1.11	1.06	1.34	0.84	0.71	0.69	0.70	0.76	0.64	0.61
Belçika	0.92	0.64	0.61	0.64	0.46	0.49	0.50	0.48	0.52	0.54	0.40	0.34
Çek Cumhuriyeti	:	:	:	:	:	:	:	2.42	1.93	3.94	2.47	0.41
Danimarka	0.57	0.63	0.63	0.77	0.78	0.85	0.82	1.01	1.06	0.91	0.69	0.71
Almanya	2.05	1.84	1.38	1.18	1.00	0.90	0.85	0.81	0.91	1.09	0.80	0.78
Estonya	:	:	:	:	:	:	:	0.09	0.12	0.13	0.09	0.39
Yunanistan	1.34	1.31	1.58	1.36	1.41	0.73	0.59	0.70	0.62	0.42	0.36	0.29
İspanya	0.76	0.85	1.07	0.89	0.84	0.83	0.58	0.89	0.71	0.61	0.51	0.47
Fransa	0.85	0.91	0.79	1.01	2.72	0.80	0.65	0.60	0.58	0.61	0.56	0.54
İrlanda	0.85	0.85	0.64	0.60	0.61	1.13	1.27	1.10	1.11	0.85	0.69	0.65
İtalya	1.54	1.23	1.26	1.24	1.02	0.86	0.54	0.48	0.49	0.57	0.58	0.52
Kıbrıs	:	:	:	:	:	:	:	2.11	2.43	2.63	2.10	1.48
Letonya	:	:	:	:	:	:	:	0.59	0.42	0.12	0.12	0.39
Litvanya	:	:	:	:	:	:	:	0.33	0.16	0.40	0.27	0.68
Lüksemburg	0.60	0.59	0.57	0.56	0.52	0.50	0.40	0.36	0.33	0.41	0.39	0.31
Macaristan	:	:	:	:	:	:	:	1.12	1.03	1.08	1.16	1.26
Malta	:	:	:	:	:	:	:	3.30	4.15	4.46	2.27	3.10
Hollanda	0.38	0.37	0.38	0.44	0.67	0.47	0.57	0.52	0.41	0.46	0.41	0.39
Avusturya	:	:	1.03	0.95	0.88	0.78	0.71	0.64	0.66	0.62	0.66	0.61
Polonya	:	:	:	:	:	:	:	0.90	0.64	0.46	3.03	1.47
Portekiz	0.89	1.44	0.95	1.41	2.07	1.23	1.22	0.90	1.17	1.13	1.15	1.09
Slovenya	:	:	:	:	:	:	:	0.83	0.82	0.47	0.59	0.96
Slovakya	:	:	:	:	:	:	:	0.56	0.51	0.46	0.55	0.64
Finlandiya	:	:	2.84	1.95	1.87	1.69	1.49	1.38	1.50	1.44	1.52	1.53
İsveç	:	:	0.45	0.43	0.39	0.42	0.41	0.40	0.38	0.38	0.61	0.99
İngiltere	0.21	0.31	0.39	0.40	0.33	0.33	0.19	0.20	0.19	0.26	0.26	0.32
Bulgaristan	:	:	:	:	:	:	:	0.85	0.50	0.38	0.53	0.21
Romanya	:	:	:	:	:	:	:	2.93	5.03	1.94	1.81	1.84

Kaynak: EUROSTAT, Total State Aid,

http://epp.eurostat.ec.eu.int/portal/page?_pageid=1073,46870091&_dad=portal&_schema=PORTAL&p_rduct_code=ER051, Erişim: 12.04.2006.

Tablo 33'te 2000 yılında AB üyesi olmayan ülkelerin yatay ve sektörel yardımlarının GSMH'ye oranı gösterilmektedir. Bu tablonun aday ve yeni üye olmuş ülkeleri göstermesi ekonomik ve sosyal açıdan Türkiye'ye yakın ülkeler olması açısından önemlidir. KOBİ'lere yönelik yardımlar yüzde 21 ile en çok Kıbrıs'ta, en az Estonya ve Polonya'da uygulanmaktadır.

Tablo 33: AB-15 Üyesi Olmayan Ülkelerde Devlet Yardımlarının GSMH'ye Oranı (2000) (%)

	Bulg.	Kıbrıs	Çek.	Est.	Mac.	Lit.	Let.	Pol.	Rom.	Slova.	Slove.
Yatay (Bölgesel dahil) Yardımlar	17	45	24	60	97	30	8	68	30	24	71
Ar-Ge		1	5	7	1		0	1	1	12	12
Çevre	1	2	0	43	3			5	3	0	46
KOBİ		21	12	0	4		2	0	5	2	8
Ticaret		3		10		1	2				
İstihdam Yardımı	1		3					28			1
Eğitim Yardımı		7							1		
Diğer *	16	11	4		88	29	3	33	19	9	4
Belirli Sektörler**	83	55	76	40	3	69	92	32	70	75	29
İmalat***	32	19	35			55	0	9	35	53	19
Kömür	34		15		2			22	12	6	7
Diğer İmalat Dışı	14						92	2	21	14	
Mali Hizmetler		5	25			14			0		
Diğer Hizmetler	3	31	0	40	1				3	3	3
Toplam****	118,2	87,3	571,2	4,2	538,3	27,4	43,2	1.619,5	527,4	64,3	165,4

* Yeni üye ülkeler (Malta hariç) ve aday ülkeler (Türkiye hariç)

**Ulaşım hariç, kurtarma, yeniden yapılandırma dahil

***Sınıflandırılmamış bölgeler hariç, genel bölgesel kalkınma yardımları dahil

**** Tarım, balıkçılık ve ulaşım hariç (Milyon Avro)

Kaynak: http://ec.europa.eu/invest-in-research/pdf/download_en/omc_and_public_research_spending_and_policy_mixes.pdf, Erişim: 11.05.2006

3.3.4. Devlet Yardımı Eylem Planı (2005-2009)

AB beşinci genişlemeden sonra devlet yardımları sisteminin yeniden yapılandırılması ve basitleştirilmesi konusunda bir takım çalışmalar başlatmıştır. AB'de şirketlere yönelik rekabet kurallarında 2004 yılında yapılan reformla, ulusal mahkemeler daha yetkili hale getirilmiştir. Böylelikle Komisyon'un bu alandaki egemen yetkisi bir anlamda kaldırılmıştır. AB'nin etki olarak nitelendirilen yeni rekabet politikası son genişleme dalgası ile birlikte (1 Mayıs 2004) yürürlüğe koyulmuş, böylece yeni üye ülkeler yeni sisteme doğrudan entegre olmuşlardır. Mart 2004 Zirvesi'nde, rekabet politikasının Lizbon Stratejisi çerçevesinde yeniden belirlenmesi kararlaştırılmıştır.

Devlet yardımları bu reformun dışında kalmıştır. Ancak Komisyon 7 Haziran 2005'te açıkladığı "Devlet Yardımı Eylem Planı"²⁸⁹nda 2005-2009 döneminde bu alanda yapmayı planladığı reformları kamuoyuna sunmuştur.

²⁸⁹ Commission Of The European Communities, **State Aid Action Plan: Less and Better Targeted State Aid: A Roadmap for State Aid Reform 2005-2009**, COM(2005)107 Final, Commission, Sec(2005)795, Brussels, 07.06.2005, p.8.

Eylem Planı'nda, kamu kaynaklarının sınırlı olduğu ve bu bağlamda devletlerin bu kaynakları eğitim ve sağlık sistemleri, ulusal güvenlik ve sosyal alanlarda kullanmasına öncelik vermesi tavsiye edilmektedir. Bu yüzden devletlerin önceliklerini belirlemesi ve plan yapması önerilmektedir. Kamu yararı veya genel ekonomik yarar konusunda Komisyonun daha esnek olacağı vurgulanmaktadır.

Eylem Planı'nda devlet yardımlarında yatay yardımlara ağırlık verilmesi önerilmiştir. Bunun yanında;

- AB sanayinin rekabet gücünü artırma,
- Sürdürülebilir istihdam oluşturma,
- Ar-Ge, yenilikçilik ve küçük işletmeler için risk sermayesine yönelik yardımları artırma,
- Sosyal ve bölgesel uyumu sağlama,
- Kamu hizmetlerini geliştirme hedeflenmektedir.

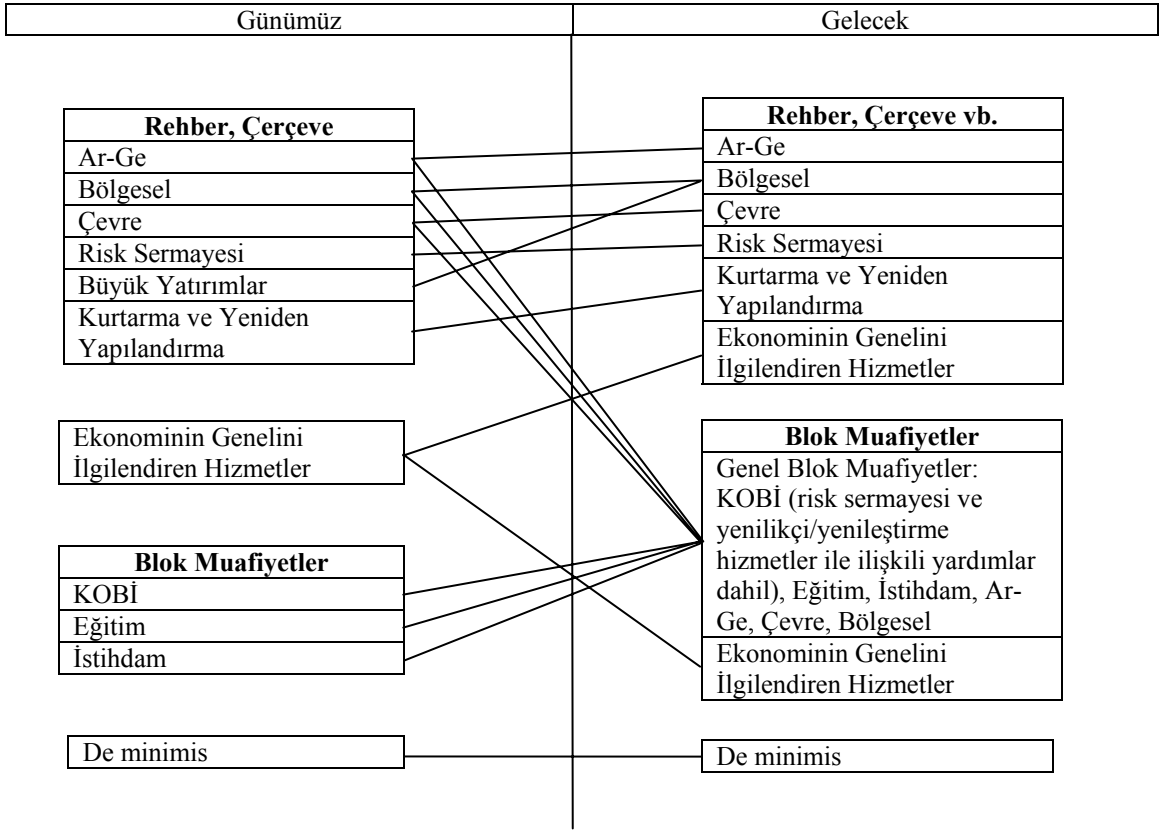
Kamu hizmetlerini geliştirme hedeflerine katkı sağlamak üzere devlet yardımlarına ilişkin kurallarda şu değişikliklerin yapılması öngörülmüştür²⁹⁰:

- Daha az ve daha iyi hedeflenmiş devlet yardımları verilmesi,
- Sadeleştirilmiş bir ekonomik yaklaşım ile mali piyasaların daha zor kaynak aktardığı alanlarda yardımların daha kolay ve hızlı onaylanması, bu sayede Komisyon'un rekabeti daha çok bozan yardımlar üzerinde yoğunlaşabilmesi,
- Daha iyi belirlenmiş ve etkili usuller, daha iyi uygulama, yüksek öngörülebilirlik ve şeffaflığın artırılması (örneğin, bildirim yükümlüğünün bazı yardım türleri için kaldırılması),
- Komisyon ve üye ülkeler arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi.

Şekil 2'de 2005-2009 yılları arasında devlet yardımları için öngörülen hedefler verilmiştir. Günümüz ve geleceğe ilişkin devlet yardımlarının hangi yardımlar arasında değişeceğini gösteren Şekil 2'de, ekonominin genelini ilgilendiren hizmetler blok muafiyetler kapsamına alınarak kamu hizmetlerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. De minimis kuralı gelecekte de geçerliğini koruyacak ve blok muafiyetler genel blok muafiyetler kapsamında ele alınacaktır.

---

²⁹⁰ UYSAL, a.g.e., s.13. y.a.g.e.,5-6

Kaynak: Commission Of The European Communities, **State Aid Action Plan: Less and Better Targeted State Aid: A Roadmap for State Aid Reform 2005-2009**, COM(2005)107 Final, Commission, Sec(2005)795, Brussels, 07.06.2005, p.18.

Şekil 2: Devlet Yardımı 2005-2009 Eylem Planı'nda Hedefler

3.3.5. Avrupa Birliği Bünyesinde KOBİ'lere Yardım Sağlayan Diğer Kuruluşlar

AB içerisinde KOBİ'lere yardım sağlayan Avrupa Yatırım Bankası, Yeni Topluluk Aracı ve Avrupa Yatırım Fonu gibi kuruluşlar bulunmaktadır. Söz konusu kuruluşlar KOBİ'lere verdikleri destekle dikkat çekmektedir.

3.3.5.1. Avrupa Yatırım Bankası

Avrupa Yatırım Bankası, merkezi Lüksemburg'da olan AB'nin finansman kuruluşudur. 2004 yılı sonu itibari ile aktif büyüklüğü 257 milyar Avro olan AYB, ağırlıklı olarak AB içerisinde gerçekleştirilen sabit sermaye yatırımlarını finanse etmekte ancak işletme sermayesi finansmanı yapmamaktadır.

Sabit yatırım tutarı 25 milyon Avro'yu aşan finansmanlarda yatırımcıların muhatabı AYB olmaktadır. 2004 yılında onaylanan 45,7 milyar Avro tutarındaki kredinin yüzde 90'ı AB ülkelerine yönelik kullanılmıştır. KOBİ'lere yönelik kredi olanakları

arasında sanayi işletmelerine yönelik deprem kredileri, global krediler ve sanayi kirliliğini önlemeye yönelik krediler bulunmaktadır.

AYB'nin KOBİ tanımına göre; bir işletmenin çalışan sayısının 500 kişiden az olması, net sabit kıymetlerinin 75 milyon Avro'nun altında olması ve sermayesinin üçte birinden fazlasının büyük şirketlere ait olmaması gerekmektedir.

Sabit yatırım tutarı 25 milyon Avro'nun altında kalan KOBİ kredileri kapsamında AYB'nin Türkiye'de işbirliği yaptığı bankalar aracılığı ile finanse edilmektedir²⁹¹. AYB Türkiye'de Global III kredisi adı altında sanayi, turizm ve hizmet sektöründe faaliyet gösteren firmaların yatırımlarının finanse edilmesi için 200 milyon Avro kredi kullanmaktadır²⁹².

3.3.5.2. Yeni Topluluk Aracı

Yatırım projelerini finanse etmek için kurulan Yeni Topluluk Aracı, endüstri ve ilgili hizmetler ve rasyonel enerji kullanımı projelerine destek vermektedir. Bu kapsamda KOBİ'lere ileri teknoloji kullanımlarında ve enerji tasarrufu sağlayacak projelerde destek vermektedir.

3.3.5.3. Avrupa Yatırım Fonu

Avrupa Yatırım Fonu (AYF) 1994 yılında KOBİ'ler için özel bir finansal kurum olarak kurulmuştur. Fonun misyonu esasen özel sektör veya özel/kamu sektörüne ulaşım, haberleşme ve enerji özellikle de Trans-Avrupa Ağları (TENs) gelişimi alanlarında ve de KOBİ'lere uzun vadeli altyapı projelerinde garanti sağlamaktadır²⁹³. Temel faaliyet alanları, KOBİ'lere kredi veren bankalar, leasing şirketleri, garanti kurumları, karşılıklı garanti fonları ve diğer mali kurumlara portföy garantisi sağlamak ve yenilikçi, büyüme potansiyeline sahip KOBİ'lere kaynak sağlayan risk sermayesi fonlarına katılmaktır²⁹⁴.

²⁹¹ Hürol METE, "Türkiye-AB Mali İşbirliği ve AB Fonlarından Yararlanma Olanakları", Milli Prodüktivite Merkezi Kalkınmada Anahtar Verimlilik Dergisi, Sayı:206, Yıl:18, Şubat 2006, s.14.

²⁹² DPT, **Devlet Yardımlarını Değerlendirme Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, DPT Yayın No: 2681, Ankara, Mayıs 2004, s.58.

²⁹³ European Investment Fund, **Annual Activity Report of The Audit Board to The General Shareholders' Annual Meeting for The 2005 Financial Year**, 1 May 2006, p.1, http://www.eif.org/attachments/pub_corporate/Annual_Activity_Report_AB_2005.pdf, Erişim: 05.05.2006.

²⁹⁴ S.Rıdvan KARLUK, **Avrupa Birliği ve Türkiye**, Sekizinci Baskı, Beta Basım, İstanbul, Ocak 2005, s.649.

3.3.6. Başlıca KOBİ Destekleme Programları

KOBİ'lerin de yararlanabileceği çok yıllık programlarla özellikle girişimcilik ve nitelikli personel eğitimi destekleri verilmektedir. Aşağıda bu yardımlar incelenecektir.

3.3.6.1. Socrates Programı

2000-2006 yılları arasını kapsayan programın bütçesi 1850 milyon Avro'dur. Program, yaşam boyu öğrenimin desteklenmesi ve bir bilgi Avrupası'nın oluşturulması, açık ve uzaktan eğitimin teşvik edilmesi, bilgi ve tecrübe değişiminin güçlendirilmesi, diplomaların, öğrenim sürelerinin ve diğer niteliklerin karşılıklı tanınmasını sağlayarak eğitimde Avrupa işbirliği alanının kurulması²⁹⁵ gibi amaçları kapsamaktadır. Programın KOBİ'lere yönelik faaliyet alanları içerisinde Comenius (okul eğitimi), Erasmus (akademik uzmanlık ağları projeleri), Grundtvig (yetişkin eğitimi), Lingua (dil eğitimi), Minerva (açık ve uzaktan eğitim), Gözlem ve Yenilik (eğitimde bilgi deneyim ve kalitenin artırılması) ve Destek Faaliyetleri (seminer, konferans vb.) bulunmaktadır.

Yayınlanan teklif çağrılarında belirtilen şekilde faaliyetin niteliğine göre başvuru Türkiye'de oluşturulan ulusal Ajans'a veya AB Komisyonu'na doğrudan yapılabilir. Türkiye Nisan 2004 tarihinden itibaren programa tam olarak katılmaktadır²⁹⁶.

3.3.6.2. Leonardo da Vinci Programı

Programın süresi 2000-2006 yıllarını kapsamaktadır. Bu program mesleki eğitim alanında faaliyet gösteren ve özellikle üniversiteler dahil, her düzeyde mesleki eğitim kurum, merkez ve birimleri, araştırma merkez ve birimleri, özellikle KOBİ'ler ve el sanatları endüstrisi işletmeleri, ya da mesleki eğitim ile ilgili olanlar dahil olmak üzere kamu veya özel sektör işletmeleri, ticaret odaları vs. dahil, ticaret örgütleri, sosyal ortaklar, yerel ve bölgesel birimler ve kuruluşlar, kâr amacı gütmeyen kuruluşlar, gönüllü kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları katılabilmektedir.

Programın amacı mesleki eğitim kurumları ve KOBİ'ler arasında işbirliğinin artırılmasıdır. Programın bütçesi 1150 milyon Avro'dur. Programa başvuru için Ulusal Ajans veya Komisyon'a teklif çağrılarında belirtilen şekilde yapılmaktadır. Türkiye Nisan 2004 tarihinden itibaren programa tam olarak katılmaktadır.

---

²⁹⁵ ALTAY, a.g.e., s.93.

²⁹⁶ ODABAŞI SARI, a.g.e., s.18-20.

3.3.6.3. e-learning-Uzaktan Eğitim Programı

2004-2006 yıllarını kapsayan programın bütçesi 44 milyon Avro'dur. Avrupa'da ürün ve servislerin kalitesinin artırılması ve iyi uygulamaların karşılıklı değişimin teşvik edilmesi ve yaşam boyu eğitim anlayışıyla kişisel gelişimin, iş gücünün ve kültürler arası bağların güçlendirilmesi olarak programın amaçlarından birkaçını oluşturmaktadır. Program için başvuru AB Komisyonu'na yapılmaktadır. Türkiye programa henüz katılmamıştır²⁹⁷.

3.3.6.4. Avrupa Mesleki Eğitim Araştırma Merkezi (CEDEFOP)

CEDEFOP, mesleki eğitim konusunda her türlü bilginin toplanarak üye ülkelere dağıtılmasını sağlamaktadır. Üye ülkeler ağı ile dokümanları ve bibliyografik bilgi bankasını sürekli olarak güncelleştirmektedir. Ayrıca, araştırma raporları, broşürler ve periyodik yayınlar içeren çok sayıda yayın dağıtmaktadır²⁹⁸.

Doğal monopollerin rekabete açılması AB rekabet politikalarının önemli bir boyutunu teşkil edilmektedir. Komisyon'un rekabete açılma politikası izlediği alanlar içinde gaz ve elektrik üretimi ve dağıtımı, telekomünikasyon, posta hizmetleri ve ulaştırma yer almaktadır. Rekabete açılma ve düzenleme genellikle Bağımsız Düzenleyici kurullar aracılığıyla yapılmaktadır²⁹⁹.

3.4. TÜRKİYE ve AVRUPA BİRLİĞİ'NDE DEVLET YARDIMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Türkiye ve AB'deki KOBİ'lere yönelik devlet yardımları arasında çeşitli benzerlikler ve farklılıklar bulunmaktadır. Türkiye ve AB'deki söz konusu yardımlar aşağıdaki Şekil 3'te ayrıntılı olarak gösterilmeye çalışılmaktadır. Türkiye'nin ekonomik durumu dolayısıyla kaynak yetersizliği göz önüne alındığında benzerliklerin yanında farklılıkların da oluşması olağan kabul edilebilir.

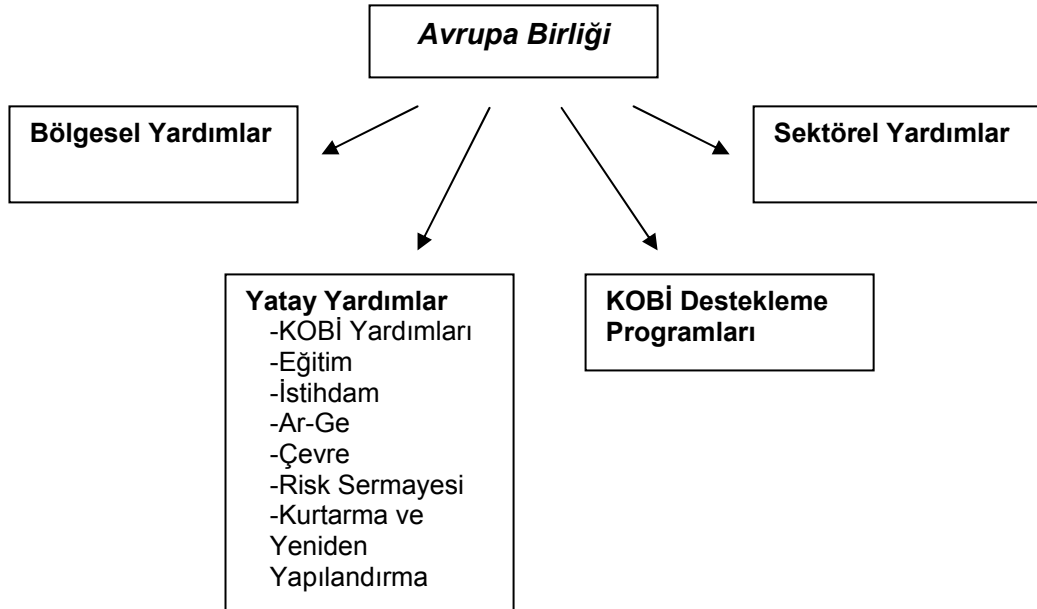
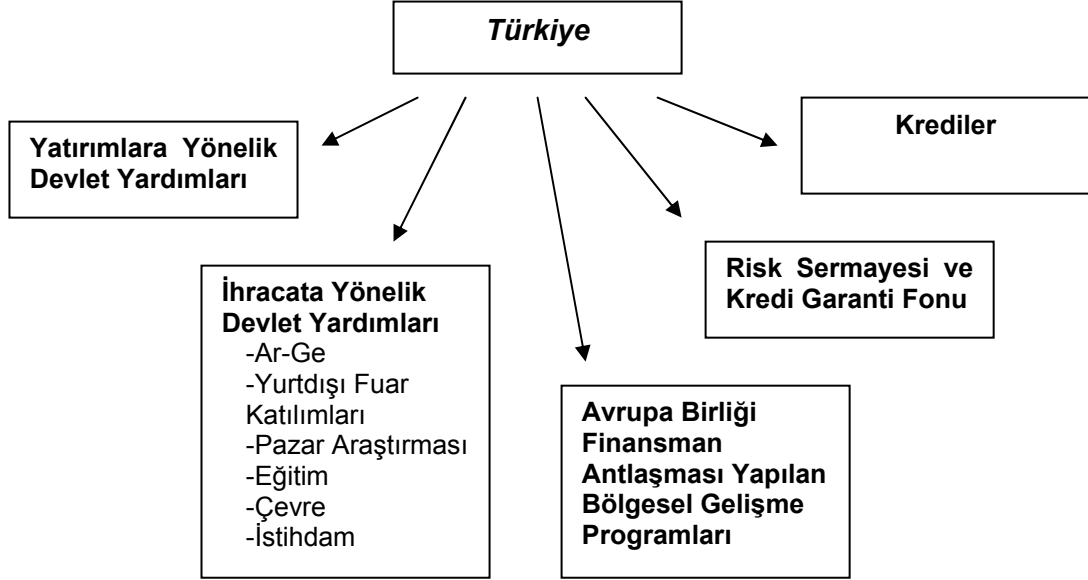
Benzer ve farklı yönler ele alındığında Türkiye'deki ihracata yönelik devlet yardımlarının AB'deki yatay yardımlara büyük oranda uyumlaştırıldığı görülmektedir. Günümüzde, AB'de uygulanan devlet yardımları içerisinde yatay yardımlara daha fazla ağırlık verilmesi Türkiye lehine bir durumu ortaya çıkarmaktadır. Ancak Türkiye'nin

²⁹⁷ Leonardo da Vinci AB Mesleki Eğitim Programı, http://www.ua.gov.tr/leonardo/docs/tur/BC_20052006_2AsamaTeklifCagrisi.doc, Erişim:22.05.2006.

²⁹⁸ ALTAY, a.g.e., s.92.

²⁹⁹ Erdal TÜRKKAN, "Avrupa Birliği'nin Rekabet Politikası", İçinde: **Avrupa Birliği ve Türkiye**, Editör: M.Şükrü ERDEM, Sibel MEHTER AYKIN Ezgi Kitabevi, Akdeniz Üniversitesi Akdeniz Ülkeleri Ekonomik Araştırmalar Merkezi, Antalya, Ağustos 2003, s.231-232.

yatay yardımları “ihracata yönelik devlet yardımları” adı altında uygulanması AB tarafından da eleştirilmektedir.

Şekil 3: Türkiye ve Avrupa Birliği’nde Devlet Yardımlarının Karşılaştırılması

AB’nin devlet yardımları mevzuatı incelendiğinde temel ilkenin daha az kaynakla daha çok verimlilik sağlamak olduğu görülmektedir. Komisyon’un görev yükünü

azaltmak amacıyla ortaya çıkan bu ilke aynı zamanda âdemimerkeziyetçiliği güçlendirmeyi hedeflemektedir. Bu hedefe ulaşmak içinde özellikle yatay yardımlara ağırlık verilmeye başlanmıştır. Bunun yanında yenilikçiliğin desteklenmesine çalışılmakta ve girişimciliğin önü açılmaktadır.

Türkiye’de ise devlet yardımları mevzuatı gereği, kurumsal ayrıştırılmaya gidilmiştir. Özellikle merkezi bir yapı sergileyen devlet yardımları mevzuatı ile birlikte farklı kurumlar oluşturulmuştur. Yerli ve yabancı yatırımlara ilişkin devlet yardımları Hazine Müsteşarlığınca, ihracat destekleri Dış Ticaret Müsteşarlığınca, ihracat kredileri Eximbank tarafından, KOBİ kredisi ise Halk Bankası tarafından verilmektedir. Bunların yanında TÜBİTAK, KOSGEB, İGEME gibi kuruluşlar da çeşitli alanlarda devlet yardımları mekanizmasında sırasıyla Ar-Ge, eğitim ve ihracat gibi alanlarda yer almaktadır.

Türkiye’de devlet yardımları yatırım ve ihracat yardımları olarak iki ana başlık altında incelenebilir. KOBİ’lere yönelik devlet yardımları içerisinde yatırımlar özellikle imalat, tarımsal sanayi, turizm, eğitim ve sağlık, madencilik ve yazılım geliştirme yatırımlarından sektörel ve bölgesel kısıtlamalar dikkate alınarak belirlenen faaliyetleri kapsamaktadır. Ancak, yatırımlara yönelik devlet yardımlarının Hazine Müsteşarlığı tarafından verildiği göz önüne alındığında söz konusu kuruluşun KOBİ tanımı imalat ve tarım sektörünü kapsadığı için yardımlar bu alanlarda kısıtlı kalmaktadır. AB’de ise spesifik olarak herhangi bir sektör ayrımı yapılmamakta, yardımlar geniş alana yayılmaktadır. AB’de bu yardımlar yatay yardımlar başlığı altında KOBİ’lere yönelik yatay yardımlar adı altında verilmektedir.

Türkiye’de bölgesel yardımlar coğrafi gelişmişlik kriterleri baz alınarak gelişmiş, normal ve kalkınmada öncelikli yöre olmak üzere üçe ayrılmıştır. İl bazında GSYİH sıralaması yapıldığında Türkiye’nin hemen hemen tamamının Roma Antlaşması’nın 87/3 (a) maddesinde belirtilen en az gelişmiş yöreler kapsamına girdiği, bundan dolayı verilen yardımlara kolaylıkla muafiyet alacağı görülmektedir. Bölgesel yardım mevzuatı ve uygulamaları bu çerçevede AB’nin bölgesel yardımlarıyla çeşitli yönleriyle benzerlik göstermektedir. Türkiye, AB finansman antlaşması yapılan bölgesel gelişme programları kapsamında, AB’nin bölgesel yardımlarından destek almaktadır.

Türkiye’de devlet yardımları ile ilgili yasal düzenlemelere bakıldığında ise uygulamada kurumlar arasında bir işbirliğinin sağlanamadığı görülmektedir. Bu durum, özellikle yapılan yardımların sonuçlarının net olarak görülememesine yol açmaktadır. Devlet yardımlarının piyasada meydana getireceği etki de hesaplanamamaktadır. AB’de ise Komisyon, devlet yardımlarını yönetmekte; üye ülkelerin ulusal kurumları ile

işbirliğini sağlamaktadır. Dolayısıyla uygulama sonuçları ve etkileri net bir şekilde görülebilmektedir.

AB Devlet Yardımları Müktesebatı'nın üstlenilmesi AB-Türkiye GB'nin tamamlanmasına ilişkin 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararıyla öngörülmesine, üyelik sürecinde ekonomik kriterlerin bir parçası olarak rekabet politikası bölümünde kısa vadeli öncelikler arasında yer almasına, Ulusal Program ve Hükümet Programları'nda planlanmış olmasına karşın henüz tamamlanamamıştır. Son yıllarda yapılan çalışmalarla müktesebatının üstlenilmesi konusunda belirli bir bilgi birikiminin oluşmasına, hazırlık ve uygulamaya geçiş sürecine ilişkin eşleştirme programına rağmen, Devlet Yardımları Çerçeve Yasası ve İzleme Kurulu'nun kurulması için gerekli yasal süreç tamamlanamamıştır³⁰⁰. AB'de devlet yardımları mevzuatının Kurucu Antlaşmalar, Adalet Divanı İçtihatları ile ikincil mevzuattan oluştuğu göz önüne alındığında devlet yardımlarının izlenmesi ve denetlenmesi teknik uzmanlık gerektiren bir konu olmaktadır. Bu amaçla Türkiye'de devlet yardımlarının verilmesi-izlenmesi-denetlenmesi ile ilgili görevler DPT'ye verilmiştir, fakat Devlet Yardımlarının Denetlenmesi ve İzlenmesi ile ilgili yasa henüz çıkartılmamıştır. Ancak, AB'nin devlet yardımları mevzuatının da oldukça ayrıntılı olması ve anlaşılması için her alanda uzmanlık gerektirmesi Türkiye'deki KOBİ'lerin söz konusu mevzuatı anlamasını ve talepte bulunmasını zorlaştırmaktadır.

---

³⁰⁰ ERDEM, a.g.m, s. 77.

SONUÇ

Ülke ekonomileri için önemli bir yere sahip olan KOBİ'ler, küreselleşmenin etkisi ile birlikte artan rekabet ortamından önemli bir ölçüde etkilenmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde KOBİ'lerin ekonomiye olan katkılarının artırılması için bu tür işletmelerin ulusal hükümetler tarafından desteklenmesi, adeta sürecin getirdiği bir tür zorunluluk halini almaktadır.

KOBİ'lerin desteklenmesi ve geliştirilmesi için ise KOBİ tanımının yapılması gerekmektedir. Günümüzde yapılan KOBİ tanımlamalarında başta çalışan sayısı olmak üzere, yıllık satış hacmi, yıllık bilanço değeri, yerel faaliyet ve mülkiyet, girişim yeteneği, bağımsızlık, kişisel ilişkiler ve faaliyet alanları gibi çok sayıda nicel ve nitel kriterler kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca ulusal ve bölgesel gelişmişlik farklılıkları başta olmak üzere sosyo-ekonomik ve siyasi yapılanma farklılıkları genel kabul görmüş bir KOBİ tanımının yapılmasında olumsuz rol oynamaktadır.

Çalışmada incelendiği üzere, devlet yardımları uygulamalarının KOBİ tanımına göre yapılması nedeni ile ortaya çıkan tanımlama sorununun aşılması için çeşitli uluslararası kuruluşların ve özellikle Avrupa Birliği'nin KOBİ'lere ait genel kabul gören veya en azından yapılan tanımlamaları birbirine yakınlığa taşıyan bir tanımlama girişiminde olduğu görülmektedir. Çünkü bu girişimin başarılı olması, sermaye ve nitelikli insan gücü mobilitesinin yoğun olduğu günümüz dünyasında KOBİ'lerin devlet tarafından neden desteklenmesi gerektiği sorusuna açıklık getirecektir.

Türkiye'de ise KOBİ'lere destek veren kurum ve kuruluşlar farklı kriterlere göre belirlenen farklı KOBİ tanımlarından hareket etmektedir. Bu nedenle, uygulamada teşvikler yönünden değerlendirildiğinde bazı farklılıklar olduğu görülmektedir. KOBİ'lerin bazıları sağlanan desteklerden yararlanırken bazıları ise, söz konusu uygulamaların dışında kalmaktadır. Bazı kurumların destek sağlamada baz aldığı KOBİ tanımlarının genellikle "imalat sanayi" işletmelerini kapsamaması da, farklılıklar oluşturmaktadır. Bu ise doğal olarak, diğer sektörlerde faaliyet gösteren KOBİ'lerin sağlanan teşviklerden yararlanamamasına ve kendileri açısından olumsuz bir ayrıcalık oluşmasına yol açmaktadır. Ortaya çıkan bu sorunun aşılması yönünde Türkiye'de son yıllarda özellikle Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde meydana getirilen girişimlerin güçlendiği ve KOBİ'lere yönelik devlet yardımları mevzuatındaki dağınıklığın giderilmesinin amaçlandığı görülmektedir. Esasen devlet yardımları konusunda 2006 yılında getirilen KOBİ tanımı sayesinde Avrupa Birliği ile belirli bir uyum sağlandığı söylenebilmektedir.

Uygulamada eşitlik, genellik ve birliğin sağlanması ve Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde KOBİ'leri hedef alan, 18 Mayıs 2006 tarihinde yürürlüğe giren "Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik" ile KOBİ tanımı yapılmış ve böylece KOBİ tanımının yasallaşması sağlanmıştır. Ancak, ilgili yönetmelikte KOBİ'lere destek sağlayan kuruluşların bu düzenlemede belirtilen sınırları aşmamak kaydıyla kendi sektör ve büyüklük önceliklerini belirleyebileceği ve devlet yardımları dışındaki uygulamalar için sadece çalışan sayılarını esas alabileceği belirtilmiştir. Bu ise, farklı uygulamalara izin verilmesi nedeniyle mevcut sorunun aşılmasına kesin bir çözüm getirmemiş ve mevcut güçlüklerin adeta varlığını korumasına neden olmuştur. Diğer bir ifadeyle, KOBİ'lere destek sağlayan kuruluşların tanım değişikliğinden kaynaklanan uygulama farklılıklarının giderilmesinde herhangi bir katkı sağlanamamıştır.

KOBİ'lerin ulusal ekonomiler açısından; üretim artışı ve bunun getirdiği büyüme başta olmak üzere istihdam, istikrar, gelir dağılımı ve sosyal bütünlük gibi makro amaçlara önemli katkılar sağladığı görülmektedir. Ve esasen, KOBİ'lerin desteklenmeleri fikrinin altında yatan meşruluk mekanizması da sağladıkları bu katkılardan ileri gelmektedir. Ancak, çalışmada da belirtildiği gibi mali imkanları genelde sınırlı olan KOBİ'ler, belli bazı ortak zayıf noktaları ve bunlardan kaynaklanan sorunları bünyelerinde taşımaktadır. İşte bu noktada, KOBİ'lere ilişkin politikalar ve hükümetin rolü belirlenirken, bu sorunlara acil ve kalıcı çözümler bulunmasını gerekmektedir. Esasen yaşanmakta olan küreselleşme süreci de, ulusal ekonomiler üzerinde meydana getirdiği baskılara bağlı olarak, bu yöndeki girişimleri zorunlu kılmaktadır.

KOBİ'lerin çokuluslu şirketler gibi dünya üretim ve ticaretine hakim olabileceklerini düşünmek zordur. Zira KOBİ'ler birçok yönden bulunduğu ülkeye bağımlıdır. Önemli olan ise, KOBİ'lerin rekabet yeteneğinin geliştirilmesi için nasıl bir strateji izleneceğidir. Bu kapsamda, izlenecek stratejiler gerek içerik, gerekse zamanlama açısından etkinleştirilmelidir. Çalışmada da esasen küresel ölçekte ortaya çıkan ve genelleşen "yenilikçilik akımı"nın da bunu desteklediği ve ulusal rekabet gücünün geliştirilmesi bağlamında, üretim sürecinin ve çıktılarının modernize edilmesini zorunlu kıldığı belirtilmiştir. Avrupa Birliği'nde de yenilikçi KOBİ'lere yönelik devlet yardımlarının arttırıldığı görülmektedir.

Günümüzde dış ticaretin serbestleştirilmesi bağlamında ulusal hükümetlerin izlediği teşvik politikaları üzerinde ciddi kısıtlamalar söz konusudur. Bu kapsamda önemli kuruluşlar olan DTÖ'nün ve Avrupa Birliği Komisyonu'nun, ticareti saptırıcı etkiler taşıyan ülke uygulamalarının yasaklanması gerektiği düşüncesi çalışmada vurgulanmıştır. Ancak, ticaretten farklı olarak üretim teşvikleri halen kabul edilmekte ve ülkelerin özellikle KOBİ'lere sağladığı teşvikler "blok muafiyet" kapsamında, getirilen

engellenen dışında tutulmaktadır. Esasen günümüzde birçok ülkenin KOBİ'lere yönelik teşvik politikaları da, böyle bir muafiyetin varlığını açıklamaktadır.

Ülkelerin KOBİ'lere sağladığı teşvikler çok geniş bir yelpazeye yayılmakta ve ülke uygulamaları bu yüzden farklılıklar göstermektedir. Esasen daha önce değinildiği gibi, teşvik politikalarının içeriğinin değişmesinde yapılan tanımlama farklılıkları da etkili olmaktadır. Bu kapsamda, bir ülkenin küçük ölçekte ele aldığı ve önemli teşvikler sağladığı KOBİ'ler, diğer ülkeler de büyük işletme sınıfına girebilmekte ve sağlanan teşviklerin dışında tutulabilmektedir. Bu ise, ticarete tanınan teşviklere benzer şekilde üretim teşviklerinin de saptırıcı etkiler oluşturmaya neden olmaktadır. Çünkü aynı ölçek büyüklüğüne sahip olmasına rağmen devlet yardımları alma konusunda farklılaşan KOBİ'lerin rekabet edebilme yeteneği de farklılaşmaktadır.

Türkiye ekonomisinde KOBİ'ler, imalat sanayinde faaliyet gösteren işletmelerin yüzde 99.5'ini, toplam istihdamın yüzde 65'ini ve oluşturulan toplam katma değer yüzde 27.3'ünü sağlamaktadır. Tüm sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerin ise yüzde 99.8'ini KOBİ'ler oluşturmaktadır. Toplam istihdamın yüzde 76.7'si, toplam yatırımların yüzde 38'i, toplam üretimin yüzde 37.7'si, toplam ihracatın yüzde 10'u ve üretilen katma değer yüzde 26.5'i KOBİ'ler tarafından gerçekleştirilmektedir. KOBİ'lerin toplam kredilerden aldıkları pay ise yüzde 4 ile 5 arasında gerçekleşmektedir. Verilen bu istatistikler, KOBİ'lerin Türkiye ekonomisi açısından taşıdığı önemi ortaya koymakta ve neden devlet tarafından desteklenmesi gerektiğini de açıklamaktadır.

Türkiye'de KOBİ'lere yönelik devlet yardımları mevzuatı uluslararası kuruluşlar ve Avrupa Birliği müktesebatına uyumlu olmalıdır. Çünkü günümüzde Türkiye'nin birçok uluslararası kuruluş üyesi bulunmakta ve ülkenin Avrupa Birliği'ne adaylık statüsünde olması bu uyumu zorunlu kılmaktadır. Bu kapsamda, Türkiye'de Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı çerçevesinde birçok çalışma da yapılmaktadır. Ancak ne var ki, Türkiye'de devlet yardımları alanında birbirinden bağımsız olarak faaliyet gösteren birçok kurum ve kuruluş bulunması, belirlenen uyum hedefini güçleştirmektedir. Yatırımlara sağlanan yardımlar esas itibarıyla Hazine Müsteşarlığınca, ihracat destekleri olarak yapılan yardımlar ise Avrupa Birliği "yatay yardımlar" başlığı altında topladığı desteklerden oluşmakta ve bunlar esas itibarıyla Dış Ticaret Müsteşarlığınca yürütülmektedir. İhracat kredisi ve sigortası uygulamaları ise Eximbank tarafından yapılmaktadır. Ayrıca KOBİ sayılan firmalara kamu bankası niteliğindeki Halk Bankası tarafından da kredi verilmektedir. Saydığımız bu kurum ve kuruluşlar yanı sıra TÜBİTAK, KOSGEB, İGEME gibi çok sayıda örgütlenmeler de çeşitli yardımlar sağlamaktadır. Bu ise, devlet yardımları uygulamasının birden çok bağımsız birim tarafından yürütülmesine neden olmakta ve her biri için ayrı mevzuat oluşturulmasını gerektirdiğinden ciddi bir karmaşıklık

meydana getirmektedir. Bu nedenle, gerek yukarıda ele alınan mevzuat uyumunun sağlanabilmesi, gerekse bu desteklerden yararlanan KOBİ'lerin tercihlerini sağlıklı olarak şekillendirebilmesi için mevzuatta birlik sağlanması ve teşvik politikalarının uyumlu ve tamamlayıcı bir nitelik kazandırılması önem arz etmektedir.

Yatırımlarda devlet yardımları alanında müktesebata uyum sağlamak açısından ise Avrupa Birliği tarafından bu konuda alınan kararların, konuların veya kriterlerin Türkiye mevzuatının içine yerleştirilmesi, diğer bir ifadeyle birebir üstlenilmesiyle uyum sorununun çözülmesi mümkün görülmemektedir. Bu kapsamda Avrupa Birliği'nden teknik yardım alınması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan, KOBİ'lere yönelik devlet yardımları mevzuatının karmaşıklığı nedeniyle oluşan bürokrasinin de, sağlanan devlet yardımlarının belirlediği hedeflere ulaşabilmesi için azaltılması gerekmektedir.

Avrupa Birliği'nde devlet yardımlarına dair uygulamalar, merkezi hükümet ve yerel idarelerce yürütülürken, Türkiye'de sadece merkezi hükümet tarafından yürütülmektedir. Ayrıca, uyum sağlanması gereken mevzuat sadece uygulama kriterlerini kapsamamaktadır. Avrupa Birliği, Türkiye'de devlet yardımları uygulama birimlerinin mevcut uygulamalarının kontrolü, takibi ve sonuçlarının değerlendirilmesine yönelik bir Devlet Yardımları İzleme ve Denetleme Kurumuna ihtiyaç bulunduğunu ısrarla vurgulamaktadır. Esasen bu çerçevede günümüzde DPT tarafından bazı çalışmalar yürütüldüğü bilinmektedir. Ancak DPT'nin bağımsız bir statüye sahip olması doğrudan doğruya kamu tüzel kişiliği ile ilişkilendirilen devlet yardımlarını izleme ve denetleme görevinin yerine getirmesini güçleştirmektedir. Bu nedenle, belirlenen bu görevin düzenleyici ve denetleyici bir kurum olan Rekabet Kurumu tarafından üstlenilmesi kanaatimizce daha uygun gözükmektedir.

KOBİ'lerin oluşturulan katma değerden aldıkları payın yükseltilmesi başta olmak üzere, kullandıkları kredi hacminin genişletilmesi, verilen teknik desteklerle üretim kalitelerini ve pazar paylarını arttırmaları ve özellikle ihracat imkanlarının geliştirilmesi Türkiye açısından oldukça önemlidir. Ayrıca Avrupa Birliği'ne adaylık statüsünde olması, bir anlamda ülke tarafından verilen sözlerin yerine getirilmesi ve mevcut prestijini koruması açısından da önem arz etmektedir. Dolayısıyla, ekonomi açısından önem taşıyan KOBİ'lerin gerek devlet, gerekse sivil toplum kuruluşları tarafından desteklenmesi ve yeterli danışmanlık hizmetlerini almaları sağlanmalıdır. Ayrıca özel programlarla desteklenmesi gereken KOBİ'lerin yenilikçi bir yapıya bürünmesi, teknolojik seviyelerinin artırılması ve büyük işletmelerle ilişkilerinde ana-yan sanayi bütünleşmelerinin sağlanması için devlet yardımlarının yeniden gözden geçirilmesi kaçınılmaz gözükmektedir.

Ulusal üretim kapasitelerinin çok büyük bir bölümünü elinde tutan KOBİ'ler, ülkelerin gelişmişlik, kalkınmışlık ve büyüme düzeyinden etkilendiği gibi aynı zamanda bu süreçlerde de etkili olmaktadır. KOBİ'lerin tanımlanması, KOBİ politikalarının oluşturulması, KOBİ'lere yönelik devlet yardımları düzenlemelerinin denge içinde belirlenmesi bu açıdan çok önemlidir. Günümüzde KOBİ'lerin, küreselleşme ile birlikte artan rekabet koşullarına uyum sağlaması, ülkenin rekabet gücü açısından da belirgin bir rol oynamaktadır. Esasen yaşanmakta olan liberal süreç ve bu sürecin getirdiği sınırlı devlet anlayışının içeriği sorgulandığında "rekabetçi devlet" söyleminin netleştiği ve KOBİ'lere yönelik destekleme stratejilerinin her geçen gün ön plana çıktığı bir gerçektir. Dolayısıyla, gelişme yolunda olan Türkiye'nin bu alanda gerekli atılımları yapması çağın gerekliliği ve özellikle ulusal kalkınmanın koşulu olarak karşımızda durmaktadır.

KAYNAKÇA

Kitap

- AKTAN, Çoşkun Can, DİLEYİCİ, Dilek ve ÖZKIVRAK, Özlem., **Yeni Avrupa ve Türkiye**, Türk Harb-İş Sepam Yayınları, Ankara, Aralık 2004.
- ALPUGAN, Oktay, DEMİR, M. Hulusi, OKTAV, Mete ve ÜNER, Nurel., **İşletme Ekonomisi ve Yönetimi**, Beşinci Basım, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş. Ekim 1997, İstanbul.
- ALPUGAN, Oktay., **Küçük İşletmeler (Ders Notları)**, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Resmi Teksir Yayınları No:42, İzmir 1983.
- ALTAY, Asuman., **Türkiye’de Beşeri Sermayenin Karşılaştırılmalı Analizi**, TÜGİAD Ekonomi Ödülleri Kitapları-5, Evren Yayıncılık, Ankara, 2005.
- BİLİCİ, Nurettin., **Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri (Genel Bilgiler, İktisadi-Mali Konular, Vergilendirme)**, İkinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Ağustos 2005, 196-197.
- BLACKFORD, Mansel G., **A History of Small Business in America**, Twayne Publishers, New York, 1991.
- BOCUTOĞLU, Ersan, BERBER, Metin ve ÇELİK, Kenan., **İktisada Giriş**, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş İkinci Baskı, Akademi Yayınevi, Trabzon, Eylül 2000.
- BUDAK, Sevim., **Avrupa Birliği ve Türk Çevre Politikası Avrupa Topluluğu’nun Çevre Politikası ve Türkiye’nin Uyum Sorunu**, Büke Yayınları, İstanbul, Aralık 2000.
- CAN, Ergüder., **Avrupa Birliği Bölgesel Politikaları ve Yapısal Fonlar: Uyum Sürecinde Türkiye İçin Bir Değerlendirme**, BCR Matbaacılık, Ankara, 2004.
- CARTER, Sara, MASON, Colin & TAGG, Stephen., **Lifting the Barriers to Growth in UK Small Businesses The FSB Biennial Membership Survey 2006**, The Federation of Small Business, London, March 2006.
- ÇAKIR, Meltem., **Avrupa Birliği’nde Küresel Ekonomik Rekabet Gücü ve Lizbon Stratejisi**, TÜSİAD AB Temsilciliği-Brüksel, Mart 2006.
- ÇELEBİ, A.Kemal., **Türkiye’de Ekonomik İstikrarsızlığın Dışsal-Yapısal Nedenleri ve İstikrar Politikaları**, Emek Matbaacılık, Manisa, Nisan 1998.
- ÇELİK, Adnan ve AKGEMCİ, Tahir., **Girişimcilik Kültürü ve KOBİ’ler**, Nobel Yayın Dağıtım, Yayın No:45, 1998.
- ÇETİN, Canan., **Yeniden Yapılanma, Girişimcilik, Küçük ve Orta Boy İşletmeler ve Bunların Özendirilmesi**, Der Yayınları, No.202, İstanbul, 1996.
- ÇOLAKOĞLU, Mustafa H., **KOBİ Rehberi**, TOBB Genel Yayın No Genel: 359-PM:2, Yorum Matbaacılık, Nisan 2002.
- DİNÇER, Ömer., **İşletme Yönetimine Giriş**, Beşinci Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., Kasım 2000, İstanbul.
- DİNÇER, Ömer., **Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası**, Dördüncü Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., Yayın No: 659, işl. Ekon. Dz.: 66, İstanbul, 1997.
- DTM, **Avrupa Birliği ve Türkiye**, Beşinci Baskı, Doğuşum Matbaacılık, Ankara, Kasım 2002.
- DULUPÇU, Murat Ali., **Küresel Rekabet Gücü Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme**, Birinci Basım, Nobel Yayın Dağıtım, Yayın No:251, Ankara, Haziran 2001.
- DURA, Cihan ve ATİK, Hayriye., **Avrupa Birliği, Gümrük Birliği ve Türkiye**, Genişletilmiş 2. Baskı, Nobel Yayın, Ankara, Mayıs 2003.
- EFE, Birol., **İzmir KOBİ’leri Büyüteç Altında**, İzmir Ticaret Odası Yayını No: 57, İzmir 1998.

- EKER, Aytaç, ALTAY, Asuman ve SAKAL, Mustafa., **Maliye Politikası (Teori, İlkeler ve Yöntemler)**, Beşinci Baskı, Birleşik Matbaacılık, İzmir, 2005.
- ERHELLEN, M.C.J. Gert ve KÖKSAL, Tunay., **Avrupa Birliği'nin Rekabet Politikası ve Türkiye'nin Uyumu**, İKV Kitap: 12, İstanbul, Nisan 2002.
- ESİN, Arif, ALAGÖZ, Aylin ve ÇALIŞ, Şirin., **Avrupa Birliği'nde Teşvik Sistemi –İlkeler Uygulamalar-**, İKV Yayın No: 127, İstanbul, Eylül 1994.
- EUROPEAN COMMISSION, **2003 Observatory of European SMEs (The Impact of EU Enlargement on European SMEs)**, Enterprise Publication, No.6, Luxemburg, 2003.
- GENÇAY ÇAPANOĞLU, Sema., **Avrupa Birliği'nin KOBİ Politikası**, İKV 15 Soruda 15 AB Politikası Serisi, No:5, İstanbul, Ekim 2003.
- GÖK, Mehmet., **İşgücü Piyasası ve KOBİ'ler**, Roma Yayınları, Ankara, Eylül 2004.
- GÜNGÖRÜRLER, Sevim, **Dünya Pazarları ile Rekabette Alternatif Bir Finansman ve Yatırım Aracı Risk Sermayesi**, İzmir Ticaret Odası, İzmir, Mart 2005.
- İKV, **AB KOBİ Destek Politikası**, Avrupa Birliği Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, Ankara, 2002.
- İRAZ, Rifat., **Yaratıcılık ve Yenilik Bağlamında Girişimcilik ve KOBİ'ler**, Yayın No:133, Çizgi Kitabevi, Konya, Mayıs 2005.
- İZMEN, Ümit, FİLİZTEKİN, Alpay ve YILMAZ, Kamil., **Türkiye'de Büyüme Perspektifleri Makroekonomik Çerçeve Dinamikler/Strateji**, TÜSİAD Büyüme Stratejileri Dizisi No:1, Yayın No: 398, İstanbul, Haziran 2005.
- KARABACAK, Hakan., **Türkiye-Avrupa Birliği Katılım Öncesi Mali İşbirliği ve Proje Yönetimi Yaklaşımı**, Ayrıntı Basımevi, Ankara, 2004.
- KARGÜL, İ. Doğan., **Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yönetim Sorunları ve Çözümleri**, İstanbul Ticaret Odası, Yayın No:1997-47, İstanbul 1997.
- KARLUK, S. Rıdvan., **Avrupa Birliği ve Türkiye**, Sekizinci Baskı, Beta Basım, İstanbul, Ocak 2005.
- KARLUK, S. Rıdvan., **Türkiye Ekonomisi Tarihsel Gelişim Yapısal ve Sosyal Değişim**, Yenilenmiş Beşinci Baskı, Beta Yayın, Yayın No: 607, İşletme-Ekonomi Dz: 59, İstanbul, Kasım1997.
- KAVRAKOĞLU, İbrahim, GEDİK, Süleyman ve BALKIR, Melike., **Yeni Rekabet Stratejileri ve Türk Sanayisi**, Lebib Yalkın Yayınları, Yayın No: TÜSİAD-T/2002-07/322, Temmuz 2002.
- KILIÇBAY, Ahmet., **Değişen Dünyada Türk Ekonomisi**, Cem Yayınevi, İstanbul, Nisan 1993.
- KOSGEB Ekonomik ve Stratejik Araştırmalar Merkez Müdürlüğü, **KOBİ Ekonomisi (KOBİ'ler ve Bankacılık)**, KOSGEB, Ankara, Ocak 2004.
- KOSGEB Ekonomik ve Stratejik Araştırmalar Merkez Müdürlüğü, **KOBİ Ekonomisi (Tarihi Gelişimi)**, Ankara, Aralık 2003.
- KÜÇÜK, Orhan., **Girişimcilik ve Küçük İşletme Yönetimi**, Geliştirilmiş ve Değiştirilmiş İkinci Baskı, Ankara, 2005.
- KÜÇÜKYILMAZLAR, Aysun., **Avrupa Birliği'nin Türk KOBİ'lerine Yönelik Programı**, İTO Yayınları, Yayın No: 2004-48, İstanbul, 2004.
- LEBLEBİCİ, Fatih., **Devlet Yardımları Uygulamasının Maliyeti ve Ekonomik Göstergelerle Mukayesesi**, DPT Yayın No: 2663, Ankara, Aralık 2002.
- MÜFTÜOĞLU, Tamer., **Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler KOBİ'ler Sorunlar-Öneriler**, Beşinci Baskı, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar:10, Turhan Kitabevi, Ankara, 2002.

- ODABAŞI SARI, Arzu., **Avrupa Birliği'nde KOBİ Destek Mekanizmaları ve Türkiye**, İKV Yayınları No. 188, İstanbul, Ağustos 2005.
- ÖZEN, Çınar., **Türkiye-Avrupa Topluluğu Gümrük Birliği ve Tam Üyelik Süreci Üzerine Etkileri**, Ceylan Kitabevi, İzmir, Mayıs 2002.
- PARKER, Simon C., **The Economics of Entrepreneurship**, Now Publisher Inc., USA, 2005.
- SARIASLAN, Halil., **Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Finansal Sorunları: Çözüm İçin Bir Finansal Paket Önerisi**, Ankara, TOBB Yayını, 1994.
- SARIASLAN, Halil., **Türkiye Ekonomisinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler (İmalat Sanayi İşletmelerine Sorunlar ve Yeni Stratejiler)**, Aydoğdu Ofset, TOBB Genel Yayın No: 30, BÖM: 35, Ankara, 1994.
- SEYİDOĞLU, Halil., **Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük**, İkinci Baskı, Güzem Can Yayınları: 16, Kurtiş Matbaacılık, İstanbul, Mart 1999.
- SÖĞÜT, Mehmet Atilla., **Avrupa Birliği'nde Devlet Yardımları ve İmalat Sanayinde Uygulamaları**, KOSGEB, Yücel Ofset, Ocak 2001.
- ŞAHİN, Hüseyin., **Türkiye Ekonomisi Tarihsel Gelişimi ve Bugünkü Durumu**, Gözden Geçirilmiş Dördüncü Baskı, Ezgi Yayınevi, Bursa, Şubat 1997.
- ŞAHİN, Arif., **İracata Yönelik Finansman Araçları**, İGEME, Ankara.
- ŞİMŞEK, M. Şerif., **İşletme Bilimlerine Giriş**, Yedinci Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Yayın No: 54, Ankara, 2000.
- ŞİMŞEK, Muhittin., **Ekonominin Lokomotifi KOBİ'lerin Olmazsa Olmazları**, Alfa Yayınları:1174, Dizi No: 36, Ağustos 2002.
- TAŞKIRAN, Necati., **İşletme Stratejileri ve Politikaları**, Üçüncü Baskı, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayın Birimi, İzmir, Mart 2003.
- TÜBİTAK, **AB Çerçeve Programları ve Türkiye**, Ankara, 8 Mart 2006.
- ULUDAĞ, İlhan ve SERİN, Vildan., **Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, -Yapısal ve Finansal Sorunlar, Çözümler-**, İTO Yayınları Yayın No: 25, İstanbul, 1991.
- United Nation, **Small and Medium-Sized Enterprises in Countries in Transition**, Economic Commission for Europe, Series: Entrepreneurship and SMEs, United Nation Publication, Geneva, 2003.
- UYŞAL, Taylan., **Avrupa Birliği ve Türkiye'de Devlet Yardımları**, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları No:187, İstanbul, Ağustos 2005.
- KOK, Wim., **Facing the Challenge The Lisbon Strategy for Growth and Employment**, European Communities, Luxemburg: Office for Official Publication of the European Communities, November 2004.

Makale

- ACS, Zoltan J., AUDRETSCH David etc., "The Missing Link: The Knowledge Filter and Endogenous Growth", DRUID Summer Conference 2003, Copenhagen, June 12-14, 2003.
- AÇIKEL, Durmuş Ali., "Konya'da Faaliyet Gösteren İnşaat KOBİ'lerinin Durumları, Sektördeki Yerleri, Sorunları ve Çözüm Önerileri", **Selçuk Teknik-Online Dergisi**, Haziran-Eylül 2000, <http://alaeddin.cc.selcuk.edu.tr/~tekbil/haziran2000/durmus/durmus.htm>, Erişim: 12.01.2006.
- AKAL, Mustafa ve ŞEN, Recep., "Avrupa Birliği Üyelerinde İhracat ve İthalatın Gelişimi", İçinde: **Avrupa Birliği Üzerine Notlar**, Editör: Oğuz KAYMAKCI, 1. Basım, Nobel Yayın, Ankara, Şubat 2005.

- AKKUZUGİL, Yüksel ve DEMİR, Musa., "İhracata Yönelik Devlet Yardımlarının Analizi ve Değerlendirilmesi", *Dış Ticaret Dergisi*, Sayı: 27, Ocak 2003, <http://www.dtm.gov.tr/ead/DTDERGI/OCAK2003/devletyard.htm>, Erişim: 22.04.2006.
- AKTAŞ, Ramazan., "KOBİ'lerin Ülke Ekonomileri Açısından Taşıdığı Önem, Sorunları ve Çözüm Önerileri", <http://www.sbe.yildiz.edu.tr/Kobi.pdf>, Erişim: 22.05.2006.
- ALACADAĞLI, Esmeray., "Katılım Ortaklığı Belgesinden Ulusal Programa, Bu Yol Avrupa Birliği'ne Çıkar mı?", *Kamu Yönetimi Dünyası Dergisi*, Yıl:2, Sayı:6, Nisan 2001.
- ALTAY, Asuman., "Geçiş Ekonomilerinde Devletin Ekonomik Roller, Görevleri ve KOBİ'lerin Durumu", *Maliye Araştırma Merkezi*, Yayın No: 86, Kırkbirinci Seri, İstanbul, 2003.
- ALTAY, Asuman., "Türkiye'de Sanayinin Rekabet Gücü", 2004 Türkiye İktisat Kongresi, 5. Cilt, **İktisadi Sektörlerde Gelişme Stratejileri Tebliğ Metinleri-II**, DPT, İzmir, 5-9 Mayıs 2004.
- ALTUĞ, Halil., "Aile İşletmelerinde Yeniden Yapılanma", *Askon Bülten*, Yıl:6, Sayı:21, Ekim-Kasım-Aralık 2005.
- ARAS, Güler., "KOBİ'lerin Sermaye Piyasası Yoluyla Fon Sağlama Olanakları: Tezgahestü Piyasalar ve Risk Sermayesi Finansman Modeli", içinde **KOBİ'lerin Finansman ve Pazarlama Sorunları**, (I. Orta Anadolu Kongresi, 18-21 Ekm 2001, Nevşehir), KOSGEB Yayını, ART Tanıtım Matbaacılık.
- AYKIN, Sibel Mehter., "Avrupa Birliği'nde Eğitim Amaçlı Devlet Yardımı", İçinde: **Avrupa Birliği ve Türkiye**, Editör: M.Şükrü ERDEM, Sibel MEHTER AYKIN Ezgi Kitabevi, Akdeniz Üniversitesi Akdeniz Ülkeleri Ekonomik Araştırmalar Merkezi, Antalya, Ağustos 2003.
- AYYAGARI, Meghana, BECK, Thorsten & DEMİRGÜÇ KUNT, Aslı., "Small and Medium Enterprises Across the Globe: A New Database", Policy Research Working Paper: 3127, The World Bank, Development Research Group Finance, Washington, D.C., August 2003.
- BAKKALCI, Ahmet Can., "Avrupa Birliği ile Türkiye Arasında Gerçekleştirilen Gümrük Birliğinin Kaynak Dağılımı Üzerine Etkileri", *DEÜ, İİBF Dergisi*, Cilt:17, Sayı:2, İzmir, 2002.
- BAL, Harun, ILDIRAR, Mustafa ve ÖZMEN, Mehmet., "Bilim ve Teknoloji Politikaları, Rekabet Gücü ve KOBİ'ler: Doğu Akdeniz Bölgesinde Faaliyet Gösteren KOBİ'ler Kapsamında Bir Araştırma", *Dış Ticaret Dergisi*, Sayı:20, Ocak 2001
- BAYKAL, Cevdet., "Cumhuriyetin 75. Yılında DTM'nin KOBİ'lere Bakışı, İhracatta Sektörel Dış Ticaret Şirketi Modeli ve Devlet Yardımları", <http://www.dtm.gov.tr/ead/DTDERGI/ekim98/kobi.htm>, Erişim: 12.01.2006.
- BECK, Thorsten & DEMİRGÜÇ KUNT, Aslı., "Smes, Growth and Poverty", Public Policy for The Private Sector Note Number:268, The World Bank, Private Sector Development Vice Presidency, Washington, February 2004.
- ÇOŞKUN, Ali., "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türkiye Ekonomisi", *Atatürkçü Düşünce Dergisi*, Sayı:4, Kasım 2003.
- d'AMBOISE, Gerald & MULDOWNY, Marie., "Management Theory for Small Business: Attempts and Requirements", *Academy of Management Review*, Vol:13, No:2, 1988.
- DARTAN, Muzaffer., "Türkiye ve Avrupa Birliği İlişkileri ve Gümrük Birliği", İçinde: **Tüm Yönleriyle Türkiye-AB İlişkileri**, Editörler: Mustafa AYKAÇ, Zeki PARLAK, Elif Kitabevi, Ekonomi Dizisi 1, İstanbul, Kasım 2002.
- DEVİRİM, Fevzi ve ALTAY, Asuman., "Küreselleşme Sürecinde Gelişmekte Olan Ülkelerde Finans Piyasalarının Gelişimi ve Kamu Müdahalesi", **Prof.Dr.Nezihe SÖNMEZ'e Armağan**, Anadolu Matbaacılık, İzmir, 1997.

- Dış Ticaret Müsteşarlığı, "İhracat 2004-2006 Stratejik Planı, Sektörel Dış Ticaret Şirketlerinin Geliştirilmesi", http://ihracat.dtm.gov.tr/dtm/index.php?module=content&page_id=481, Erişim: 11.06.2006.
- DİLİK, Bedri ve DURAN, Mustafa., "Türkiye'de Uygulanan KOBİ Teşvik Politikası ve Uygulama Sonuçlarının Değerlendirilmesi", **Hazine Dergisi**, Sayı:9, Ocak 1998.
- DOLANBAY, Coşkun., "Avrupa Birliği'nin KOBİ Yaklaşımı ve Bilgi Teknolojileri-II, MPM Anahtar Gazetesi, Şubat 2004, Yıl:16, Sayı:182.
- DTM, "1923'den Günümüze Türkiye Ekonomisi", <http://www.dtm.gov.tr/Ekonomi/Trkekon.htm>, Erişim:12.04.2006.
- EFE, Birol., "KOBİ nedir? Ne işe Yarar?", **KOSGEB Bülteni**, Bülten Araştırma ve Meslekleri Geliştirme Müdürlüğü, http://www.turkexport.net/trehber/oku.php?trehber_no=114&grup_no=14&bs_no=66, Erişim: 10.03.2006.
- EKİNCİ, Mehmet Behzat., "Türkiye'de Dönemler İtibariyle KOBİ'lerin Kurumsal Gelişim Süreci", http://www.akademiktisat.net/makaleler/kobi_kurum_gelis.htm#_ednref17, Erişim: 11.04.2006.
- EMSEN, Ö. Selçuk, İRMİŞ, Ayşe ve DELİKTAŞ, Ertuğrul., "İktisadi Gelişmede Girişimciliğin Rolü Karşılaştırmalı Bir Analiz: Erzurum-Denizli (I)", **Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt:7, Sayı:2, Isparta 2002.
- ERDEM, Şükrü., "Devlet Yardımları: Avrupa Topluluğu Müktesebatı ve Türkiye'nin Uyumu", İçinde: **Avrupa Birliği Müktesebatında Devlet Yardımları ve Türkiye'nin Uyumu**, Editör: M.Şükrü ERDEM, Akdeniz Üniversitesi Akdeniz Ülkeleri Ekonomik Araştırmalar Merkezi, Antalya, 2004.
- ESEN, Şaban., "Avrupa Birliği Sürecinde Türk Rekabet Hukuku ve Politikaları", Çimento İşveren Dergisi, Sayı: 2, Cilt:20, Mart 2006.
- FERİK, Bülent., "AB Devlet Yardımları Politikası ve Türkiye'de Devlet Yardımı Uygulamaları", **Dış Ticaret Dergisi**, Sayı:31, Nisan 2004, <http://www.dtm.gov.tr/ead/DTDERGI/Nisan2004/abdevlet.htm>, Erişim: 11.04.2006.
- FERİK, Bülent., "AT Antlaşması'nın 92 ve 93'üncü Maddelerinin Belirli Kategori Yatay Yardımlara Uygulanmasına İlişkin 994/98 Sayılı Konsey Tüzüğü ve Grup Muafiyetleri Yönetmelikleri", **Dış Ticaret Dergisi**, Nisan 2003, <http://www.dtm.gov.tr/ead/DTDERGI/nisan2003/AT%20anl..htm>, Erişim: 13.05.2006.
- GELAU, George M. M. & LEJEUR, Arjan M., "The New Lisbon Strategy An Estimation of the Economic Impact of Reaching Five Lisbon Targets", Enterprise and Industry Directorate-General European Commission, Belgium, January 2006.
- GÖKSOY, Hande., "AB'de Devlet Yardımları ve Türkiye'de Devlet Yardımları Rejiminin Geleceği", **Rekabet Bülteni**, Sayı:13, Yıl:2005, <http://www.escrc.com/www2/bulten2bb.asp?bulsayID=156&altbas=altbas1&konu=konu1&k=1>, Erişim: 20.05.2006.
- GRYNFOGEL, Catherine, ARIKANLI, Zeynep ve BİÇER, Savaş., "Avrupa Topluluğu'nun KOBİ'lere Yaklaşımı: Muafiyet Yönetmelikleri Araştırma ve Geliştirmeye Yönelik Teşvikler", İçinde: **Avrupa Birliği Müktesebatında Devlet Yardımları ve Türkiye'nin Uyumu**, Editör: M. Şükrü ERDEM, Akdeniz Üniversitesi Akdeniz Ülkeleri Ekonomik Araştırmalar Merkezi, Antalya, 2004.
- GÜNDÜZ, A.Yılmaz., "Geçmişten Günümüze Ekonomik Yönleriyle Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler: Malatya Örneği", (içinde **Uluslararası "Avrupa Birliğine Giriş Sürecinde**

- KOBİ'ler: Türkiye ve Benzer Ülke Deneyimleri” Sempozyumu**, 19-22 Mayıs 2005, Bandırma.
- HEPKUL, Ayşe., “Bilgi Teknolojisinin KOBİ'ler İçin İlişkiler Yolu İle Pazarlama Yaklaşımında Sağladığı Katkılar”, içinde **(21. Yüzyılda KOBİ'ler: Sorunlar, Fırsatlar ve Çözüm Önerileri Sempozyumu**, 3-4 Ocak 2002), http://www.emu.edu.tr/smeconf/turkce/index_turkce.html, Erişim: 12/03/2006.
- IHLAMUR, Murat, “Türkiye’de KOBİ Pazarında Bilişim Eğilimleri”, http://www.reyon.net/makale_ayrinti.aspx?ayrinti=42, Erişim: 23.03.2006.
- ISSI, Yasemin., “Türkiye ve Konya’da Girişimcilik”, **Yeni İpekyolu Konya Ticaret Odası Dergisi**, Yıl: 17, Sayı:9, Haziran 2004.
- IŞIK, Sayım ve DOĞAN, Harun., “Avrupa Birliği’nde Bankacılık ve Şirketler Kesiminde Kurtarma ve Yeniden Yapılandırmaya Yönelik Devlet Yardımları: Türkiye Açısından Bir Değerlendirme”, İçinde: **Avrupa Birliği ve Türkiye**, Editör: M.Şükrü ERDEM, Sibel MEHTER AYKIN Ezgi Kitabevi, Akdeniz Üniversitesi Akdeniz Ülkeleri Ekonomik Araştırmalar Merkezi, Antalya, Ağustos 2003.
- İŞERİ, Müge ve ASLAN, Mehmet., “KOBİ Piyasalarına Genel Bakış ve Türkiye Modeli”, İçinde: **2. KOBİ'ler ve Verimlilik Kongresi-AB KOBİ'leri İle İşbirliği**, İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 50, Editör: Güneş GENÇYILMAZ, İstanbul, 2005.
- KAÇAROĞLU, Serpil., “İhracata Yönelik Devlet Yardımları Uygulaması”, , İçinde: **Avrupa Birliği Müktesebatında Devlet Yardımları ve Türkiye'nin Uyumu**, Editör: M. Şükrü ERDEM, Akdeniz Üniversitesi Akdeniz Ülkeleri Ekonomik Araştırmalar Merkezi, Antalya, 2004.
- KARADAL, Himmet, KAZAN, Halim ve UYGUN, Mutlu., “Bilişim Teknolojilerine Geçiş Sürecinde Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmelerinin Temel Üretim ve Yönetim Sorunları: Aksaray Örneği”, http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=156, Erişim: 02/04/2006.
- KARAYİĞİT, Ahmet., “KOBİ Tanımı Yapıldı Peki Yeterli Mi?”, İzmir Ticaret Odası Araştırma ve Meslekleri Geliştirme Müdürlüğü, Ar&Ge Bülten, Aralık, http://www.izto.org.tr/NR/rdonlyres/7475BDA1-95B7-4855-B351-9ADCE4362AFE/5741/akarayigit_kobi.pdf, Erişim: 12.03.2006.
- KAYA, Abdullah ve YAZICI, Bilgehan., “Sermaye Piyasalarının Gelişmesinde Kurumsal Yatırımcının Rolü”, Şubat 2002, [http://www.bilgehanyazici.com/pdf/Kurumsal Yatirimci BYazici.pdf](http://www.bilgehanyazici.com/pdf/Kurumsal_Yatirimci_BYazici.pdf), Erişim: 12.04.2006.
- KORKMAZ, Adil ve ÖZEN, Özge., “Ar-Ge’ye Yönelik Devlet Yardımları”, İçinde: **Avrupa Birliği ve Türkiye**, Editör: M.Şükrü ERDEM, Sibel MEHTER AYKIN Ezgi Kitabevi, Akdeniz Üniversitesi Akdeniz Ülkeleri Ekonomik Araştırmalar Merkezi, Antalya, Ağustos 2003.
- KÜÇÜK, Orhan., “Avrupa Birliği’ne (AB) Uyum Sürecinde KOBİ'lerde Kalifiye İşgücü Sorununa Çözüm Önerileri: KOSGEB Destekleri ve Bir Uygulama”, içinde **Uluslararası “Avrupa Birliğine Giriş Sürecinde KOBİ'ler: Türkiye ve Benzer Ülke Deneyimleri” Sempozyumu**, 19-22 Mayıs 2005, Bandırma.
- MAREK, Miroslaw., “Polish Experience in Building Up SME”, <http://www.unece.org/indust/sme/poland.htm>, Erişim: 27.05.2006.
- MECMULLEN, Jeffery., “The Role of Economic Freedom and GDP”, Global Perspectives on Entrepreneurship Policy: A Pre-Conferanca Session of The International Council for Small Business Annual Meeting, Brussel, June 15, 2005.

- METE, Hürol., “Türkiye-AB Mali İşbirliği ve AB Fonlarından Yararlanma Olanakları”, Milli Prodüktivite Merkezi Kalkınmada Anahtar Verimlilik Dergisi, Sayı:206, Yıl:18, Şubat 2006.
- MORGİL, Orhan., “Türkiye-Avrupa Birliği Ekonomik İlişkileri”, Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 1, 2003.
- MÜSLÜMOV, Alövsat, HASANOV, Mübariz ve ÖZYILDIRIM, Cenktan., “Döviz Kuru Sistemleri ve Türkiye’de Uygulanan Döviz Kuru Sistemlerinin Ekonomiye Etkileri”, TÜGİAD Ekonomi Ödülleri 2002, http://www3.dogus.edu.tr/amuslumov/Kur/7.%20Turk%20Ekonomisi%20%20_%20MHO.pdf, Erişim: 12.052006.
- NARİN, Müslüme ve AKDEMİR, Sevim., “Türkiye’de KOBİ’lere Sağlanan Destekler”, **Ekonomik Yaklaşım**, Cilt:16, Sayı:55, 2005.
- PINAR, Abuzer ve SAK, Güven., “Avrupa Birliği Kapsamında Devlet Yardımları ve Türkiye’de Kamu Bankacılığı Deneyimi Üzerine Gözlemler”, içinde **Avrupa Birliğine Geçiş Süreci ve Türk Kamu Maliyesinin Uyumu**, 17. Türkiye Maliye Sempozyumu 22-25 Mayıs 2002, Fethiye, TÜRMÖB Yayınları:185.
- POTOCNIK, Janez., Opportunities for SMEs Conference “SME in the R&D Framework Programme” Kortrijk, 23 May 2006, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/06/322&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>, Erişim: 24/04/2006.
- SAKAL, Mustafa ve ALTAY, Asuman., “Maliye Politikasının Kurumsal Sorunları”, **Türkiye’de Liberalizasyon Sürecinde Maliye Politikaları Açısından Kamu Ekonomisinin Özel Ekonomi Üzerindeki Etkileri**, XI. Türkiye Maliye Sempozyumu 4-8 Mayıs 1995, Anadolu Matbaacılık, İzmir 1997.
- Sektörel Dernekler Federasyonu (SEDEFET), “AB Turizm ve KOBİ’ler Yoluyla Kalkınmayı Destekliyor”, Sektörel Haber Bülteni, Sayı:11, Mayıs 2006, http://member.e-jett.com/2486/documents/SEDEFED_Bulten_Mayis_2006.pdf, Erişim: 22.05.2006.
- ŞAHİN, Demir Ahmet., “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelere Yardım”, T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü, **Avrupa Birliği’nde Devlet Yardımları Kurallarını Belirleyen Çerçeve ve İlke Kararları**, Ankara, Temmuz 2003.
- ŞANLI, Mustafa “AB Uyum Sürecinde KOBİ’lere Yönelik Devlet Yardımları”, İçinde: **Avrupa Birliği Müktesebatında Devlet Yardımları ve Türkiye’nin Uyumu**, Editör: M. Şükrü ERDEM, Akdeniz Üniversitesi Akdeniz Ülkeleri Ekonomik Araştırmalar Merkezi, Antalya, 2004.
- TEKİN, Mahmut., “KOBİ’lerin Üretim ve Pazarlama Sorunları ve Çözümüne Yönelik Bir Araştırma”, içinde **KOBİ’lerin Finansman ve Pazarlama Sorunları**, (I. Orta Anadolu Kongresi, 18-21 Ekim 2001, Nevşehir), KOSGEB Yayını, ART Tanıtım Hizmetleri Matbaacılık.
- Türkiye Kalkınma Bankası, “Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımlarına İlişkin 2000/1822 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı Hakkında Girişimci Bilgilendirme Rehberi ve Başvuru Esasları”, http://www.tkb.com.tr/kobi/kobi_kredi2.PDF, Erişim: 12.05.2006.
- TÜRKKAN, Erdal., “Avrupa Birliği’nin Rekabet Politikası”, İçinde: **Avrupa Birliği ve Türkiye**, Editör: M.Şükrü ERDEM, Sibel MEHTER AYKIN Ezgi Kitabevi, Akdeniz Üniversitesi Akdeniz Ülkeleri Ekonomik Araştırmalar Merkezi, Antalya, Ağustos 2003.

- TÜRKOĞLU, Musa., "Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ)'lerin Bölgesel Kalkınmaya Etkileri ve Bölgesel Kalkınmada KOBİ Temelli Stratejiler", **Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt:7, Sayı:1, 2002.
- ULAŞ, Dilber., "KOBİ'lerin Yabancı Pazarlara Açılmada Kullandıkları Stratejiler", Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 6/3, 2004.
- USLU, İbrahim., "Avrupa Birliği'nde Kurtarma ve Yeniden Yapılandırmaya Yönelik Devlet Yardımları", T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü, **Avrupa Birliği'nde Devlet Yardımları Kurallarını Belirleyen Çerçeve ve İike Kararları**, Ankara, Temmuz 2003.
- UYAR, Süleyman., "Gümrük Birliği'nin Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkileri", Dış Ticaret Dergisi, Ocak 2001, <http://www.dtm.gov.tr/ead/DTDERGI/OCAK2001/gumruk.htm>, Erişim: 26.05.2006.
- ÜSTÜNKAYA, Feza ve ATAÖĞLU, Onur., "Japonya İş Rehberi", Tokyo, 2003, http://www.abm-istanbul.org/dokumanlar/abm/bilgibankasi/ulkeler/ulkeler/Japonya/2003_japonya.htm#Toc42057412, Erişim: 12.04.2006.
- YILMAZ, Figen., "Türkiye'de Küçük ve Orta Boy İşletmeler (KOBİ'ler)", İktisadi Araştırmalar ve Planlama Müdürlüğü, 5 Aralık 2003, http://www.isbank.com.tr/dosya/ekon-tr_kobiler2004.pdf, Erişim: 20.03.2006.
- YILMAZ, Müslüm., **Dünya Ticaret Örgütü Kuralları Açısından Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbir Soruşturması**, TOBB, http://www.tobb.org.tr/yayinlar/dto_kurallari_aci_sub.doc, Erişim: 01.05.2006.
- YONAR, Özlem., Avrupa Birliği'nde KOBİ'ler, USAK Stratejik Gündem, <http://www.usakgundem.com/yazarlar.php?id=16&type=9>, Erişimi: 27/05/2006.
- YÜCEL, Hayrettin., "Uluslararası Pazarlara Alışmada Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Rolü", İGEME'den Bakış, Yıl:8, Sayı:26, Ankara, Ocak-Nisan 2004.

Tez

- ERTUĞRUL, Özlem Gül., **Avrupa Birliği'nde Tam Üyelik Aşamasında Türkiye'deki Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Mevcut Durumu, Karşılaşacakları Sorunlar ve KOBİ'lere Yönelik Devlet Yardımları**, T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı (Uzmanlık Tezi), Ankara, Mart 1999.
- GENÇKOL, Metin., **Avrupa Birliği Mali İşbirliği Politikaları ve Türkiye**, Uzmanlık Tezi, DPT Yayın No: 2679, Ankara, Eylül 2003.
- ÖZKARABÜBER, Mustafa Mehmet., **Avrupa Birliği ve Türkiye'de Devlet Yardımlarının Kontrolü**, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezi, Rekabet Kurumu, Yayın No: 0135, Ankara, Temmuz 2003.
- TANRISEVER, Nazlı Hezar., **Avrupa Birliği'nde Girişimciliğin Teşvik Edilmesi İçin İzlenen Politikalar ve Türkiye'deki Politikaların Avrupa Birliği Uygulamalarına Uyumu**, Uzmanlık Tezi, ABGS Sektörel ve Bölgesel Politikalar Dairesi, Ankara, Mayıs 2004.
- YARALI, Murat., **Uluslararası Anlaşmalardaki Kısıtlamalar Dikkate Alınarak Ülkemizde Telekomünikasyon Alanında Üretim, AR-GE Faaliyetlerinin ve İhracatın Arttırılmasında Teşvik Yöntemlerinin Analizi**, Uzmanlık Tezi, Telekomünikasyon Kurumu, Ankara, Ocak 2004.
- YILDIZOĞLU, Deniz., **Türkiye'nin Avrupa Topluluğu Rekabet Politikası Alanında Muhtemel Müzakere Süreci İçin Uyum Durumu, Bu Alanda İzlenen Politikalar**, Uzmanlık Tezi, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği Tek Pazar ve Rekabet Dairesi, Ankara, Mayıs 2004.

Kanun/Tebliğ

- “Ar-Ge Yardımına İlişkin Tebliğ”, Tebliğ No: 98/10, 04.11.1998 Tarih ve 23513 Sayılı Resmi Gazete.
- “Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Karar”ın eki “Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı”, Karar No: 2129, 24 Mart 2001 tarih ve 24352 sayılı Resmi Gazete.
- “Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Karar”, Karar No: 2003/5930, Kabul Tarihi: 19.06.2003, 24.07.2003 Tarih ve 25178 Sayılı Resmi Gazete.
- “Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine dair Karar”ın eki “Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı”, Karar No: 2129, 24 Mart 2001 tarih ve 24352 sayılı Resmi Gazete.
- “Çevre Maliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ’de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ”, Tebliğ No: 2006/3, 25.05.2006 Tarih ve 26177 Sayılı Resmi Gazete.
- “Eğitim Yardımı Hakkında Tebliğ”, Tebliğ No: 2000/2, 29.01.2000 Tarih ve 23948 Sayılı Resmi Gazete.
- “Eğitim Yardımı Hakkında Tebliğ”, Tebliğ No: 2000/2, 29.01.2000 Tarih ve 23948 Sayılı Resmi Gazete.
- “Gelir Vergisi Kanunu, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, Özel Tüketim Vergisi Kanunu ve Vergi Usul Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun”, 30.03.2006, 08.04.2006 Tarih ve 26133 Sayılı Resmi Gazete.
- “İhracata Yönelik Devlet Yardımları Kararı”, Karar No: 94/6401, 27.12.1994, 11.01.1995 Tarih ve 22168 sayılı Resmi Gazete.
- “İstihdam Yardımı Hakkında Tebliğ”, Tebliğ No: 2000/1, 29.01.2000 Tarih ve 23948 Sayılı Resmi Gazete.
- “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik”, Madde 2. Söz konusu yönetmelik Bakanlar Kurulu’nca 19.10.2005 tarihinde Karar Sayısı: 2005/9617 ile kararlaştırılmış ve 18.11.2005 Tarih 25997 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.
- “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik”in yürürlüğe konulması; Sanayi ve Ticaret Bakanlığı’nın 28.7.2005 tarihli ve 5674 sayılı yazısı üzerine, 3143 sayılı Sanayi ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanununun ek 1. maddesine göre, Bakanlar Kurulu’nca 19.10.2005 tarihinde Karar Sayısı: 2005/9617 ile kararlaştırılmış ve 18.11.2005 Tarih 25997 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.
- “Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkındaki Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğ”, Tebliğ No: 2001/1, 18.02.2001 Tarih ve 24322 Sayılı Resmi Gazete.
- “Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Karar”, Karar No: 2000/1822, 21.12.2000, 18.01.2001 Tarih ve 24291 Sayılı Resmi Gazete.
- “Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Karar ve Tebliğ Hükümlerinin Uygulanmasına İlişkin Genelge”, Genelge No: 2003/1, 10.09.2003 Tarih ve 25225 Sayılı Resmi Gazete.

- “Pazar Araştırması Desteği Hakkındaki Tebliğ”, Tebliğ No: 97/6, 31.07.1997 Tarih ve 23066 Sayılı Resmi Gazete ve “ Pazar Araştırması Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ”, Tebliğ No: 98/12, 04.11.1998 Tarih ve 23523 Sayılı Resmi Gazete.
- “Sektörel Dış Ticaret Şirketi Statüsüne İlişkin 2004/4 Sayılı Tebliğ”, Tebliğ No: İhracat/2004/4, 02.07.2004 Tarih ve 25510 Sayılı Resmi Gazete ve “Sektörel Dış Ticaret Şirketi Statüsüne İlişkin Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ”, Tebliğ No: İhracat/2004/10, 27.11.2004 Tarih ve 25653 Sayılı Resmi Gazete.
- “Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Yardımlarına İlişkin Para Kredi ve Koordinasyon Kurulu Tebliği”, Tebliğ No: 2006/1, 15.02.2006 Tarih ve 26081 Sayılı Resmi Gazete.
- “Ticaret ve Sanayi Odaları”, “Ticaret Odaları”, “Sanayi Odaları”, “Deniz Ticaret Odaları”, “Ticaret Borsaları” ve “Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği” Kanun No: 5590; Kabul Tarihi: 08.03.1950, 15.03.1950 Tarih ve 7457 Sayılı Resmi Gazete.
- “Türk Ürünlerinin Yurtdışında Markalaşması ve Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi ve Turquality'nin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ”, Tebliğ No: 2006/4, 24.05.2006 Tarih ve 26177 Sayılı Resmi Gazete.
- “Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Sanayi Araştırma-Geliştirme Projeleri Destekleme Programına İlişkin Yönetmelik”, 13.07.2005 Tarih ve 25874 Sayılı Resmi Gazete.
- “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar ve Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğ”, Tebliğ No: 2002/1, 30.07.2002 Tarih ve 24831 Sayılı Resmi Gazete.
- “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar”, Karar No: 2002/4367, 10.06.2002, 09.07.2002 Tarih ve 24810 Sayılı Resmi Gazete.
- “Yurt İçi İhtisas Fuarlarının Desteklenmesine İlişkin Tebliğ”, Tebliğ No: 95/7, 01.06.1995 Tarih
- “Yurtdışında Milli veya Bireysel Düzeyde Gerçekleştirilen Fuar Katılımlarının Desteklenmesine İlişkin Tebliğ”, Tebliğ No: 2001/4, 23.03.2001 Tarih ve 24351 Sayılı Resmi Gazete.
- “Yurtdışında Ofis-Mağaza Açma, İşletme ve Marka Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ”, Tebliğ No: 2005/4, 25.11.2005 Tarih ve 26004 Sayılı Resmi Gazete.
- 1/2004/EC, The Application of Articles 87 and 88 of the EC Treaty to State Aid to Small and Medium-Sized Enterprises Active in the Production, Processing and Marketing of Agricultural Products, Official Journal L 001, 03.01.2004.
- 1860/2004/EC, The Application of Articles 87 and 88 of the EC Treaty to de minimis aid in the Agriculture and Fisheries Sectors, Official Journal L 325/4, 28.10.2004.
- 2006/35/EC, Council Decision of 23 January 2006 on the Principles, Priorities and Conditions Contained in the Accession Partnership with Turkey, Official Journal L 22/34, 26.01.2006.
- 2204/2002/EC, The Application of Articles 87 and 88 of the EC Treaty to State Aid for Employment, Official Journal L 10, 13.12.2002.
- 68/2001/EC, The Application of Articles 87 and 88 of the EC Treaty to Training Aid, Official Journal L 10, 13.01.2001.
- 69/2001/EC, The Application of Articles 87 and 88 of the EC Treaty to De Minimis Aid, Official Journal L 10, 13.01.2001.
- 70/2001/EC, The Application of Articles 87 and 88 of the EC Treaty to State Aid to Small and Medium-Sized Enterprises, Official Journal L 10, 13.01.2001.

- “Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Kanunu”, Kanun No: 507; Kabul Tarihi: 17.07.1964, 1/3/4.8.1964 Tarihleri ve 11769–11771 Sayılı Resmi Gazete.
- “Gelir Vergisi Kanunu”, Kanun No: 193; Kabul Tarihi: 31.12.1960, 06.01.160 Tarih ve 10700 Sayılı Resmi Gazete.
- “Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı Kurulması Hakkındaki Kanun”, Kanun No: 3624, Kabul Tarihi: 12.04.1990, 20.04.1990 Tarih ve 20498 Sayılı Resmi Gazete.
- “Sanayi Sicil Kanunu”, Kanun No: 6948; Kabul Tarihi: 17.04.1957, 24.04.1957 Tarih ve 9593 Sayılı Resmi Gazete.
- “Sanayi ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanuna Bir Madde Eklenmesine İlişkin Kanun Tasarısı”, Bakanlar Kurulunca 12.04.2005 tarihinde Karar No: 5331 sayılı kanunlaştırılmıştır. 16.04.2005 Tarih 25788 sayılı Resmi Gazete.
- “Türk Ticaret Kanunu”, Kanun No: 6762; Kabul Tarihi: 29.06.1956, 09.07.1956 Tarih ve 9353 Sayılı Resmi Gazete.

Rapor

- Anadolu Aslanları İşadamları Derneği (ASKON), **Türkiye Ekonomisi 2006**, ASKON Ekonomi Raporları:7, ASKON Araştırma Raporları:8, FSF Matbaacılık, İstanbul, Nisan 2006.
- Commisison of The European Comminities, Communication From The Commission To The Council, The European Parliament, The European Economic and Social Committee and The Committee of The Region, i2010-First Annual Report on the European Information Society, Brussels, 19.05.2006, COM 2006 215 Final, SEC (2006)604.
- Commission Communication on State Aid and Risk Capital, Official Journal C 235, 21.08.2001.
- Commission Of The European Communities, **State Aid Action Plan: Less and Better Targeted State Aid: A Roadmap for State Aid Reform 2005-2009**, COM(2005)107 Final, Commission, Sec(2005)795, Brussels, 07.06.2005.
- Commission of The European Communities, **The Public Debate Following The Green Paper “Entrepreneurship in Europe”**, Brussels, 19.10.2003.
- Communication From The Commisison To The Council And European Parliament, Common **Actions for Growth and Employment: The Community Lisbon Programme**, COM(200) 330 Final, Brussels, 20.07.2005.
- Community Guidelines on state Aid for Environmental Protection, Official Journal C 37, 03.02.2001.
- Defining Small Business, Strategic SME Group, October 20 2004, http://isotc.iso.org/livelink/livelink/3805028/Defining_Small_Business_Oct_20_2004.doc?func=doc.Fetch&nodeid=3805028, Erişim: 12.04.2006.
- Defining Small Business, Strategic SME Group, October 20 2004, http://isotc.iso.org/livelink/livelink/3805028/Defining_Small_Business_Oct_20_2004.doc?func=doc.Fetch&nodeid=3805028, ve **Key Small Business Statistic Industry Canada, January 2006**, [http://strategis.ic.gc.ca/epic/internet/insbrp-rppe.nsf/vwapj/KSBS_Jan2006_Eng.pdf/\\$FILE/KSBS_Jan2006_Eng.pdf](http://strategis.ic.gc.ca/epic/internet/insbrp-rppe.nsf/vwapj/KSBS_Jan2006_Eng.pdf/$FILE/KSBS_Jan2006_Eng.pdf), Erişim:12.04.2006.
- Definitions for Small and Medium Enterprises in Malaysia, Secretariat to National SME Development Council Bank Negara Malaysia, 13 September 2005, http://smeinfo.com.my/pdf/sme_definitions_ENGLISH.pdf, 12.04.2006.
- DİE, **2002 Genel ve İşyerleri Sayımı**, Sayı: B.02.01.DİE.0.10.00.906 – 164, Ankara, Ekim 2003.

- DPT Avrupa Topluluğu İle İlişkiler Genel Müdürlüğü, **Ankara Anlaşması ve Katma Protokol**, Cilt:2, Ankara, Ağustos 1993.
- DPT, **Devlet Yardımlarını Değerlendirme Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Yayın No DPT: 2681, İktisadi Sektörler Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Ankara, Mayıs 2004.
- DPT, **Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1985–1989**, Yayın No: DPT 1974.
- DPT, **Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı 1990–1994**, Yayın No: DPT 2174.
- DPT, **Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1996-2000**, <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/vii/>, Erişim:21.04.2006.
- DPT, **Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005**, <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/viii/>, Erişim:21.04.2006.
- DPT, **KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı**, Ankara, Ocak 2004.
- DPT, 2006 Yılı Programı, <http://ekutup.dpt.gov.tr/program/2006.pdf>, Erişim: 13.05.2006.
- DPT, Orta Vadeli Program (2006-2008), <http://ekutup.dpt.gov.tr/program/2006-08.pdf>, Erişim: 14.05.2006.
- DPT, T.C. Ön Ulusal Kalkınma Programı (2004-2006), Ankara, Aralık 2003.
- DPT, **Türkiye AT Mevzuat Uyumu Sürekli Özel İhtisas Komisyonu Raporları**, Cilt:1, Devlet Yardımları Alt Komisyonu, Ankara, Kasım 1995.
- DPT, **Türkiye-Avrupa Topluluğu Ortaklık Konseyi Kararları 1964-2000**, Cilt:1, Yayın No: 2596, Ankara, 2001.
- DPT, **Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Dünyada Küreselleşme ve Bölgesel Entegrasyonlar (AT, Nafta, Pasifik) ve Türkiye (AT, EFTA, KEİ, Türk Cumhuriyetleri, EKİT (ECO), İslam Ülkeleri) ÖİK: Dünyada Küreselleşme ve Bölgesel Bütünleşmeler Alt Türk Komisyon Raporu**, DPT Yayın No: 2375, ÖİK: 440, Kitap 2, Ankara, Ocak 1995.
- Enterprise Programme Management Committee, "Multinational Programme for Enterprise and Entrepreneurship 2001-2006 Work Program 2006", February 2006.
- Entrepreneurship Index 2004 (Entrepreneurship Conditions in Denmark), National Agency for Enterprise and Construction, Due Design Denmark, December 2004.
- EU Commission Recommendation of 6 May 2003 Concerning The Definition of Micro, Small and Medium-Sized Enterprises, 2003/361/EC, Official Journal of The European Union, Brussels, 20 May 2003.
- European Commission, <http://ec.europa.eu/enterprise/euro/benefits.htm>, Erişim: 22.05.2006.
- European Commission, http://ec.europa.eu/invest-in-research/pdf/download_en/omc_and_public_research_spending_and_policy_mixes.pdf, Erişim: 11.05.2006
- European Communities, **European Business Facts and Figures, Data 1998-2002**, 2004 Edition, Luxembourg, 2004.
- European Investment Fund, **Annual Activity Report of The Audit Board to The General Shareholders' Annual Meeting for The 2005 Financial Year**, 1 May 2006, p.1, http://www.eif.org/attachments/pub_corporate/Annual_Activity_Report_AB_2005.pdf, Erişim: 05.05.2006.
- EUROSTAT, Total State Aid, http://epp.eurostat.cec.eu.int/portal/page?_pageid=1073.46870091&_dad=portal&_schema=PORTAL&p_product_code=ER051, Erişim: 12.04.2006.
- Federal Ministry of Economics and Technology Public Relation P3, **Annual Economic Report 2006**, January 2006, Berlin.

- Federation of Small Business, **The Policy Year and Achievements 2005**, The Federation of Small Business, London, 2006.
- Federation of Small Business, **What can Small Businesses do for Europe?**, The Federation of Small Business, London, May 2006.
- Halk Bankası 2005 Yılı Faaliyet Raporu, http://www.halkbank.com.tr/pb/resim/content/hb2005_faaliyet_raporu.pdf, Erişim: 12.05.2006.
- Hazine Müsteşarlığı 2004 Yılı Faaliyet Raporu, Ankara, Mart 2005.
- Hazine Müsteşarlığı 2005 Yılı Faaliyet Raporu, Ankara, Kasım 2005.
- Hazine Müsteşarlığı Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Hazine İstatistikleri 1980-2003, Ankara, Ağustos 2004.
- İŞTAR ATEŞ, Dilek ve ÇAKIR, Meltem., **Avrupa Birliği Komisyonu 2005 Türkiye İlerleme Raporu Ön Değerlendirmesi**, TÜSİAD Avrupa Birliği Temsilciliği Brüksel, Kasım 2005, <http://www.abhaber.com/belgeler/0520ABKomisyonu2005ilerlemeraporu.pdf>, Erişim: 22.05.2006.
- KOSGEB Ekonomik ve Stratejik Araştırmalar Merkez Müdürlüğü İzleme Değerlendirme ve Koordinasyon Grubu, **KOSGEB Saha Araştırma Çalışması Ön Değerlendirme Raporu**, Ankara, Aralık 2004.
- KOSGEB Ekonomik ve Stratejik Araştırmalar Merkez Müdürlüğü, **Danimarka'da KOBİ'lere Yönelik Stratejik Çalışmalar**, KOSGEB, Ankara, Temmuz 2005.
- KOSGEB, **Avrupa Birliği CC Best Türkiye Raporu**, Ankara, 2002, <http://www.kosgeb.gov.tr/Ekler/Dosyalar/Yayin/1/CCBest-TR.pdf>, Erişim: 12.04.2006.
- KOSGEB, **2005 Yılı Faaliyet Raporu**, Ankara, Nisan 2006.
- Multiannel Programme For Enterprise & Entrepreneurship, In Particular for Small and Medium Sized Enterprises 2001-2006. http://ec.europa.eu/enterprise/enterprise_policy/mult_entr_programme/programme_2001_2005.htm, 12.04.2006.
- OECD, **Competition Policy in Subsidies and State Aid**, DAFPE/CLP(2001)24, Paris, 12 November 2001, p.26.
- OECD, **SME and Entrepreneurship Outlook 2005**, OECD, France, 2005.
- OECD, Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Mevcut Durum Politikalar, <http://www.oecd.org/dataoecd/37/37/33705673.pdf>, Erişim: 12.03.2006.
- Sixth Framework Programme, <http://cordis.europa.eu/fp6/sme.htm>, Erişim: 15.05.2006.
- SME TechWeb, FP6 Rationale for SMEs, http://sme.cordis.lu/research/fp6_support.cfm, 15.05.2006.
- SME TechWeb, Kolektif Araştırma, <http://sme.cordis.lu/collective/infobrochure.cfm>, 15.05.2006.
- T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, **Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı**, Ankara, http://abmankara.org.tr/ab/Ulusal_Program.pdf, Erişim: 27.04.2006.
- T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, **Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programının Uygulanmasının İzlenmesi Analitik Değerlendirme (Ağustos 2003-Aralık 2005)**, 26 Aralık 2005, http://abmankara.org.tr/quncel/UP2003_Rapor.pdf, Erişim: 11.05.2006.
- The Activities of the European Union for Small and Medium- Sized Enterprises (SMEs) SME Envoy Report, Brussels, SEC 2005/170, 08.02.2005.

- The European Charter for Small Enterprises,
http://ec.europa.eu/enterprise/enterprise_policy/charter/index_en.htm, Erişim: 12.05.2006.
- TOBB, Organize Sanayi B6lgeleri ve KOBİ'ler,
<http://www.baskent.edu.tr/~gurayk/finpazcuma10.doc>, Erişim: 29.05.2006.
- TOKAJ-KRZEWSKA, Agnieszka & ZOLNIERSKI, Aleksander., **Report on the Condition of the Small and Medium-Sized Enterprise Sector in Poland in 2002-2003**, Ministry of the Economy and Labour Polish Agency for Enterprise Development, Polska Agencja Rozwoju Przedsiğbiorczosci, Institute for Terotechnology, Warsaw 2004.
- TOSUN, Ertan., **Türkiye'de "Kamu Kesimi ve Özel Kesim" Ayırımının Normatif ve reel Planda Önemi ve Sınırları**, Devlet Bütçe Uzmanlığı Araştırma Raporu, BÜMKO, Ankara 1996.
- Türk Eximbank 2005 Yılı Faaliyet Raporu,
http://www.eximbank.gov.tr/html_files/kisaeximbankpg.htm, Erişim: 23.05.2006.
- Türkiye 2005 İlerleme Raporu, http://www.mfa.gov.tr/NR/rdonlyres/4175572C-1552-478D-A44C-419993B33372/0/2005_ilerleme.pdf, Erişim: 22.05.2006.
- Türkiye Halkbankası 2005 Yılı Faaliyet Raporu,
http://www.halkbank.com.tr/pb/resim/content/hb2005_faaliyet_raporu.pdf, Erişim: 22.05.2006.
- Türkiye Kalkınma Bankası, Faaliyet Raporu 2005,
http://www.tkb.com.tr/yillikfaaliyet/2005/faaliyetraporu_2005.pdf, Erişim: 12.05.2006.

Internet

- AB Bölgesel Politika ve Yapısal Fonlar: Türkiye Açısından Değerlendirme,
<http://www.ekocerceve.com/img/haberler/ABBLGESELPOLTKAVEYAPISALFONLAR.doc>, 09/03/2006.
- Australian Bureau of Statistics an Agency of Australian Government,
<http://www.smallbiz.nsw.gov.au/smallbusiness/Templates/Standard/TemplateForAll.aspx>, Erişim: 12.04.2006.
- Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu, <http://www.deltur.cec.eu.int/abkobi.rtf>, Erişim: 22.05.2006.
- An Australian Government Initiative, <http://www.ausindustry.gov.au>, Erişim:29.05.2006.
- <http://usinfo.state.gov/products/pubs/oecon/chap4.htm>, Erişim:10.03.2006.
- <http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/kitaplar/turkey2005/content/turkey/278-279.htm>, Erişim: 22.05.2006.
- <http://www.foreigntrade.gov.tr/ead/istatistik.htm>, Erişim: 12/04/2006.
- <http://www.hazine.gov.tr/stat/tesvik/ti101.htm>, Erişim: 05/06/2006.
- http://www.hazine.gov.tr/stat/kobiler/KOBI_2005.xls, Erişim: 12.05.2006.
- <http://www.iesob.org/kobi.asp>, Erişim: 13.04.2005.
- <http://www.kosgeb.gov.tr/>, Erişim: 23.05.2006.
- <http://www.turkab.net/gb/gbetki0.htm>, Erişim: 26.05.2006.
- Ministry of Economic Development (MED),
http://www.med.govt.nz/templates/MultipageDocumentPage_2892.aspx, Erişim:10.04.2006.
- Ministry of Finance Japan, <http://www.mof.go.jp/english/budget/brief/2001/brief12.htm>, Erişim:11.04.06.

Ifo Institute for Economic Research, http://www.cesifogroup.de/portal/page?_pageid=36,1269027&_dad=portal&_schema=PORTAL, Erişim: 29.05.2006.

Leonardo da Vinci AB Mesleki Eğitim Programı, http://www.ua.gov.tr/leonardo/docs/tur/BC_20052006_2AsamaTeklifCagrisi.doc, Erişim:22.05.2006.

T.C. Başbakanlık Dış Ticaret M¼steřarlıđı, <http://www.dtm.gov.tr>, Erişim: 23.04.2006.

T¼B¼TAK, <http://www.tideb.tubitak.gov.tr/>, Erişim: 01.06.2006.

T¼rk Eximbank, http://www.eximbank.gov.tr/html_files/MENU-2.htm, Erişim: 21.04.2006.

T¼rkiye Halk Bankası, <http://www.halkbank.com.tr>, Erişim: 23.04.2006.

T¼rkiye Vakıflar Bankası, <http://www.vakifbank.com.tr>, Erişim: 21.04.2006.

European Commission, <http://ec.europa.eu/enterprise/euro/benefits.htm>, Erişim: 22.05.2006.

United States Small Business Administration, <http://www.sba.gov/>, Erişim:10.03.2006.

Ek 1: 1997-2006 Yılında KOBİ Teşvik Belgelerine Tahsis Edilen Yatırım Ve İşletme Kredilerinin Bölgesel Dağılımı

Bölgeler	Yıllar	Belge Sayısı (Adet)	Sabit Yatırım (Milyon TL)	Yatırım Kredisi (Milyon TL)	İşletme Kredisi (Milyon TL)	Toplam Yatırım (Milyon TL)	İstihdam (Kişi)
Marmara Bölgesi	1997	375	10.148.438	4.270.559	781.206	5.051.765	3.458
	1998	253	7.426.289	3.094.719	517.858	3.612.577	2.485
	1999	175	6.577.690	2.473.720	1.535.000	4.008.720	821
	2000	171	8.197.214	3.210.050	1.843.000	5.053.050	534
	2001	17	1.710.051	439.600	220.300	442.000	51
	2002	64	12.903.837	2.841.303	1.258.135	2.858.518	194
	2003	64	18.434.753	4.406.883	1.858.976	6.265.859	307
	2004	48	14.122.669	5.062.009	1.223.000	6.285.009	224
	2005	23	7.066.325	2.975.346	362.000	3.337.346	196
2006	6	2.975.706	904.000	-	904.000	47	
İç Anadolu Bölgesi	1997	342	8.044.687	3.400.656	761.532	4.162.188	3.337
	1998	194	5.655.535	2.541.824	609.550	3.151.374	1.674
	1999	379	12.833.210	4.981.188	3.885.100	8.866.288	1.433
	2000	276	10.865.881	4.700.975	3.194.800	7.895.775	1.099
	2001	65	3.463.708	897.400	918.430	1.173.680	122
	2002	75	12.248.713	3.623.388	1.660.075	2.954.275	243
	2003	89	20.862.342	6.817.335	2.265.236	9.082.571	291
	2004	62	15.678.410	7.294.800	1.624.850	8.919.650	289
	2005	26	5.191.831	2.542.450	431.500	2.973.950	151
2006	3	572.708	291.000	-	291.000	11	
Ege Bölgesi	1997	206	5.366.307	2.224.146	428.985	2.653.131	1.912
	1998	84	2.272.022	944.979	205.560	1.150.539	774
	1999	94	2.563.808	824.699	788.200	1.612.899	272
	2000	41	1.426.470	443.800	473.700	917.500	86
	2001	6	322.529	56.000	93.700	149.700	13
	2002	32	7.977.679	2.402.353	515.489	2.467.542	143
	2003	68	21.767.671	7.559.350	1.156.925	8.716.275	294
	2004	49	16.616.298	7.083.862	866.447	7.950.309	394
	2005	22	8.283.588	3.560.910	40.000	3.600.910	151
2006	1	250.000	125.000	-	125.000	7	
Akdeniz Bölgesi	1997	174	4.211.353	1.811.369	406.199	2.217.568	1.651
	1998	80	2.292.371	1.024.525	263.276	1.287.801	638
	1999	153	5.269.101	1.917.500	1.810.000	3.727.500	607
	2000	131	4.494.008	1.390.800	1.826.500	3.217.300	426
	2001	17	1.189.144	193.800	248.200	805.000	62
	2002	38	5.996.428	1.690.418	717.800	2.078.582	145
	2003	54	12.561.349	3.513.190	1.468.513	4.981.703	185
	2004	49	11.936.290	5.861.077	930.400	6.791.477	384
	2005	24	6.831.425	3.406.000	531.500	3.937.500	190
2006	2	1.610.332	661.000	-	661.000	72	
Karadeniz Bölgesi	1997	207	4.090.126	1.992.821	320.743	2.313.564	2.048
	1998	252	7.114.159	3.531.541	881.643	4.413.184	2.694
	1999	380	12.327.370	5.686.262	3.561.410	9.247.672	2.567
	2000	274	10.132.876	4.389.440	3.444.050	7.833.490	1.341
	2001	85	5.368.691	1.676.495	1.287.510	1.815.830	190
	2002	130	15.472.242	5.135.756	2.569.424	5.283.463	479
	2003	110	17.653.211	6.588.342	2.476.100	9.064.442	506
	2004	134	30.600.899	14.842.222	3.804.834	18.647.056	880
	2005	66	21.266.265	10.386.745	1.607.755	11.994.500	902
2006	19	7.855.277	4.382.100	562.000	4.944.100	139	
Doğu Anadolu Bölgesi	1997	153	3.007.706	1.525.740	329.583	1.855.323	1.513
	1998	146	3.950.382	2.187.848	516.684	2.704.532	1.585
	1999	259	9.474.036	5.250.095	2.576.025	7.826.120	1.802
	2000	157	6.540.547	3.817.523	1.806.050	5.623.573	913
	2001	34	1.830.130	736.215	437.465	2.964.005	141
	2002	26	5.216.338	2.034.384	663.600	7.705.180	184
	2003	24	5.355.150	2.397.700	567.900	2.965.600	146
	2004	56	9.971.656	5.542.315	1.423.138	6.965.453	575
	2005	29	8.279.431	4.456.700	788.600	5.245.300	347
2006	4	1.968.728	1.066.000	68.000	1.134.000	105	
Güney Doğu Anadolu	1997	93	2.507.263	1.132.778	251.162	1.855.323	1.055
	1998	162	4.477.800	2.251.818	861.919	3.113.737	2.267
	1999	255	8.934.474	4.503.800	2.608.100	7.111.900	2.720

	2000	179	7.443.274	3.732.720	2.484.450	6.217.170	1.188
	2001	20	1.101.614	543.000	262.000	659.900	90
	2002	17	3.909.824	1.574.893	340.889	4.110.088	96
	2003	49	11.781.985	4.219.047	1.257.573	5.476.620	318
	2004	38	13.687.196	6.813.238	942.424	7.755.662	392
	2005	28	10.100.442	5.843.150	683.575	6.526.725	378
	2006	5	1.432.062	931.000	84.000	1.015.000	50
TOPLAM	1997	1.550	37.375.880	16.358.069	3.279.409	19.637.478	14.974
	1998	1.171	33.188.559	15.577.254	3.856.490	19.433.744	12.117
	1999	1.695	57.979.689	25.637.264	16.763.835	42.401.099	10.222
	2000	1.229	49.100.269	21.685.308	15.072.550	36.757.858	5.587
	2001	244	14.985.866	4.542.510	3.467.605	8.010.115	669
	2002	382	63.725.062	19.302.495	7.725.412	27.457.648	1.484
	2003	458	108.416.461	35.501.847	11.051.223	46.553.070	2.047
	2004	436	112.613.418	52.499.523	10.815.093	63.314.616	3.138
	2005	218	67.019.307	33.171.301	4.444.930	37.616.231	2.315
	2006	40	16.664.813	8.360.100	714.000	9.074.100	431

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, <http://www.hazine.gov.tr/yayin/hazineistatistikleri/9-2.xls>, 22/05/2006, http://www.hazine.gov.tr/stat/kobitesvik_ist.htm, adreslerinden düzenlenmiştir.

* 2006 yılı verileri 30.04.2006 itibariyle Ocak-Nisan aylarını kapsamaktadır.

Ek 2: 1997-2006 Yılında Kobi'lere Verilen Yatırım Teşvik Belgelerinin Mahiyetlerine Göre Dağılımı

	Yıllar	Belge Sayısı	Yatırım Kredisi (YTL)	İşletme Kredisi (YTL)	Toplam Kredi (YTL)	Sabit Yatırım (YTL)	İstihdam (Kişi)
Komple Yeni Yatırım	1997	88	1.101.340	205.999	1.307.339	2.301.834	1.580
	1998	200	3.676.492	858.150	4.534.642	6.540.175	4.005
	1999	302	8.238.640	2.854.925	11.093.565	13.659.246	4.176
	2000	168	6.696.878	1.794.300	8.491.178	10.256.680	2.263
	2001	29	1.504.455	365.500	1.869.955	2.822.088	265
	2002	32	3.448.953	649.533	4.098.486	7.919.598	410
	2003	2	79.500	-	79.500	209.875	6
	2004	103	21.375.259	1.924.231	23.299.490	41.125.631	1.842
	2005	76	16.982.061	1.349.780	18.31.841	31.746.854	1.545
	2006	15	4.841.500	334.000	5.175.500	8.468.596	301
Tevsi	1997	1.217	12.875.468	2.599.249	15.474.717	29.591.600	11.699
	1998	786	10.057.675	2.357.502	12.415.177	22.218.190	7.262
	1999	772	13.774.390	6.969.500	20.743.890	29.514.690	4.788
	2000	379	9.696.380	3.943.200	13.639.580	19.027.692	2.222
	2001	45	1.767.700	611.450	2.379.150	4.823.330	264
	2002	76	6.824.381	1.630.974	8.455.355	20.634.801	609
	2003	5	988.000	146.000	1.134.000	2.301.745	58
	2004	128	16.177.070	3.208.974	19.386.044	38.055.776	664
	2005	61	9.132.140	937.500	10.069.640	19.792.597	457
	2006	10	1.379.000	177.000	1.556.000	3.175.880	66
Tamamlama	1997	-	-	-	-	-	-
	1998	-	-	-	-	-	-
	1999	1	700	4.500	5.200	6.999	-
	2000	6	168.350	48.100	216.450	257.626	15
	2001	3	61.600	8.600	70.200	133.505	-
	2002	13	1.111.201	280.671	1.391.872	3.600.387	58
	2003	22	1.685.300	461.400	2.146.700	5.597.251	57
	2004	24	2.737.795	342.184	3.079.979	6.401.289	127
	2005	21	1.856.000	296.500	2.152.500	3.879.231	85
	2006	5	424.000	118.000	542.000	897.755	27
Yenileme	1997	26	257.006	53.138	310.144	573.775	142
	1998	17	238.562	39.320	277.882	460.539	71
	1999	28	524.960	236.850	761.810	961.131	234
	2000	37	922.500	555.000	1.477.500	1.963.005	92
	2001	11	387.550	137.900	525.450	861.889	37
	2002	18	1.430.676	321.645	1.752.321	4.118.470	38
	2003	61	10.235.450	1.683.258	11.918.708	23.956.143	939
	2004	32	3.826.000	943.600	4.769.600	8.579.645	77
	2005	7	1.194.000	176.400	1.370.400	2.629.545	19
	2006	3	872.100	14.000	886.100	1.781.830	5
Kalite Düzeltme	1997	82	806.239	165.039	971.278	1.854.991	636

	1998	59	614.350	214.810	829.160	1.427.970	225
	1999	115	1.435.194	1.268.950	2.704.144	3.816.462	321
	2000	86	1.680.300	1.052.200	2.732.500	3.895.320	315
	2001	11	351.600	105.030	456.630	1.028.812	15
	2002	22	1.449.250	391.950	1.841.200	4.567.152	85
	2003	19	2.079.896	215.970	2.295.866	6.711.938	54
	2004	16	1.072.400	194.500	1.266.900	2.419.181	13
	2005	8	1.196.200	227.250	1.423.450	2.198.795	25
	2006	-	-	-	-	-	-
Darboğaz Giderme	1997	11	99.714	24.166	123.880	220.150	122
	1998	35	140.300	185.528	325.828	602.660	143
	1999	387	301.000	4.658.250	4.959.250	6.992.624	319
	2000	459	190.100	6.627.400	6.817.500	9.171.946	230
	2001	-	-	-	-	-	-
	2002	5	465.900	158.600	624.500	1.512.770	19
	2003	31	2.529.750	634.300	3.164.050	8.233.379	51
	2004	3	330.163	27.200	357.363	727.402	3
	2005	-	-	-	-	-	-
2006	-	-	-	-	-	-	
Modernizasyon	1997	126	1.218.302	231.818	1.450.120	2.833.530	795
	1998	74	849.875	201.180	1.051.055	1.939.026	411
	1999	90	1.362.380	770.860	2.133.240	3.026.452	384
	2000	62	1.419.500	674.350	2.093.850	2.822.026	273
	2001	3	105.700	18.500	124.200	214.879	-
	2002	38	2.644.552	545.299	3.189.851	8.406.466	91
	2003	124	12.813.865	2.567.500	15.381.365	37.796.285	688
	2004	17	1.898.304	534.304	2.432.608	4.945.906	36
	2005	6	1.100.220	61.100	1.161.320	2.923.101	21
2006	2	561.000	-	561.000	1.792.214	15	
Entegrasyon	1997	-	-	-	-	-	-
	1998	-	-	-	-	-	-
	1999	-	-	-	-	-	-
	2000	30	833.800	371.500	1.205.300	1.603.225	166
	2001	-	-	-	-	-	-
	2002	1	35.000	8.000	43.000	115.282	7
	2003	23	2.602.800	517.800	3.120.600	6.457.794	95
	2004	-	-	-	-	-	-
	2005	1	373.000	-	373.000	723.237	4
2006	1	123.000	-	123.000	247.154	10	
Ürün Çeşitlendirme	1997	-	-	-	-	-	-
	1998	-	-	-	-	-	-
	1999	-	-	-	-	-	-
	2000	2	77.500	6.500	84.000	95.892	11
	2001	8	341.905	88.690	430.595	673.570	39
	2002	27	2.797.770	554.264	3.352.034	6.908.253	121
	2003	21	2.158.286	574.775	2.733.061	5.647.609	45
	2004	37	5.082.532	750.900	5.833.432	10.279.138	259
	2005	9	1.185.680	123.500	1.309.180	2.303.227	145
2006	2	159.500	21.000	180.500	301.384	7	
Hammadde Temini	2001	136	127.500	2.185.935	2.313.435	4.767.499	54
	2002	158	64.500	3.392.195	3.456.695	8.538.157	60
	2003	150	329.000	4.250.220	4.579.220	11.504.442	54
	2004	76	-	2.889.200	2.899.200	79.450	117
	2005	29	152.000	1.272.900	1.424.900	822.720	14
	2006	2	-	50.000	50.000	-	-
TOPLAM	1997	1.550	16.358.069	3.279.409	19.637.478	37.375.880	14.974
	1998	1.171	15.577.254	3.856.490	19.433.744	33.188.560	12.117
	1999	1.695	25.637.264	16.763.835	42.401.099	57.977.604	10.222
	2000	1.229	21.685.308	15.072.550	36.757.858	49.093.412	5.587
	2001	246	4.648.010	3.521.605	8.169.615	15.325.572	674
	2002	390	20.272.183	7.933.131	28.205.314	66.321.336	1.498
	2003	458	35.501.847	11.051.223	46.553.070	108.416.461	2.047
	2004	436	52.499.523	10.815.093	63.314.616	112.613.418	3.138
	2005	218	33.171.301	4.444.930	37.616.231	67.019.307	2.315
2006	40	8.360.100	714.000	9.074.100	16.664.813	431	

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, <http://www.hazine.gov.tr/yayin/hazineistatistikleri/9-3.xls>, 22/05/2006.
http://www.hazine.gov.tr/stat/kobitesvik_ist.htm, adreslerinden düzenlenmiştir.

* 2006 yılı verileri 30.04.2006 itibarıyla Ocak-Nisan aylarını kapsamaktadır.